

Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas

2019 m.

Turinys

Lentelių sąrašas.....	6
Paveikslų sąrašas	8
Santrumpų sąrašas	11
1 Įvadas.....	13
1.1 Pastebėjimas	13
1.2 Vertinimo tikslas ir pagrindas	13
1.3 Vertinimo apimtis ir metodika	15
1.4 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai prioritetai ir politikos kryptys	16
2 Demografinės ir ekonominės situacijos Lietuvoje apžvalga	23
2.1 Demografinė situacija Lietuvoje	24
2.2 Ekonominė situacija Lietuvoje	24
2.3 Verslo aplinka Lietuvoje	26
2.4 Lietuvos įmonių inovacinė veikla	31
2.5 Užimtumas.....	34
3 Išorinio verslo finansavimo pasiūla ir paklausa	39
3.1 Išorinis verslo finansavimas. Finansavimo priemonių rinkos dalyviai	42
3.1.1 Privatūs verslo finansavimo rinkos dalyviai	42
3.1.1.1 Paskolos.....	43
3.1.1.2 Lizingas	48
3.1.1.3 Faktoringas	50
3.1.1.4 Rizikos kapitalas.....	51
3.1.1.5 Verslo akceleratoriai.....	54
3.1.1.6 Mezaninas.....	57
3.1.1.7 Kapitalo pritraukimas per vertybinių popierių biržą	57
3.1.2 Viešasis sektorius	60
3.1.2.1 FP, skirtos paskoloms teikti.....	62

3.1.2.2	FP, skirtos garantijoms teikti	64
3.1.2.3	FP, skirtos investicijoms į įmonių kapitalą	66
3.1.2.4	Dalinis palūkanų kompensavimas	69
3.2	Rinkos poreikių identifikavimas	70
3.2.1	SVV subjektų ir potencialių rinkos dalyvių apklausos	70
3.2.1.1	Finansavimo poreikis	72
3.2.1.2	SVV patirtis naudojantis valstybės finansuojamomis verslo finansavimo priemonėmis.....	77
3.2.2	SVV subjektų apklausos ir LT VCA tyrime atliktos portfelio įmonių apklausų apibendrinimas	79
3.2.3	FT apklausa	82
3.2.3.1	SVV kreditavimas	82
3.2.3.2	Finansavimo sąlygos ir prašymų netenkinimo priežastys	84
3.2.3.3	Valstybės finansuojamų FP vertinimas	85
3.2.3.4	FT pasiūlymai dėl SVV subjektams skirtų FP ir jų tobulinimo	90
3.3	Rinkos problemų ir trūkumų identifikavimas	91
3.4	Mokestinės ir teisinės bazės pritaikymas FP	96
3.4.1	Ūkinių bendrijų veiklos teisinis reguliavimas	96
3.4.2	LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai	97
3.4.3	Sutelktinis finansavimas.....	99
3.4.4	Kolektyvinio investavimo subjektų teisinė ir mokestinė aplinka.....	100
3.4.5	Mokestinės ir teisinės bazės pritaikymas viešai platinamiems vertybiniais popieriams.....	101
3.4.6	KĮ teikiamas finansavimas	102
3.4.7	Mokestinės ir teisinės bazės pritaikymas susisiekimui skirtai FP	103
4	FP pridėtinės vertės vertinimas	104
4.1	Kiekybinis FP naudos vertinimas	105
4.2	Kokybinis FP naudos vertinimas.....	105
4.3	FP suderinamumas su kitomis intervencijos priemonėmis	109
4.3.1	Verslui skirtų FP suderinamumas su kitomis FP.....	110
4.3.2	Verslui skirtų FP suderinamumas su kitų ES programų, kitų šalių ar nacionalinėmis priemonėmis	111

4.4	Valstybės pagalbos problematika	120
4.4.1	<i>De minimis</i> reglamentas	120
4.4.2	Bendrosios išimties reglamentas	120
4.4.3	Komunikatas dėl rizikos finansų investicijų	122
4.4.4	Valstybės pagalbos problematika susisiekimui skirtos FP atveju	122
4.5	Standartinės FP	122
5	Papildomų viešųjų ir privačių lėšų šaltinių pritraukimas	127
5.1	Potencialių viešųjų ir privačių lėšų šaltinių identifikavimas	128
5.1.1	Privačios KĮ lėšos	128
5.1.2	Privatūs investuotojai	129
5.1.3	Grįžusios (nacionalinės valstybės biudžeto) lėšos	130
5.2	Skatinamosios priemonės, kuriomis būtų galima pritraukti finansavimą	132
5.3	Numatomo FP svarto apskaičiavimas	134
5.3.1	Finansinis svortas rizikos kapitalo FP atveju	134
5.3.2	Finansinis svortas paskolų priemonių atveju	135
5.3.3	Finansinis svortas garantijų FP atveju	135
5.3.4	FP ir subsidijų finansinių svortų palyginimas	136
6	Išmoktos pamokos	137
6.1	2007–2013 m. ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpių reglamentavimas	138
6.2	Išmoktos pamokos įgyvendinant 2007–2013 m. programavimo laikotarpio FP	138
6.3	Užsienio šalių patirtis, įgyvendinant FP	140
7	Investavimo strategija	145
7.1.1	Finansinio produkto parinkimas	147
7.1.2	Išorinio verslo finansavimo trūkumo padengimas	148
7.1.3	FP įgyvendinimo struktūra	151
7.1.4	FT parinkimas	155
7.1.5	FP derinimas su subsidijomis	155
7.1.6	FP įgyvendinimo teritorija	155

7.2	1 VP prioritetas.....	155
7.3	3 VP prioritetas.....	159
7.4	4 VP prioritetas.....	164
7.5	7 VP prioritetas.....	166
8	Tikėtini rezultatai ir stebėsenos sistema	168
8.1	Kiekybinių rezultatų nustatymas	168
8.1.1	Tikėtini FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II“ ir „Ko-investicinis fondas II“ rezultatai.....	168
8.1.2	Tikėtini FP „Portfelinės garantijos paskoloms“, „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“, „Plėtros fondas I“, „Plėtros fondas II“, „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“ ir „Akceleravimo fondas“ rezultatai	171
8.1.3	Tikėtini FP „Pasidalytos rizikos paskolos“ rezultatai	176
8.1.4	Tikėtini FP pradedantiems verslą rezultatai.....	178
8.1.5	Tikėtini FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ rezultatai	180
8.2	Kaip FP prisideda prie strateginių tikslų siekimo.....	181
8.3	Stebėsenos sistema	182
9	Vertinimo tikslinimas	184
10	Santrauka	186
11	Bibliografija.....	188
12	Interviu sąrašas	192
13	2017 metų papildomo vertinimo apklausų sąrašas.....	194
14	2018 metų pabaigos papildomo vertinimo, skirto finansinei priemonei inovacijoms transporto srityje, apklausų ir interviu sąrašas.....	195

Paveikslų ir lentelių sąrašas

Lentelių sąrašas

1 lentelė. BVP pokytis 2008–2016 metais.....	25
2 lentelė. Prognozuojamas BVP pokytis Lietuvoje 2017–2020 metais.....	25
3 lentelė. Įmonių pasiskirstymas Lietuvoje pagal darbuotojų skaičių metų pradžioje, vnt.....	26
4 lentelė. Įmonių pasiskirstymas Lietuvoje pagal darbuotojų skaičių metų pradžioje, proc.....	26
5 lentelė. Atskirų ūkio sektorių sukuriama BVP santykinė dalis 2011–2016 m.	31
6 lentelė. MTEPI programoje nustatyti prioritetinių MTEPI krypčių prioritetai	34
7 lentelė. Laisvų ir užimtų darbo vietų santykis	35
8 lentelė. Vidutinis metinis bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų	35
9 lentelė. Prognozuojamas nedarbo lygis Lietuvoje 2018–2020 m.....	37
10 lentelė. Lietuvos finansų sistema, 2016 m. sausio 1 d. duomenimis	43
11 lentelė. Bankų rodikliai.....	46
12 lentelė. KU rodikliai (metų pradžios duomenys).....	47
13 lentelė. Privataus akcinio kapitalo, įskaitant rizikos kapitalą, investicijos Lietuvoje	53
14 lentelė. Privataus akcinio kapitalo investicijų tipas.....	53
15 lentelė. Nasdaq Baltijos akcijų biržų emitentai ir rinkos kapitalizacija 2017 m. gruodžio 13 d. duomenimis	57
16 lentelė. Reguluojamosios ir alternatyviosios rinkų reguliavimo skirtumai	58
17 lentelė. Įgyvendinamos ir anksčiau įgyvendintos FP, finansuojamos iš ES SF (įskaitant grįžusias lėšas) ir skirtos paskoloms teikti.....	63
18 lentelė. Įgyvendinamos ir anksčiau įgyvendintos FP, finansuojamos iš ES SF (įskaitant grįžusias lėšas) ir skirtos garantijoms teikti (2018 m. balandžio mėn. duomenimis).....	65
19 lentelė. Lietuvoje veikiančios 2007–2013 m. laikotarpio RKF, kuriuose finansuoja valstybė bei kurie neinvestuoja į naujas įmones (2017 m. gruodžio 1 d. duomenimis)	66
20 lentelė. Lietuvoje veikiančios ir planuojami steigti 2014–2020 m. laikotarpio RKF su valstybės dalyvavimu (2018 m. duomenimis).....	68

21 lentelė. Dalinio palūkanų kompensavimo priemonės sąlygos (2018 m. balandžio mėn. duomenimis)	69
22 lentelė. Valstybės dalyvavimo rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ steigime ir investavime privalumai bei trūkumai	89
23 lentelė. Tipinių rinkos trūkumų ir galimų FP tiems trūkumams padengti pavyzdžiai	94
24 lentelė. Pagrindinės pasidalytos portfelio rizikos paskolų standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su FRSP ir PRP sąlygomis	123
25 lentelė. Pagrindinės apribotos portfelio garantijos standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su FLPG paskoloms ir lizingui bei portfelinėmis garantijomis paskoloms	124
26 lentelė. Pagrindinės bendro investavimo standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su ko-investicinių fondų sąlygomis	125
27 lentelė. Skolinėms FP įgyvendinti skirtų ES lėšų suma (kartu su fondų valdytojų valdymo mokesčiu) ir planuojamų pritraukti FT privačių lėšų suma per metus, remiantis interviu su FĮ	128
28 lentelė. SVV subjektams planuojamos panaudoti lėšos per RKF FP, remiantis nustatytais (planuojamais) reikalavimais	129
29 lentelė. Iš INVEGOS fondo, JEREMIE kontroliuojančiojo fondo ir VSF grįžtančių lėšų pasiskirstymas, mln. EUR	131
30 lentelė. FP, skirtos verslui	147
31 lentelė. Išorinio verslo finansavimo rinkos trūkumo padengimas, panaudojant galimus maksimalius ir planuojamus skirti FP dydžius, mln. EUR	149
32 lentelė. FP įgyvendinimas pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 1 dalį	152
33 lentelė. Alternatyvų įgyvendinti FP pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 3 dalį vertinimas	153
34 lentelė. Siūlomos rizikos kapitalo FP	156
35 lentelė. Siūlomos SVV finansavimo FP, skirtos kreditavimui	160
36 lentelė. Siūlomos SVV finansavimo FP, skirtos garantijoms	160
37 lentelė. Siūlomos SVV finansavimo FP, skirtos rizikos kapitalo investicijoms	162
38 lentelė. Siūloma FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“	165
39 lentelė. Siūloma FP pradedantiesiems verslą	166
40 lentelė. FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros II“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	169

41 lentelė. FP „Ko-investicinis fondas II“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės.....	170
42 lentelė. FP „Portfelinės garantijos paskoloms“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	172
43 lentelė. FP „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės ...	172
44 lentelė. FP „Plėtros fondas I“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	173
45 lentelė. FP „Plėtros fondas II“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	174
46 lentelė. FP „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	175
47 lentelė. FP „Akceleravimo fondas“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	176
48 lentelė. FP „Pasidalytos rizikos paskolos“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės	177
49 lentelė. VP rezultato rodiklis „Sėkmingai veikiančių naujų įmonių, pasinaudojusių FP verslo pradžiai, dalis 12 mėn. po paskolos suteikimo“	178
50 lentelė. VP produkto rodikliai	179
51 lentelė. FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės.....	181

Paveikslų sąrašas

1 pav. Grįžtančių lėšų efektas pagal FP	13
2 pav. Veiksmų seka atliekant vertinimą, pagal Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnį.....	15
3 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai dokumentai.....	17
4 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpį reglamentuojantys teisės aktai	18
5 pav. FP įgyvendinimo galimybės pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnį	20
6 pav. FP įgyvendinimo struktūra pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnį.....	20
7 pav. Gyventojų pasiskirstymas pagal apskritis, 2017 m. sausio 1 d.....	24
8 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių ir darbuotojų dalį skirtingo dydžio įmonėse, 2017 m. duomenys.....	27
9 pav. Gyventojų ir veikiančių įmonių pasiskirstymas didžiuosiuose miestuose, 2017m. sausio 1 d., proc.	29
10 pav. Įregistruotų ir išregistruotų JA skaičius per metus	29

11 pav. Veiklą vykdydžiusių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sektorius, vnt.....	30
12 pav. Metinis bedarbių proc. (tarp jų ir jaunimo) nuo darbingo amžiaus gyventojų	36
13 pav. Bedarbių, vyresnių nei 50 m., padėtis darbo rinkoje	37
14 pav. SVV finansuoti panaudota FP ir su jomis susijusių priemonių suma iki 2017 m. III ketv. pab. (mln. EUR)	41
15 pav. SVV svarstomos naudoti FP, proc.	41
16 pav. Bankų suteiktos paskolos, mln. EUR.....	44
17 pav. Fizinųjų asmenų paskolų portfelis 2008–2016 m., mln. EUR.....	45
18 pav. Vidutinė metinė palūkanų norma nefinansinėms korporacijoms eurais ir litais 2008–2017 m. proc.	46
19 pav. Lizingo bendrovių pasirašytų sutarčių duomenys, mln. EUR	48
20 pav. Lizingo portfelio struktūra	50
21 pav. Faktoringo apyvarta pagal vietinį ir tarptautinį faktoringą Lietuvoje, mln. EUR	51
22 pav. Investicijos į įmones Centrinės ir Rytų Europos valstybėse 2013–2016 m., vnt.....	52
23 pav. „First North“ Baltijos akcijų rinkos kapitalizacija 2013–2017 m., EUR.....	59
24 pav. Finansavimo, kuris teikiamas kita, nei subsidijos, forma, galimybių žemėlapis pagal įmonės dydį	61
25 pav. Respondentų pasiskirstymas (proc.)	70
26 pav. Ar gavote išorinį verslo finansavimą?	73
27 pav. Kokiomis papildomomis sąlygomis FT suteikė išorinį verslo finansavimą?	73
28 pav. Dėl kokių priežasčių buvo suteiktas mažesnis nei prašomas išorinis verslo finansavimas?	74
29 pav. Ar planuojate per ateinančius 5 metus kreiptis į FT dėl išorinio verslo finansavimo?.....	74
30 pav. Išorinis verslo finansavimo poreikis per artimiausius trejus metus pagal lėšų panaudojimo paskirtį, proc.	75
31 pav. Kokio dydžio išorinis verslo finansavimas (EUR) Jums yra reikalingas?.....	76
32 pav. Dėl kokių valstybės remiamų verslo finansavimo priemonių paramos kreipėtės ir gavote paramą, proc.?	77
33 pav. Ar ketinate per artimiausius 5 metus naudotis išoriniu verslo finansavimu?	78

34 pav. Kuriomis, valstybės remiamomis FP ketinate naudotis per artimiausius 5 metus?.....	78
35 pav. Kokie valstybės intervencijos būdai būtų efektyviausi, skatinant Lietuvos įmonių paslaugų ir produktų eksportą?	79
36 pav. Ką siūlomi finansavimo produktai, kuriais naudojasi SVV subjektai.....	82
37 pav. Dažniausiai išduodamų investicinių paskolų dydžių pasiskirstymas, proc.	83
38 pav. Dažniausiai išduodamų apyvartinių paskolų dydžių pasiskirstymas	84
39 pav. Finansavimo dydis, dėl kurio MVĮ dažniausiai kreipiasi į RKF valdytojus.....	88
40 pav. Laikotarpis, per kurį SVV subjektai gali pasinaudoti Lietuvoje veikiančių FP lėšomis (2017 m. duomenys)	94
41 pav. INVEGA teikiamų garantijų apimtys pagal įmonių veiklos trukmę, 2012–2016 m.	109
42 pav. FP įgyvendinimas ir derinimas 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu	113
43 pav. Iš ES SF lėšų 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinamų verslo rėmimo priemonių pasiskirstymas.....	119
44 pav. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendintų (įgyvendinamų) FP grįžtančios lėšos pamečiui (mln. EUR).....	127
45 pav. Tipinių projektų finansiniai svertai.....	128
46 pav. Tipinių projektų finansinių svertų palyginimas	136
47 pav. Finansavimo rinkos trūkumas	146
48 pav. Stebėsenos sistema ir ataskaitų tiekimo VI periodiškumas	183

Santrumpų sąrašas

BVP	Bendrasis vidaus produktas
EAVP	2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa
EBRD	Europos rekonstrukcijos ir plėtros bankas
ECB	Europos centrinis bankas
EIB	Europos investicinis bankas
EIF	Europos investicinis fondas
EIM	Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija (iki 2019 m. sausio 1 d. buvusi Lietuvos Respublikos ūkio ministerija (ŪM))
EK	Europos Komisija
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ES	Europos Sąjunga
ESF	Europos socialinis fondas
ES SF	Europos Sąjungos struktūriniai fondai (2007–2013 m. programavimo laikotarpio kontekste) arba Europos Sąjungos struktūriniai ir investiciniai fondai (2014–2020 m. programavimo laikotarpio kontekste)
ES SP	Europos Sąjungos struktūrinė parama
EŽŪFKP	Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai
FM	Lietuvos Respublikos finansų ministerija
Garfondas	UAB Žemės ūkio paskolų ir garantijų fondas
INVEGA	UAB „Investicijų ir verslo garantijos“
ITS	Intelektinės transporto sistemos
FĮ	Finansų įmonė
FP	Finansų inžinerijos priemonė (2007–2013 m. programavimo laikotarpio kontekste) arba finansinė priemonė (2014–2020 m. programavimo laikotarpio kontekste)
FT	Finansinis tarpininkas
JA	Juridinis asmuo
KĮ	Kredito įstaiga
KU	Kredito unija
LB	Lietuvos bankas
LBA	Lietuvos bankų asociacija
LCKU	Lietuvos centrinė kredito unija
LDB	Lietuvos darbo birža prie SADM
LSD	Lietuvos statistikos departamentas prie LR Vyriausybės
Lizingo bendrovė	Finansinės nuomos (lizingo) bendrovė
LR	Lietuvos Respublika
LT VCA	Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo asociacija
LRV	Lietuvos Respublikos Vyriausybė
LVPA	VšĮ Lietuvos verslo paramos agentūra
MĮ	Labai mažos ir mažos įmonės
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTEPI	Moksliniai tyrimai, eksperimentinė plėtra ir inovacijos
MTTP	Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
MVĮ	Labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės
RKF	Rizikos kapitalo fondas
SADM	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija

SF	Sanglaudos fondas
SFMIS	Struktūrinių fondų priežiūros informacinė sistema
SVV	Smulkusis ir vidutinis verslas
VI	Vadovaujanti institucija
VL	VšĮ „Versli Lietuva“
VP	Lietuvos 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa
ŽIPVP	2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa
Reglamentas Nr. 1303/2013 (Bendrasis reglamentas)	Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondui, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondui taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006
Reglamentas Nr. 1301/2013	Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1301/2013 dėl Europos regioninės plėtros fondo ir dėl konkrečių investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslu susijusių nuostatų, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1080/2006
Reglamentas Nr. 1304/2013	Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1304/2013 dėl Europos socialinio fondo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1081/2006
Studija	INVEGOS 2013 m. spalio mėn. atlikta Valstybės intervencijos poreikio finansų inžinerijos priemonių verslui forma Lietuvoje studija
SM	Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija
BGI vertinimas	2014 m. kovo mėn. EIM užsakymu UAB „BGI Consultings“ atliktas Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio SVV vertinimas
ESTEP analizė	FM užsakymu VšĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ atlikta „Ūkio ministerijos planuojamų įgyvendinti 2014–2020 m. priemonių verslui“ analizė
LT VCA tyrimas	2014 m. liepos mėn. LT VCA atliktas tyrimas, kuriuo siekta apžvelgti įmonių, į kurias jau buvo ar yra investavę RKF, patirtį
ŽŪM	Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

1 Įvadas

Prieš skiriant lėšas konkrečiai VP prioriteto įgyvendinimo priemonei, įgyvendinant FP, vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnio reikalavimais, būtina atlikti išankstinį vertinimą (angl. *ex ante assessment*) (toliau – vertinimas). Atliekant šį vertinimą būtų nustatomi rinkos trūkumai arba nepakankamos investavimo apimtys ir apskaičiuojamas viešųjų investicijų poreikio mastas bei apimtis, įskaitant finansuotinų FP tipus.

Pagrindinis vertinimo tikslas – pateikti įrodymus, kad planuojama FP bus nukreipta nustatytam rinkos nepakankamumui (verslo, įskaitant SVV, finansavimo trūkumui) išspręsti ir užtikrins, kad FP prisidės prie VP ir ES SF tikslų įgyvendinimo.

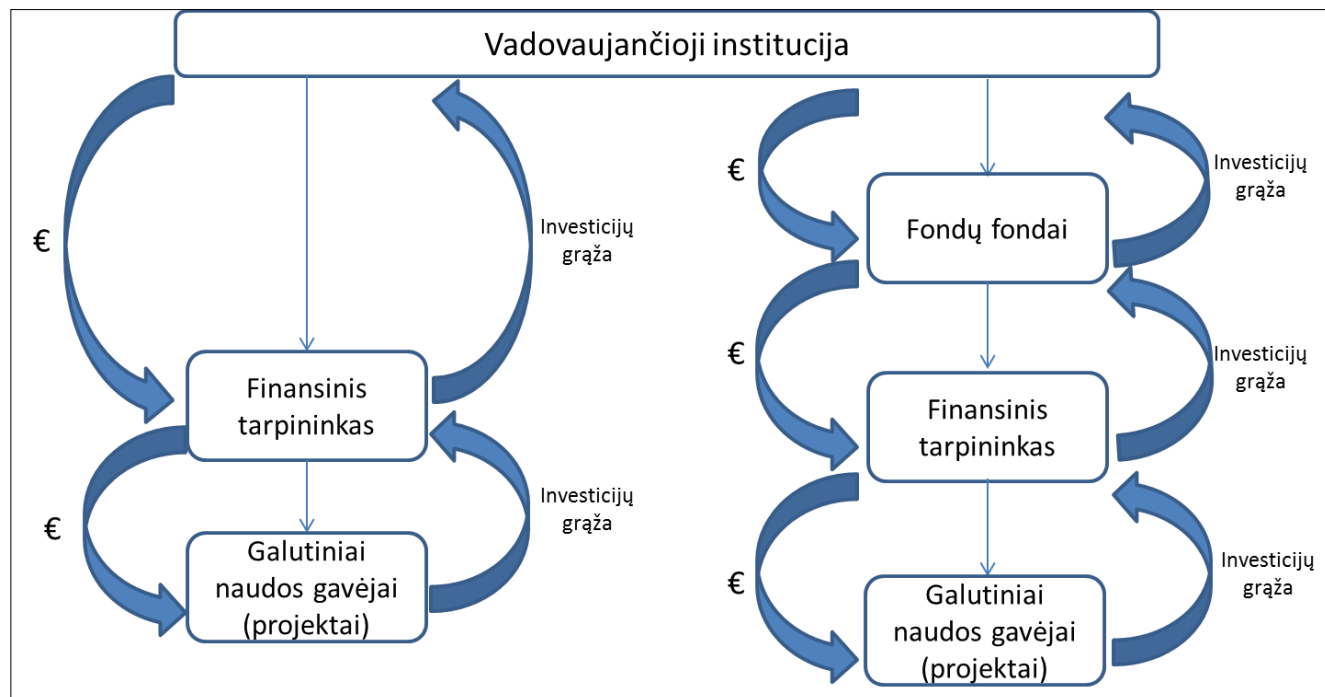
1.1 Pastebėjimas

Šio dokumento turinys yra skirtas EIM, SADM, VI ir kitoms atsakingoms institucijoms, siekiant įgyvendinti finansiškai gyvybingas investicijas per FP, skirtas SVV.

1.2 Vertinimo tikslas ir pagrindas

Finansinės priemonės – tai būdas panaudoti ribotus valstybės biudžeto išteklius, teikiant ne vienkartinės negražinamas subsidijas įmonėms, o skolinant lėšas, investuojant jas į įmonių kapitalą, teikiant garantijas. FP privalumas – „atsinaujinančios“ lėšos, t. y. paskolinas ar investavus FP skirtas lėšas, dalis jų sugrįžta ir gali būti dar kartą panaudojamos tiems patiems tikslams, tokiu būdu naudojant tas pačias lėšas didesniai subjektų skaičiui suteikti finansavimą.

1 pav. Grįžtančių lėšų efektas pagal FP

Šaltinis: metodologija

2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos 1 priede pateiktoje Lietuvos aplinkos analizėje teigiama, kad 2007–2013 m. ES SP programavimo laikotarpiu (toliau – 2007–2013 m. programavimo laikotarpis) pradėtos įgyvendinti FP, kurios leidžia santykinai sumažinti investicijų kainą ir netiesiogiai skatina didesnes privačias investicijas, sukuria papildomą impulsą tiek realiojo BVP augimui, tiek didesnei nominalaus BVP gražai. Šioje analizėje taip pat atkreipiamas dėmesys į FP naudą, palyginti su subsidijomis. Analizėje teigiama, kad finansų inžinerijos priemonės yra efektyvesnės nei subsidijos. Nors rimti ir metodologiškai teisingai sudaryti palyginamieji paramos verslui finansinės inžinerijos priemonių ir subsidijų efektyvumo vertinimai gana reti net ir ES, turimi duomenys rodo, kad finansų inžinerijos priemonių sąnaudos naujoms darbo vietoms kurti yra perpus mažesnės nei subsidijų atveju, o poveikis investicijoms – net 5 kartus didesnis. Ypač nepasiteisina didelėms įmonėms skiriamos subsidijos dėl privačių investicijų išstūmimo efekto. Jų efektyvumas priklauso ir nuo skiriamos paramos dydžio – mažos subsidijos efektyvesnės už didesnes. Lietuviškų ES paramos verslui poveikio tyrimų duomenys patvirtina paskutinę išvadą ir privačių investicijų išstūmimo efektą teikiant subsidijas įmonių kapitalinėms investicijoms¹.

FP naudojimo svarbą taip pat pabrėžia 2012 m. spalio 26 d. EK parengta Komisijos tarnybų pozicija dėl 2014–2020 m. Lietuvos partnerystės susitarimo ir programų rengimo (toliau – EK tarnybų pozicija). EK tarnybų pozicijoje teigiama, kad, „nepaisant investicijų 2007–2013 m. laikotarpiu, reikia toliau vystyti labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms skirtas finansines priemones, o ne dotacijas. Gali būti taikomos įvairios FP, įskaitant paskolas, garantijas, kapitalą, parengiamojo etapo kapitalo labai mažas paskolas ir t. t. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas jauniems verslininkams“.

EK tarnybų pozicijoje ne tik pabrėžiama FP nauda lyginant su dotacijomis, bet ir išskiriama jų svarba siekiant įgyvendinti ES politikos tikslus, sudarant lankstesnio ir tvaresnio finansavimo galimybes bei pritraukiant privataus sektoriaus investuotojus, darančius didelį sverto poveikį valstybės ištekliams. Šių priemonių pagalba viešosios politikos finansavimas tampa efektyvesnis ir tvaresnis.

EK tarnybų pozicijoje ES valstybės narės raginamos 2014–2020 m. ES SP programavimo laikotarpiu (toliau – 2014–2020 m. programavimo laikotarpis) FP naudoti ne tik SVV subjektų finansavimui, bet ir kitoms investicijoms į projektus, kuriuose galimas visiškas ar dalinis ES SF lėšų susigrąžinimas, pvz., MTEPI srities finansavimui, investicijoms į miestų vystymąsi, energijos vartojimo efektyvumo skatinimą ir pan.

Pagal EK planus lėšų dalis, skiriama FP, palyginus su 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu, 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu gali išaugti iki 3 kartų (nuo vietoje šiuo metu iš ERPF FP skiriamų 5 proc. iki 15 proc. lėšų). Toks šuolis planuojamas dėl finansavimo galimo daugkartinio poveikio (multiplikatoriaus efekto), per 2007–2013 m. programavimo laikotarpį susiformavusios institucinės patirties ir politinės naudos. FP gali būti naudojama kaip intervencija, kai rinka tinkamai neveikia, taip pat, siekiant užtikrinti ES finansavimo pridėtinę vertę. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu numatoma įgyvendinti ES mastu numatytas FP, kurios yra tiesiogiai ar netiesiogiai valdomos EK, ir nacionaliniu (regioniniu, tarptautiniu, kelių kaimyninių šalių) lygiu numatytas FP, už kurių

¹ Žr. Associazione per lo Sviluppo della Valutazione e l'Analisi delle Politiche Pubbliche (2012), *Counterfactual impact evaluation of cohesion policy: impact and cost-effectiveness of investment subsidies in Italy*, http://ec.europa.eu/regional_policy/information/evaluations/impact_evaluation_en.cfm#1, taip pat „Lyderis LT“ priemonės poveikio vertinimo studiją (BGI Consulting (2011) *EIM kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES SF lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas*, http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf).

valdymą atsakinga vadovaujanti institucija. Pastarųjų priemonių atveju Reglamentas Nr. 1303/2013 suteikia galimybę finansuoti FP, atitinkančias EK deleguotuose aktuose nustatytas sąlygas (standartizuotas FP) (angl. *off-the-shelf*) arba finansuoti jau egzistuojančias ar naujai kuriamas FP, kurios yra skirtos numatomiems tikslams pasiekti (angl. *Tailor made*).

1.3 Vertinimo apimtis ir metodika

Vertinimas ir jo atnaujinimai atlikti vadovaujantis EK ir EIB užsakymu PricewaterhouseCoopers (PwC) parengta „Išankstinio vertinimo metodologija finansinėms priemonėms 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu“ metodologija (toliau – metodologija).

Vertinimo proceso koordinavimui ir vertinimo atlikimui FM 2014 m. birželio 26 d. įsakymu 1K-195 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarė išankstinio vertinimo darbo grupę (toliau – darbo grupę), į kurios sudėtį įėjo: FM, EIM, SADM, EIF ir INVEGOS atstovai, taip pat darbo grupės posėdžiuose buvo kviečiami dalyvauti ir socialinių–ekonominių partnerių (LBA, LT VCA, LB, Lietuvos inovacijų centro, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro, LVPA, asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“, Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros, Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos, Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos bei Lietuvos verslo konfederacijos atstovai), kurių pasiūlymai buvo panaudoti atliekant vertinimą. Finansų ministro 2017 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. 1K-280 buvo patikslinta darbo grupės sudėtis, įtraukiant Švietimo ir mokslo ministerijos atstovus, o stebėtojo teisėmis papildomai pakviesti Vilniaus universiteto, Kauno technologijų universiteto bei Nacionalinio fizinių ir technologinių mokslų centro bei VŠĮ „Versli Lietuva“ atstovai.

Vertinimo ir jo atnaujinimo atlikimą iliustruoja 2 pav.

2 pav. Veiksmų seka atliekant vertinimą, pagal Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnį

Šaltinis: metodologija

Pagrindiniai vertinime nagrinėti Lietuvos finansų rinkos dalyviai ir atsakingos institucijos, įtrauktos į vertinimą, yra: bankai, EIF, INVEGA, KU, Lizingo bendrovės, LBA, LCKU, LT VCA, privatūs investuotojai, RKF valdytojai, SADM, EIM.

Atliekant vertinimą, buvo atlikta SVV subjektų ir FT apklausa. SVV subjektų lūkesčiams ir problemoms, su kuriomis jie susiduria ieškodami finansavimo savo verslui, išsiaiškinti buvo atliktas kiekybinis tyrimas. FT apklausa buvo atlikta kokybiniu metodu, kad būtų nustatyta, kurie verslo

finansavimo modeliai jiems yra palankiausi administruoti, kokių FP, skirtų verslui finansuoti, trūkumas yra rinkoje ir kurios bus palankios administruoti 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu. Taip pat buvo išnagrinėtas teisinis reglamentavimas ir mokestiniai klausimai, kurie trukdo ar apsunkina FP įgyvendinimą ir kurių tinkamas sprendimas prisidėtų prie sėkmingo SVV skirtų FP įgyvendinimo. Be to, identifikuoti papildomi viešųjų ir privačių lėšų pritraukimo šaltiniai (nustatyti galimi privačių lėšų šaltiniai ir sąlygos bei paskatos, kurios padėtų šias lėšas pritraukti) bei atlikta išmoktų pamokų ir užsienio šalių patirties analizė. Atsižvelgiant į gautą informaciją, buvo pasiūlytos verslui skirtos FP, taip pat galimos šių FP įgyvendinimo formos, nustatyti laukiami rezultatai bei nuostatos dėl stebėsenos ir vertinimo tikslinimo.

2017 m. pradžioje rinkos dalyviai išreiškė nuomonę dėl naujos rizikos kapitalo priemonės, pagal kurią, teikiant idėjų autoriams aktyvias verslo vystymo (akceleravimo) paslaugas (mentorstė, ekspertinės konsultacijos, teisinė pagalba, rinkodaros strategija ir kt.) galėtų būti investuojama į perspektyvias idėjas, reikalingumo. Atsižvelgiant į tai, VI dalinai atnaujino vertinimą, kuriame išnagrinėta, tokios priemonės poreikis, finansavimo mastas, užsienio šalių patirtis bei pateiktos labiausiai rinkos poreikius atitinkančios tokios priemonės sąlygos ir tikėtini rezultatai. Darbo grupė pritarė šiam vertinimui 2017 m. rugsėjo 27 d. (toliau – papildomas vertinimas).

2017 m. pabaigoje VI, manydama, kad vertinimo išvados nebeatitinka rinkos sąlygų, inicijavo viso vertinimo peržiūrą ir atnaujinimą. VI, atlikdama vertinimo atnaujinimą, pasinaudojo 2017 m. lapkričio 14 d. FM užsakymu PwC atnaujintais duomenimis apie finansavimo trūkumo poreikį, teisininį reglamentavimą ir kt.

1.4 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai prioritetai ir politikos kryptys

EK 2014 m. birželio 20 d. patvirtinta LR Partnerystės sutartis (toliau – Partnerystės sutartis) apibrėžia ES SF naudojimą 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu. Pagal Partnerystės sutartį Lietuvai skirta 8,351 mlrd. EUR ekonomikos augimui skatinti, darbo vietoms kurti, kaimo plėtrai ir žuvininkystei.

Partnerystės sutartis apima ES SF veiksmingo ir efektyvaus panaudojimo strategiją, jungiančią vienuolikai teminių tikslų skiriamą finansavimą iš ERPF (3,501 mlrd. EUR), ESF (1,127 mlrd. EUR), SF (2,049 mlrd. EUR), taip pat EŽŪFKP (1,613 mlrd. EUR) bei Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo (63 mln. EUR). Dar 31,8 mln. EUR numatyta skirti pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą.

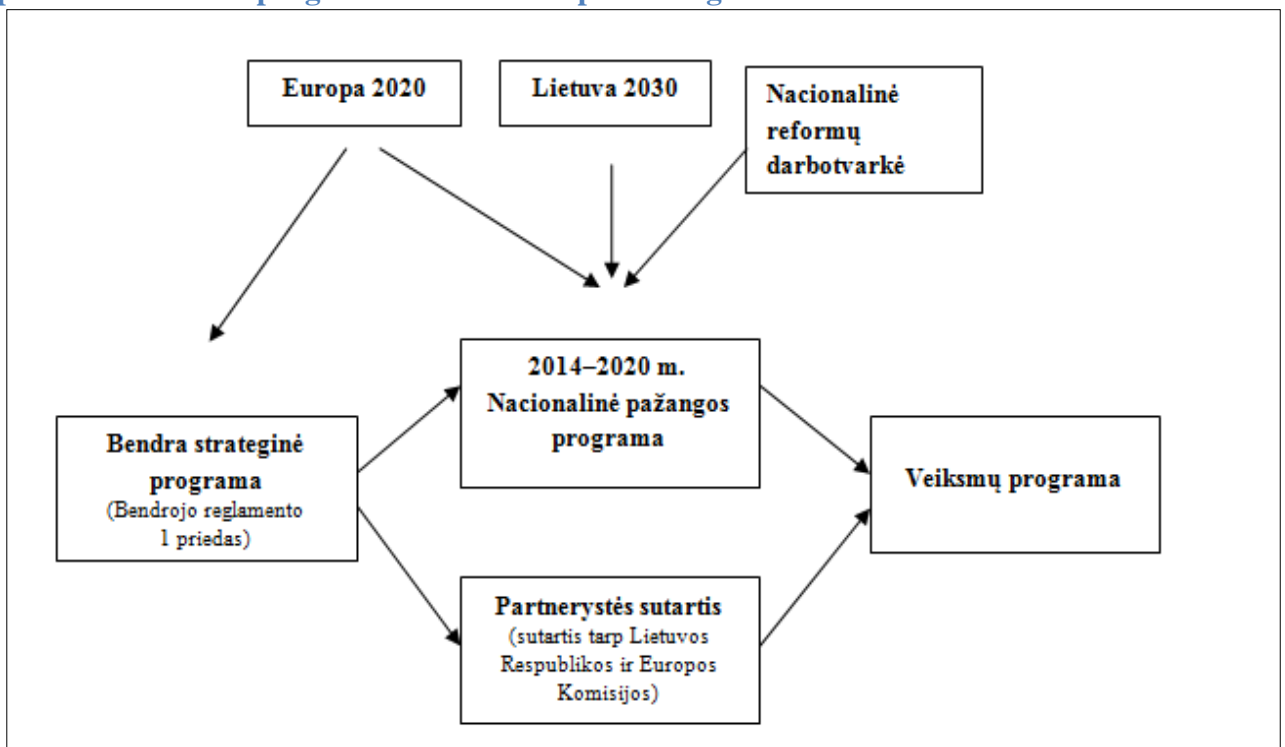
Partnerystės sutarties pagrindu parengta VP, kuri atliepia esminius šalies plėtros iššūkius ir remiasi investicijų sutelkimu į ES bendrajame strateginiame dokumente nustatytus, tarpusavyje glaudžiai susijusius ir papildančius vienas kitą, 11 teminių tikslų ir jų konkrečius investicinius prioritetus. Ją sudaro trys pagrindinės kryptys: pažangus ūkio augimas ilguoju laikotarpiu, tausiu išteklių naudojimu paremtas augimas ir auganti socialinė sanglauda. VP EK patvirtinta 2014 m. rugsėjo 8 d.

Pagrindinė už verslo rėmimo priemonės Lietuvoje atsakinga institucija yra EIM. EIM 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu administruoja 1,06 mlrd. EUR ES SF lėšų. EIM lėšas paskirstė MTEPI (pagal 1 VP prioritetą), SVV konkurencingumo skatinimui (pagal 3 VP prioritetą), pramonės įmonių energetiniam efektyvumui (pagal 4 VP prioritetą), kultūros objektų žinomumui (pagal 6 VP prioritetą) ir žmoniškųjų išteklių kompetencijai didinti (pagal 9 VP prioritetą). Taip pat, remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpio gerąja praktika, vieną verslumą ir socialiai jautrių asmenų įsitraukimą į darbo rinką skatinančią FP įgyvendina SADM (pagal 7 VP prioritetą).

EIM ir SADM lėšų skyrimas FP sudaro galimybes SVV subjektams pasinaudoti reikalingais finansavimo šaltiniais, kurių FT dėl įvairių priežasčių negali suteikti arba negali pakankamai suteikti iš nuosavų lėšų SVV subjektų projektams įgyvendinti, t. y. užpildys nustatytą rinkos trūkumą bei taip padės užtikrinti verslumo lygio šalyje augimą, veikiančių įmonių spartesnę plėtrą ir SVV plėtros politikos tęstinumą.

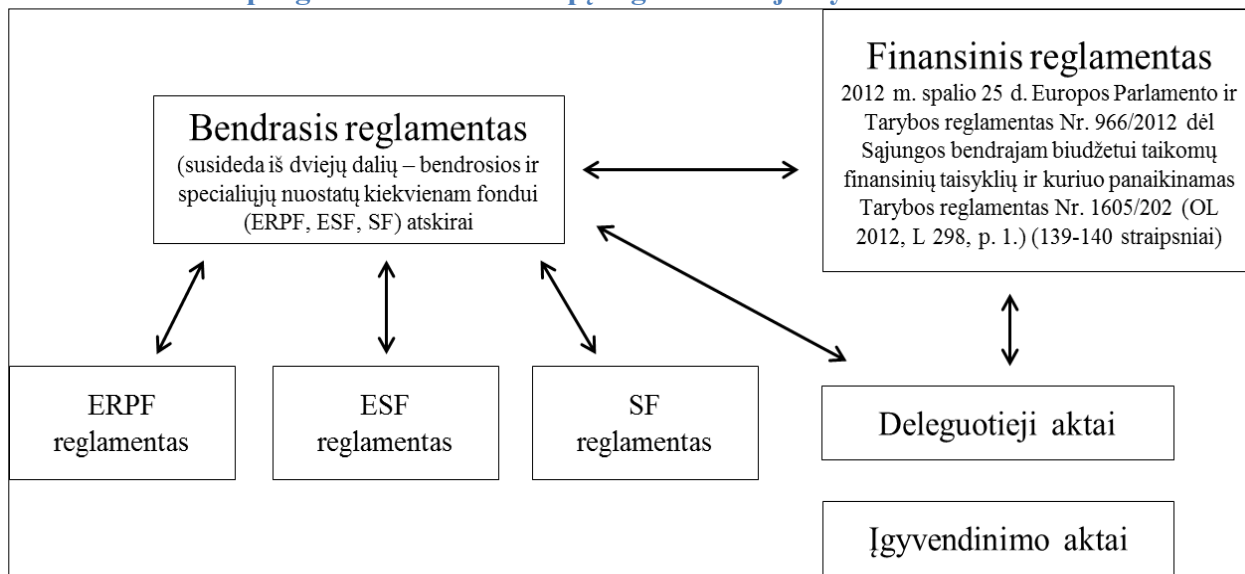
Šiuo metu parengti 2014–2020 m. programavimo laikotarpį reglamentuojantys strateginiai dokumentai pateikiami 3 pav., o teisės aktai, kuriais privaloma vadovautis įgyvendinant FP 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, pateikiami 4 pav.

3 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpio strateginiai dokumentai

Šaltinis: studija

4 pav. 2014–2020 m. programavimo laikotarpį reglamentuojantys teisės aktai

Šaltinis: studija

Bendrasis reglamentas (Reglamentas Nr. 1303/2013)

Pagrindinės FP įgyvendinimo 2014–2020 m. laikotarpio nuostatos apibrėžtos Reglamento Nr. 1303/2013 37–46 straipsniuose. Reglamente Nr. 1303/2013 vartojama FP sąvoka nustatyta 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES, Eurotomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB, Eurotomas) Nr. 1605/2002 (OL, L 298, p. 1) (toliau – Finansinis reglamentas) 2 straipsnyje.

Finansinės priemonės – tai ES finansavimo priemonės, papildomumo pagrindu teikiamos iš biudžeto, siekiant vieno ar kelių konkrečių ES politikos tikslų. Tokios priemonės gali būti investicijos į nuosavą kapitalą ar į kvazinuosavą kapitalą, paskolos ar garantijos, arba kitos rizikos pasidalijimo priemonės, kurios prirėkus gali būti derinamos su subsidijomis.

Pagrindinės Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatos, reglamentuojančios FP investicijas:

- 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu naudota „kontroliuojančiųjų fondų“ sąvoka Reglamente Nr. 1303/2013 pakeista nauja „fondų fondo“ sąvoka;
- visos FP turi būti pagrįstos išankstiniu vertinimu (angl. *ex ante assessment*) ir atitikti rinkos poreikius;
- FP galima naudoti visose VP, jos gali būti finansuojamos iš visų fondų (ERPF, ESF, SF). FP iš ES SF lėšų gali būti įgyvendinamos pagal vieną ar kelias veiksmų programas, įskaitant ir per fondų fondus;
- FP gali būti derinamos su subsidijomis, palūkanų normos subsidijomis, techninės pagalbos subsidijomis arba garantijos mokesčio subsidijomis. Šių priemonių derinimo atveju turi būti užtikrintas dokumentų atsekamumas. Tais atvejais, kai FP, įgyvendinama iš ES SF lėšų ir kai ji, vykdant vieną veiksmą, derinama su kitų formų finansavimu, tiesiogiai susieta su FP, skirtomis tiems patiems galutiniams naudos gavėjams, įskaitant techninę pagalbą, palūkanų normų subsidijas ir garantijos mokesčio subsidijas, FP taikomos nuostatos turi būti taikomos visų rūšių finansavimui, teikiamai tam

veiksmui (angl. *operation*). FP gali būti derinamos su subsidijomis ir gali būti skirtos toms pačioms ar susijusioms galutinių naudos gavėjų veikloms bendrai finansuoti, užtikrinant, kad bendra visų rūšių finansavimo suma neviršytų bendros išlaidų sumos ir nebūtų dvigubo tų pačių išlaidų finansavimo. Subsidijos negali būti naudojamos padengti išlaidas, susijusias su FP įgyvendinimu (pvz., padengti paskolą ir pan.). FP negali būti naudojamos subsidijų išankstiniam finansavimui;

- investicijos, kurioms turi būti skiriamas FP finansavimas, nėra fiziškai užbaigtos arba visiškai įgyvendintos sprendimo dėl investavimo priėmimo dieną;

- tais atvejais, kai FP, skirtos finansuoti įmones, įskaitant MVĮ, toks finansavimas skiriamas naujoms įmonėms steigti, ankstyvosios stadijos kapitalui, t. y. parengiamosios stadijos kapitalui ir veiklos pradžios kapitalui, plėtros kapitalui, įmonės bendros veiklos stiprinimo kapitalui užtikrinti arba naujiems projektams įgyvendinti, patekimui į naujas rinkas arba jau įsteigtų įmonių naujai veiklai vykdyti, nedarant poveikio taikytinoms ES valstybės pagalbos taisyklėms ir laikantis konkrečiam fondui taikytinų taisyklių. Finansavimas gali apimti investicijas į materialųjį ir nematerialųjį turtą, taip pat apyvartinį kapitalą, neviršijant taikytinomis ES valstybės pagalbos taisyklėmis nustatytų ribų ir siekiant skatinti privatųjį sektorį įmonėms teikti finansavimą. Be to, finansavimas gali būti teikiamas dengiant nuosavybės teisių perdavimo įmonėse išlaidas, jei toks perdavimas vyksta tarp nepriklausomų investuotojų;

- nepiniginis įnašas (angl. *contributions in kind*) nėra laikomas tinkamomis išlaidomis, išskyrus įnašus žeme ir nekilnojamuoju turtu tais atvejais, kai investicijų tikslas yra remti kaimo ir miesto vystymąsi arba miestų atkūrimą, kai žemė ar nekilnojamas turtas yra investicijos dalis;

- papildomi ribojimai rizikos kapitalo FP paskesnėms investicijoms po tinkamumo laikotarpio pabaigos.

Reglamente Nr. 1303/2013 yra nustatyti du FP įgyvendinimo būdai, t. y. ES mastu nustatytos FP, kurios yra tiesiogiai ar netiesiogiai valdomos EK ir nacionaliniu (regioniniu, tarptautiniu, kelių kaimyninių šalių) lygiu nustatytos FP, už kurių valdymą atsakinga VI. Pastarųjų priemonių atveju Reglamentas Nr. 1303/2013 suteikia galimybę finansuoti FP, atitinkančias EK deleguotuose aktuose nustatytas sąlygas (standartizuotas FP), arba finansuoti jau egzistuojančias ar naujai kuriamas FP, kurios yra skirtos numatomiems tikslams pasiekti.

Reglamente Nr. 1303/2013 nustatyta, kad VI, skirdama lėšas FP, įgyvendinamoms regioniniu, nacionaliniu, tarptautiniu arba tarp kelių kaimyninių šalių lygiu gali:

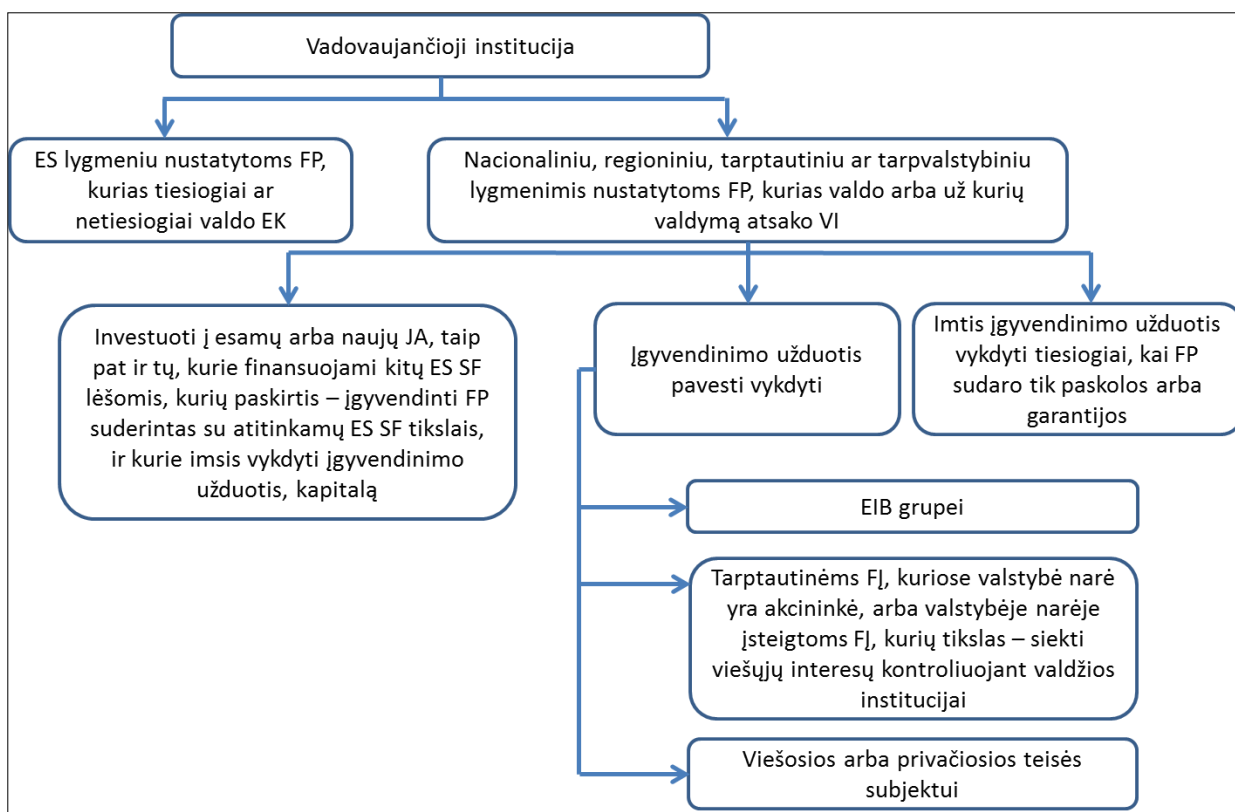
1. Investuoti į egzistuojančios ar naujai kuriamos įmonės kapitalą. Tai gali būti ir įmonė, finansuojama iš ES SF lėšų, kurios tikslas įgyvendinti FP, ir kuri įsipareigos vykdyti įgyvendinimo užduotis (angl. *implementation tasks*). Tokio finansavimo dydis turi būti ne didesnis nei reikalinga įgyvendinti naujas investicijas.

2. Patikėti FP įgyvendinimą EIB, tarptautinėms finansų įstaigoms, kuriose valstybė narė yra akcininkė, arba valstybėje narėje įsteigtoms finansų įstaigoms, kurių tikslas – siekti viešųjų interesų kontroliuojant valdžios institucijai arba institucijai, kuri savo veikloje vadovaujasi viešąja arba private teise.

3. Įgyvendinti FP tiesiogiai paskolų ir garantijų atveju. Tokiu atveju VI laikoma naudos gavėja.

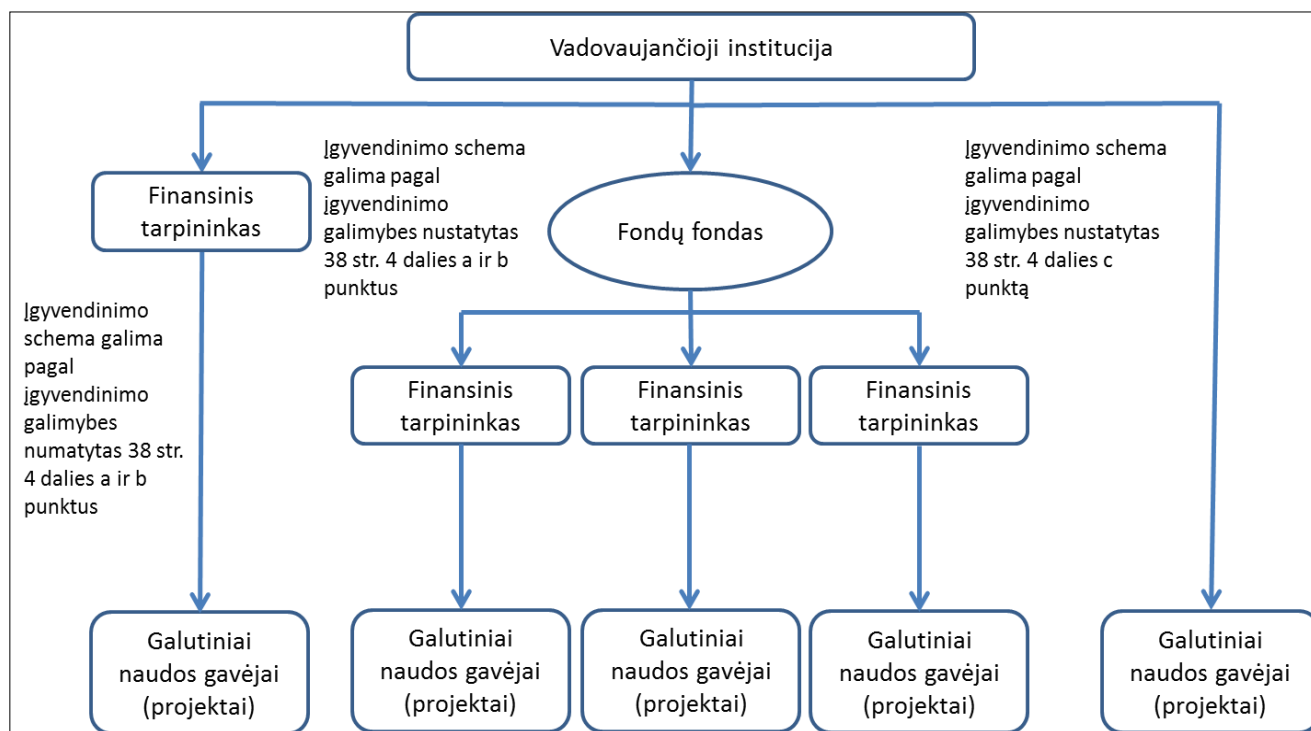
FP įgyvendinimo galimybės ir struktūra pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnį pavaizduotos 5 pav. ir 6 pav.

5 pav. FP įgyvendinimo galimybės pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnį

Šaltinis: metodologija

6 pav. FP įgyvendinimo struktūra pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnį

Šaltinis: metodologija

FP tinkamų išlaidų reglamentavimas Reglamente Nr. 1303/2013 iš esmės nesiskiria nuo 2007–2013 m. programavimo laikotarpio reglamentavimo, tačiau įvestos ir kelios naujovės. Bendra taisyklė – FP tinkamomis finansuoti išlaidomis yra laikoma FP išlaidų suma, tinkamumo laikotarpiu:

- išmokėta galutiniams naudos gavėjams;
- įsipareigota skirti garantijų išmokoms. Lėšų suma, skirta garantijų išmokoms, apskaičiuojama atsižvelgiant į protingą išankstinį rizikos vertinimą;
- išmokėta kaip FP valdymo išlaidos arba valdymo mokesčiai.

Reglamente Nr. 1303/2013 taip pat nustatytos išlaidos, kurios laikomos tinkamomis finansuoti po tinkamumo laikotarpio pabaigos, ir jų apmokėjimo tvarka, taip pat detalizuotas palūkanų ir kito pelno, gauto iš FP, naudojimas, bei lėšų, atsiradusių įgyvendinant FP ir priskirtinų ES SF, panaudojimas. Vadovaujantis minėtu Reglamentu Nr. 1303/2013, ES SF finansavimui priskirtinos lėšos, kurios FP sugražinamos iš investicijų, arba nepanaudotos, garantijų sutartims skirtos, lėšos, įskaitant sugražintą kapitalą ir pelną bei kitas pajamas ar uždarbį, pavyzdžiui, palūkanas, garantijų mokesčius, dividendus, kapitalo prieaugį ar visas kitas pajamas iš investicijų, pakartotinai naudojamos tolesnėms investicijoms pagal tas pačias ar kitas FP, vadovaujantis konkrečiais pagal prioritetą nustatytais tikslais ar atitinkamais atvejais paskatinti investuotojus dėl privačių lėšų pritraukimo bei patirtoms valdymo išlaidoms atlyginti ir FP valdymo mokesčiams sumokėti.

Dar viena Reglamento Nr. 1303/2013 naujovė – nustatytas 8 metų laikotarpis, per kurį grįžusios lėšos, turi būti naudojamos laikantis VP tikslų toje pačioje FP, arba, nutraukus FP, kitose FP su sąlyga, kad abiem atvejais rinkos sąlygų vertinimo rezultatai rodo, jog toliau reikia tokių investicijų ar kitų formų finansavimo.

Reglamentas Nr. 1303/2013 ir Finansinis reglamentas nustato, kad papildomos taisyklės, susijusios su FP įgyvendinimu, t. y. institucijų, kurioms patikėta atlikti įgyvendinimo užduotis, atranka, tokių institucijų atsakomybė ir įsipareigojimai, valdymo išlaidos ir mokesčiai ir pan. yra nustatyti EK priimtuose deleguotuose aktuose. Vienas jų – 2014 m. kovo 3 d. Komisijos deleguotas reglamentas (ES) Nr. 480/2014, kuriuo papildomas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondui, Europos žemės ūkio fondui kaimo plėtrai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniam fondui, Sanglaudos fondai ir Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos (toliau – Reglamentas Nr. 480/2014).

Reglamento Nr. 480/2014 II skyriuje yra plačiau aprašomos ir paaiškinamos tam tikros Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatos – konkrečios žemės pirkimo, FP teikiamų garantijų, mokėjimų FP anuliavimo bei atitinkamo mokėjimo prašymų koregavimo taisyklės, techninės paramos subsidijų taikymas viename pakete su FP, FP įgyvendinančių subjektų įsipareigojimai ir atsakomybė, FP įgyvendinančių subjektų atrankos kriterijai, konkrečios FP valdymas ir kontrolė, palūkanų normos subsidijų ir garantijos mokesčio subsidijų metinių išmokų kapitalizavimo sistema, valdymo išlaidų ir mokesčių nustatymo, remiantis veiklos rezultatais, kriterijai, valdymo išlaidų ir mokesčių ribiniai dydžiai, nuosavu kapitalu grindžiamų priemonių ir labai mažų paskolų (mikrokreditų) kapitalizuotų valdymo išlaidų ir mokesčių kompensavimas.

Reglamente Nr. 480/2014 paaiškinama, kad iš ERPF ir SF finansuojamomis FP galima remti investicijas, kurios apima neužstatytos ir užstatytos žemės pirkimą už sumą, neviršijančią 10 proc. programos įnašo, sumokėto galutiniam naudos gavėjui. Taip pat paaiškinama Reglamente Nr. 1303/2013 atsiradusi naujovė dėl techninės pagalbos subsidijų taikymo, nurodant, kad

FP ir techninės pagalbos subsidijų priemonę galima derinti tik siekiant techniškai parengti perspektyvias investicijas, kurios bus naudingos tuo veiksmu remtinam galutiniam naudos gavėjui. Be to, Reglamento Nr. 480/2014 II skyriaus 8 straipsnis nustato, kad tokiu atveju, kai planuojama įgyvendinti garantijų FP, jai privalo būti atliktas ex ante rizikos vertinimas, atsižvelgiant į specifines rinkos sąlygas, FP strategiją ir ekonomiškumo bei veiksmingumo principus.

Taip pat viena iš didesnių 2014–2020 m. programavimo laikotarpio naujovių yra nustatyti išlaidų ir mokesčių ribiniai dydžiai fondų fondo valdytojui ir FT, kuriems išlaidų ir mokesčių ribiniai dydžiai yra išskirti į bazinį atlygį ir veiklos rezultatais grindžiamą atlygį. Jų dydžiai (atskirai pagal bazinį atlygį ir veiklos rezultatais grindžiamą atlygį) nustatyti Reglamente Nr. 480/2014, tačiau šie ribiniai dydžiai gali būti netaikomi, jeigu FP valdytojais ar fondų fondo valdytojais yra atrenkami atviros atrankos būdu.

2 Demografinės ir ekonominės situacijos Lietuvoje apžvalga

Lietuvos BVP 2013–2016 m. vidutiniškai augo 2,8 proc. per metus. Taip pat prognozuojama, kad 2017–2020 m. BVP vidutiniškai augs 3proc. per metus. Ekonomika atsigavo po ekonominio ir finansinio nuosmukio laikotarpio, tačiau išorės veiksniai (sulėtėjęs euro zonos valstybių BVP augimas, Rusijos ir Ukrainos konfliktas) gali neigiamai paveikti augimo prognozę.

Lietuvoje iš daugiau kaip 83 tūkst. įmonių 99 proc. klasifikuojamos kaip MVĮ. MVĮ Lietuvoje sukuria 68 proc. pridėtinės vertės ir 74 proc. darbo vietų.

Lietuvoje 2015 m. sparčiausiai augo informacijos ir ryšių (6,7proc.), administracinės ir aptarnavimo veiklos (5,8 proc.) ir statybų (5,3 proc.) sektoriai.

Lietuvoje SVV yra aktyviai skatinamas teisinių ir mokestinių lengvatų būdu:

- įmonėms, kurių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 300 tūkst. EUR pirmojo mokestinio laikotarpio apmokestinamasis pelnas apmokestinamas taikant 0 proc. pelno mokesčio tarifą, kitų mokestinių laikotarpių apmokestinamasis pelnas – taikant 5 proc. mokesčio tarifą, kai yra tenkinamos visos LR pelno mokesčio įstatyme nustatytos lengvatos taikymo sąlygos;

- riba, kai privaloma registruotis pridėtinės vertės mokesčio mokėtoju padidinta nuo 44,89 tūkst. EUR iki 45 tūkst. EUR;

- nustatytos mokestinės lengvatos MTEP veiklai vykdyti, iš MTEP komercinimo gautų pajamų ir kitų įmonių reinvestuojamo pelno apmokestinimui;

- 2012 m. sukurta nauja JA forma – mažosios bendrijos, įgalinančios paprastesnę verslo valdymą MĮ. Per du metus Lietuvoje užregistruota 4 300 tokių įmonių (6,3 proc. nuo visų veikusių MVĮ 2014 m. pradžioje), o 2017 m. mažųjų bendrijų skaičius išaugo iki 9 189.

Lietuvos įmonės ženkliai atsilieka inovacinės veiklos srityje, lyginant su ES:

- 2016 m. Lietuvos suminis inovacijų indeksas sudarė 0,391, o ES šis rodiklis siekė 0,503;
- Lietuvoje technologines inovacijas diegia 34 proc. visų MVĮ (ES vidurkis 31 proc.), o netechnologines – 24 proc. (ES vidurkis 35 proc.);
- informacijos ir ryšių sektorius tiesiogiai sukuria 3,7 proc. BVP, o ES vidurkis yra 5 proc.

Lietuvoje MTEP projektai dažniau yra skirti fundamentaliems tyrimams ir kuria per mažai pridėtinės vertės verslui ir jo problemų sprendimui. Tam spręsti 2014 m. buvo patvirtinta MTEPI programa ir jos strateginių kryptių prioritetai:

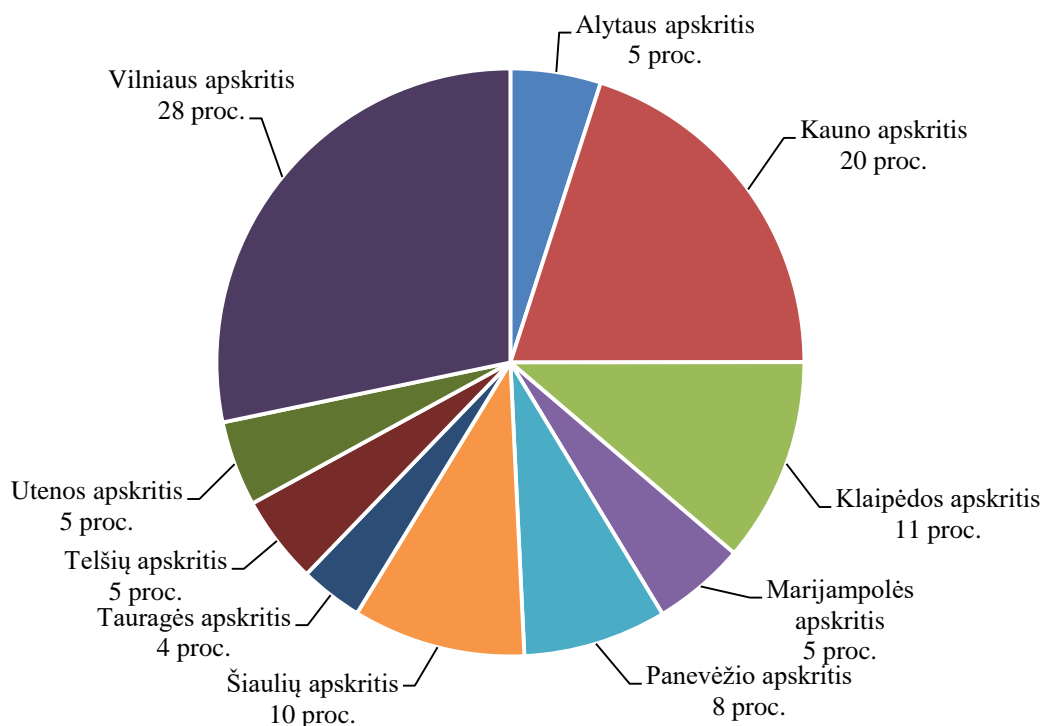
- energetika ir tvari aplinka;
- sveikatos technologijos ir biotechnologijos;
- agroinovacijos ir maisto technologijos;
- nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos;
- transportas, logistika ir informacinės ir ryšių technologijos;
- modernios ugdymosi technologijos ir procesai.

2.1 Demografinė situacija Lietuvoje

2017 m. pradžioje Lietuvoje gyveno 2 847 904 gyventojai. Palyginus su 2016 m. pradžia jų sumažėjo beveik 1,4 proc. Tai yra didžiausias gyventojų sumažėjimo procentas per pastaruosius 5 metus.

Daugiausia gyventojų 2017m. pradžioje gyveno didžiuosiuose Lietuvos miestuose: net 77 proc. gyventojų gyveno Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio miestų savivaldybėse (atitinkamai 28,3 proc., 20 proc., 11,3 proc., 9,5 proc. ir 7,9 proc.), o gyventojų pasiskirstymą pagal apskritis iliustruoja 7 pav.

7 pav. Gyventojų pasiskirstymas pagal apskritis, 2017 m. sausio 1 d.

Šaltinis: LSD

Remiantis 2017 m. LSD duomenimis, Lietuvoje 2017 m. pradžioje gyventojų pasiskirstymas pagal lytį buvo: 54 proc. moterų, kurių vidutinė gyvenimo trukmė – 78 m., ir 46 proc. vyrų, kurių vidutinė gyvenimo trukmė – 69 m. Pagal darbingų gyventojų pasiskirstymą pirmauja Vilniaus apskritis, kurioje gyvena daugiau nei 28 proc. visų darbingų Lietuvos gyventojų. Antroje vietoje Kauno apskritis su 20 proc. visų Lietuvos darbingų gyventojų.

2.2 Ekonominė situacija Lietuvoje

2004–2007 m. trukęs ekonomikos augimas, kurį daugiausia lėmė vidaus paklausa ir nekilnojamojo turto bumas, 2008 m. pradėjo mažėti. Lietuvą taip pat pasiekė pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės poveikis dėl sumažėjusios išorės paklausos ir pablogėjusių skolinimosi galimybių. Antroje 2008 m. pusėje prasidėjo finansinis nuosmukis, pradėjo mažėti darbuotojams mokamas darbo užmokestis, darbuotojų skaičius ir nekilnojamojo turto kainos, taip pat padidėjo paskolų palūkanos. Pasaulinė ekonomikos ir finansų krizė labiausiai Lietuvos ekonomiką palietė 2009 m., kai šalies BVP, palyginti su 2008 m., smuko 14,6 proc.

Tačiau jau nuo 2010 m. Lietuvos ekonomika pradėjo augti – palyginti su 2009 m., realus BVP padidėjo 1,5 proc., 2011 m. siekė 6,1 proc. (palyginti su 2010 m.), 2012 m. Lietuvos realus BVP padidėjo 3,5 proc. (palyginti su 2011 m.), o 2013 m. augimas siekė 3,4 proc. 2014 m. realaus BVP augimas, palyginti su 2013 m., padidėjo 1 proc. punktu, tačiau nuo 2015 m. BVP augimas sumažėjo iki 2 proc., o 2016 m. BVP augimas vėl siek tiek paspartėjo – iki 2,3 proc. Ūkio augimo pagrindu buvo ir toliau išlieka geri eksporto rezultatai bei augantis vidaus vartojimas.

1 lentelė. BVP pokytis 2008–2016 metais

Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Realaus BVP metinis pokytis (proc.)	2,6	-14,6	1,5	6,1	3,5	3,4	3,5	2	2,3
Nominalus BVP (mlrd. EUR)	32,41 4	26,65 4	27,7 1	30,95 7	32,94	34,55 2	36,6	37,4	38,7
BVP, tenkantis vienam gyventojui to meto kainomis (tūkst. EUR)	10,13 5	8,427	8,94 6	10,22 4	11,02 5	11,68 0	12,47 1	12,88 4	13,48 2

Šaltinis: LSD

2 lentelė. Prognozuojamas BVP pokytis Lietuvoje 2017–2020 metais

Metai	2017	2018	2019	2020
Realaus BVP metinis pokytis (proc.)	3,6	2,9	2,5	2,4

Šaltinis: FM, Ekonominės raidos scenarijus 2017–2020 metams²

2016 m. po reikšmingo sulėtėjimo 2015 m. Lietuvos ekonomikos plėtra sustiprėjo.³ Augimui įtakos turėjo prekių ir paslaugų eksportas, kuris sugebėjo dalį veiklos perorientuoti iš ekonominių sunkumų patiriančių NVS valstybių į kitus, sparčiau augančius regionus. Dėl darbuotojams palankios darbo rinkos raidos, ypač dėl spartaus darbo užmokesčio augimo, vidaus paklausa išliko didelė ir buvo pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys. Tiesa, atsirado ir ekonomikos augimą slopinančių veiksnių, vienas svarbiausių – laikinai sumažėjęs ES finansavimo fondų lėšų panaudojimas. Tai darė reikšmingą įtaką investicijų raidai ir lėmė mažėjančią statybų veiklos aktyvumą.

2017 m. pagerėjusi pasaulio ūkio padėtis gana greitai paveikė ir Lietuvos ekonominę padėtį. Pagyvėjo prekių eksportas tiek Vakarų, tiek Rytų kryptimi. Daug augo ir paslaugų eksportas. Lietuvos ūkio raidai didelį poveikį tebeturi vidaus paklausa, ypač privatusis vartojimas, skatinamas išskirtinių pokyčių darbo rinkoje. 2016 m. vidutinis mėnesinis darbo užmokestis neatskaičius mokesčių padidėjo apie 8 proc. Gana daug – ne mažiau kaip ketvirtadalį – šio augimo lėmė padidintas minimalusis darbo užmokestis.

Apibendrinant galima teigti, kad, nors Lietuvos ekonomika po krizės atsigavo, tačiau nestabili Euro zonos valstybių ekonominė situacija, Rusijos ir Ukrainos konfliktas bei su tuo susiję ekonominiai padariniai, lemia didesnę šalies ekonomikos pažeidžiamumą. Todėl, tikėtina, kad visi šie veiksniai lėtins (neigiamai veiks) Lietuvos ūkio augimą vidutiniu laikotarpiu (žr. 2 lentelę).

² <https://finmin.lrv.lt/lt/aktualus-valstybes-finansu-duomenys/ekonominės-raidos-scenarijus>

³ <https://www.lb.lt/lt/leidiniai/lietuvas-ekonomikos-apzvalga-2016-m-gruodis>

2.3 Verslo aplinka Lietuvoje

Lietuvoje, kaip ir kitose ES šalyse, MVĮ sudaro daugiau kaip 99 proc. visų šalyje veikiančių įmonių. LSD duomenimis 2017 m. pradžioje Lietuvoje iš viso veikė 82 885 savarankiškos įmonės, kuriose buvo įdarbinta mažiau kaip 250 darbuotojų.

3 lentelė. Įmonių pasiskirstymas Lietuvoje pagal darbuotojų skaičių metų pradžioje, vnt.

Įmonių sk./ Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iki 9 darbuotojų	47 683	48 679	46 858	52 270	48 917	51 034	53 325	61 030	64 184	67 498
10-49 darbuotojų	12 657	13 580	13 658	11 892	11 399	12 041	12 261	12 627	12 850	12 933
50-249 darbuotojų	2 847	2 973	2 931	2 372	2 270	2 357	2 357	2 419	2 438	2 454
>249 darbuotojai	375	397	393	306	303	336	336	336	351	368
Iš viso	63 562	65 629	63 840	66 840	62 889	65 779	68 279	76 427	79 840	83 256

Šaltinis: LSD

4 lentelė. Įmonių pasiskirstymas Lietuvoje pagal darbuotojų skaičių metų pradžioje, proc.

Įmonių sk./ Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Iki 9 darbuotojų	75	74,2	73,4	78,2	77,8	77,6	78,1	79,9	80,4	81,1
10-49 darbuotojų	19,9	20,7	21,4	17,8	18,1	18,3	18	16,5	16,1	15,5
50-249 darbuotojų	4,5	4,5	4,6	3,5	3,6	3,6	3,4	3,2	3,1	2,9
>249 darbuotojai	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4
Iš viso	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

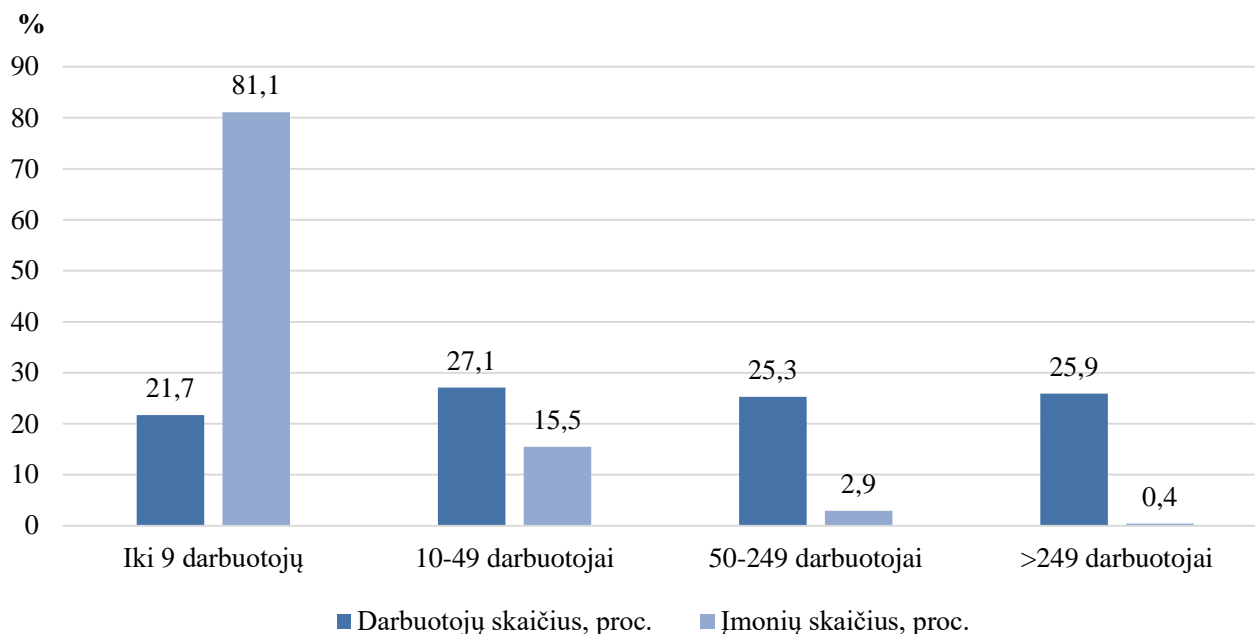
Šaltinis: LSD

MVĮ labai svarbios Lietuvos ekonomikai – jos sukuria didžiąją dalį verslo ekonomikos bendros pridėtinės vertės (69,9 proc.) ir darbo vietų (beveik 75,9 proc.). MVĮ prisideda prie naujovių kūrimo, užtikrina darbo rinkos lankstumą, kuria naujas darbo vietas, taip pat yra konkurencingumo šaltinis. Lietuva pripažįsta, kad verslumo skatinimas yra viena svarbiausių ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimosi prielaidų, todėl turi būti siekiama nuoseklaus ilgalaikio verslumo lygio augimo, ypač MVĮ srityje.

Kaip nurodoma EK leidinyje „2017 SBA Fact Sheet – Lithuania“, palyginti su visų ES valstybių vidurkiu, Lietuvoje mažų ir vidutinių įmonių daugiau ir jos stipresnės, o MĮ, priešingai, yra mažiau ir jos menkiau prisideda prie užimtumo ir vidaus produkto kūrimo. Vidutiniškai Lietuvos MVĮ dirba 4 darbuotojai, ir atitinka ES vidurkį, kuris yra 3,9 darbuotojo MVĮ.

2017 m. pradžioje didžiausią dalį tarp visų įmonių sudarė įmonės, turinčios iki 9 darbuotojų. 2017 m. pradžioje jos sudarė 81,1 proc. visų Lietuvoje veikiančių įmonių. 2017 m. pradžioje daugiausiai darbuotojų dirbo įmonėse, turinčiose nuo 10 iki 49 darbuotojų, t. y. 27 proc. visų šalies dirbančiųjų (žr. 8 pav.).

8 pav. Įmonių pasiskirstymas pagal darbuotojų skaičių ir darbuotojų dalį skirtingo dydžio įmonėse, 2017 m. duomenys

Šaltinis: LSD

Lietuvoje per 2013 m. iš viso buvo įregistruotas 13 471 naujas JA, palyginti su 2012 m. buvo įregistruota 9 proc. mažiau JA (palyginus 2012 m. buvo įregistruota 43,1 proc. daugiau JA, nei 2011 m.). JA skaičiaus augimas po 2013 m. buvo mažėjęs ir per 2015 m. iš viso buvo įregistruota 10 107 naujų JA. Palyginti su 2014 m., 2015 m. buvo įregistruota beveik 27 proc. mažiau JA.

JA skaičiaus augimo tendencijoms turėjo įtakos įvykę pokyčiai verslo aplinkoje: naujos JA formos – mažosios bendrijos – atsiradimas, verslo priežiūros institucijų reformos įgyvendinimas, taikomos finansinės verslumo skatinimo priemonės⁴.

Nuo 2012 m. rugsėjo 1 d. įsigaliojus LR mažųjų bendrijų įstatymui⁵, mažosios bendrijos JA formos, pasižyminčios paprasta steigimo tvarka ir valdymo struktūra, skirtos visų pirma smulkiąjam ir didelių investicijų nereikalaujančiam verslui, įteisinimas leido gausesniam verslininkų ratui realizuoti savo verslo idėjas ir pabandyti pradėti savo nuosavą verslą. VĮ Registrų centro duomenimis iki 2014 m. kovo 20 d. buvo įsteigtos ir veikė apie 4 300 mažųjų bendrijų, o 2017 m. mažųjų bendrijų skaičius išaugo iki 9 189.

Nuo 2018 m. sausio 1 d. įsigalioja LR pelno mokesčio įstatymo pakeitimai⁶, pagal kuriuos įmonėse, kuriose vidutinis sąrašuose esančių darbuotojų skaičius neviršija 10 žmonių ir mokestinio laikotarpio pajamos neviršija 300 tūkst. EUR, pirmojo mokestinio laikotarpio apmokestinamasis pelnas apmokestinamas taikant 0 proc. mokesčio tarifą, kitų mokestinių laikotarpių apmokestinamasis pelnas –

⁴ EIM Verslo aplinkos gerinimo departamento SVV politikos skyriaus pateikti duomenys.

⁵ 2012 m. birželio 29 d. LR mažųjų bendrijų įstatymas Nr. XI-2159.

⁶ 2017 m. gruodžio 7 d. LR pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 4, 5, 12, 22, 30, 33, 46¹ ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymas.

taikant 5 proc. mokesčio tarifą. 0 procentų mokesčio tarifas taikomas tik tokiam JA kurio dalyvis (dalyviai) yra fizinis asmuo (fiziniai asmenys), ir tik tuo atveju, kai per tris vienas po kito einančius mokestinius laikotarpius, įskaitant pirmąjį mokestinį laikotarpį, vieneto veikla nėra sustabdoma, vienetas nėra likviduojamas, reorganizuojamas ir vieneto akcijos (dalys, pajai) nėra perleidžiamos naujiems dalyviams.

2014 m. lapkričio 11 d. priėmus LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymo⁷ pakeitimus, privaloma registruotis pridėtinės vertės mokesčio mokėtojais riba buvo padidinta nuo 44,89 tūkst. EUR iki 45 tūkst. EUR.

Kalbant apie mokestines paskatas įmonėms, reikia paminėti, jog LR pelno mokesčio įstatyme⁸ yra nustatytos mokestinės lengvatos MTEP veiklai vykdyti. Remiantis šio įstatymo 17 straipsnio nuostatomis, MTEP darbų sąnaudos šioje srityje veikiančioms įmonėms skaičiuojamos kitaip. Tai padidina sąnaudas ir atitinkamai sumažina įmonių mokamą pelno mokestį:

- apskaičiuojant pelno mokestį, sąnaudos, patirtos vykdant MTEP, 3 kartus atskaitomos iš pajamų tuo mokestiniu laikotarpiu, kurį patiriamos;
- galimas MTEP veikloje naudojamos įrangos trumpiausias nusidėvėjimo arba amortizacijos laikotarpis, priklausomai nuo turto grupės – 2 metai.

Nuo 2018 m. sausio 1 d. iš išradimų ar autorių teisėmis saugomos kompiuterio programos komercializavimo uždirbtas pelnas apmokestinamas taikant 5 proc. pelno mokesčio tarifą vietoj anksčiau tokiam pelnui taikyto standartinio 15 proc. tarifo, kai tenkinamos dvi sąlygos:

- pajamas iš turto naudojimo, pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn gauna tik jį sukūręs Lietuvos vienetas ar nuolatinė buveinė bei tik jie dėl minėtų pajamų uždirbimo patiria visas išlaidas, ir
- turtas yra pagal autorių teisę saugoma kompiuterio programa ar patentabilumo kriterijus (naujumas, išradimo lygis, pramoninis pritaikomumas) atitinkantis išradimas, apsaugotas Europos patentų tarnybos, Europos ekonominės erdvės valstybėje arba valstybėje, su kuria sudaryta ir taikoma dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartis, išduotais patentais ar papildomos apsaugos liudijimais.

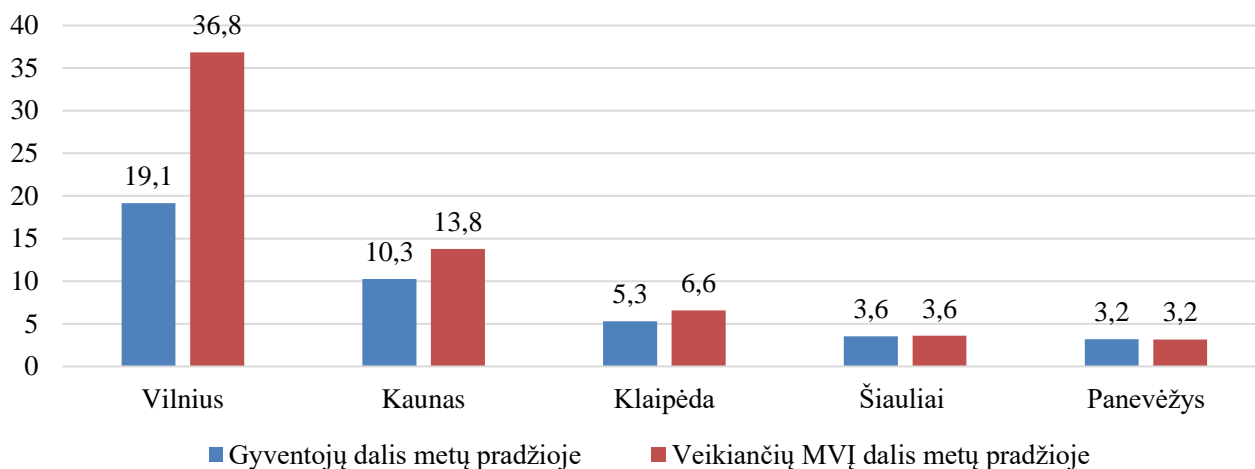
Taip pat pelno mokesčio lengvata yra skatinamas pelno reinvestavimas į plėtrą ir naują ilgalaikį turtą, tenkinantį LR pelno mokesčio įstatyme įtvirtintus kriterijus. Nuo 2018 m. sausio 1 d. apmokestinamasis pelnas gali būti sumažintas 100 proc. investicinio projekto išlaidų suma (iki 2018 m. apmokestinamąjį pelną buvo galima iki 50 proc. sumažinti investicinio projekto išlaidų suma). Nepanaudota lengvatos dalis gali būti perkelta į vėlesnius keturis mokestinius laikotarpius. 2017 m. gruodžio 7 d. LR pelno mokesčio įstatymo pakeitimais⁹ investicinių projektų lengvata yra pratęsta išlaidoms, patirtoms iki 2023 metų. Lietuvoje 2017 m. sausio 1 d. veikiančių įmonių pasiskirstymas pagal jų įregistravimo vietą beveik atitiko ir gyventojų pasiskirstymą pagal apskritis (žr. vertinimo 2.1 dalį), nes net 64 proc. veikiančių įmonių metų pradžioje buvo įregistruotos didžiuosiuose miestuose, t. y. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių ir Panevėžio miestų savivaldybėse (atitinkamai 36,8 proc., 13,8 proc., 6,6 proc., 3,6 proc. ir 3,2 proc.). Ryškesnis skirtumas tarp gyventojų ir veikiančių įmonių skaičiaus matomas Vilniaus miesto savivaldybėje, kur procentiškai veikiančių įmonių yra beveik dvigubai daugiau nei gyventojų.

⁷ 2002 m. kovo 5 d. LR pridėtinės vertės mokesčio įstatymas Nr. IX-751.

⁸ 2001 m. gruodžio 20 d. LR pelno mokesčio įstatymas Nr. IX-675.

⁹ 2017 m. gruodžio 7 d. LR pelno mokesčio įstatymo Nr. IX-675 2, 4, 5, 12, 22, 30, 33, 46¹ ir 58 straipsnių pakeitimo įstatymas.

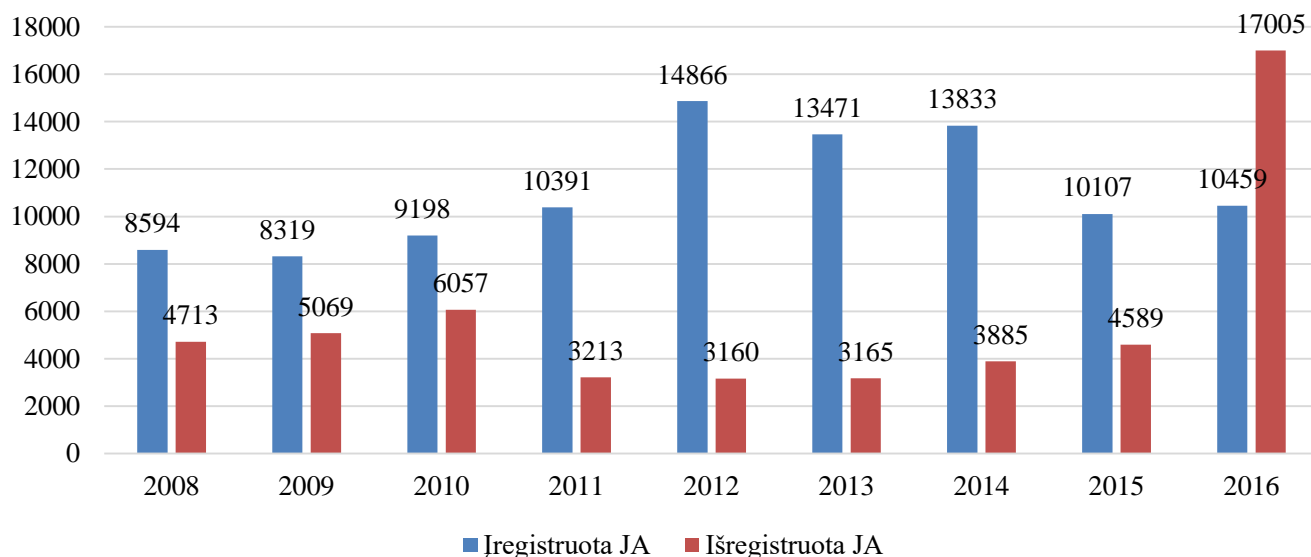
9 pav. Gyventojų ir veikiančių įmonių pasiskirstymas didžiuosiuose miestuose, 2017m. sausio 1 d., proc.

Šaltinis: LSD

Tuo tarpu JA išregistravimas mažėjo nuo 2010 iki 2012 metų. 2010 m. buvo išregistruoti 6 057 JA, o 2012 m. šis skaičius sumažėjo iki 3 160. Nuo 2013 m. šis rodiklis vėl kilo. 2013 m. išregistruota 3 165, 2014 m. – 3 885, 2015 m. – 4 589, o 2016 m. – 17 005 JA. 2016 m. VĮ „Registru centras“, pasinaudojęs jam naujai suteiktais Vyriausybės įgaliojimais, išregistravo daugiau nei 13 tūkst. veiklos nevykdančių įmonių ar įstaigų, kurių likvidavimo procesas buvo pradėtas iki 2014 m. ir per 10 metų nepabaigtas. Dėl šios priežasties 2016 m. stebimas itin didelis išregistruotų JA skaičiaus augimas.

10 pav. Įregistruotų ir išregistruotų JA skaičius per metus

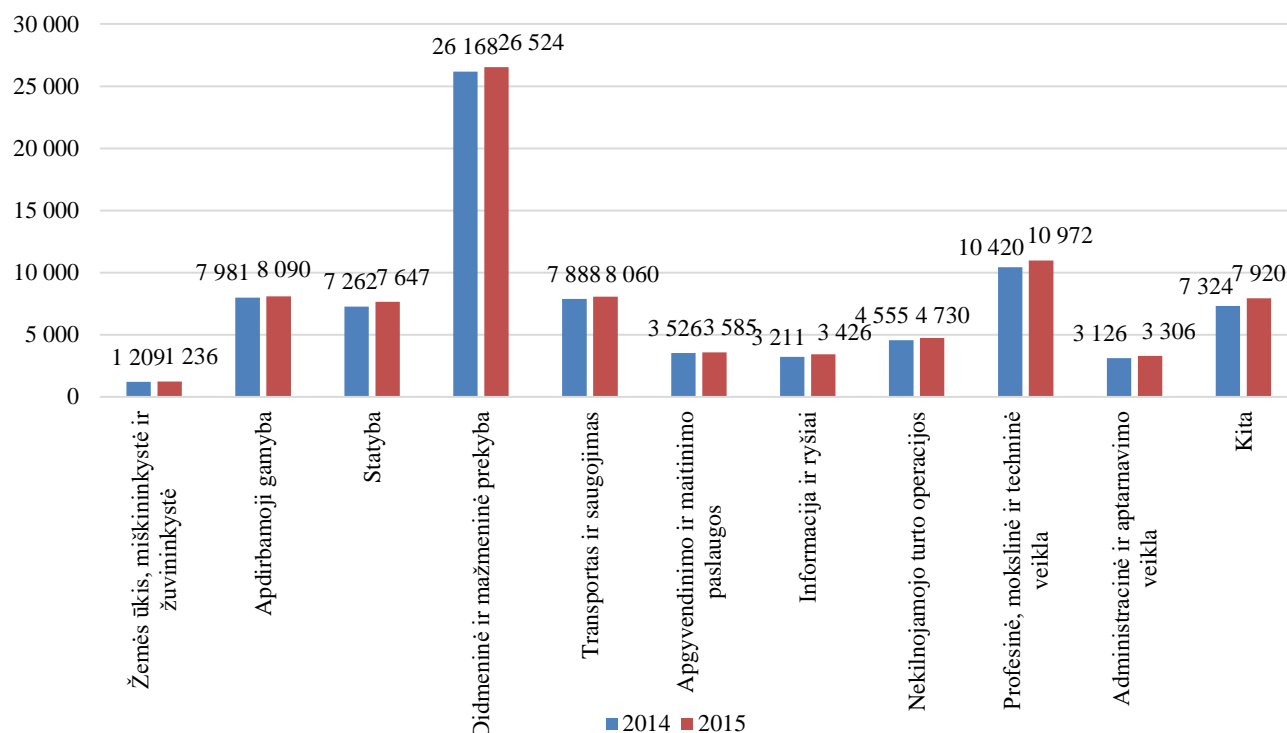
Šaltinis: VMI

Remiantis LSD duomenimis, daugiausia bankroto procesų 2008–2016 m. pradėta įmonėms, užsiimančioms didmenine ir mažmenine prekyba (33,2 proc.), apdirbamąja prekyba (19,2) ir statyba (15,4 proc.). Šiomis veiklomis užsiimančių įmonių dominavimą tarp bankrutuojančių ir bankrutavusių

įmonių paaiškina tai, kad šiems sektoriams priklausančios įmonės sudaro didžiąją dalį Lietuvoje veikiančių ūkio subjektų. LSD duomenimis, 2015 m. pradžioje Lietuvoje ekonominę veiklą vykdė 83 tūkst. įmonių (įskaitant ir dideles įmones), iš kurių 31 proc. vertėsi didmenine ir mažmenine prekyba, 12,8 proc. vertėsi profesine, moksline ir technine veikla, 9,5 proc. – apdirbamąja gamyba, o 8,9 proc. – statyba.

Kaip ir kitur Europoje, daugiausia MVĮ veikia didmeninės ir mažmeninės prekybos, informacijos ir ryšių, profesinių ir techninių paslaugų, apgyvendinimo ir turizmo sektoriuose. Tačiau jų palyginti nedaug statybų sektoriuje.

11 pav. Veiklą vykdžiusių įmonių pasiskirstymas pagal veiklos sektorius, vnt.

Šaltinis: LSD

LSD duomenimis 2015 m., palyginti su 2014 m., veiklą vykdžiusių įmonių skaičius augo visuose sektoriuose be išimties. Tačiau sparčiausias augimas pastebimas informacijos ir ryšių sektoriuje (6,7 proc.), administracinėje ir aptarnavimo veikloje (5,8 proc.) bei statybose (5,3 proc.). Pramonės sektoriaus, kuris 2013 m. sukūrė ketvirtadalį BVP ir kurio didžioji pajamų dalis gaunama užsienio rinkose, per 2014–2016 m. laikotarpį santykinė dalis pradėjo mažėti. Didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto bei apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklos sektoriai išlaikė stabilią sukuriama BVP proporciją (žr. 5 lentelę). Jų sukuriama BVP santykinė dalis 2011–2016 m. vidutiniškai sudarė 32 proc. viso sukuriama BVP. Per tą patį laikotarpį labiausiai padidėjo profesinės, mokslinės, techninės, administravimo ir aptarnavimo veiklos sektorių santykinė dalis BVP struktūroje.

5 lentelė. Atskirų ūkio sektorių sukuriama BVP santykinė dalis 2011–2016 m.

Metai	Santykinė dalis (proc.)						Metinis pokytis palyginamosiomis kainomis (proc.)					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BVP	100	100	100	100	100	100	6	3,9	3,4	3,5	1,7	2,2
Žemės ūkis, medžioklė, miškininkystė ir žuvininkystė	3,9	4,4	3,9	3,8	3,8	3,3	6,8	12	-3,4	3,5	5,2	-5,2
Išgaunamoji pramonė ir energetika	4,2	4,2	4,1	3,9	3,2	3,3	-2,5	-1,4	-1,3	-0,7	-1,2	-0,3
Apdirbamoji pramonė	20,4	20,7	19,4	19,2	19,3	18,9	10,1	5	4,6	4,4	3,1	3,1
Statyba	6,4	5,9	6,6	7,3	7,2	6,5	19,1	-5,5	9,5	13,8	-1,2	-7,8
Prekyba; viešbučiai ir restoranai; transportas	31,1	32,2	32,3	32	31,1	31,5	8	7,1	3,9	3,1	1,7	4,9
Informacija ir ryšiai	3,1	3	3,2	3,2	3,5	3,7	-4,7	3,1	6,7	2,5	6,3	5,2
Finansinė ir draudimo veikla	2,7	2,1	2,2	2	2,1	2,2	9,6	-6,5	3,3	-0,9	3,5	3,3
Nekilnojamojo turto operacijos	6,2	6,1	6,3	6,5	6,8	6,9	1,3	1,6	2,2	2,4	2,6	1,8
Profesinė, mokslinė, techninė, administravimo ir aptarnavimo veikla	5,6	5,7	6	6,1	6,5	6,8	3,6	4,9	5,9	4	6,5	5,4
Viešasis valdymas; paslaugos socialinei sferai ir komunalinė veikla	14,6	14,1	14	14	14,3	14,6	-0,1	1,5	0,9	0,5	0,5	1,5
Meninė, pramoginė veikla; namų ūkių paslaugos	1,8	1,8	1,9	2,1	2,2	2,3	4,3	6,2	7,6	3,7	3,2	0,4

Šaltinis: LSD

2.4 Lietuvos įmonių inovacinė veikla

2016 m. Lietuvos suminis inovacijų indeksas sudarė 0,391, o 28 ES valstybių inovacijų indekso vidurkis siekė 0,503.¹⁰ Nors, palyginus su praėjusių metų rezultatais (2015 m. – 0,323, 2014 m. – 0,299), Lietuvos inovacijų rodiklis auga, jis vis dar yra žemesnis nei bendras ES-28 vidurkis.

2017 m. Inovacijų sąjungos švieslentės duomenys rodo, kad Lietuvoje produktų ir procesų inovacijas diegė 34 proc. MVĮ (2014 m. duomenys). Lietuvos MVĮ daug labiau diegia technologines inovacijas nei ankstesniais metais. Jeigu anksčiau pagal šį rodiklį Lietuva atsilikdavo nuo ES valstybių vidurkio, tai 2017 m. Inovacijų sąjungos švieslentės duomenimis, Lietuva viršija ES valstybių narių vidurkį, kuris yra 31 proc. Tačiau Lietuvos MVĮ nuo ES valstybių narių vidurkio atsiliko pagal diegiamas netechnologines inovacijas (Lietuva – 24 proc. ES – 35 proc.), patentų ir dizaino paraiškas.

EK 2017 m. birželį paskelbtoje Europos inovacijų švieslentėje (angl. *European Innovation Scoreboard 2017*), Lietuva iš 24 vietos 2016 m. pakilo į 16 vietą tarp 28 ES šalių ir aplenkė Lenkiją, Latviją, Ispaniją, Malta, Italiją, Slovakiją, Graikiją, Vengriją ir Kiprą. Lietuvos inovacinės veiklos augimas 2016 m., palyginti su 2010 m., buvo sparčiausias ir sudarė 21 proc. Net pagal 7 rodiklius Lietuva patenka į pirmąjį valstybių dešimtuką (2015 m. – pagal 4 rodiklius).

¹⁰ Inovacijų sąjungos švieslentė 2017 –

https://www.rvo.nl/sites/default/files/2017/06/European_Innovation_Scoreboard_2017.pdf

2016 m., palyginus su 2010 m., Lietuvoje sparčiausiai augo verslo išlaidos netechnologinėms (be MTEP) inovacijoms (157 proc.), rizikos kapitalo investicijos (1031 proc.), tarptautinių bendrų mokslinių publikacijų skaičius (145 proc.) ir aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų skaičius (31,6 proc.).

Prie teigiamų Lietuvos inovacinės veiklos pokyčių, atsispindinčių augančiame inovacijų indekse, prisidėjo EIM vykdoma inovacijų politika. Inovatyvių MVI, bendradarbiaujančių su kitomis įmonėmis arba mokslo ir studijų institucijomis, skaičiumi Lietuva lenkia ES vidurkį 2,5 karto. EIM skatina verslo ir mokslo atstovus užmegzti pirminius kontaktus naudojant inovacinius čekius. Bendradarbiavimo mastui įtakos taip pat turėjo ir klasterizacijos skatinimo priemonės. Klasteriuose partnerystės principu veikia ne tik įmonės, bet ir mokslo ir studijų institucijos bei kiti subjektai.

Pagal 2016 m. sausio mėn. LSD paskelbtus 2012–2014 m. inovacinės veiklos tyrimo rezultatus, 2012–2014m. Lietuvoje inovacinę veiklą vykdė 40,7 proc. gamybos ir paslaugų įmonių, kuriose dirbo 10 ir daugiau darbuotojų (palyginti su 2010–2012 m., šis rodiklis padidėjo 10,7 proc.)¹¹. 2014 m. inovacinių įmonių¹² apyvarta padidėjo 10,9 proc., lyginant su 2012 m., ir sudarė 74 proc. visų įmonių apyvartos. Daugiausia inovacinių įmonių 2010–2012 m. vykdė informacinių ir ryšių technologijų veiklą (63,6 proc.), o mažiausiai – statybos veiklą (30,3 proc.).

Informacinės ir ryšių technologijos turi didžiulį poveikį technologijų ir inovacijų sklaidai skirtinguose sektoriuose Lietuvoje. Informacinių ir ryšių technologijų sprendimai plačiai naudojami elektroninėje bankininkystėje, sveikatos apsaugos, transporto, švietimo ir kitų sektorių informacinėse sistemose. Nors Lietuvoje informacinių ir ryšių technologijų sektoriuje tiesiogiai sukuriama 3,7 proc. BVP (2016 m.), o ES – 5 proc. BVP, tačiau šio sektoriaus indėlis į bendrą produktyvumo augimą yra daug didesnis dėl jam būdingos dinamikos, inovacijų ir įtakos kitų sektorių pokyčiams.

Senkant ir brangstant energetiniams ir kitiems gamtos ištekliams, didėja efektyviai energiją ir žaliavas naudojančių ir palankių aplinkai technologijų paklausa. Sėkminga ateities pramonė bus paremta inovatyvių žaliųjų technologijų naudojimu. Lietuvos verslo gebėjimai ir poreikis kurti ir diegti žaliąsias inovacijas yra silpni. Remiantis EK užsakymu parengta 2012 m. Ekologinių inovacijų švieslente (angl. *Eco-Innovation Scoreboard 2012*), Lietuva iš 27 ES valstybių narių užėmė paskutinę vietą pagal ekologinių inovacijų diegimą. Tačiau jau 2016 m. Lietuva buvo 17 vietoje iš 28 ES valstybių, nors vis dar atsiliko nuo ES vidurkio.

2014 m. išlaidos inovacinei veiklai sudarė 1,013 mlrd. 2012–2014 m. laikotarpiu inovacinę veiklą vykdė 82,5 proc. didelių (250 ir daugiau darbuotojų), 53,1 proc. vidutinių (nuo 50 iki 249 darbuotojų) ir 30,3 proc. mažų (nuo 10 iki 49 darbuotojų) įmonių. Nors didžiosios įmonės sudarė tik 7,4 proc. visų produkto ir (ar) proceso inovacijas diegusių įmonių, jų išlaidos inovacinei veiklai apėmė 43,3 proc. visų inovacijoms skirtų išlaidų; įmonės, turinčios nuo 10 iki 49 darbuotojų, sudarė 64,1 proc., o jų išlaidos inovacinei veiklai – 24 proc. Didžiausia lėšų dalis buvo skirta investicijoms į rengimus, mašinas, programinę įrangą (77,1 proc.), darbuotojų mokymus (35,3 proc.). MTEP darbus vykdė 30 proc. inovacinių įmonių, MTEP paslaugas pirkė 12,2 proc. įmonių.

LSD 2012–2014 m. inovacinės veiklos tyrimo duomenimis 87,5 proc. inovacijų nediegančių įmonių nematė įtikinamų priežasčių inovacijoms diegti. Tos įmonės, kurios svarstė inovacijų diegimo galimybę, tačiau to nedarė kaip pagrindinį veiksnį, ribojantį inovacinę veiklą nurodė lėšų trūkumą įmonėje arba kredito ar privačiojo kapitalo trūkumą. Antroje vietoje pagal reikšmingumą buvo nurodyti

¹¹ <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=22218>

¹² Inovacinė įmonė – įmonė, savo veikloje diegianti naujus (reikšmingai patobulintus) produktus (prekes ar paslaugas), technologinius ar veiklos organizavimo, rinkodaros procesus.

sunkumai siekiant gauti vyriausybės dotacijas (subsидijas) ar mokesčines lengvatas inovacijoms diegti. Tyrimas rodo, kad inovacijų finansavimas yra pagrindinė problema, dėl kurios apie inovacijas svarstančios įmonės atsisako jas diegti.

Norint žinias paversti verslu, reikia turėti ne tik išskirtinių idėjų, bet ir praktinių verslo įgūdžių. Pradedantys verslą asmenys susiduria su informacijos apie rinkas, potencialius partnerius ir verslo plėtrą trūkumu, lėšų stoka naujoms idėjoms įgyvendinti, patalpoms įsigyti ir efektyviam produkto pristatymui sukurti. Naujų inovacinių įmonių steigimas ir įėjimas į rinką remiasi jų gebėjimais realizuoti ir valdyti savo produkto gyvavimo ciklą ir yra sudėtingas procesas, kuriam reikia daugiau žinių. Šiame kritiniame inovatyvaus verslo pradžios etape yra svarbios viešosios paslaugos ir pagalbos verslo pradžiai priemonės: mentorių pagalba, pagalba inovatyvioms idėjoms komercinti, technologinių inovacijų paslaugos, verslo inkubavimo ir verslo skatinimo priemonių, skirtų sparčiam įmonių augimui (verslo akceleratorių), paslaugos.

Taip pat, pagal universitetų ir verslo bendradarbiavimo rodiklį, 2017–2018 metų Pasaulio konkurencingumo ataskaitos 2017–2018 m. (angl. *The Global Competitiveness Report*) duomenimis, Lietuva užėmė 37 vietą iš 137 valstybių, o ankstesniais metais (2016–2017 m.) užėmė 34 vietą iš 138 pasaulio valstybių.

Nors situacija gerėja, verslo subjektų, mokslo ir studijų institucijų bendradarbiavimas kol kas neproduktyvus, kadangi dažnai moksliniai tyrimai yra fundamentiniai arba nepakankamai nukreipti į efektyvų konkrečių problemų sprendimą. Verslui pridėtinę vertę kuriantys tyrimai yra tie, kurie orientuoti į rezultatą, t. y. efektyvų problemos sprendimo būdą, o tyrimai orientuoti į procesą verslui yra nepritaikomi ir todėl nesukuria inovacijų ir jais pagrįstų produktų, kurie generuotų galutinę pridėtinę vertę. Kadangi mokslo, verslo ir studijų sistemos dalyviai nepakankamai bendradarbiauja, mokslo ir studijų institucijų tyrėjai stokoja gebėjimų įvertinti verslo poreikius, o įmonių nepasiekia žinios, reikalingos naujiems produktams ar inovacijoms plėtoti.

2012–2014 m. dauguma – 71,3 proc. – technologines inovacijas diegusių įmonių produkto ir (ar) proceso inovacijoms diegti panaudojo tik nuosavas lėšas, o 28,7 proc. – ir valdžios institucijų ar ES lėšas. ES lėšomis pasinaudojo 22,4 proc. produkto ir (ar) proceso inovacijas diegusių įmonių, valstybės biudžeto – 11,7 proc., savivaldybių biudžeto – 3 proc. įmonių¹³.

Atkreiptinas dėmesys, kad viena iš 2014–2020 m. ES SF programavimo laikotarpio reglamentavimo naujovių, siekiant valstybės narėms pasinaudoti MTEPI plėtrai skirtomis lėšomis – prievolė valstybėms narėms nusistatyti savo sumanios specializacijos prioritetus ir ta linkme planuoti būsimą finansavimą.

Lietuvos prioritetinės MTEPI raidos (sumanios specializacijos) kryptys buvo patvirtintos LRV 2013 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 951 „Dėl Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypčių patvirtinimo“. Taip pat LRV 2014 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 411 buvo patvirtinta Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programa (toliau – MTEPI programa), kuri parengta, siekiant nustatyti prioritetinių MTEPI raidos krypčių prioritetus ir jų įgyvendinimo nuostatas, kurių reikia prioritetinėms

¹³ <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=4092813>

MTEPI raidos kryptims sklandžiai ir efektyviai plėtoti ir jų prioritetams įgyvendinti, siekiant skatinti šalies ekonomikos transformaciją ir valstybės konkurencingumą.¹⁴

MTEPI programos strateginis tikslas – MTEPI sprendimais didinti didelės pridėtinės vertės, žinioms ir aukštos kvalifikacijos darbo jėgai imlių ekonominių veiklų įtaką šalies BVP ir struktūriniam ūkio pokyčiams, t. y.:

1. Kurti inovatyvias technologijas, produktus, procesus ir (arba) metodus ir naudojant šios veiklos rezultatus atliepti globalias tendencijas ir ilgalaikius nacionalinius iššūkius;
2. Didinti Lietuvos ūkio subjektų konkurencingumą ir galimybes įsitvirtinti globaliose rinkose.

6 lentelė. MTEPI programoje nustatyti prioritetinių MTEPI krypčių prioritetai¹⁵

Prioritetinės MTEPI kryptys	MTEPI prioritetai
Energetika ir tvari aplinka	Išmaniosios energijos generatorių, tinklų ir vartotojų energetinio efektyvumo, diagnostikos, stebėsenos, apskaitos ir valdymo sistemos
	Energijos ir kuro gamyba iš biomasės ar atliekų, atliekų apdorojimas, saugojimas ir šalinimas
	Išmaniųjų mažaenergių pastatų kūrimo ir naudojimo technologija – skaitmeninė statyba
	Saulės energijos įrenginiai ir jų naudojimo elektros, šilumos ir vėsos gamybai technologijos
Sveikatos technologijos ir biotechnologijos	Molekulinės technologijos medicinai ir biofarmacijai
	Pažangios taikomosios technologijos asmens ir visuomenės sveikatai
	Pažangi medicinos inžinerija ankstyvai diagnostikai ir gydymui
Agroinovacijos ir maisto technologijos	Tvarūs agrobiologiniai išteklių ir saugesnis maistas
	Funkcionalus maistas
	Inovatyvus biožaliavų kūrimas, tobulinimas ir perdirbimas (biorafinavimas)
Nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos	Fotoninės ir lazerinės technologijos
	Funkcinės medžiagos ir danga
	Konstruktinės ir kompozitinės medžiagos
	Lanksčios produktų kūrimo ir gamybos technologinės sistemos
Transportas, logistika ir informacinės ir ryšių technologijos	Sumanios transporto sistemos ir informacinės ir ryšių technologijos
	Tarptautinių transporto koridorių valdymo ir transporto rūšių integracijos technologijos (modeliai)
	Pažangus elektroninis turinys, technologijos jam kurti ir informacinė sąveika
Įtrauki ir kūrybinga visuomenė	Informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros, debesų kompiuterijos sprendimai ir paslaugos
	Modernios ugdymosi technologijos ir procesai
	Proveržio inovacijų kūrimo ir diegimo technologijos ir procesai

2.5 Užimtumas

Remiantis LSD duomenimis, 2016 m., palyginti su 2015 m., užimtų darbo vietų skaičius padidėjo 1 proc. iki 1,26 mln. Daugiausiai užimtų darbo vietų 2016 m. buvo didmeninės ir mažmeninės prekybos

¹⁴ Sumani specializacija, http://www.smm.lt/web/lt/mokslas/sumani_spec.

¹⁵ Sumani specializacija, http://www.smm.lt/web/lt/mokslas/sumani_spec.

(17,5 proc.), apdirbamosios gamybos (15,9 proc.), švietimo (11,4 proc.), žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo (8,4 proc.) sektoriuose.

2017 m. II ketv. LSD atliktas tyrimas parodė, kad kas dešimtas (11,1 proc.) užimtas šalies gyventojas dirbo savarankiškai. Daugiausia (27,5 proc.) savarankiškai dirbančių asmenų 2017 m. antrąjį ketvirtį dirbo žemės ūkyje, miškininkystėje ir žuvininkystėje, prekyboje (16,7 proc.), statybų sektoriuje (13 proc.).

7 lentelė. Laisvų ir užimtų darbo vietų santykis

Laisvų ir užimtų darbo vietų santykis, vnt. / Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2013	2014	2015	2016
Laisvos darbo vietos	22 118	5 833	6 666	9 788	10 472	10 324	10 324	11 672	12 031	14 890
Užimtos darbo vietos	1 304 336	1 164 052	1 091 965	1 135 376	1 161 874	1 185 967	1 185 967	1 212 255	1 234 672	1 247 342

Šaltinis: LSD

LDB duomenimis, registruotas nedarbas Lietuvoje nuosekliai mažėja jau keletą metų iš eilės. Kaip matyti iš 7 lentelės, didžiausias nedarbo lygis 2008–2016 m. laikotarpiu buvo užfiksuotas 2010 m., kai registruotų bedarbių dalis siekė 14,5 proc. nuo darbingo amžiaus gyventojų. Nuo to laiko bedarbių dalis nuosekliai mažėjo, o 2016 m. bedarbių skaičius nuo darbingo amžiaus gyventojų nukrito iki 8,1 proc.

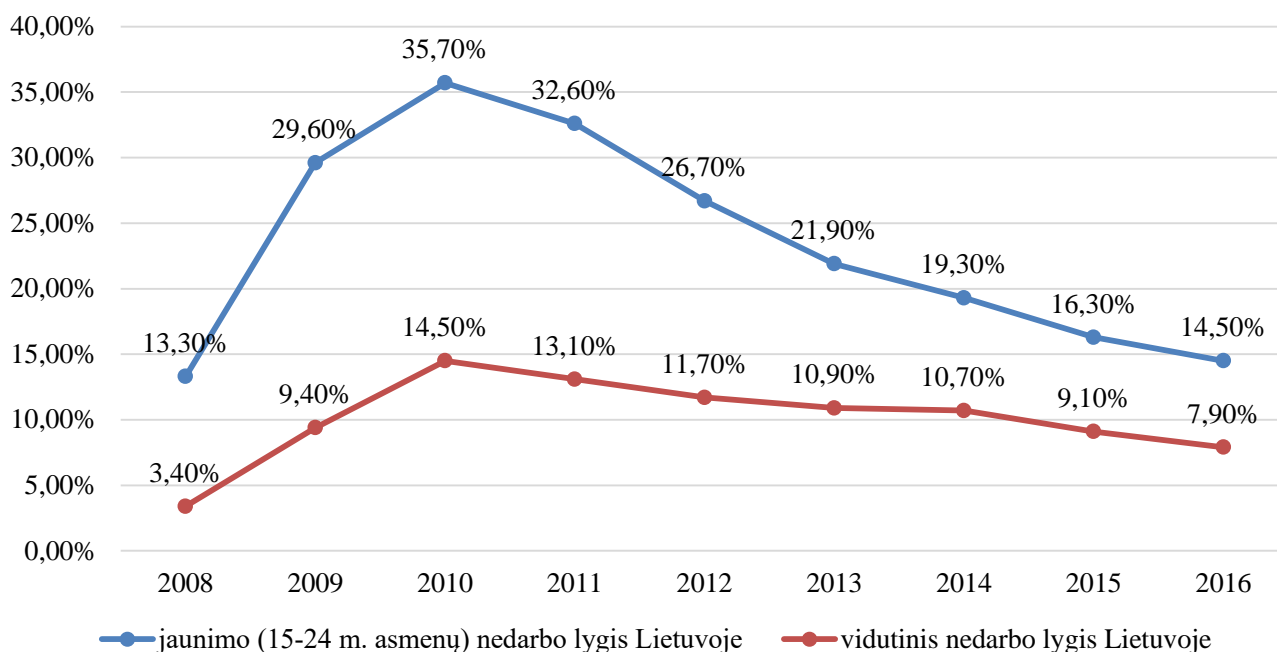
8 lentelė. Vidutinis metinis bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų

Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Vidutinis metinis bedarbių skaičius nuo darbingo amžiaus gyventojų, proc.	3,4	9,4	14,5	13,1	11,7	10,9	9,5	8,7	8,1

Šaltinis: LSD

Sunkmečiu ypač išaugo jaunimo nedarbas (žr. 12 pav.). 2008 m. buvo registruotas 13,34 proc. jaunimo (15–24 m. asmenų) nedarbo lygis Lietuvoje, o jau 2009 m. šis rodiklis padidėjo daugiau nei dvigubai – iki 29,6 proc. 2010 m. jaunimo nedarbo lygis padidėjo iki rekordinių 35,7 proc., toks jaunimo nedarbo lygis buvo dvigubai aukštesnis nei bendras nedarbo lygis šalyje tuo metu. Nuo 2011 m. Lietuvoje jaunimo nedarbas pradėjo nuosekliai mažėti ir šalyje 2012 m. siekė 26,74 proc. Tačiau jaunimo nedarbas ir toliau išliko aukštas ir 2013 m. duomenimis jis siekė 21,9 proc. Nuosekliai mažėjant nedarbo lygio rodikliams, 2016 m. vidutinis nedarbo lygis, lyginant su 2010, buvo sumažėjęs beveik 25 proc. ir siekė 10,9 proc. Jaunimo nedarbo lygis išlieka aukštas (21,9 proc.) ir vis dar yra beveik dvigubai didesnis nei buvo prieš ekonomikos krizę.

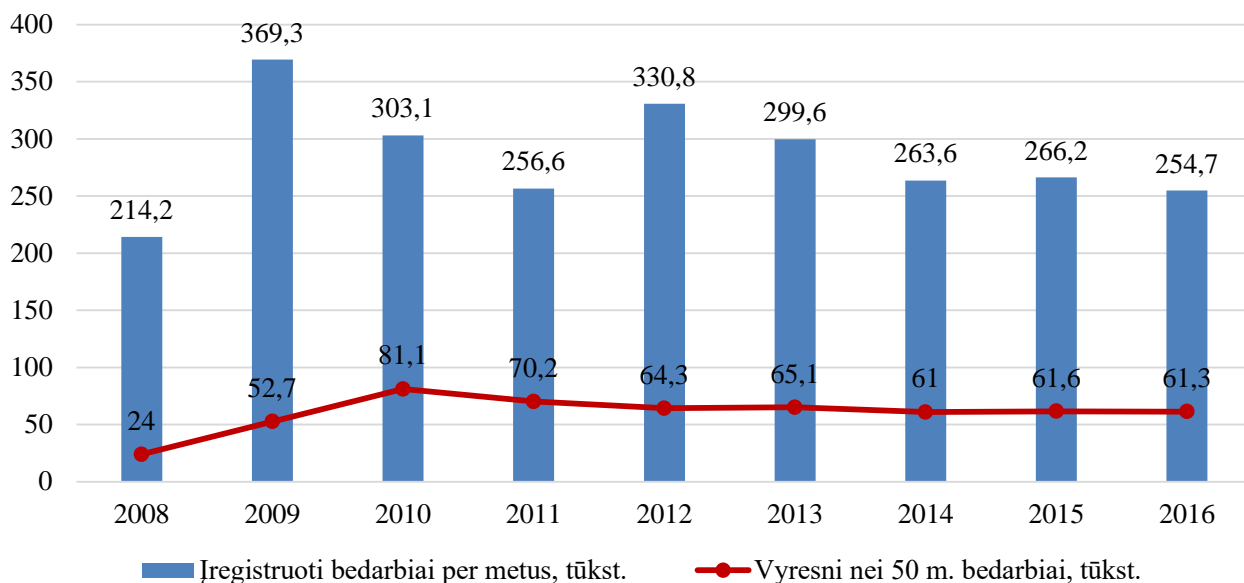
12 pav. Metinis bedarbių proc. (tarp jų ir jaunimo) nuo darbingo amžiaus gyventojų

Šaltinis: LDB

LDB duomenimis, nuo 2008 m. bedarbių, vyresnių nei 50 m., skaičius nuolat kito. 2008 m. darbo neturėjo 24 tūkst. vyresnių nei 50 m. asmenų. Daugiausiai vyresnio amžiaus bedarbių buvo 2010 m. – jų registruota 81 tūkst. Po šių metų vyresnių nei 50 metų bedarbių skaičius laipsniškai mažėjo ir 2014 m. stabilizavosi ties 61 tūkst. riba. 2016 m. Lietuvoje darbo neturėjo 61,3 tūkst. vyresnių nei 50 m. asmenų ir jie sudarė beveik ketvirtadalį visų bedarbių.

13 pav. Bedarbių, vyresnių nei 50 m., padėtis darbo rinkoje

Šaltinis: LDB

Remiantis FM prognozėmis, nedarbo lygis Lietuvoje artimiausius tris metus turi toliau mažėti (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Prognozuojamas nedarbo lygis Lietuvoje 2018–2020 m.

Metai	2018	2019	2020
Nedarbo lygis, proc.	6,4	5,9	5,4

Šaltinis: FM

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nedarbingo (65 metų ir vyresnių) ir darbingo amžiaus (15–64 metų) šalies gyventojų santykis nuolat didėja nuo 1990 m. 2017 m. pradžioje šis santykis siekė 23 proc., tačiau prognozuojama, kad 2060 m. sieks 56,65 proc., t. y. dabar keturiems dirbantiesiems tenka vienas pensininkas, o 2060 m. planuojama, kad vienas pensininkas teks dviem dirbantiesiems. Tai yra akivaizdus visuomenės senėjimas.

Visuomenės senėjimą taip pat parodo demografinės senatvės koeficientas – pagyvenusių (60 metų ir vyresnio amžiaus) žmonių skaičius, tenkantis šimtui vaikų iki 15 metų, kuris Lietuvoje didėja nuo 2010 m. 2017 m. nustatytas demografinės senatvės koeficientas –130 asmenys.

Lietuvoje didėja vyresnio amžiaus asmenų dalis. Jei 2001 m. pradžioje 65 metų ir vyresni gyventojai sudarė 14 proc. (484,7 tūkst.), tai 2012 m. jų dalis siekė jau 18 proc. visų gyventojų (543,3 tūkst.), o 2017 m. 19 proc. (550,1 tūkst.). Taip pat daugiausia dėl emigracijos ir neigiamos natūralios gyventojų kaitos mažėja bendras šalies gyventojų skaičius: per pastaruosius 17 metų gyventojų šalyje sumažėjo 19 proc. (nuo 3 512 tūkst. 2001 m. iki 2 847,9 tūkst. 2017 m. pradžioje). Tokia situacija kelia grėsmę socialinės apsaugos, sveikatos ir švietimo sistemų tvarumui, nes, dėl darbo jėgos senėjimo, mažėja galimybės jas išlaikyti ir atitinkamai didėja socialinių, sveikatos priežiūros ir kitų paslaugų vyresniems asmenims poreikis.

Reaguojant į senstančios visuomenės iššūkius, nuo 2012 m. pensinis amžius pradėtas tolinti, kol pasieks 65 metus. Ir nors 2016 m. Lietuvoje vyresnio amžiaus (55–64 metų) asmenų aktyvumo ir užimtumo lygis nebuvo žemas (atitinkamai 70,5 proc. ir 65,5 proc., ir abiem atvejais netgi viršijo bendrą visoms amžiaus grupėms Lietuvos rodiklį), išlieka tendencija, kad didėjant amžiui mažėja užimtumas (2016 m. duomenimis 25–54 metų gyventojų užimtumo lygis buvo 82,7 proc., 55–64 metų – 65,5 proc., 65 metų ir vyresnių – tik 8,1 proc.). Tai dažniausiai sąlygoja nekvalifikuoto ar mažai kvalifikuoto darbo poreikio mažėjimas, negalėjimas ar nenoras dirbti visą darbo laiką, priemonių, kurios sudarytų sąlygas vyresnio darbingo amžiaus asmenims dirbti ne visą darbo laiką bei derinti šeimos įsipareigojimus, susijusius su šeimos narių ilgalaike socialine globa ar slauga nebuvimas, neigiamas darbdavių požiūris į būtinybę investuoti į tokių darbuotojų kvalifikacijos kėlimą, persikvalifikavimą ar kompetencijų ugdymą, pačių vyresnio amžiaus asmenų nepasitikėjimas.

Analizuojant migracijos rodiklius, atkreiptinas dėmesys, kad 2016 m. neto migracija (imigrantų ir emigrantų skaičiaus skirtumas, tūkstančiui gyventojų) Lietuvoje sudarė – 22,9 tūkst.¹⁶ Šalių, į kurias daugiau žmonių atvyksta nei išvyksta (nes jos patrauklios, vykdo migrantų pritraukimo programas), pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės, neto migracija yra teigiama. Tuo tarpu iš kitų šalių išvykstančių žmonių skaičius gerokai pranoksta atvykstančių, pavyzdžiui, Lietuvos ir Airijos, todėl jų neto migracija – neigiama. 2016 m. Lietuvoje neto migracija 1000 gyventojų siekė 6,1, o tai buvo vienas iš didžiausių emigracijos rodiklių visoje ES.

¹⁶ <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=4053226>

3 Išorinio verslo finansavimo pasiūla ir paklausa

Pagal LB ir LT VCA duomenis, 2017 m. lapkričio pabaigoje finansines paslaugas Lietuvoje teikė 6 bankai, 8 užsienio bankų filialai, 350 ES bankų, teikiančių paslaugas LR neįsteigus filialo, 68 KU, 11 bankams priklausančių lizingo bendrovių, 6 faktoringą teikiančios įmonės ir 8 RKF valdytojų, finansuojantys verslą.

Bankai po ekonominio ir finansinio nuosmukio išduodavo mažiau paskolų verslui, tačiau nuo 2012 m. paskolų išdavimas palaipsniui auga. Daugiausiai paskolų verslui buvo išduota 2009 m. (10,8 mlrd. EUR), 2012–2014 m. paskolų portfelis buvo 35–37 proc. mažesnis nei prieš ekonominio ir finansinio nuosmukio pradžią. Paskolos verslui 2016 m. siekė 7,7 mlrd. EUR.

2015 m. viso paskolų portfelio vertė augo 3,9 proc. iki 16,3 mlrd. EUR. Tolimesnis augimas buvo matomas ir 2016 m. – bendra paskolų portfelio vertė pakilo iki 18,1 mlrd. EUR. Tam daugiausiai įtakos turėjo paskolų išdavimas privačioms įmonėms (11 proc.), tačiau padidėjo ir paskolos fiziniams asmenims (7 proc.) bei finansų institucijoms (3 proc.).

Lizingo portfelis nuo 2008 m. piko iki 2011 m. susitraukė daugiau kaip 50 proc. ir išliko stabilus iki 2013 m. (1,5 mlrd. EUR). Tačiau nuo 2013 m. buvo pastebėtas lizingo portfelio vertės augimas. 2014 m. lizingo portfelio vertė išaugo 23 proc. ir siekė beveik 1,1 mlrd. EUR, nors naujų sutarčių bendra vertė išliko beveik nepakitusi. 2015 m. augimas buvo kiek lėtesnis (9 proc.), bet augo naujai pasirašytų lizingo sutarčių bendra suma – 1 proc., iki 1,1 mlrd. EUR. 2016 m. buvo itin aktyvūs Lietuvos lizingo rinkoje. Naujai pasirašytų lizingo sutarčių bendra suma per metus išaugo 40 proc. iki 1,5 mlrd. EUR, o portfelio vertė perkopė 2 mlrd. EUR ribą (27 proc. metinis augimas).

SVV finansavimo pritraukimas per biržą, pavyzdžiui, vertybinių popierių platinimas alternatyviojoje rinkoje „First North“, yra visiškai neišvystytas. Tačiau verta pažymėti, kad FP „Ko-investicinis fondas“ sukurtos paskatos investuotojams dalyvauti vertybinių popierių rinkoje. Pagal šio fondo investavimo strategiją, jeigu SVV subjektas, į kurį investuota, dalyvauja alternatyvioje „First North“ skolos vertybinių popierių rinkoje, pasidalinant pajamas iš investicijos fondui paskirstoma mažesnė uždirbtų pajamų dalis nei tuo atveju, kai SVV subjektas alternatyvioje „First North“ rinkoje nedalyvauja. Todėl tikimasi šios rinkos spartesnio vystymosi.

Lietuvos rizikos ir privataus kapitalo rinką 2010–2016 m. ženkliai paskatino ES SF lėšos, tačiau ji vis dar yra ankstyvojoje vystymosi stadijoje. Rinką išjudino iš JEREMIE kontroliuojančio fondo finansuojami RKF (Verslo angelų fondas I, „Lithuania SME Fund“, „LitCapital I“, „Practica Seed Capital“, „Practica Venture Capital“). Šių RKF investicijos sudarė 60 proc. visų 2010–2013 m. privataus kapitalo investicijų. 2014 m. JEREMIE kontroliuojančio fondo lėšas valdančių RKF investicijų vertė buvo didžiausia per 2010–2016 m. laikotarpį ir sudarė 17 mln. EUR. LT VCA duomenimis, 2015 m. minėti RKF įvykdė 12 investicinių sandorių, bendra jų vertė siekė 11 mln. EUR. 2016 m. JEREMIE kontroliuojančio fondo investuotas lėšas valdantys RKF investavo į 14 įmonių, o bendra sandorių vertė siekė daugiau nei 6 mln. EUR. Iš viso, iki 2017 m. II ketv. pabaigos JEREMIE kontroliuojančio fondo investuotas lėšas valdantys RKF investavo 60,45 mln. EUR į 100 įmonių. Iš jų, 20 investicijų jau realizuota.

Privataus akcinio kapitalo investicijų nuo BVP rodiklis Lietuvoje taip pat augo. 2011 m. jis siekė 0,087 proc., tačiau Lietuva vis dar atsiliko nuo Centrinės ir Rytų Europos regiono bendro vidurkio (0,105 proc.) ir visos Europos bendro vidurkio – 0,326 proc. (t. y. Lietuvos vidurkis buvo 4 kartus

mažesnis už Europos bendrą vidurkį). Investicijų skaičius ir suma žymiai išaugo po to, kai 2010 m. pradėjo veikti iš JEREMIE kontroliuojančiojo fondo lėšų įsteigti RKF. 2016 m. Lietuvoje investicijų santykis nuo BVP buvo aukštesnis už visos Europos 2016 m. bendrą vidurkį (0,326 proc.) – 0,404 proc. 2016 m. šis rodiklis žymiai išaugo dėl didelės finansinės injekcijos iš ES SF ir Europos strateginių investicijų fondas (toliau – ESIF) lėšų. Taip pat prie rizikos kapitalo rinkos Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje prisideda 2012 m. įsteigtas Baltijos inovacijų fondas (toliau – BIF).

Viešojo sektoriaus finansavimo priemonės SVV gali apimti keletą finansinių produktų (priemonių), įskaitant:

- paskolas, banko sąskaitos kreditus, kredito linijas, turtu įkeistas paskolas, mikrokreditus;
- lizingą;
- faktoringą;
- FĮ garantijas ir akredityvus;
- akcinį kapitalą ir pusiau akcinį kapitalą (pvz., rizikos kapitalą (angl. *venture capital*), mezaniną ir į įmonės plėtrą nukreiptą kapitalą (angl. *growth/expansion capital*);
- technologijų perdavimo fondus (angl. *technology transfer funds*);
- pakeitimui (angl. *replacement capital*), gelbėjimui (apyvartumui) (angl. *rescue/turnaround*) ir išpirkimui (angl. *buyout*) skirtą kapitalą;
- subsidijas.

2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu Lietuvoje veikė trys viešieji verslui finansuoti skirti kontroliuojantieji fondai ir viena FP, nepriklausanti fondui:

- JEREMIE kontroliuojantysis fondas;
- INVEGOS fondas;
- Verslumo skatinimo fondas (toliau – VSF);
- Priemonė „Garantijų fondas“ (toliau – GF).

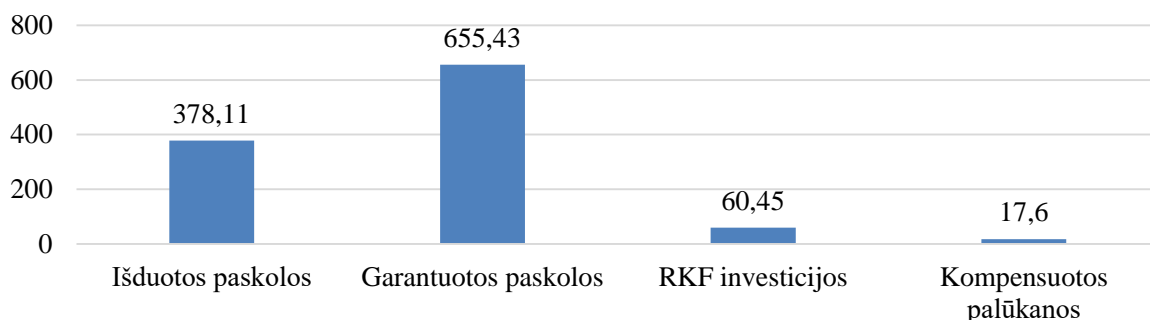
2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu įsteigti du fondų fondai, skirti finansuoti SVV:

- Verslo finansavimo fondas, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo (toliau – VFF) (fonde esančios ir planuojamos FP: „Pasidalytos rizikos paskolos“ (toliau – PRP), „Portfelinės garantijos paskoloms“, „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“, „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II“, „Ko-investicinis fondas II“, „Plėtros fondas I“, „Plėtros fondas II“, „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“, „Ko-investicinis fondas MTEPI ir „Akceleravimo fondas“);
- Verslumo skatinimo fondas 2014–2020, finansuojamas iš Europos socialinio fondo (toliau – VSF II).

2018 metais atlikus papildomas SVV subjektų bei FT apklausas ir atnaujinus vertinimą, siūloma įgyvendinti SM priemonę „Ko-investicinis fondas susisiekimui“, investuosiančią į įmones, kuriančias mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriama CO₂ emisiją. Rizikos kapitalo poreikis tokiems produktams ir paslaugoms kurti / teikti yra nurodytas 3.2.3.3 skyriuje.

14 pav. matyti, kad su viešojo sektoriaus finansavimu įgyvendintos verslui skirtos FP ir su jomis susijusi priemonė iki 2017 m. III ketv. pab. suteikė ženklų finansavimą SVV.

14 pav. SVV finansuoti panaudota FP ir su jomis susijusių priemonių suma iki 2017 m. III ketv. pab. (mln. EUR)

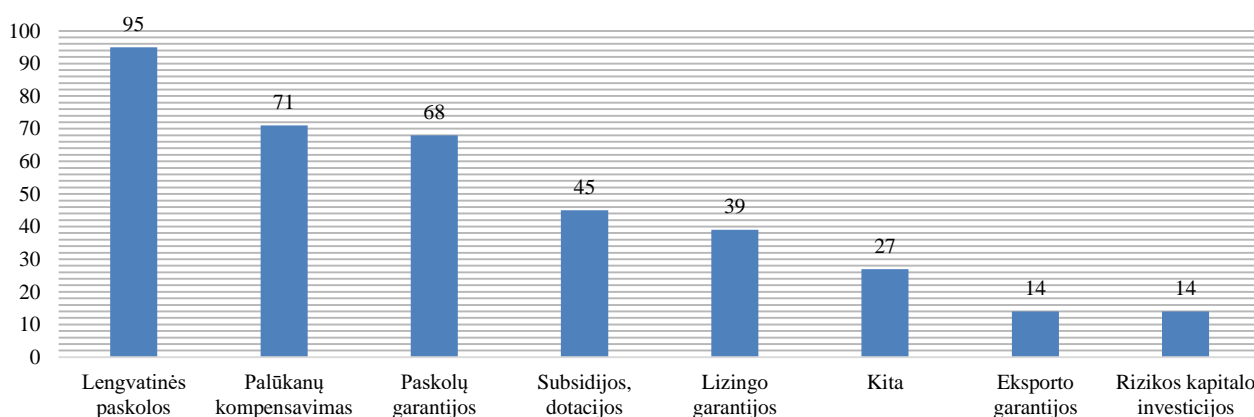
Siekiant identifikuoti rinkos poreikius artimiausiems 5 metams, 2013 m. buvo atlikta 508 SVV subjektų (statistiškai reprezentatyvi imtis), 12 FT atstovų ir 3 RKF atstovų apklausa. 2017 m. atlikta pakartotinė SVV subjektų, FT atstovų apklausa.

Pirminės apklausos metu dauguma SVV subjektų ketino naudotis išoriniu finansavimu per artimiausius 5 metus, tačiau SVV subjektų poreikis jau dabar nėra pilnai patenkinamas. Tik 3 proc. SVV subjektų nurodė, jog jiems nėra reikalingas finansavimas ir jie neplanuoja dėl jo kreiptis per artimiausius 5 metus.

Nors, palyginti su 2013 m. SVV subjektų apklausos rezultatais, 2017 m. išaugo besikreipusių į FT SVV subjektų, kurie gavo norimo dydžio finansavimą be papildomų sąlygų, skaičius (nuo 42 proc. iki 49 proc.), negavusių finansavimo SVV dalis padidėjo labiau – nuo 18 proc. iki 27 proc. Pakartotinės apklausos metu dažniausios priežastys, dėl kurių buvo nesuteiktas ar suteiktas mažesnis finansavimas: užstato trūkumas (48 proc.), turimi per dideli išsipareigojimai (20 proc.), turėtos mokumo problemos (8 proc.), nepagrįstas poreikis (4 proc.) arba kitos priežastys (20 proc.). FĮ teigimu, dažniausios priežastys yra mokumo problemos ir užstato trūkumas.

SVV dažniausiai svarstė naudotis paskolų (95 proc.), palūkanų kompensavimo (71 proc.) ir paskolų garantijų (68 proc.) priemonėmis.

15 pav. SVV svarstomos naudoti FP, proc.

Dėl ankstyvos rizikos kapitalo FP stadijos Lietuvoje ir mažo šio finansavimo tipo žinomumo, tik 3 proc. SVV planuoja naudotis RKF. Tačiau per 2007–2013 m. finansavimo laikotarpį tik 0,01 proc.

visų Lietuvos SVV pasinaudojo tokia FP. Todėl RKF poreikis viršija pasiūlą (žr. vertinimo 3.2 dalį). Didėjant rizikos kapitalo FP žinomumui, paklausa turėtų taip pat didėti.

Didesnis RKF poreikis taip pat argumentuojamas tuo, kad naujai ar neseniai įsteigtoms įmonėms dažnai nepavykdavo gauti bankinio finansavimo dėl didesnės verslo rizikos. 70 proc. šių įmonių patiria finansavimo trūkumą. FT teigimu, didesnę riziką, finansuojant šias įmones, galėtų prisiimti valstybė.

Apie 40 proc. naujų ir neseniai įsteigtų įmonių mano, jog RKF investicijų dydis yra per daug apribotas ir neleidžia vykdyti efektyvios plėtros. Jų teigimu, norimos investicijos svyruoja tarp 350 tūkst. ir 3 mln. EUR. Ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje investuojantys RKF, finansuoti iš 2007–2013 m. finansavimo laikotarpio ES SF lėšų, skyrė tik iki 200 tūkst. EUR, tačiau steigiant naujus RKF ši suma yra ženkliai didesnė ir kai kuriais atvejais siekia iki 3 mln. EUR.

KĮ nuomone, valstybės remiamos FP yra naudingos SVV finansavimo didinimui. Skandinavijos bankų grupėms nepriklausantiems Lietuvos bankams buvo aktualūs 2019 m. įsigaliosiantys Bazelio III reikalavimai dėl bendro nuosavo kapitalo, kadangi šiems bankams nebuvo prieinami dideli motininių bankų kapitalo ištekliai, kurių turėjimas ženkliai palengvina atitikimą Bazelio III reikalavimams. Šie reikalavimai, nesiimant jokių papildomų priemonių, priverstų šiuos bankus ženkliai sumažinti MVĮ finansavimą, o naudojimas valstybės remiamomis FP leidžia šiems bankams pasiūlyti konkurencingus finansavimo produktus.

KĮ teigė, jog įgyvendinti lengvatines FP (ir tam skiriant privačių lėšų), labiausiai skatina galimybę mažinti riziką, o ne už priemonių administravimą mokamas mokestis.

Pasak KĮ, labiausiai pageidautinos FP ateiityje yra portfelinės garantijos, lengvatinės paskolos ir pasidalytos rizikos paskolos.

Atlikus papildomą vertinimą 2017 m. nustatytas poreikis įgyvendinti verslo akceleravimo priemonę, kuri apimtų ir paskesnę investavimą į SVV, sumai apie 15 mln. EUR. Taip pat 2018 metų pabaigoje atlikus papildomą vertinimą buvo nustatytas poreikis įgyvendinti SM priemonę „Ko-investicinis fondas susisiekimui“, investuosiančią į įmones, kuriančias mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriama CO₂ emisiją.

SVV finansavimo poreikis 2018–2022 m., apskaičiuotas pagal apklausos ir istorinius duomenis, yra apie 575,3 mln. EUR. Šį poreikį patenkintų ES SF lėšos skiriamos iš 2007–2013 m. programavimo laikotarpio įgyvendintų (įgyvendinamų) FP grįžusios ir grįžiančios lėšos bei iš 2014–2020 m. finansavimo laikotarpio lėšų.

3.1 Išorinis verslo finansavimas. Finansavimo priemonių rinkos dalyviai

3.1.1 Privatūs verslo finansavimo rinkos dalyviai

Pagal LB ir LT VCA duomenis, 2017 m. lapkričio pabaigoje finansines paslaugas Lietuvoje teikė 6 bankai, 8 užsienio bankų filialai, 350 ES bankų, teikiančių LR neįsteigus filialo, 68 KU, 11 lizingo bendrovių (bankų, teikiančių lizingo paslaugas), 6 faktoringą teikiančios įmonės ir 8 RKF valdytojai, finansuojantys verslą. Lietuvos finansų sistema ir jos duomenys 2016 m. sausio 1 d. pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Lietuvos finansų sistema, 2016 m. sausio 1 d. duomenimis

	2015 metai				
	Skaičius, vnt.	Turtas, mln. EUR	Turtas, proc.	Turto pokytis per metus, proc.	Turtas, palyginti su BVP, proc.
Bankai	14	23 414	79,2	-2,8	63,1
Bankai, išskyrus užsienio šalių filialus	6	19 736	66,7	3,3	53,2
Užsienio šalių bankų filialai	8	3 678	12,4	-26,1	9,9
Kredito unijos	74	673	2,3	9	1,8
Lietuvos centrinė kredito unija	1	138	0,5	23,5	0,4
Lizingo bendrovės	11	1 383	4,7	10,0	3,7
Draudimo rinka	9	1 144	3,9	11,7	3,1
Gyvybės draudimo įmonės	5	734	2,5	13,4	2,0
Ne gyvybės draudimo įmonės	4	409	1,4	9,0	1,1
Kapitalo rinkos dalyviai	96	639	2,2	2,8	1,7
Finansų maklerio įmonės	6	5	0,0	-15,1	0,0
Valdymo įmonės	11	22	0,1	10,2	0,1
Kolektyvinio investavimo subjektai	24	226	0,8	-13,1	0,6
Užsienio kolektyvinio investavimo subjektai	55	387	1,3	14,9	1,0
Kontroliuojančiosios investicinės bendrovės	-	-	-	-	-
Pensijų fondai	33	2 182	7,4	14,0	5,9
II pakopos pensijų fondai	21	2 121	7,2	13,6	5,7
III pakopos pensijų fondai	12	62	0,2	29,4	0,2
Finansų sistema	237	29 572	100	-0,2	79,7
<i>Vertybinių popierių biržos kapitalizacija</i>	-	6 218	-	8,7	16,8
<i>Listinguojamosios akcijos</i>	-	3 387	-	1,7	9,1
<i>Listinguojamieji skolos vertybiniai popieriai</i>	-	2 930	-	18,5	7,6

Šaltiniai: LBA, AB „Nasdaq Vilnius“, LSD ir LB

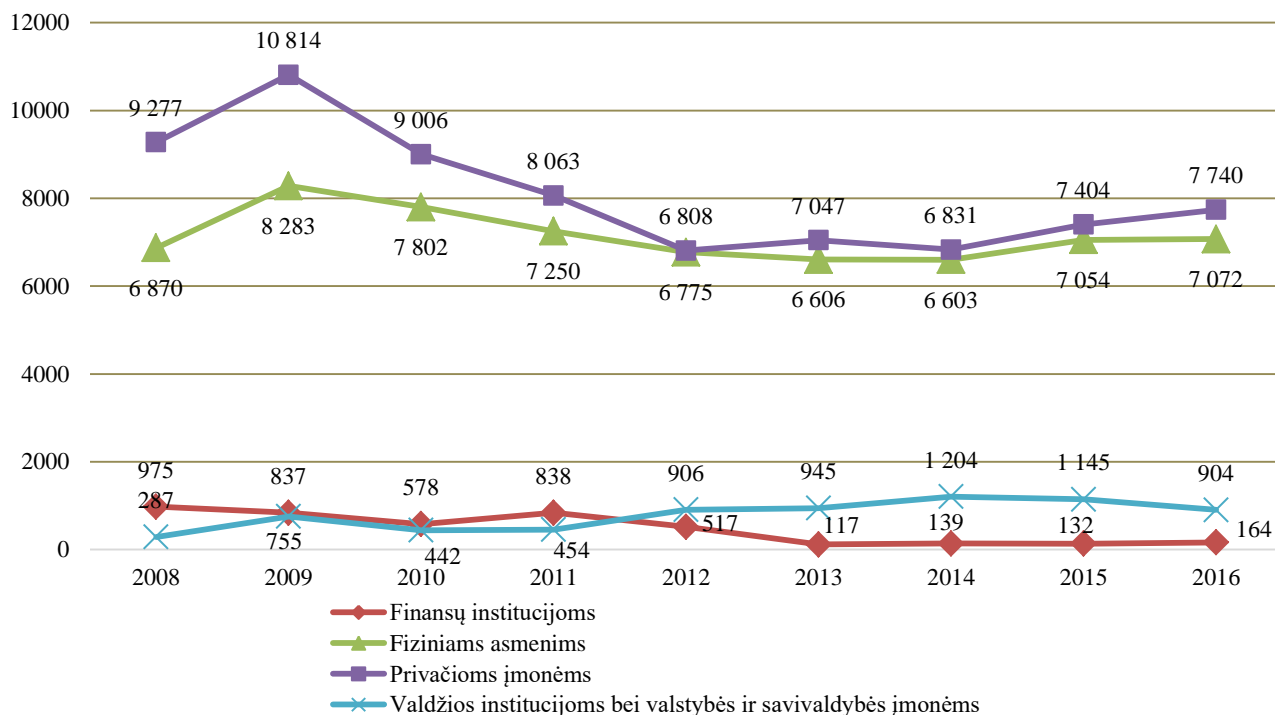
3.1.1.1 Paskolos

2013–2017 m. laikotarpiu Lietuvos bankų sektorius buvo gana permainingas, nors veikla buvo pelninga visą laikotarpį. Šiuo laikotarpiu išsiskyrė 2013 m., kurie pasižymėjo rinkos dalyvių kaita: bankrutavo AB Ūkio bankas, veiklą nutraukė AS „UniCredit Bank“ Lietuvos skyrius, pradėjo veikti „Pohjola Bank Plc“ Lietuvos filialas. 2016 m. bankų pelnas buvo didžiausias per pastaruosius penkerius metus, o skolinimosi rinka aktyvėjo ir lenkė ūkio plėtrą. Šie metai taip pat išsiskyrė kaip konsolidacijos

metai: baigtas Danske Bank A/S Lietuvos filialo mažmeninių klientų portfelio pardavimo sandoris „Swedbank“ AB¹⁷. 2017 m. spalį buvo sėkmingai užbaigtas DNB ASA ir Nordea Bank AB susijungimo į universalų Baltijos šalių banką „Luminor“ procesas. 2017 m. antrąjį ketvirtį Lietuvos bankų sistemos turtas toliau augo, o veikla buvo pelninga¹⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad didžiausi pagal turą Lietuvos finansų sistemos dalyviai – bankai priklauso stiprioms Skandinavijos šalių bankų grupėms¹⁹.

16 pav. Bankų suteiktos paskolos, mln. EUR

* Neįskaitant AB Ūkio banko duomenų

Šaltinis: LB

Siekiant išnagrinėti bankų veiklos rodiklius, būtina aptarti bankų suteikiamų paskolų portfelį. Kaip matyti iš 16 pav., iki 2009 m. pradžios didėjęs tiek privačioms įmonėms, tiek ir fiziniams asmenims tenkantis suteiktų paskolų portfelis 2009 m. ėmė mažėti. Sumažėjusią paskolų pasiūlą lėmė išaugusi skolininkų kredito rizika bei dėl to sugriežtėjusios paskolų suteikimo sąlygos. Tačiau nuo 2012 m. vėl pastebimas lėtas augimas.

Paskolų, suteiktų gyventojams, skaičius mažėjo gerokai lėtesniu tempu nei paskolų, suteiktų privačioms įmonėms. Per 2010 m. privačioms įmonėms buvo suteikta paskolų 16,72 proc. mažiau nei 2009 m., fiziniams asmenims šis skaičius per 2010 m. sumažėjo 5,81 proc. Kaip teigia LB specialistai, tai įvyko dėl to, kad fiziniams asmenims suteiktų paskolų daliniai grąžinimai yra santykinai maži, antra, šių paskolų portfelio kokybė per visą laikotarpį pablogėjo santykinai nedaug²⁰.

¹⁷ <http://www.lb.lt/leidiniai/banku-veiklos-apzvalga-2016-m-iv-ketv-1>

¹⁸ <http://www.lb.lt/leidiniai/banku-veiklos-apzvalga-2017-m-ii-ketv-1>

¹⁹ Finansinio stabilumo apžvalga, LB, 2014 m., http://lb.lt/finansinio_stabilumo_apzvalga_2014_m.

²⁰ http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2009_m_2.

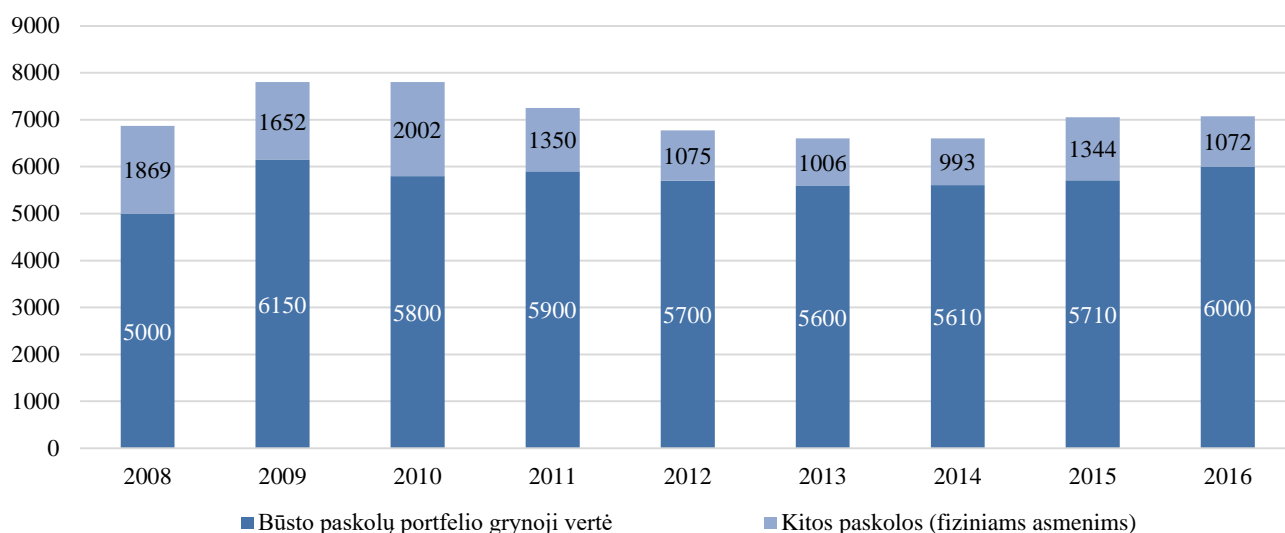
Šalyje veikiančių bankų paskolų portfelis 2013 m. reikšmingai nekito. 2014 m. sausio 1 d. duomenimis bankų suteiktos paskolos sudarė beveik 4,278 mlrd. EUR. Palyginti su 2013 m. pradžia, paskolų portfelis buvo 0,4 proc. didesnis. Per 2013 m. didėjo skolinimas valstybės ir savivaldybės įmonėms, finansų ir valdžios institucijoms, o privačioms įmonėms bei fiziniams asmenims mažėjo.

Nors 2014 m. privačių įmonių paskolų portfelis per metus sumažėjo 4,4 proc., pažymėtina, kad ši skirtumą daugiausia lėmė techninės priežastys, t. y. bankų pateikiamų finansinių ataskaitų konsolidavimo taisyklių pokyčiai ir pasikeitusi paskolų grupavimo metodika.

2015 m. paskolų portfelio vertė didėjo: paskolos privačioms įmonėms išaugo 4,5 proc., o fiziniams asmenims 7 proc.²¹ Tolimesnis augimas buvo matomas ir 2016 m.²² Tam daugiausiai įtakos turėjo privačioms įmonėms išduodamų paskolų didėjimas (11 proc.), tačiau padidėjo ir paskolos fiziniams asmenims (7 proc.) bei finansų institucijoms (3 proc.). LB specialistų teigimu esant žemoms palūkanų normoms, nusistovėjus gyventojų lūkesčiams ir sumažėjus neapibrėžtumui, susijusiam su valiutos pasikeitimu, gyventojai ir įmonės nusprendė pasinaudoti žemų palūkanų normų teikiama nauda ir ėmė skolintis drąsiau.

Suteikiamų naujų paskolų srautas namų ūkiams buvo nuoseklus ir gana tvirtas visus 2015 ir 2016 metus. Daugiausiai jį lėmė suaktyvėjusi nekilnojamojo turto rinka ir didėjančios gyventojų pajamos (žr. 17 pav.). Dėl to labiausiai augo gyventojams išduodamų būsto paskolų portfelis, tuo tarpu kitoms reikmėms – tame tarpe ir verslui kurti ar vystyti, – išduodamų paskolų portfelio vertė neįgavo aiškios krypties. 2012–2014 m. laikotarpiu kitų paskolų portfelio vertė mažėjo, 2015 m. padidėjo, o 2016 m. vėl sumažėjo.

17 pav. Fizinių asmenų paskolų portfelis 2008–2016 m., mln. EUR

Šaltinis: LB

Skolinimosi rinka, itin suaktyvėjusi 2015 ir 2016 m., augimo tempu lenkė nominaliąją Lietuvos ekonomikos plėtrą ir buvo viena iš didžiausių Europoje. 2017 m. pirmąjį pusmetį bankai išlaikė

²¹ <http://www.lb.lt/lt/leidiniai/banku-veiklos-apzvalga-2015-m-neaudituoti-duomenys>

²² <http://www.lb.lt/lt/leidiniai/banku-veiklos-apzvalga-2016-m-iv-ketv-1>

pastaruosius metus fiksuojamą augimą. Augo tiek namų ūkių skolinimasis (2,5 proc.), tiek įmonėms suteiktų paskolų portfelis (2,6 proc.).

Taip pat nuo 2012 m. mažėjantys specialieji atidėjiniai rodo, kad gerėja paskolų portfelio kokybė. Tai sudaro prielaidas bankų paskolų portfeliui augti ateityje. Tačiau, nepaisant rinkos augimo, bankų paskolų portfelio grynoji vertė dar nėra sugrįžusi į prieš krizę buvusį lygį.

11 lentelė. Bankų rodikliai

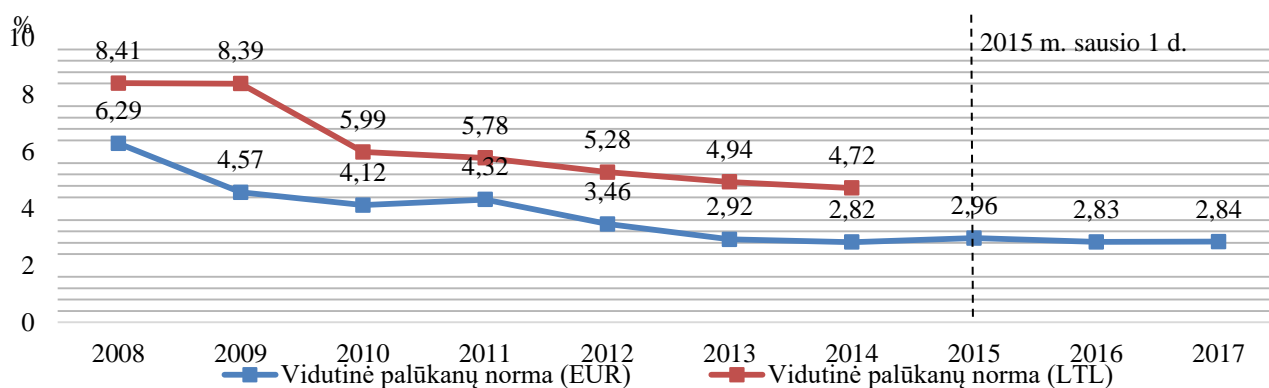
Rodikliai laikotarpio pradžioje, mln. EUR	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Turtas (aktyvai)	23 456,4	25 993,2	24 397,5	23 663,9	21 649,2	21 815	22 469,5	24 129,8	23 436,8
Skolos vertybiniiai popieriai	2 143,4	1 729,5	2 247,5	2 373,8	1 384,1	1 502,5	2 281,5	2 077,1	1 836,1
Suteiktos paskolos	17 410,2	20 690,7	17 828,3	16 896,1	15 006,9	14 715,9	14 770,3	14 742,1	15 879,2
Paskolų vertės sumažėjimas	130,2	252,2	1 374,9	1 452,4	1 095,8	867,2	640,8	522	n.d.
Indėliai ir akredityvai	11 616,3	11 072,5	11 895,4	13 161,1	11 528,7	12 623,4	13 787,2	16 279,5	16 892
Akcininkų nuosavybė	1 722,1	1 963,3	1 445,9	1 712,3	1 854,1	2 143,5	2 143,5	2 496	2 591,5
Einamųjų metų pelnas	334,8	251,2	-862,8*	-80	324,6	207,1	227,1	213,5	215,3

* Neįskaitant AB SEB banko akcininko lėšomis padengtos dalies (199,9826 mln. EUR) banko 2009 m. nuostolių, bankų sistemos veiklos nuostolis 2009 metais siekė 1 062,7896 mln. EUR

Šaltinis: LB

Vidutinė palūkanų norma 2011 m. pradėjo mažėti ir 2016 m. buvo mažiausia per nagrinėjamą laikotarpį – 2,4 proc. Palūkanų normos mažėjimą labiausiai lėmė skatinančioji ECB pinigų politika ir bazinių palūkanų mažinimas, siekiant paskatinti ekonomikos augimą. Visuomenės nepasitikėjimas KĮ po pasaulinio ekonominio ir finansinio nuosmukio buvo jaučiamas kelerius metus iš eilės, bet šiuo metu ekonomika atsigauna ir skolinimasis yra gan aktyvus.

18 pav. Vidutinė metinė palūkanų norma nefinansinėms korporacijoms eurais ir litais 2008–2017 m. proc.

Analizuojant KU sektoriaus statistiką, atkreiptinas dėmesys, kad šio sektoriaus kūrimosi pradžioje buvo orientuojamasi į tai, kad šios kooperatiniais pagrindais veikiančios KĮ, vienijančios tam tikroje vietovėje gyvenančius ar panašia veikla užsiimančius asmenis, visų pirma turėtų tenkinti savo narių ūkinius ir socialinius poreikius, iš vienu priimdamos indelius, kitiems teikdamos paskolas. Tačiau sparti KU sektoriaus plėtra paskatino šias įstaigas praplėsti rinkai teikiamų paslaugų portfelį ir labiau orientuotis į verslo subjektus.

12 lentelė. KU rodikliai (metų pradžios duomenys)

Rodikliai laikotarpio pradžioje, mln. EUR	2008 m.	2009 m.	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.
Turtas (aktyvai)	189,76	230,19	270,22	368,95	471,65	595,4	621	617,2	670,5	663,9
Vyriausybės vertybiniai popieriai	6	6,75	21,2	38,55	68,73	119,44	187,01	221,3	195,6	77,7
Suteiktos paskolos	131,86	171,43	173,63	217,82	270,36	325,21	297,73	263,5	281,5	342,2
Spec. atidėjiniai paskoloms	0,46	1,51	2,55	4,14	8,28	23,23	18,16	17,3	20,7	17,5
Indėliai	150,08	172,64	224,11	313,8	407,15	527,69	541,04	535	586,8	590,7
Pajinis kapitalas	19,67	26,79	31,28	39,33	51,49	68,41	60,44	51,4	54,9	58,3
Einamųjų metų pelnas	0,78	0,2	-1,53	-1,56	-4,05	-17,41	-11,09	-3,6	-3,6	-0,04

Šaltinis: LB

Per nagrinėjamą laikotarpį KU turtas išaugo daugiau nei 3 kartus. 2017 m. sausio 1 d., LB duomenimis, KU turtas siekė 663,9 mln. EUR²³. Nors KU rodikliai auga, tačiau jos vis tiek sudaro nereikšmingą finansų sektoriaus dalį, nes jų turtas 2017 m. sausio 1 d., sudarė tik 2,6 proc. bankų sistemos turto (2016 m. – 2,8 proc.). 2016 m. KU sektoriaus turto apimties metinį pokytį lėmė kredito unijos AMBER pasitraukimas iš rinkos.

Reikšmingiausią KU turto dalį (51 proc.) sudaro paskolos. Per 2008–2012 m. laikotarpį KU paskolų portfelis kasmet vidutiniškai padidėdavo daugiau nei 20 proc., tik per 2009 m. jis padidėjo vos 1,1 proc., o per 2013 m. jis nežymiai sumažėjo. 2014 m. sausio 1 d. duomenimis, KU suteiktos paskolos sudarė 289,6 mln. EUR. Mažėjimas buvo toliau pastebimas ir 2014 bei 2015 metais. Tačiau 2016 m. paskolų portfelis išaugo 60,7 mln. EUR arba daugiau nei penktadaliu. Metinį paskolų augimą lėmė suaktyvėjęs fizinių asmenų kreditavimas – šiems nariams suteiktos paskolos nuo metų pradžios padidėjo 59,8 mln. EUR (juridiniams asmenims – 0,9 mln. EUR).

LB ataskaitų duomenimis,²⁴ 2016 m. 48 KU uždirbo 3,8 mln. EUR, tačiau likusios 25 KU dirbo nuostolingai. Dėl šios priežasties bendras 2016 m. veiklos rezultatas buvo 39 tūkst. EUR nuostolis (2015 m. konsoliduotas KU nuostolis buvo 3,6 mln. EUR). Mažesnę 2016 m. nuostolį lėmė KU patirtų išlaidų sumažėjimas: palyginti su 2015 m., patirta 26 proc. mažiau išlaidų ir gauta 18 proc. mažiau pajamų. 2017 m. III ketv. KU turtas padidėjo 4 proc. ir sudarė 666,4 mln. EUR arba 2,5 proc. bankų sistemos turto (prieš metus – 2,6 proc.).²⁵

Seimui 2016 m. birželio 30 d. priėmus KU veiklą reguliuojančių įstatymų pakeitimus, KU įžengė į pereinamąjį laikotarpį. Nuo 2013 m. iki 2017 m. pab., veiklą priverstinai baigė 11 KU, dar 2 KU veikla

²³ https://old.lb.lt/kredito_uniju_veikla_2016_m_iv_ketvirtis

²⁴ <http://www.lb.lt/leidiniai/kredito-uniju-veiklos-apzvalga-2016-m>

²⁵ <http://www.lb.lt/leidiniai/kredito-uniju-veiklos-apzvalga-2017-m-iii-ketv>

buvo sustabdyta ir paskirtas laikinasis administratorius. Iki 2018 m. KU turėjo apsispręsti, ar tęsti KU veiklą įstojant į centrinę KU, ar pradėti persitvarkymo į banką procedūrą. Nuo 2018 m. sistema pradėjo veikti pagal naujas taisykles. Penkios KU 2018 m. pradeda persitvarkymo į specializuotus bankus procedūras. Naujosios teisės aktų nuostatos, pakeisdamos dabartinį KU sektoriaus reguliavimą, sustiprins jo kooperatinius ryšius ir ribos perteklinę sektoriaus riziką.²⁶ KU pertvarka leido susiformuoti centrinių KU grupėms, kurios galės stiprinti kooperatinės bankininkystės veiklą, plėtoti finansinių paslaugų teikimą regionų, miestelių ir miestų gyventojams bei verslui. Atsiradusi galimybė steigti specializuotiems bankams papildys KĮ žemėlapi, vartotojams prieinamų finansinių paslaugų spektrą ir didins konkurenciją.

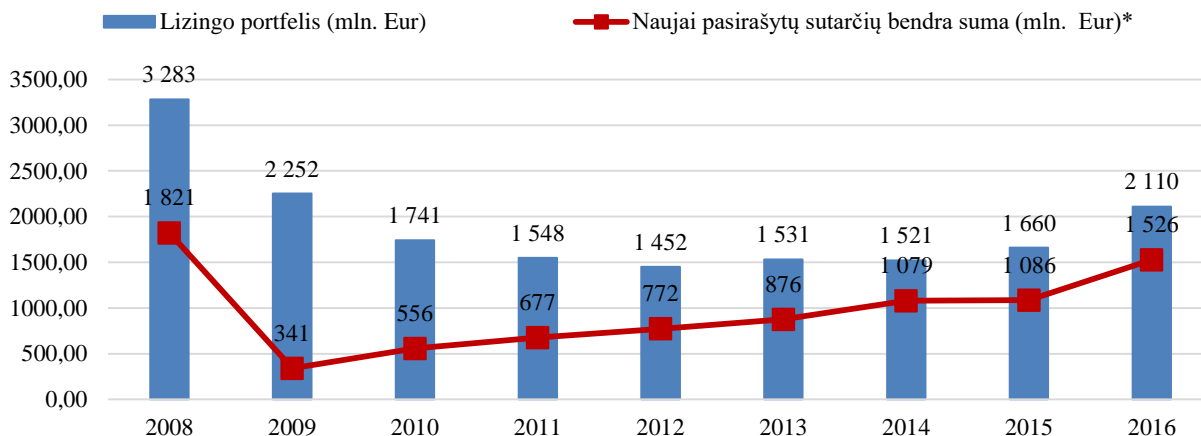
3.1.1.2 Lizingas

Oxford Economics 2011 m. atliktame tyrime „Lizingo naudojimas tarp Europos Sąjungos SVV subjektų“²⁷ nustatyta, kad lizingu dažniausiai naudojasi įmonės, kurių amžius nuo 2 iki 5 metų. Tai turėtų didinti sudaromų lizingo sandorių rizikingumą, tačiau, kaip rodo naujausi tyrimai, lizingas išlieka mažiausiai rizikingas verslo finansavimo būdas.

2013 m. EIF atliktame tyrime „Lizingo svarba finansuojant SVV“²⁸ išskirta, kad lizingo finansavimu naudojasi tik 19 proc. labai mažų įmonių, 43 proc. mažų įmonių, 54 proc. vidutinių ir net 60 proc. didelių įmonių. Tai rodo, kad, augant įmonei, didėja ir jos poreikis gauti lizingo finansavimą. Taip pat lizingu naudojasi įmonės, daugiausia veikiančios pramonės sektoriuje.

2008 m. lizingo sutarčių portfelis buvo pasiekęs 3,283 mlrd. EUR arba maždaug 10 proc. šalies BVP. 2009 m. lizingo sutarčių portfelis sumažėjo iki 2,252 mlrd. EUR, o 2010 m. nukrito iki 1,741 mlrd. EUR. 2011–2013 m. lizingo portfelio santykis su BVP nusistovėjo ties 5 proc. riba, 2013 m. sudarydamas 1,531 mlrd. EUR.

19 pav. Lizingo bendrovių pasirašytų sutarčių duomenys, mln. EUR

* per laikotarpį naujai pasirašytų ir įsigaliojusių lizingo sutarčių vertė (įskaitant pradinę įmoką), nepriklausomai nuo to, ar turtas yra perduotas lizingo gavėjui, į kurią nėra įtraukiama pakeistų ar perduotų sutarčių vertė.

Šaltinis: LBA

²⁶ <https://www.lb.lt/lt/kredito-uniju-reforma>

²⁷ The use of leasing amongst European SMEs. A report prepared for LeasEurope, 2011 Oxford Economics (2011 m.)

²⁸ The importance of leasing for SME financing, EIF – Research & Market Analysis, 2013

2013 m. naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė sudarė 876 mln. EUR arba 14,23 proc. daugiau negu 2012 m.

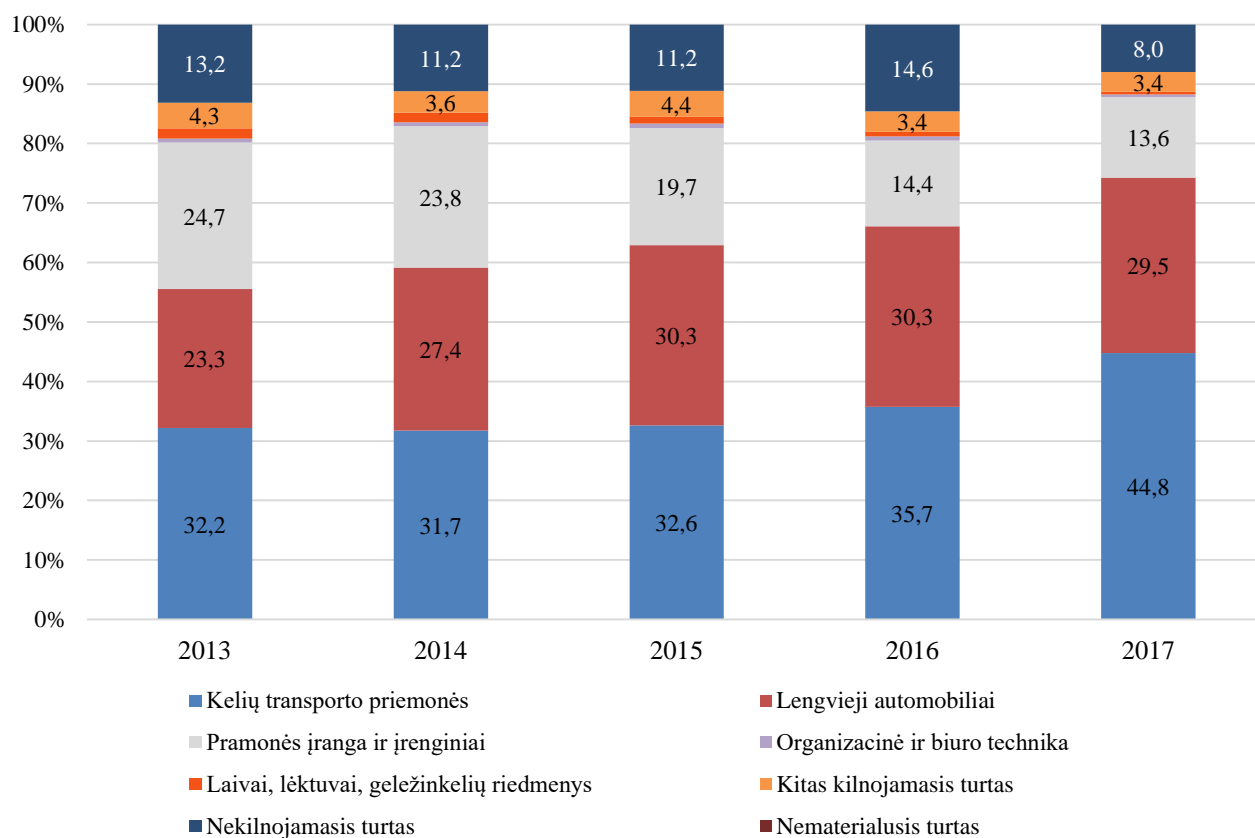
Nuoseklus augimas taip pat buvo išlaikytas ir 2014 m. – naujai pasirašytų lizingo sutarčių vertė išaugo 23 proc. ir siekė beveik 1,1 mlrd. EUR, nors lizingo portfelio vertė šiek tiek sumažėjo. DNB banko duomenimis 2014 m. Lietuva pagal lizingo rinkos skverbtį užėmė 9-tą vietą pasaulyje (skverbtis – 17,3 proc.). Didžiausia skverbtis – Australijoje (40 proc.), mažiausia iš tirtų šalių – Turkijoje (11 proc.).²⁹

Pagal LBA duomenis lizingo rinkos portfelis 2015 m. augo 9 proc., iki 1,7 mlrd. EUR, o naujai pasirašytų lizingo sutarčių bendra suma – 1 proc., iki 1,1 mlrd. EUR.

2016 m. buvo itin sėkmingi Lietuvos lizingo rinkoje. Naujai pasirašytų lizingo sutarčių bendra suma per metus išaugo 40 proc. iki 1,5 mlrd. EUR, o portfelio vertė perkopė 2 mlrd. EUR ribą (27 proc. metinis augimas).

²⁹ <https://www.vz.lt/rinkos/2016/04/19/lizingo-rinka-pernai-augo-9>

20 pav. Lizingo portfelio struktūra

PASTABA. Ne visų lizingo bendrovių portfelis pateiktas su užsienio lizingu
Šaltinis: LBA duomenys

Kaip matyti iš 20 pav., didžiausią lizingo portfelio struktūros dalį 2013–2017 m. laikotarpiu sudarė kelių transporto priemonės, lengvieji automobiliai ir pramonės įranga bei įrenginiai (daugiau nei 80 proc. lizingo portfelio).

3.1.1.3 Faktoringas

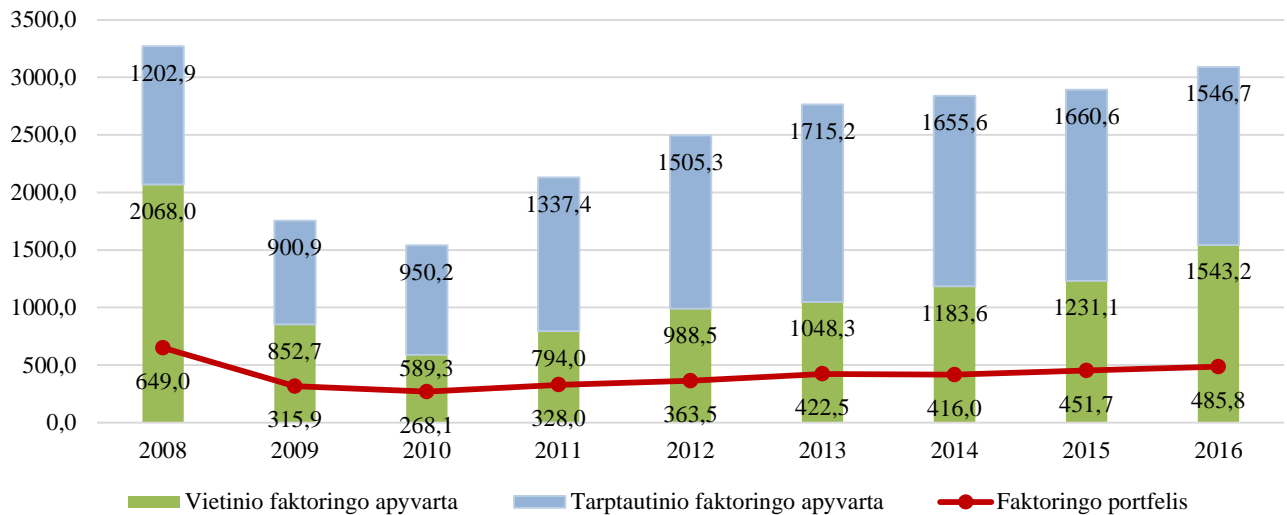
Faktoringo rinka Lietuvoje dėl ekonominės krizės per 2009 m. labai sumažėjo, palyginti su 2008 m. Kaip matyti iš 20 pav., per 2009 m. faktoringo portfelis sumažėjo net 52 proc. (iki 315,7 mln. EUR), o apyvarta sumažėjo 47 proc. (iki 1,75 mlrd. EUR). LBA duomenimis, faktoringo rinka pradėjo atsigaivinti nuo 2010 m. pabaigos. 2013 m. pabaigoje Lietuvoje faktoringo paslaugas teikiančių įmonių portfelis sudarė 422,8 mln. EUR, o faktoringo apyvarta išaugo 9,3 proc., palyginti su 2012 m., ir siekė 2,76 mlrd. EUR, tačiau vis tiek dar negrįžo į 2008 m. buvusį lygį.

Nuo 2014 m. pastebimas vietinio faktoringo apyvartos mažėjimas ir tarptautinio faktoringo apyvartos augimas. 2014 m. vietinio faktoringo apyvarta siekė 1,7 mlrd. EUR (3,5 proc. metinis nuosmukis), o užsienio – 1,2 mlrd. EUR (13 proc. metinis augimas). Tuo metu, faktoringo paslaugas teikiančių įmonių faktoringo portfelis 2014 m. mažėjo 1,5 proc. ir siekė beveik 416 mln. EUR.

2015 m. vietinio faktoringo apyvarta augo 4 proc., o tarptautinio faktoringo – smuko 0,3 proc. Tačiau reiktų atsižvelgti į tai, kad faktoringo portfelis išaugo 8,6 proc. iki siekė

451,7 mln. EUR. 2016 m. bendra faktoringo apyvarta beveik pasiekė prieškrizinio laikotarpio apimtį. Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad pasikeitė vietinio ir tarptautinio faktoringo apyvartos pasiskirstymas lyginant su bendra apyvarta 2008 metais. 2016 m. vietinio faktoringo apyvarta sumažėjo beveik 25 proc. lyginant su 2008 m., o tarptautinio portfelis išaugo 29 proc. ir siekė 1,55 mlrd. EUR.

21 pav. Faktoringo apyvarta pagal vietinį ir tarptautinį faktoringą Lietuvoje, mln. EUR

Šaltinis: LBA

2017 m. iš 8 KĮ, teikiančių faktoringo paslaugas Lietuvoje, tik 2 KĮ labiau orientuojasi į tarptautinio faktoringo teikimą, o 2 KĮ teikia vien tik vietinį faktoringą. Likusių 4 KĮ, vietinis faktoringas sudaro apytiksliai 70 proc. viso jų valdomo faktoringo portfelio. Tarptautinio faktoringo portfelis sudaro 105,1 mln. EUR ir yra mažesnis už vietinio faktoringo portfelį, kuris sudaro 361,1 mln. EUR³⁰. Svarbu pažymėti, kad be tradicinių faktoringo paslaugų teikėjų – KĮ, sąskaitų finansavimo paslaugas siūlo ir kitos finansinių paslaugų įmonės, tokios kaip UAB „Capitalia Finance“ UAB „SOSCREDIT“, UAB „SME Finance“, UAB „Debitum fori“, UAB „Sostinės kreditai“, UAB „Išmanusis finansavimas“, UAB „Taurus fondas“. Pagal viešai prieinamą informaciją žinomiausių sąskaitų finansavimo paslaugas teikiančių ne KĮ bendras faktoringo portfelis siekia 11 mln. EUR.³¹ Tai sudaro 2 proc. KĮ faktoringo portfelio, tad faktoringo paslaugų rinkai šie finansinių paslaugų teikėjai turi minimalią įtaką. Tačiau tikėtina, kad jų rinkos dalis ateityje didės, tokiu būdu suteikiant daugiau finansavimo alternatyvų SVV.

3.1.1.4 Rizikos kapitalas

Rizikos kapitalas – tai alternatyvus KĮ ar lizingo bendrovių teikiamam finansavimui verslo finansavimo šaltinis investicijų į nuosavą įmonių kapitalą (privataus kapitalo rinkos dalis) forma. Šia FP dažniausiai finansuojama įmonės plėtra, investicinių projektų įgyvendinimas, bendrovių steigimas ir pan. Rizikos kapitalas dažniausiai naudojamas tiek jaunų ar naujai įkurtų įmonių, tiek ir brandesnių, pokyčių siekiančių įmonių, finansavimui.

³⁰ LBA faktoringo ataskaita už 2017 m. III ketv.,

http://www.lba.lt/file/manual/Lizingo%20ir%20faktoringo%20portfelio%20ataskaita/2017_III_ketvirtis_Forma_2B.xlsx

³¹ <https://www.vz.lt/rinkos/2017/11/28/suklestejo-pasiule-tai-ka-bankai-uzmete-o-verslui-reikia#ixzz4zkVsa0jx>

Skirtingai nei skolinantis iš KĮ, kur už gautas lėšas mokamos palūkanos, RKF dažniausiai įsigyja dalį įmonės akcijų ir investicijų grąžą uždirba iš dividendų ir pardavęs tas akcijas vėliau. Rizikos kapitalo investuotojas paprastai aktyviai dalyvauja įmonės, į kurią investavo, veikloje ir savo žiniomis, ryšiais bei patirtimi prisideda prie įmonės spartaus augimo ir plėtros.

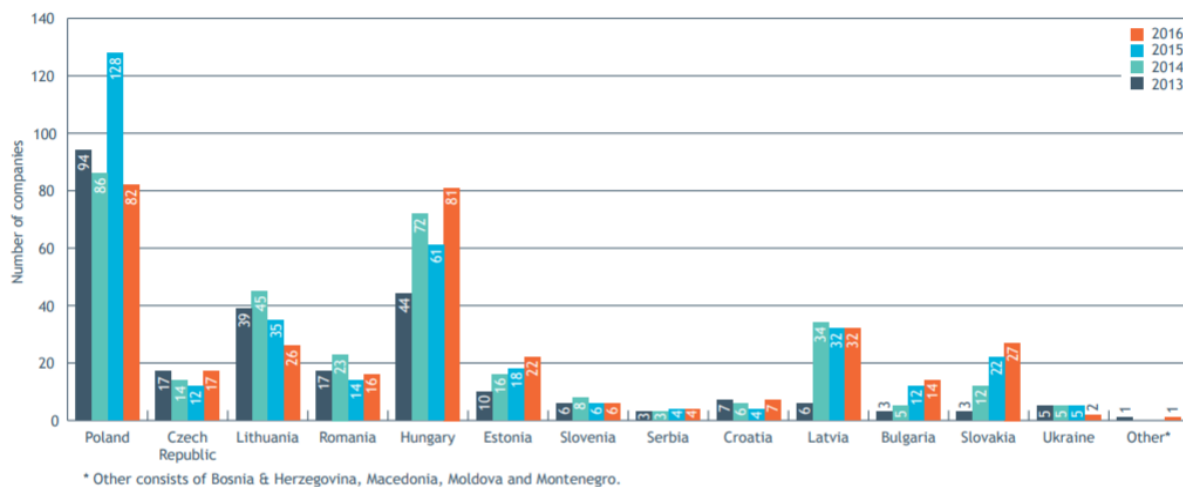
Lietuvos rizikos kapitalo rinka vis dar yra ankstyvojoje vystymosi stadijoje, nors pagal Rizikos ir privataus kapitalo indeksą, kurį kasmet pateikia IESE verslo mokykla, Lietuva (tarp 125 valstybių) pakilo iš 43 vietos (2014 m.) į 40 vietą (2016 m.)³².

Iki 2008 m. (prieš prasidedant ekonominei krizei) tarptautiniai fondai aktyviau stebėjo Lietuvos rinką ieškodami patrauklių vėlyvos stadijos (kontrolinių akcijų paketų išpirkimo) investicijų, o nuo 2008 m. sudaryti tik pavieniai tokio tipo sandoriai.

Nuo 2010 m., kuomet panaudojant ES SF lėšas įsteigti rizikos kapitalo fondai (Verslo angelų fondas I*, „Lithuania SME Fund“, „LitCapital I“, „Practica Seed Capital“, „Practica Venture Capital“) pradėjo savo veiklą Lietuvoje, pradėjo formuotis ankstyvos stadijos rizikos kapitalo rinka.

ES SF lėšos turėjo ir turi ženklų poveikį rizikos kapitalo rinkos formavimuisi. „Invest Europe“ duomenimis, investicijų skaičius per metus nuo 2013 m. iki 2016 m. nuolat augo. 2013–2016 m. laikotarpiu Centrinės ir Rytų Europos regione Lietuva buvo tarp trijų lyderiaujančių regiono valstybių pagal investicijų į įmones skaičių per metus po Lenkijos ir Vengrijos.³³

22 pav. Investicijos į įmones Centrinės ir Rytų Europos valstybėse 2013–2016 m., vnt.

Šaltinis: Invest Europe

2014 m. JEREMIE kontroliuojančio fondo lėšas valdančių RKF investicijų vertė sudarė 17 mln. EUR. 2015 m. šie RKF įvykdė 12 investicinių sandorių, bendra jų vertė siekė 11 mln. EUR. LT VCA duomenimis, 2016 m. šie RKF investavo į 14 įmonių, o bendra sandorių vertė siekė daugiau nei 6 mln. EUR. Iš viso, iki 2017 m. II ketv. pabaigos JEREMIE kontroliuojančio fondo investuotas lėšas valdantys RKF investavo 60,45 mln. EUR į 100 įmonių. Iš jų, 20 investicijų jau realizuota.

³² <http://blog.iese.edu/vcpeindex/ranking/>

³³ https://www.investeurope.eu/media/671537/invest-europe_cee_privateequitystatistics2016_24082017.pdf

„Invest Europe“ duomenimis, apimančiais agreguotą rizikos kapitalo rinkos informaciją, vertinant pagal įmonių, į kurias investuota, skaičių RKF ir rizikos kapitalo bendrovės aktyviausiai Lietuvos rinkoje veikė 2014 m. (žr. 13 lentelę). 2014 m. buvo investuota į 45 įmones, o bendra investicijų suma buvo beveik 39 mln. EUR. 2015 ir 2016 m. augo investicijų vertė, tačiau sumažėjo įmonių skaičius, į kurias buvo investuota. 2016 m. privataus akcinio kapitalo investicijos pasiekė visų laikų didžiausią sumą – 156 mln. EUR.

13 lentelė. Privataus akcinio kapitalo, įskaitant rizikos kapitalą, investicijos Lietuvoje

Akcinio kapitalo investicijos / metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Investicijos, tūkst. EUR	0	1 183	1 604	26 671	7 651	17 550	26 671	7 651	17 550	38 845	49 056	155 977
Investicijų santykis, proc. nuo BVP	0	0,004	0,006	0,087	0,023	0,053	0,087	0,023	0,053	0,107	0,130	0,404
Įmonės gavusios finansavimą, vnt.	0	2	3	21	34	38	21	34	38	45	35	26

Šaltinis: Invest Europe ir LT VCA

Privataus akcinio kapitalo investicijų nuo BVP rodiklis Lietuvoje, kaip matyti iš 13 lentelės, taip pat didėjo 2013–2016 m. 2011 m. jis siekė 0,087 proc., tačiau Lietuva vis dar atsiliko nuo Centrinės ir Rytų Europos regiono bendro vidurkio (0,105 proc.) ir visos Europos bendro vidurkio – 0,326 proc. (t. y. Lietuvos vidurkis buvo 4 kartus mažesnis už Europos bendrą vidurkį). Investicijų skaičius ir suma žymiai išaugo po to, kai 2010 m. pradėjo veikti iš JEREMIE kontroliuojančiojo fondo lėšų įsteigti RKF. Iš JEREMIE kontroliuojančiojo fondo lėšų atliktų investicijų dalis sudaro beveik 60 proc. visos 2010–2013 m. investicijų sumos ir viso sandorių skaičiaus. 2016 m. Lietuvoje investicijų santykis nuo BVP buvo aukštesnis už visos Europos 2016 m. bendrą vidurkį (0,326 proc.) – 0,404 proc. 2016 m. tam įtakos turėjo finansinės injekcijos iš ES SF ir EFSI lėšų.

Pagal investicijų tipą iš 14 lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad pagal investicijų vertę 2011 m. augimo ir kontrolinio akcijų paketo išpirkimo investicijos sudarė daugiau nei 89 proc. visų atliktų investicijų. 2012 m. situacija privataus akcinio kapitalo rinkoje pasikeitė, nes daugiau nei 67 proc. investicijų sumos teko veiklos pradžios investicijoms, 29 proc. augimo etapo investicijoms ir likę 4 proc. – parengiamojo etapo investicijoms. 2013 m. vėl buvo atlikta daugiausia augimo ir kontrolinio akcijų paketo išpirkimo investicijos, kurios sudarė daugiau nei 75 proc. visų atliktų investicijų. 2014 m. ir 2015 m. investicijų pasiskirstymas buvo gana panašus: daugiausiai investicijų sulaukė augimo etapo įmonės, gavusios atitinkamai 63 proc. ir 73 proc. viso finansavimo. Veiklos pradžios investicijoms buvo skirta daugiau nei 10 proc. investicijų. 2016 m. investicijų paskirstymo struktūra pasikeitė. Didžioji dalis (97 proc.) investicijų sumos teko kontrolinio akcijų paketo išpirkimo investicijoms. Tokį investicijų pasiskirstymą lėmė tai, kad 2015 m. pabaigoje arba 2016 m. baigėsi kai kurių RKF, pavyzdžiui, Practica Seed Capital, Practica Venture Capital, Verslo angelų fondas I, LitCapital I investavimo laikotarpis. Todėl RKF intensyviai neinvestavo į pradinių veiklos stadijų verslus ir labiau koncentravosi į investicijų realizavimo galimybių paiešką.

14 lentelė. Privataus akcinio kapitalo investicijų tipas

Investicijų tipas, tūkst. EUR / Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Parengiamojo etapo (angl. Seed)	0	0	0	0	200	1 591	0	200	1 591	1 570	1 377	1 026

Investicijų tipas, tūkst. EUR / Metai	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Veiklos pradžios (angl. <i>Start-up</i>)	0	145	104	546	4 080	2 103	546	4 080	2 103	4 952	7 968	2 189
Vėlesnės stadijos (angl. <i>Later-stage venture</i>)	0	0	0	2 185	0	623	2 185	0	623	3 224	603	0
Augimo (angl. <i>Growth</i>)	0	1 038	0	10 294	3 371	7 157	10 294	3 371	7 157	24 561	35 608	1 762
Gelbėjimo (angl. <i>Rescue/ Turnaround</i>)	0	0	1 500	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pakeitimo kapitalas (angl. <i>Replacement capital</i>)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kontrolinio akcijų paketo išpirkimas (angl. <i>Buyout</i>)	0	0	0	13 646	0	6 076	13 646	0	6 076	4 537	3 499	151 000
Iš viso:	0	1 183	1 604	26 671	7 651	17 550	26 671	7 651	17 550	38 845	49 056	155 977

Šaltinis: EVCA ir LT VCA

2017 m. įsteigti nauji RKF: Open Circle Capital, kuris teikia finansavimą technologinėms ankstyvojoje stadijoje veikiančioms MVĮ, KŪB Koinvesticinis fondas, valdantis tris FP, pagal kurias teikiamas finansavimas MVĮ ir MVĮ įgyvendinančioms MTEPI veiklas bei veikiančioms sumaniosios specializacijos srityse. Taip pat 2018 m. savo veiklą pradėjo ir turi pradėti nauji du plėtros fondai, ko-investicinis fondas MTEPI ir bendrai su verslo angelais investuojantis fondas, kurių bendra suma sieks beveik 67 mln. EUR kartu su privačiomis lėšomis. 2019 m. planuojama, kad savo investavimo veiklą pradės dar vienas ankstyvosios stadijos fondas ir du akceleravimo fondai, kurių bendra suma sieks apytiksliai 33 mln. EUR kartu su privačiomis lėšomis. Taip pat, remiantis 2018 metų pabaigoje atliktame vertinimo atnaujinime pateiktais siūlymais, 2019 metų pirmoje pusėje savo investicinę veiklą galėtų pradėti SM priemonė „Ko-investicinis fondas susisiekimui“.

Lietuvos rizikos kapitalo rinkoje atsiradus daugiau naujų dalyvių, jie patys aktyviau ieško patrauklių investavimo galimybių. Dažniausiai į RKF valdytojus kreipiasi tik verslą pradėjusios įmonės arba asmenys, turintys verslo idėją ir norintys ją įgyvendinti, bet neturintys pakankamai nuosavų lėšų.

Lietuvoje veikiantys iš ES SF lėšų įsteigti RKF aktyviai prisidėjo prie rizikos kapitalo kaip verslo plėtros finansavimo šaltinio žinomumo didinimo. RKF valdytojai nuolat dalyvauja verslui skirtose tarptautinėse konferencijose Lietuvoje ir užsienyje, pristato investavimo principus ir galimybes tiek verslininkams, tiek potencialiems investuotojams.

3.1.1.5 Verslo akceleratoriai

Dar viena iš verslo skatinimo formų – verslo akceleratorių pagalba verslui. Nors Lietuvoje yra sukuriama puikių idėjų, tačiau neretai pradedantiesiems verslininkams ar idėjų autoriams trūksta supratimo apie tai, kaip paversti turimą idėją patrauklia rinkai, išvystyti ją iki realaus produkto ar kaip įvertinti privačių investuotojų pritraukimo galimybes bei vykdyti plėtrą Lietuvoje ir užsienyje. Dažnai asmenys, pabandę sukurti savo verslą, supranta, kad tai labai sudėtingas procesas ir vien savo žinių ar finansinių resursų verslo idėjos plėtojimui nepakanka.

Verslo akceleratorių tikslas – padėti augančiam arba dar tik planuojamam kurti verslui tiek atrasti tinkamą verslo pradžios (verslo plėtojimo) būdą, tiek pritraukti tam reikalingas investicijas.

2017 m. pavasarį Lietuvoje (Vilniuje ir Kaune) veikė keturi verslo akceleratoriai.

Verslo akceleratorius „Startup.lt“

„Startup.lt“ yra JEREMIE kontroliuojančiojo fondo lėšomis įsteigto RKF („Practica Seed Capital“) verslo akceleratorius, pradėjęs veiklą 2010 m. Vilniuje, kai „Practica Seed Capital“ investavo į „Startup.lt“ kaip į vieną iš savo portfelio bendrovių. Verslo akceleratorius „Startup.lt“ startuoliams padeda spręsti finansavimo, verslo administravimo, finansų, juridinius, žmogiškųjų išteklių ir techninius klausimus.

Susibūrusios naujų startuolių komandos gali kreiptis į „Startup.lt“ ir užpildyti formą, kurioje turi pristatyti savo komandą, jau įgytą patirtį, išugdytas kompetencijas, planuojamą kurti ar jau plėtojamą veiklą. „Startup.lt“ domina tos verslo idėjos, kurios gali itin sparčiai augti ir į kurias galima pritraukti tolimesnes išorines investicijas.

„Startup.lt“ veikla koncentruojasi į darbą su idėjomis, o į akceleruojamas įmones buvo investuojama iš „Practica Seed Capital“ fondo. Į vieną įmonę galėjo būti investuojama iki 200 tūkst. EUR. Akceleravimo laikotarpis „Startup.lt“ pagal poreikį vidutiniškai trukdavo 9 mėnesius. Pagrindinis akceleravimo tikslas – per šį laikotarpį pasiekti įmonei nustatytus tikslus.

„Startup.lt“ už akceleravimo paslaugas su startuoliais sutartas mokestis siekė 2–10 proc. startuolio akcijų.

Į „Startup.lt“ su savo idėjomis apklausos metu buvo kreipęsi apie 500 startuolių, dar apie 500 idėjų savo iniciatyva (spaudoje, konferencijose, startuolių pristatymams skirtuose renginiuose ir pan.) surado ir peržiūrėjo pats „Startup.lt“. Apie 100 idėjų patraukė dėmesį ir buvo analizuotos nuodugniau, o akceleruota 12 startuolių, kurie vėliau gavo „Practica Seed Capital“ investicijas. 2017 m. balandžio mėn. duomenimis vieno startuolio akcijos jau buvo parduotos.

Verslo akceleratorius „StartupHighway“

„StartupHighway“ yra ankstyvosios stadijos fondas investuojantis į Baltijos šalyse veikiančias įmones, įsikūręs 2011 m. Vilniuje. Šis fondas savo veikloje koncentruojasi į inovatyvius technologinės krypties startuolius.

Be finansavimo, patalpų suteikimo, plataus pasaulinio mentorių tinklo paslaugų, „StartupHighway“ komanda nuosekliai dirba kartu su startuolio komanda. Atsižvelgiant į individualią verslo analizę ir potencialias augimo galimybes, „StartupHighway“ siūlo tolimesnius, konkrečiai verslo idėjai pritaikytus sprendimus bei jų įgyvendinimo būdus.

„StartupHighway“ siūlo šias akceleravimo paslaugas:

- išskirtinai konkrečiam startuoliui pritaikytą finansavimo ir akceleravimo programą;
- intensyvų ir į bendrus tikslus sutelktą komandinį darbą;
- priėjimą prie „StartupHighway“ plataus tarptautinio mentorių tinklo;
- galimybę gauti iki 50 tūkst. EUR finansavimą, paskirstytą 3 lygiomis dalimis programos eigoje;
- galimybę gauti tolesnį finansavimą, pasinaudojant „StartupHighway“ partneryste su potencialiais investuotojais;

- galimybę dirbti didžiausiame regione informacinių technologijų parke – Vilnius Tech Park ir naudotis visais jo teikiamaiais privalumais: visiškai naujais biurais su baldais ir įranga, bendromis poilsio bei darbo erdvėmis bei specialiais parke įsikūrusių partnerių pasiūlymais;
- galimybę dalyvauti individualiuose susitikimuose su atskirais investuotojais Londone.

„StartupHighway“ nustatytas mokestis už paslaugas – iki 7,5 proc. įmonės akcijų.

„StartupHighway“ nuo savo veiklų pradžios 2011 m. akcelero 17 pradedančiųjų įmonių iš Lietuvos, Latvijos, Estijos, Italijos, Jungtinės Karalystės ir Rusijos. Dalis šių įmonių po „StartupHighway“ akceleravimo pritraukė tolimesnes verslo angelų ir RKF investicijas.

Verslo akceleratorius „Blue Lime Labs“

„Blue Lime Labs“ yra verslo akceleratorius, kuris veikia ankstyvos stadijos idėjų vystymo srityje. Akceleratorius pradėjo veiklą 2015 m. Kaune. „Blue Lime Labs“ save pozicionuoja kaip ankstyvos stadijos verslų bendraįkūrėjus, kurie suteikia reikalingus produkto vystymo resursus ir kapitalą tam, kad įmonė galėtų sklandžiai patekti į globalias rinkas.

„Blue Lime Labs“ yra orientuotas į informacinių technologijų sprendimus verslui – į verslas verslui (B2B) sprendimus. Šiuo metu „Blue Lime Labs“ skiria daugiau dėmesio personalo valdymo ir dirbtinio intelekto sprendimams.

„Blue Lime Labs“ numatomas investicijos į vieną įmonę dydis – nuo 25 iki 50 tūkst. EUR. Akceleravimo tikslas – padėti įmonėms pritraukti privačių investicijų. Akceleratorius teikia šias paslaugas: pardavimų, konsultacijų, programinės įrangos vystymo ir finansavimo.

Akceleratoriaus nustatytas mokestis – nuo 20 proc. iki 60 proc. akcelerojamos įmonės akcijų. Konkretus įsigijamų akcijų procentas priklauso nuo susitarimo ir suteikiamų paslaugų vertinimo, kadangi tam turi įtakos komandos kompetencijos ir rinkos dinamika.

Įmonės yra akcelerojamos iki kito finansavimo gavimo (idealiu atveju – 3-9 mėnesius). Iki šiol „Blue Lime Labs“ akcelero 3 įmones, šiuo metu dirba su 2.

Energetikos inovacijų fondo akceleratorius

Valstybės valdoma energetikos įmonių grupė „Lietuvos energija“, įgyvendindama savo strategiją ir skatindama inovacijas, inicijavo RKF steigimą. Naujas fondas finansuoja pradedančias verslo idėjas (startuolius) energetikos srityje. Fondo valdytoju atrinktas „Contrarian Ventures“, kuris fondo veiklą pradėjo įgyvendinti 2017 m. viduryje.

Planuojama, kad fondas per metus į startuolius investuos iki 1 mln. EUR ir per tris metus turėtų prisidėti išvystant mažiausiai 15 startuolių. Fondo investavimo laikotarpiu „Lietuvos energija“ į fondą planuoja investuoti 5 mln. EUR. Dar tiek pat tikimasi pritraukti privačių lėšų. Tikimasi, kad bendras fondo dydis sieks 10 mln. EUR. Fondo investavimo laikotarpis truks 5 metus, o visas fondo gyvavimo laikotarpis sieks 10 metų. Pradinė investicija į kiekvieną įmonę sieks 50 tūkst. EUR, o vėlesnėje stadijose planuojama investuoti iki 300 tūkst. EUR.

Iš tų pačių lėšų fondas valdys ir energetikos akceleratorių. Jame bus brandinamos tik prieš-parengiamosios stadijos idėjos ir įmonės. Planuojama, kad akceleratorius veiks bent 3 metus. Jo tikslas – sukurti energetikos startuolių ekosistemą. Kiekvienais metais planuojama atrinkti po 5 startuolius ir per 3 metus tikimasi akcelerouoti iki 15 įmonių.

3.1.1.6 Mezaninas

Mezaninas (angl. *mezzanine*) – verslo finansavimo būdas, turintis tiek paskolas, tiek akcinio kapitalo elementų. Įmonėms, turinčioms verslo plėtros idėjų, tačiau stokojančioms lėšų joms įgyvendinti ir negalinčioms gauti paskolų iš KĮ bei nenorinčioms perleisti įmonės valdymo kitiems akcininkams, išėitis būtų pasinaudoti finansine priemone – mezaninu.

Šio pobūdžio finansavimą teikia regione selektyviai investuojantys mezanino fondai, kurie orientuojasi į gana dideles bendroves ir sandorius. Lietuvoje FP su valstybės finansavimu, kurios būtų skirtos paskatinti mezanino investicijoms, iki 2013 m. nebuvo įgyvendinamos ir tik 2013 m. pradžioje atrinkus „BPM Mezzanine“, kaip vieną iš Baltijos inovacijų fondo (toliau – BIF)³⁴ finansuojamo fondo valdytojų, verslui ateityje turėtų atsirasti galimybė gauti ir mezanino finansavimą su valstybės finansavimu.

3.1.1.7 Kapitalo pritraukimas per vertybinių popierių biržą

Nors Lietuvos vertybinių popierių rinka funkcionuoja nuo 1993 m., tačiau bankinis finansavimas yra dominuojantis verslo finansavimo šaltinis. Šis finansavimo būdas yra ypač reikšmingas SVV. EK duomenimis šiuo metu beveik 70 proc. ES įmonių yra priklausomos nuo bankų teikiamų paskolų. Lietuvoje bankų paskolos sudaro 78 proc. visų finansinių įsipareigojimų, kuriuos turi prisiėmusios ne finansinę veiklą vykdančios įmonės.

AB „Nasdaq Vilnius“ yra vienintelis reguliuojamos vertybinių popierių rinkos ir alternatyviosios vertybinių popierių rinkos „First North“ operatorius Lietuvoje. Baltijos reguliuojamąją rinką sudaro oficialusis ir papildomasis prekybos sąrašai ir Baltijos skolos vertybinių popierių sąrašas. Baltijos alternatyviąją vertybinių popierių rinką „First North“ sudaro „First North“ Baltijos akcijų sąrašas ir „First North“ Baltijos skolos vertybinių popierių sąrašas. Reguluojamojoje rinkoje šiuo metu listinguojami 28 didelių Lietuvos įmonių, kurių akcininkai yra privatūs asmenys arba valstybė, vertybiniai popieriai. Alternatyviojoje rinkoje „First North“ 2018 m. pradžioje buvo 2 privačių akcininkų valdomos Lietuvos įmonės.

15 lentelė. Nasdaq Baltijos akcijų biržų emitentai ir rinkos kapitalizacija 2017 m. gruodžio 13 d. duomenimis

Rinka ir sąrašas	Vilnius		Ryga		Talinas	
	Emitentų skaičius (vnt.)	Rinkos kapitalizacija (mln. EUR)	Emitentų skaičius (vnt.)	Rinkos kapitalizacija (mln. EUR)	Emitentų skaičius (vnt.)	Rinkos kapitalizacija (mln. EUR)
Reguliuojamoji rinka						
Oficialusis sąrašas	13	2 723,6	5	654,4	15	2 376,0
Papildomasis sąrašas	15	1 026,8	21	604,6	2	112,3
Alternatyvioji rinka „First North“						
First North Baltijos akcijų sąrašas	2	21,2	2	27,9	1	12,2

Šaltinis: AB „Nasdaq Vilnius“

Norint būti reguliuojamosios rinkos dalyviu reikia atitikti įvairius ES ir nacionalinius reikalavimus, kuriuos SVV sudėtinga įgyvendinti. Todėl SVV labiau tinka alternatyvioji vertybinių popierių rinka „First North“, kurios reikalavimus nustato biržos operatorius AB „Nasdaq Vilnius“. Šie

³⁴ Plačiau apie BIF aprašyta vertinimo 3.1.2.3 dalyje.

reikalavimai yra žymiai paprastesni (žr. lentelę žemiau) nei reguliuojamosios rinkos keliama reikalavimai, todėl „First North“ rinka, kaip alternatyvi finansavimo pritraukimo forma, SVV turėtų būti patrauklesnė už reguliuojamąją rinką.

16 lentelė. Reguluojamosios ir alternatyviosios rinkų reguliavimo skirtumai

Reguliuojamoji rinka	Alternatyvioji rinka
Rinka ir jos priežiūra	
Įtraukimą į reguliuojamos rinkos prekybos sąrašus reglamentuoja Lietuvos įstatymai ir ES direktyvos	Įtraukimą prekybai rinkoje reguliuoja rinkos operatorius (t. y. vertybinių popierių birža)
Įtraukimo sąlygos	
Ne mažiau kaip treji veiklos metai	Nėra nustatytas trumpiausias veiklos laikas
Minimali bendrovės rinkos vertė – mažiausiai 4 mln. EUR	Nėra nustatyto minimalaus bendrovės rinkos vertės dydžio
Ne mažiau kaip 25% akcijų arba 10 mln. EUR vertės akcijų cirkuliuoja rinkoje	Nėra nustatytas mažiausios rinkos vertės ar laisvai cirkuliuojančių akcijų skaičiaus kriterijus
Prospektą tvirtina Lietuvos centrinis bankas	Pristatomas prospektas arba paprastesnis bendrovės aprašymas
Paprastai reikia turėti keletą išorės ekspertų / patarėjų (investicijų bankas, advokatų kontora, tarptautinė audito įmonė ir pan.)	Privaloma sudaryti paslaugų teikimo sutartį su vienu iš vertybinių popierių biržos patvirtintų sertifikuotu patarėju
Informacijos atskleidimas	
Finansinė apskaita tvarkoma pagal Tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus	Finansinė apskaita tvarkoma pagal Lietuvos verslo apskaitos arba Tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus
Metų, pusmečio finansinės ataskaitos (ketvirčio – įmonės pasirinkimu).	Metų ir pusmečio finansinės ataskaitos
Informacijos atskleidimas lietuvių ir anglų kalbomis	Informacijos atskleidimas lietuvių arba anglų kalba
Privaloma laikytis vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodekso	Nėra reikalavimo laikytis vertybinių popierių biržoje listinguojamų bendrovių valdymo kodekso

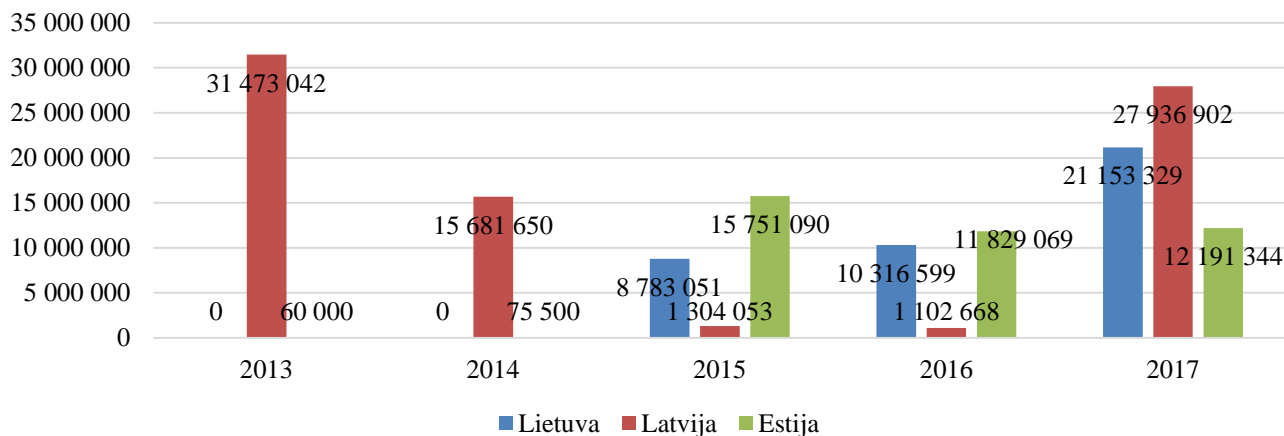
Šaltinis: AB „Nasdaq Vilnius“

Nepaisant mažesnio alternatyviosios rinkos reguliavimo ir dešimtmetį siekiančios veiklos istorijos, kapitalo pritraukimas per „First North“ rinką nėra patraukli finansavimo alternatyva Lietuvos ir Latvijos bei Estijos mažoms ir vidutinėms įmonėms. Nors „First North“ rinkos kapitalizacija nuo 2013 iki 2017 m. padidėjo beveik dvigubai, joje listinguojamos 5 bendrovių akcijos ir tik 2 iš jų yra Lietuvos įmonės. Pirmoji Lietuvos bendrovė, kurios akcijos 2015 m. buvo įtrauktos į „First North“ rinką, yra kremavimo paslaugų bendrovė „K2“. Nors bendrovė buvo įkurta 2008 m., faktinę veiklą pradėjo 2011 m., tad nuo faktinės veiklos pradžios iki bendrovės akcijų įtraukimo į „First North“ rinką praėjo 4 metai. Pagal SVV nustatymo kriterijus atėjimo į vertybinių popierių biržą metu bendrovė buvo priskiriama labai mažoms įmonėms. 2014 m. jos pajamos siekė 962 tūkst. EUR, turtas – 1,8 mln. EUR ir dirbo 7 darbuotojai. Per pirmuosius 2 metus nuo to kai bendrovės akcijomis buvo pradėta prekiauti „First North“ rinkoje bendrovės „K2“ pajamos padidėjo iki 1,3 mln. EUR, turtas – iki 2,6 mln. EUR, o darbuotojų skaičius – iki 9 darbuotojų.

Iš žemiau esančio paveikslo, kuriame parodyta „First North“ rinkos kapitalizacijos dinamika trijose Baltijos šalyse matyti, kad nors atskirose šalyse „First North“ akcijų rinka traukiasi, Lietuvoje

alternatyviosios rinkos kapitalizacija didėja. Tačiau, palyginti tiek su reguliuojamąja rinka ar, tuo labiau, su KĮ teikiamu finansavimu, „First North“ rinkos generuojamas finansavimas yra nereikšmingas.

23 pav. „First North“ Baltijos akcijų rinkos kapitalizacija 2013–2017 m., EUR.

Šaltinis: AB „Nasdaq Vilnius“

LB vertinimu, tvarių, gerai veikiančių verslo plėtros finansavimo alternatyvų trūkumas ir didelė priklausomybė nuo finansavimo bankų paskolomis ilginiui gali tapti reikšminga kliūtimi SVV plėtrai dėl keleto priežasčių:

- Sugriežtinti bankų kapitalo pakankamumo reikalavimai privertė KĮ peržiūrėti skolinimo sąlygas. Atsižvelgiant į tai, kad rizika, susijusi su paskolų suteikimu MVĮ, yra sąlyginai didelė, galima tikėtis paskolų SVV suteikimo sąlygų griežtėjimo ar net tokio pobūdžio paskolų portfelio mažėjimo.
- Savo veiklą finansuodami išimtinai paskolomis, verslo subjektai prisiima su finansinių įsipareigojimų nevykdymu susijusią riziką. Tokiu atveju nepasinaudojama kitų finansavimo šaltinių teikiamais privalumais, tokiais kaip dalijimasis rizika, nes imdamas paskolą SVV visą riziką dėl savo veiklos sėkmės prisiima pats, nes paskolą bet kokiame atveju reikės atiduoti. Tačiau jeigu pritraukiamos lėšos iš naujų akcininkų, naujiems akcininkams šių lėšų gražinti nereikės, jei veikla bus nesėkminga – taip pasidalinama rizika su naujai atėjusiais akcininkais. Tai reiškia, kad ankstyvos augimo stadijos įmonės, turinčios didelį augimo potencialą ir ateityje galinčios sukurti didelę pridėtinę vertę, turi silpnesnes derybines galias, todėl finansavimą iš KĮ gali gauti ne tokiomis palankiomis sąlygomis arba apskritai jo negauti. KĮ reikalavimai užtikrinti verslui skirtos paskolos gražinimą paskolą imančio asmens laidavimu asmeniniu turtu dar labiau komplikuoja paskolų suteikimą.
- Paskolų pasiūla ir paklausa kinta priklausomai nuo ekonomikos augimo ciklų. Ekonomikai augant ir bazinei palūkanų normai esant sąlyginai žemai, KĮ taiko ne tokias griežtas paskolų suteikimo sąlygas nei tada, kai yra ekonomikos recesija.³⁵

Vertybinių popierių biržos operatoriaus atstovai, kaip keletą galimų iniciatyvų siūlo: specialių investicijų sąskaitų modelio sukūrimą, valstybės finansavimą vertybinių popierių listingavimui, tiek finansiniu, tiek ekspertinių konsultacijų suteikimo aspektu, finansinio raštingumo ir kapitalo rinkos žinių sklaidą. Verta pažymėti, kad paskatos investuotojams dalyvauti vertybinių popierių rinkoje yra sukurtos FP „Ko-investicinis fondas“. Pagal šio fondo investavimo strategiją, jeigu MVĮ, į kurią investuota, dalyvauja alternatyvioje „First North“ skolos vertybinių popierių rinkoje, pasidalinant pajamas iš

³⁵ European Commission, *Cyclicality of SME finance*, 2009

investicijos, fondui paskirstoma mažesnė uždirbtų pajamų dalis nei tuo atveju, kai MVĮ alternatyvioje „First North“ rinkoje nedalyvauja.

Tačiau svarbu paminėti, kad ne tik finansinio raštingumo, švietimo, finansavimo ar kitų paskatų trūkumas lemia kapitalo rinkos stagnavimą. Prie to stipriai prisideda po krizės JAV ir ECB pradėta vykdyti pigių pinigų politika, kuria siekta paskatinti krizės ištikta ekonomiką. Šiuo metu ekonomika atsigavo, o kreditų palūkanos liko istorinėse žemumose. Esant labai žemoms, net neigiamoms palūkanoms, investicijų pritraukimas per kapitalo rinką yra mažiau patrauklus nei KĮ siūlomas pigus finansavimas, ypač Lietuvoje ir kitose valstybėse, neturinčiose ilgos kapitalo rinkos veiklos istorijos.

3.1.2 Viešasis sektorius

Valstybės finansuojamos priemonės, skirtos SVV, gali apimti keletą finansinių produktų (priemonių), įskaitant:

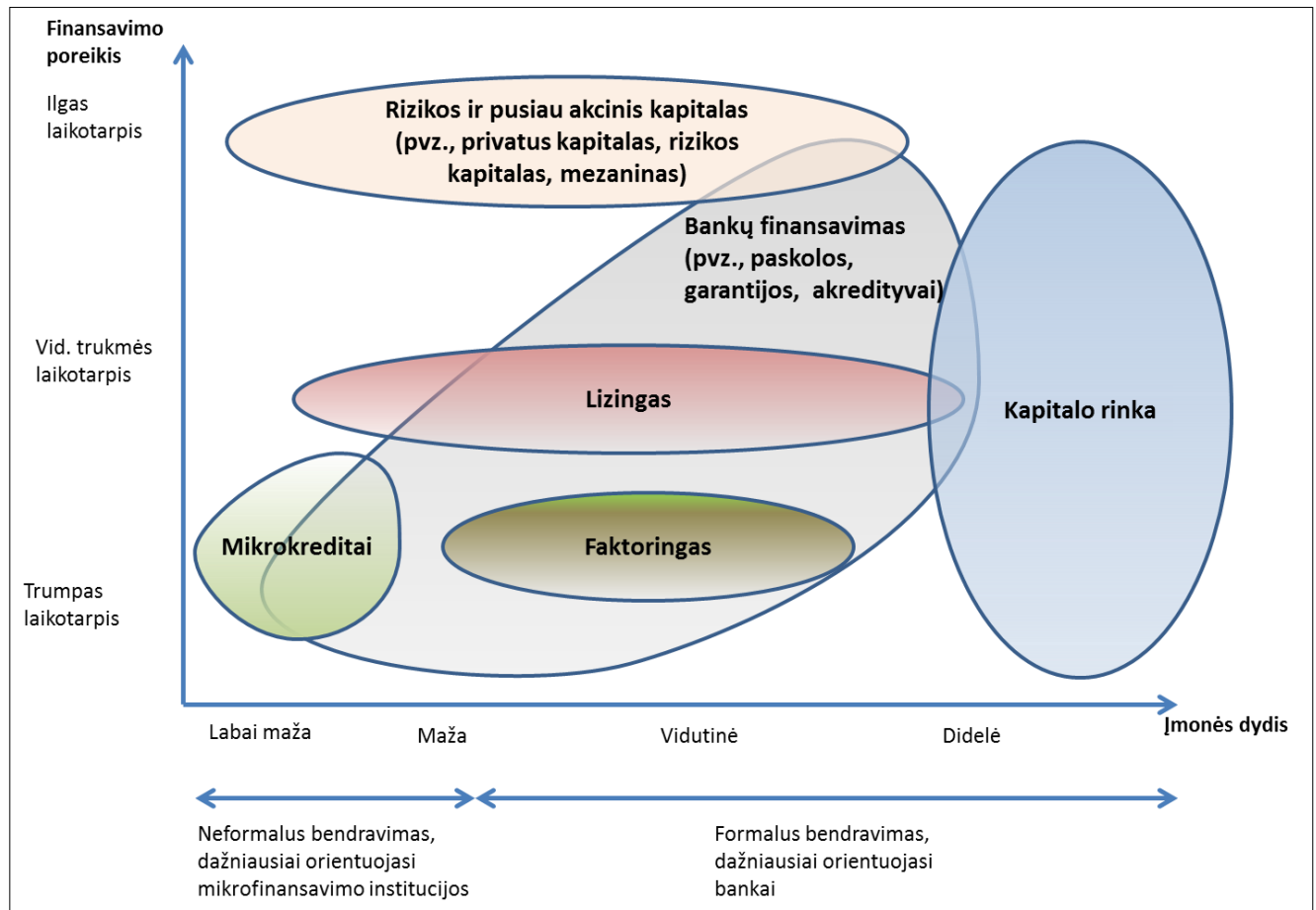
- paskolas, banko sąskaitos kreditus, kredito linijas, turtu įkeistas paskolas;
- labai mažas paskolas (mikrokreditus);
- lizingą;
- faktoringą;
- FĮ garantijas ir akredityvus;
- akcinį kapitalą ir pusiau akcinį kapitalą (pvz., rizikos kapitalą, mezaniną ir į įmonės plėtrą nukreiptą kapitalą;
 - technologijų perdavimo fondus;
 - pakeitimui, gelbėjimui (apyvartumui) ir išpirkimui skirtą kapitalą;
 - subsidijas.³⁶

Šie finansiniai produktai skirti tenkinti SVV subjektų poreikius, susijusius su veiklos vystymu. Šie poreikiai dažnai priklauso nuo SVV subjekto dydžio ir jo vystymosi stadijos.

FP panaudojimas, priklausomai nuo SVV subjektų poreikių ir dydžio pateiktas 24 pav.

³⁶ Metodologija

24 pav. Finansavimo, kuris teikiamas kita, nei subsidijos, forma, galimybių žemėlapis pagal įmonės dydį

Šaltinis: metodologija

FP, skirtos verslo finansavimui, Lietuvoje pradėtos įgyvendinti 2001 m., kai buvo pradėtos teikti individualios garantijos už SVV subjektų imamas paskolas. Taip pat 2006 m. buvo pradėta įgyvendinti mikrokreditavimo FP, finansuojama iš nacionalinio biudžeto lėšų (grįžusių PHARE (angl. *Poland and Hungary: Assistance for Restructuring their Economies*) programos, kurios tikslas – remti šalių kandidačių pasiruošimą stojimui į ES, lėšų) pagal kurią buvo teikiamos paskolos iki 25 tūkst. EUR SVV subjektams.

FP, finansuojamos iš ES SF ir grįžusių lėšų, buvo pradėtos įgyvendinti 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.

Šiuo laikotarpiu Lietuvoje buvo įsteigti trys kontroliuojantieji fondai ir viena priemonė, esanti ne kontroliuojančiajame fonde, skirti išimtinai SVV subjektams finansuoti ES SF lėšomis, t. y.:

- JEREMIE kontroliuojantysis fondas, įsteigtas 2008 m. spalio 1 d., valdomas EIF ir finansuojamas ERPF lėšomis (priemonės, esančios fonde: KŪB „Lithuania SME Fund“ („BaltCap“), KŪB „LitCapital I“, KŪB „Verslo angelų fondas I“ (bendrai investuojantis fondas), KŪB „Practica Seed Capital“ ir KŪB „Practica Venture Capital“);

- INVEGOS fondas, įsteigtas 2009 m. balandžio 7 d., valdomas INVEGOS ir finansuojamas ERPF lėšomis (FP, esančios fonde: „Pasidalintos rizikos paskolos“ (toliau – FRSP), „Portfelinės garantijos“ (toliau – FLPG), „Mažų kreditų teikimas – II etapas“ (toliau – MK2), „Atviras kreditų fondas“ (toliau – AKF), „Atviras kreditų fondas 2“ (toliau – AKF2), „Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas I“ (toliau – ASIPF I), „Baltijos inovacijų fondas“, „Ko-investicinis fondas“, Sutelktinės paskolos, „Garantijų fondas“, „Garantijų fondas 2“, „Eksporto kredito garantijos“, „Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams“);
- VSF, įsteigtas 2009 m. gruodžio 30 d., valdomas INVEGOS ir finansuojamas ESF lėšomis (FP, esančios fonde: „Verslumo skatinimas“, „Garantijos pradedantiems verslā“);
- GF, įsteigtas 2009 m. rugpjūčio 31 d., valdomas INVEGOS ir finansuojamas ERPF lėšomis.

2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu įsteigti du fondų fondai, skirti SVV subjektams remti:

- VFF įsteigtas 2016 m. balandžio 15 d., valdomas INVEGOS ir finansuojamas ERPF lėšomis (fonde esančios ir planuojamos FP: „Pasidalytos rizikos paskolos“ (toliau – PRP), „Portfelinės garantijos paskoloms“, „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“, „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II“, „Ko-investicinis fondas II“, „Plėtros fondas I“, „Plėtros fondas II“, „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“, „Ko-investicinis fondas MTEPI“ ir „Akceleravimo fondas“).
- VSF II, finansuojamas iš Europos socialinio fondo, įsteigtas 2015 m. gruodžio 8 d., valdomas INVEGOS ir finansuojamas ESF lėšomis (toliau – VSF II).

Taip pat, remiantis 2018 m. pabaigoje atliktu vertinimo atnaujinimu, rekomenduojama įgyvendinti SM priemonę „Ko-investicinis fondas susisiekimui“, investuosiančią į įmones, kuriančias mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriamą CO₂ emisiją. Remiantis 7.1.3 skyriuje pateiktais argumentais, siūloma naują ko-investicinį fondą įgyvendinti kaip atskirą priemonę, kurios valdymui galima būtų pasitelkti esamą struktūrą, pvz., priemonių „Ko-investicinis fondas“, „Ko-investicinis fondas II“ ar „Ko-investicinis fondas MTEPI“ schemą, kurią įgyvendina INVEGA kartu su savo dukterine įmone.

3.1.2.1 FP, skirtos paskoloms teikti

Iš vertinimo 3.1.2 dalyje minėtų kontroliuojančiųjų ir fondų fondų, paskolų FP finansavo INVEGOS fondas, VFF, VSF II ir VSF.

Detalus paskolų priemonių aprašymas pateikiamas 17 lentelėje.

17 lentelė. Įgyvendinamos ir anksčiau įgyvendintos FP, finansuojamos iš ES SF (įskaitant grįžusias lėšas) ir skirtos paskoloms teikti

* AB Ūkio bankui išskėlus bankroto bylą, paskolas pagal šią priemonę teikė 3 FT.

** AB bankui „SNORAS“ paskelbus bankrotą ir AB Ūkio bankui išskėlus bankroto bylą, taip pat kai kuriems tarpininkams nepasirašius sutarčių pakeitimų, paskolas pagal šią priemonę galėjo teikti 2 FT.

Skirta, mln. EUR	2007–2013 m. programavimo laikotarpio lėšos ir grįžusios ir (ar) grįšiančios lėšos					2014–2020 m. programavimo laikotarpio lėšos (skolina)	
	MK2 (nebeskolina)	AKF (nebeskolina)	AKF II	FRSP (nebeskolina)	VSF (nebeskolina)	VSF II	PRP
	27,51	54,16	57,65	110	14,48	21,5	90,4
Privačios investicijos	Nėra	25 proc. paskolos sumos	25 proc. paskolos sumos	50 proc. paskolos sumos	10 proc. paskolos sumos	10 proc. paskolos sumos	55 proc. paskolos sumos
Finansavimo šaltinis	ES SF (INVEGOS fondo lėšos)	ES SF (INVEGOS fondo lėšos)	(INVEGOS fondo grįžusios lėšos)	ES SF (INVEGOS fondo lėšos)	ES SF (VSF lėšos)	ES SF (VSF II lėšos)	ES SF (Verslo finansavimo fondo lėšos)
Finansavimo paskirtis	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos, apyvartinis kapitalas, kredito linijos
Maksimalus paskolos dydis	Iki 101 367 EUR	Iki 434,43 tūkst. EUR ir ne mažiau kaip 25 proc. banko nuosavų lėšų	Ne daugiau kaip 450 tūkst. EUR AKF2 lėšų + ne mažiau kaip 25 proc. paskolos sumos banko nuosavų lėšų (viso iki 600 tūkst. EUR arba daugiau banko nuosavų lėšų sąskaita)	Iki 4,8 mln. EUR (50 proc. ERPF lėšos ir 50 proc. banko lėšos)	Iki 24,9 tūkst. EUR (iki 90 proc. ESF lėšos ir ne mažiau kaip 10 proc. KU nuosavų lėšų)	Iki 25 tūkst. EUR (iki 90 proc. ESF lėšos ir ne mažiau kaip 10 proc. KU nuosavų lėšų)	Iki 4 mln. EUR
Rizikos pasidalijimas	100 proc. FT rizika	100 proc. FT rizika	100 proc. FT rizika	Rizikos pasidalijimas – 50:50	100 proc. FT rizika	100 proc. FT rizika	(45 proc. ERPF lėšos ir 55 proc. banko lėšos)
Galutiniai naudos gavėjai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai, veikiantys <12 mėn.	SVV subjektai, veikiantys <12 mėn.	Rizikos pasidalijimas – 45:55
Paskolos valiuta	LTL	LTL ir EUR	EUR	LTL ir EUR	LTL	EUR	EUR
Palūkanų norma	Maksimali banko marža <2,2 proc., kintama palūkanų dalis – 3 mėn. VILIBOR–1 proc. arba– 2 proc. nustatytiems regionams	Maksimali banko marža <3 proc., kintama palūkanų dalis – 3 mėn. VILIBOR/EURIBOR +0,1 proc.	Maksimali banko marža 3 proc., kintama palūkanų dalis – (3 mėn. EURIBOR+0,1 proc.) < 3 proc.	Rinkos palūkanų norma	Maksimali KU marža <3,49 proc., kintama palūkanų dalis – 3 mėn. VILIBOR+0,1 proc. bet ne mažiau kaip 5,49 ir ne daugiau kaip 9,49 proc.	3 mėn. EURIBOR (tik 10 proc. paskolos daliai) + iki 3 proc. pastovi palūkanų dalis (kredito unijos marža).	45 proc. paskolos daliai nėra, 55 proc. paskolos daliai rinkos sąlygos, pritaikius palūkanų nuolaidą numatytą sutartyje; arba rinkos palūkanų norma visai paskolos daliai
Valstybės pagalba	<i>De minimis</i> pagalba	<i>De minimis</i> pagalba	<i>De minimis</i> pagalba	Nėra	<i>De minimis</i> pagalba	<i>De minimis</i> pagalba	<i>De minimis</i> pagalba; arba nėra, kai palūkanų norma rinkos sąlygomis taikoma visai paskolos daliai
Lėšų naudojimo laikotarpis	Iki 2014 m. gruodžio 31 d.	Iki 2020 m. gruodžio 31 d.	Paskolų sutartys sudaromos iki 2018 m. gruodžio 31 d. (gali būti pratęsta)	Pagal sutartis su FT	Iki 2018 m. gruodžio 31 d.	Iki 2023 m. rugsėjo 30 d.	3,5 metų nuo sutarties su FT pasirašymo dienos
Valdymo (administravimo) mokesčiai FT	Nėra	Nėra	Nėra	Yra (nuo 2,7 proc. iki 3 proc.)	Yra (3 proc.)	Yra (pagal EK reglamento Nr. 480/2014 12-13 straipsnių nuostatas)	Yra (pagal EK reglamento Nr. 480/2014 12-13 straipsnių nuostatas)
FT skaičius	4*	8**	2	3	1	1	2
Išduota paskolų, vnt., 2018 I ketv. pab.,	905	613	336	1024	1266	346	36
Išduota paskolų, suma (su FĮ lėšomis), 2018 m. I ketv. pab., mln. EUR	51,2	81,44	39	206,35	19,5	6,49	3,95
Pritrauktos privačios lėšos, mln. EUR	0	20,72	10	97,64	1,95	0,65	2,16

Šaltinis: INVEGA (2018 m. balandžio mėn. duomenys.)

3.1.2.2 FP, skirtos garantijoms teikti

Lietuvoje veikia dvi LRV įsteigtos garantijų institucijos, teikiančios garantijas KĮ ir lizingo bendrovėms, už kurių įsipareigojimų įvykdymą garantuoja valstybė, – INVEGA ir Garfondas³⁷.

2009 m. rugpjūčio 31 d. Lietuvoje buvo įsteigtas GF, finansuojamas ERPF lėšomis, kurio valdytoju paskirta INVEGA. Iš GF lėšų yra kompensuojama dalis (80 proc.) garantijų išmokų, išmokamų vykdant INVEGOS prisiimtus įsipareigojimus pagal INVEGOS suteiktas individualias garantijas už SVV subjektų įsipareigojimus FĮ.

Taip pat Lietuvoje 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu buvo įgyvendinamos dvi iš ERPF finansuojamos portfelinių garantijų FP – portfelinės garantijos paskoloms ir lizingui. Šios FP finansuojamos iš INVEGOS fondo.

2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu pradėta įgyvendinti nauja iš Verslumo skatinimo fondo grįžusių lėšų finansuojama garantijų FP – individualios valstybės garantijos pradedantiesiems verslą. SVV subjektai, pasinaudodamos VSF II teikiamomis lengvatinėmis paskolomis verslo pradžiai, ir SVV subjektai, veikiantys iki 1 metų bei imantys paskolą iki 25 tūkst. EUR, gali pasinaudoti ir garantijomis, kurios gali siekti iki 80 proc. paskolos sumos.

2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu taip pat įgyvendinamos dar dvi naujos garantijų FP: „Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams“, kuri bus skirta palengvinti įmonių atsiskaitymą su prekybos partneriais ir paskatinti eksporto augimą ir kuriai numatyta skirti iki 4 mln. EUR iš į kontroliuojamąjį INVEGOS fondą grįžusių ir grįžtančių lėšų; „Eksporto kredito garantijos“, pagal kurią teikiamos garantijos už lietuviškų prekių eksportą į neparduotinos rizikos valstybes, tokias kaip Ukraina, Baltarusija ir pan. „Eksporto kredito garantijos“ skirta 8 mln. EUR, o maksimali eksporto kredito garantijų suma vienam eksportuotojui sieks 1 mln. EUR. Numatomas eksporto kredito garantijos dydis yra ne didesnis nei 90 proc. atidėtųjų mokėjimų sumos. Detalus garantijų priemonių aprašymas pateikiamas 18 lentelėje.

³⁷ Garfondas teikia garantijas už kreditus, išduodamus žemės ūkio veiklos subjektams, alternatyviosios veiklos subjektams, žemės ūkio produktų perdirbimo įmonėms, žuvininkystės veiklos subjektams, Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūrai, kaimo bendruomenėms ir vietos veiklos grupėms, įgyvendinančioms investicijų projektus, finansuojamus iš ES SF lėšų, mokslo ir studijų institucijoms bei profesinio mokymo įstaigoms, turinčioms eksperimentinius, parodomočius, mokomočius ar bandymų ūkius ir įgyvendinančioms investicijų projektus, finansuojamus iš ES SF lėšų. Todėl toliau vertinime Garfondo teikiamos garantijos nebus detaliau analizuojamos.

18 lentelė. Įgyvendinamos ir anksčiau įgyvendintos FP, finansuojamos iš ES SF (įskaitant grįžusias lėšas) ir skirtos garantijoms teikti (2018 m. balandžio mėn. duomenimis)

	GF (individualios valstybės garantijos (nebeteikia garantijų))	GIF II (individualios valstybės garantijos)	PGP	FLPG (nebeįtraukia į portfelį)	PGL (Portfelinės garantijos lizingo sandoriams)	GPV (individualios valstybės garantijos pradedantiems verslų)	PGF (Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams)	Eksporto kredito garantijos (planuojama paleisti 2018 m. pradžioje)
Skirta, mln. EUR *	37,36	23,8	13,48 (planuojamas padidinimas iki 16,28)	24,82	4	8,28	4	7
Finansavimo šaltinis	ES SF (INVEGOS fondo lėšos)	INVEGOS fondo grįžusios lėšos	ES SF (VFF lėšos)	ES SF ir INVEGOS fondo lėšos	ES SF (VFF lėšos)	VSF grįžusios lėšos	INVEGOS fondo grįžusios lėšos	INVEGOS fondo grįžusios lėšos
Garantuojamo sandorio paskirtis	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos į naują įrangą ir įrengimus	Investicijos ir apyvartinis kapitalas (tik paskolos)	Apyvartinis kapitalas	Eksporto sandorio rizikai mažinti
Garantijos dydis	30-80 proc. (lizingo atveju – iki 70 proc.)	30-80 proc. (lizingo atveju – iki 70 proc.)	80 proc.	80 proc.	80 proc.	30-80 proc.	80 proc.	Iki 90 proc.
Viršutinės ribos norma (angl. Cap Rate)	Netaikoma	Netaikoma	20 proc.	20 proc. 25 proc. lizingui	25 proc.	Netaikoma	20 proc.	Netaikoma
Garantuojamų paskolų (lizingo sandorių) trukmė	Neribojama	Neribojama	1-10 m.	1-10 m.	1-10 m.	Neribojama	Iki 12 mėn.	Netaikoma
Maksimali garantijos suma	1,45 mln. EUR	1,45 mln. EUR	1,5 mln. EUR	1,5 mln. EUR	1,5 mln. EUR	20 tūkst. EUR	1,5 mln. EUR	0,5 mln. EUR
Galutiniai naudos gavėjai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai
Valstybės pagalba	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>Nėra</i>
Garantijos mokestis (atlyginimas)	Vienkartinis 3-4 proc. (subsidijuojamas valstybės: SVV subjektai moka 1-1,5 proc.)	Vienkartinis 3-4 proc. (subsidijuojamas valstybės: SVV subjektai moka 1-1,5 proc.)	Vienkartinis 0,5-1 proc.	Vienkartinis 0,5-1 proc.	Vienkartinis 0,5-1 proc.	Vienkartinis 4 proc. (subsidijuojamas valstybės: SVV subjektai moka 1 proc.)	Vienkartinis 0,5-1 proc.	Pagal patvirtintą metodiką
Rezultatai 2018 m. I ketv. pab., vnt.	3089	971	327	1350	178	74	-	-
Išduotų garantuotų paskolų (lizingo sandorių), iki 2018 I ketv. pab., suma mln. EUR	378,42	153	49,5	118,3	6,8	1,49	-	-
Pritraukta privačių lėšų iki 2018 m. II ketv. pab., mln. EUR (visos išmokėtos garantuotos paskolos ir lizingo sandoriai)	191,7	114,45	45,7	145,2	6,34	1,36	-	-

Šaltinis: INVEGA

* neįskaitant INVEGOS fondo valdytojo valdymo mokesčio

3.1.2.3 FP, skirtos investicijoms į įmonių kapitalą

Rizikos kapitalo rinka Lietuvoje yra pakankamai jauna, tačiau sparčiai besivystanti. Prie rizikos kapitalo infrastruktūros plėtros šalyje itin prisidėjo iš 2007–2013 m. finansavimo laikotarpio ES SF lėšų įsteigti RKF: KŪB „Lithuania SME Fund“ („BaltCap“), KŪB „LitCapital I“, KŪB „Verslo angelų fondas I“ (bendrai investuojantis fondas), KŪB „Practica Seed Capital“ ir KŪB „Practica Venture Capital“. Visų šių RKF tikslas buvo padidinti finansavimo prieinamumą SVV ir skatinti SVV augimą.

Be to, 2012 m. rugsėjo 26 d. buvo pasirašyta BIF valdymo sutartis tarp EIF ir trijų Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos ir Estijos) nacionalinių FĮ – INVEGOS, ALTUM (Latvija) ir KredEx (Estija). BIF – fondų fondas, skirtas paskatinti trijų Baltijos šalių rizikos kapitalo rinkų vystymąsi. Fondo vertė buvo numatyta 100 mln. EUR, tačiau 2015 m. buvo padidinta iki 130 mln. EUR (trys Baltijos šalių institucijos investuos po 26 mln. EUR, o likusią 52 mln. EUR dalį investuos EIF) į Baltijos šalyse veikiančius privataus kapitalo, mezanino fondus bei RKF. BIF valdytojas yra EIF. Prie BIF veiklos prisijungs ir privatūs investuotojai, pvz., pensijų fondai, veikiantys Baltijos šalyse. Ši priemonė yra orientuota į vėlesnės augimo stadijos (toliau – vėlesnė veiklos vystymosi stadija) ir didesnes investicijas (iki 15 mln. EUR į vieną įmonę) bei aukštesnės vertės ir didesnes įmones, ar mezaniną, taip pat į platesnę geografinę teritoriją, todėl su rinkoje esančiais RKF, kuriuos finansuoja valstybė, ir siūlomomis ateityje įgyvendinti RKF priemonėmis nekonkuruoja, o tik papildo iš ES SP finansuojamų RKF veiklą, kuri yra susijusi su mažesnėmis investicijomis ir ankstyvesnės stadijos įmonėmis.

Dauguma LT VCA tyrime apklaustų privačių investuotojų mano, kad valstybės, kaip svarbios investuotojos, dalyvavimas rizikos kapitalo priemonių įgyvendinime yra reikalingas. Todėl svarbu užtikrinti visų veiklos stadijų įmonių prieinamumą prie rizikos kapitalo, o taip pat stambesnių rinkos dalyvių ir investuotojų į rizikos kapitalą pritraukimą, t. y. svarbu užtikrinti BIF veiklos tęstinumą per Baltijos inovacijų fondą 2 (toliau – BIF2)³⁸. Siūloma, kad Lietuvos (atitinkamai ir Latvijos bei Estijos) dalis BIF2 būtų tokia pati kaip ir BIF – 26 mln. EUR, tačiau BIF2, skirtingai nei BIF, labiau orientuosis į vėlesnės stadijos įmones investuojančius RKF. Taip pat investicijos iš BIF2 bus daugiausiai atliekamos į MVĮ ir mažos kapitalizacijos įmonės (ang. Small Midcaps) su galimybe investuoti ir į vidutinės kapitalizacijos įmones (ang. Midcaps).

Detali informacija apie Lietuvoje veikiančius RKF, kurie jau pabaigę savo investavimą į įmones, ir kuriuose dalyvauja valstybė, pateikiama 19 lentelėje, o 20 lentelėje yra pateikti Lietuvoje veikiantys ir planuojami steigti 2014–2020 m. laikotarpio RKF su valstybės finansavimu.

19 lentelė. Lietuvoje veikiantys 2007–2013 m. laikotarpio RKF, kuriuose finansuoja valstybė bei kurie neinvestuoja į naujas įmones (2017 m. gruodžio 1 d. duomenimis)

	Verslo angelų fondas I	BaltCap	LitCapital	Practica Seed Fund	Practica VC Fund
Įsteigimo data	2010-01-20	2010-04-23	2010-08-25	2012-07-11	2012-07-11
Fondo dydis, mln. EUR	8,42	20	25	6	15,73
Valstybės dalis RKF	95 proc.	70 proc.	69,9 proc.	100 proc.	69,95 proc.
Galutiniai naudos gavėjai	MVĮ	MVĮ		MVĮ	MVĮ
	Iki 400 tūkst. EUR	Iki 3 mln. EUR		Iki 200 tūkst. EUR	Iki 2 mln. EUR

³⁸ Galimas pavadinimo pasikeitimas į Baltijos investicijų fondą arba Baltijos investicijų fondą 2.

	Verslo angelų fondas I	BaltCap	LitCapital	Practica Seed Fund	Practica VC Fund
Maksimalus investicijų į vieną MVĮ dydis					
Investavimas	Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose	Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose		Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių parengiamojo etapo ir veiklos pradžios stadijoje	Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose
Investavimo laikotarpis	Iki 2015-12-31	Iki 2015-04-23	Iki 2015-08-25	Iki 2015-12-31	
Investuotojų gaunama pelno dalis (angl. <i>Hurdle Rate</i>) RKF lygmenyje	Proporcingai investuotai daliai	6 proc.	6 proc.	6 proc.	6 proc.
Atlikta investicijų iki 2015 m. pab., mln. EUR	13,54	12	13,14	5	9,59
Atliktų investicijų skaičius iki 2015 m. pab., vnt.	27	9	8	31	12
Pritraukta privačių lėšų iki 2015 m. pab., mln. EUR*	7,61	3,6	3,94	-	2,89

Šaltinis: EIF

* Į RKF pritraukiama daugiau lėšų, nes dalis yra išmokama kaip valdymo mokestis

20 lentelė. Lietuvoje veikiančios ir planuojamos steigti 2014–2020 m. laikotarpio RKF su valstybės dalyvavimu (2018 m. duomenimis)

	Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas (valdytojas – Verslo angelų fondo valdymas)	Plėtos fondas I (valdytojas – Practica Capital)	Plėtos fondas II (valdytojas – neatrinktas)	Ankstyvosios stadijos ir plėtos fondas I (valdytojas – UAB „Open Circle Capital GP“)	Ankstyvosios stadijos ir plėtos fondas II (valdytojas – neatrinktas)	Ko-investicinis fondas (valdytojas – Invega kartu su UAB „Kofinansavimas“)	Ko-investicinis fondas II (valdytojas – Invega kartu su UAB „Kofinansavimas“)	Ko-investicinis fondas MTEPI (valdytojas – Invega kartu su UAB „Kofinansavimas“)	Ko-investicinis fondas susisiekimui (valdytojas – neatrinktas)	Akceleravimo fondas (valdytojas – neatrinktas)
Išsteigimo data	2018-07-02	2018-11-29	Neįsteigtas	2017-08-09	Neįsteigtas	2017-07-11	2017-07-11	2018-05-15	Neįsteigtas	Neįsteigtas
Valstybės skirta lėšų suma, mln. EUR	Iki 11	Iki 15,6	Iki 17,4	Iki 14,8 (Invegos fondo grįžusios lėšos)	Iki 14,8	Iki 11 (Invegos fondo grįžusios lėšos)	Iki 11,6	Iki 5	Iki 5	Iki 14,48
Galutiniai naudos gavėjai	MVĮ	MVĮ	MVĮ	MVĮ	MVĮ	MĮ	MVĮ	Įmonės, kurių viena iš akcininkų yra MSI*	MVĮ	MĮ
Maksimalus investicijų į vieną MVĮ dydis	Iki 600 tūkst. EUR	Iki 20 proc. fondo vertės	Iki 20 proc. fondo vertės	Iki 15% fondo vertės	Iki 10 proc. fondo vertės	Iki 10% fondo vertės		Iki 20 proc. fondo vertės	Iki 20 proc. fondo vertės	Iki 10% fondo vertės
Investavimas	Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose			Į technologijų sektoriuose veikiančių MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose	Į sumaniosios specializacijos sektoriuose veikiančių MVĮ, kurios vykdo MTEPI veiklas (apytiksliai 80 proc. Fondo investicijų), akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose	Į MĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose	Į sumaniosios specializacijos sektoriuose veikiančių MVĮ, kurios vykdo MTEPI veiklas (50 proc. Fondo investicijų), akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose	Į MĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtos) stadijose	Į MVĮ, kurios kuria mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriamą CO ₂ emisiją, akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose	Į MĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose
Investavimo laikotarpis	Iki 2023-12-31			Iki 2022-08-08	Iki 2023-12-31	Iki 2020-12-31**	Iki 2023-12-31	Iki 2023-12-31	Iki 2023-12-31	Iki 2023-12-31
Investuotojų gaunama pelno dalis (angl. <i>Hurdle Rate</i>) RKF lygmenyje	Iki 6 proc.									

Šaltinis: INVEGA

*MSI – mokslo ir studijų institucija

** Su galimybe pratęsti iki 2023-12-31

3.1.2.4 Dalinis palūkanų kompensavimas

Dalinis palūkanų kompensavimas (toliau DPK) – tai negrąžintinų subsidijų priemonė, kuri yra tiesiogiai susijusi su FP. Paskolų palūkanos kompensuojamos nuo 2002 m. Iki 2009 m. palūkanos buvo iš dalies kompensuojamos iš nacionalinių lėšų, o nuo 2009 m. pradėtos kompensuoti naudojant ES SF lėšas. 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu DPK buvo skirta 16,22 mln. EUR ES SF ir 1,47 mln. EUR grįžusių lėšų. 2007–2013 m. finansavimo laikotarpio DPK priemonė baigėsi 2015 m. rugsėjo 30 d. Priemonės veikimo metu DPK pasinaudojo 5027 įmonės. 4736 įmonėms palūkanos kompensuotos iš ES SF lėšų, 291 įmonei – iš grįžusių lėšų.

2016 m. sausio 21 d. EIM ir INVEGA pasirašė sutartį dėl 2014–2020 m. finansavimo laikotarpio DPK priemonės administravimo, šiai priemonei skiriant 32,3 mln. EUR ES SF lėšų. 2018 m. DPK skirta suma buvo sumažinta iki 31,09 mln. EUR. 2014–2020 m. finansavimo laikotarpio DPK sąlygos pateiktos 21 lentelėje.

21 lentelė. Dalinio palūkanų kompensavimo priemonės sąlygos (2018 m. balandžio mėn. duomenimis)

	Dalinis palūkanų kompensavimas		
	Priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas SVV subjektų verslumui didinti“	Priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas MVĮ produktyvumui didinti“	Priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas pramonės įmonėms efektyvumui didinti“
Skirta, mln. EUR	21,402	8,688	1
Valstybės pagalba	<i>De minimis</i>		
Sprendimų priėmimas	Iki 2020 m. gruodžio 31 d.		
Kompensavimo laikotarpis	Iki 2023 m. rugsėjo 30 d.		
Kompensacijos dydis	SVV, veikiantis iki 5 metų: 1) 80 proc., kai projekto vykdytojo registravimo vieta Vilnius, Kaunas, Klaipėda; 2) 95 proc., kai projekto vykdytojo registravimo vieta kitos savivaldybės, esančios ne Vilniaus, Kauno ar Klaipėdos miestų teritorijoje; SVV, veikiantis ilgiau nei 5 metus: 1) 50 proc., kai projekto vykdytojo registravimo vieta Vilnius, Kaunas, Klaipėda;	50 proc. visose savivaldybėse registruotoms: Garantuota ir negarantuota INVEGOS individualia garantija investicinė paskola pagal finansinę priemonę „Pasidalytos rizikos paskolos“ (PRP) tiems MVĮ, kurie veikia paslaugų ir gamybos sektoriuose.	100 proc. visose savivaldybėse registruotoms: Garantuota ir negarantuota INVEGOS individualia garantija investicinė paskola ir lizingas, skirta įrangai ir technologijoms (technologiniams sprendimams), įgalinančioms didinti įmonių energijos vartojimo efektyvumą, diegti.

	Dalinis palūkanų kompensavimas		
	Priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas SVV subjektų verslumui didinti“	Priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas MVĮ produktyvumui didinti“	Priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas pramonės įmonėms efektyvumui didinti“
	2) 95 proc., kai projekto vykdytojo registravimo vieta kitos savivaldybės, esančios ne Vilniaus, Kauno ar Klaipėdos miestų teritorijoje; SVV: 50 proc. visose savivaldybėse registruotoms (apyvartinė paskola ir kredito linija, investicinė paskola SVV, veikiantiems prekybos sektoriuje).		
Tinkami finansavimo gavėjai	SVV subjektai	MVĮ	Pramonės įmonės (tiek SVV, tiek didelės įmonės)
Apribojimai	Metinė palūkanų norma ne daugiau kaip 7 proc.		
Kompensacijos laikotarpis	Iki 36 mėn.	Iki 36 mėn.	Iki 60 mėn.
Paremtų subjektų skaičius, iki 2017 m. IV ketv. pab., vnt.	830	0	1
Kompensuotų palūkanų suma iki 2017 m. IV ketv. pab., mln. EUR	2,715	0	0,005

Šaltinis: INVEGA

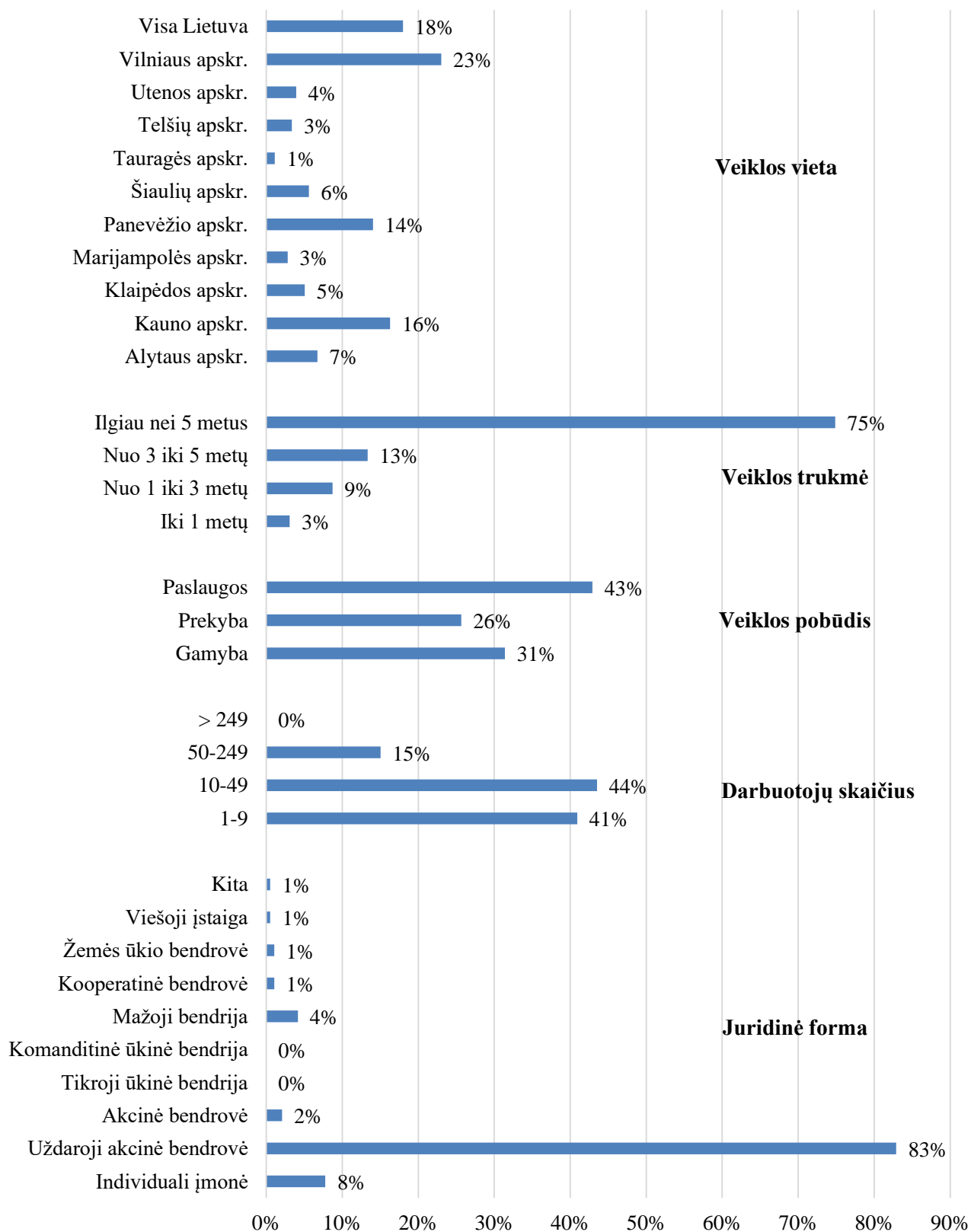
3.2 Rinkos poreikių identifikavimas

3.2.1 SVV subjektų ir potencialių rinkos dalyvių apklausa

2013 m. balandžio 2-19 d. buvo atlikta elektroninė anketinė Lietuvoje veikiančių SVV subjektų apklausa (toliau – pirminė apklausa).

Siekiant išsiaiškinti SVV subjektų finansavimo poreikį 2017 m. gruodžio 6-14 d. buvo atlikta pakartotinė elektroninė SVV subjektų apklausa. Anketa buvo išsiųsta daugiau nei 10 tūkst. respondentų ir gauta 412 atsakymų. Tokio atsakymų skaičiaus užtenka užtikrinti 5 proc. atsakymų paklaidą prie 95 proc. patikimumo lygio. Pagrindinė informacija apie respondentus pateikta 25 pav.

25 pav. Respondentų pasiskirstymas (proc.)

3.2.1.1 Finansavimo poreikis

2013 m. atlikta ir 2017 m. pakartota SVV subjektų apklausa parodė, kad yra didelė išorinio verslo finansavimo paklausa. 71 proc. apklaustųjų (čia ir toliau tekste pristatomi pakartotinės SVV subjektų apklausos rezultatai) buvo reikalingas išorinis verslo finansavimas ir net 63 proc. apklaustųjų dėl jo kreipėsi į įvairius FT. Iš tų respondentų, kurie nesikreipė į FT dėl išorinio finansavimo (37 proc.), tik 10,8 proc. nurodė, jog neplanavo naudotis išoriniu verslo finansavimu ir per artimiausius 5 metus. Dauguma apklaustųjų (114 (59 proc.) nurodė, kad penkerių metų perspektyvoje numato kreiptis į FT dėl išorinio verslo finansavimo, o 59 respondentai (30 proc.) dar buvo neapsisprendę dėl išorinio finansavimo galimybės ateityje.

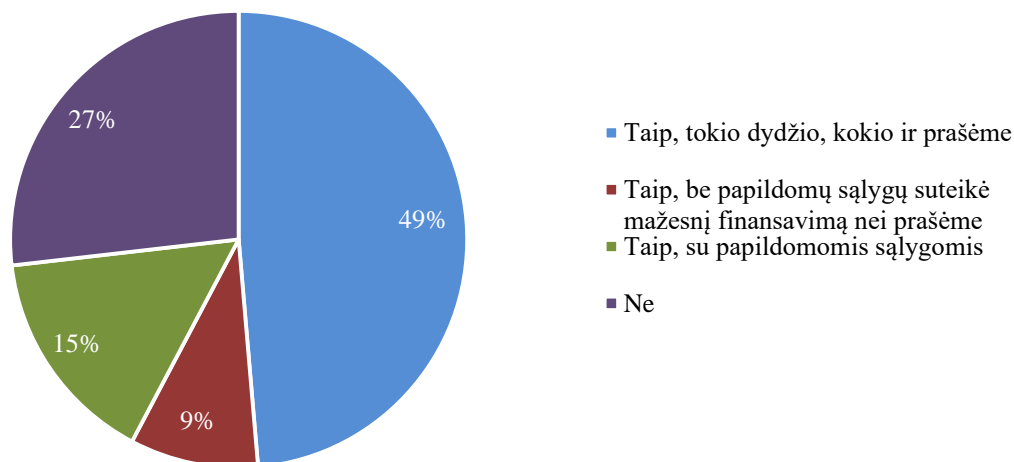
Iš visų apklaustųjų tik 3 proc. nurodė, kad jiems nėra reikalingas finansavimas ir ateityje neplanuoja dėl jo kreiptis. Šie išorinio finansavimo poreikio neturintys SVV daugiausia buvo didžiųjų šalies miestų JA, paslaugas teikiantys SVV subjektai, turintys vidutiniškai nuo 10 iki 49 darbuotojų.

Beveik 95 proc. apklausos dalyvių neketino naudotis ir alternatyvia įmonės veiklos finansavimo priemone – vertybinių popierių išplatiniu biržoje (pvz., alternatyviojoje „First North“ rinkoje). Tik 5 proc. apklaustųjų nurodė svarstę apie tokią galimybę bet ja nepasinaudoję. Kaip pagrindines priežastis, kodėl įmonės atsisakė išplatinti vertybinius popierius biržoje, respondentai nurodė informacijos apie tokią finansavimo galimybę trūkumą (20 proc.) ir tai, kad jų įmonė neatitiko reikalavimų, keliamų norint išplatinti savo vertybinius popierius biržoje (20 proc.). Taip pat, kaip vieną iš priežasčių, respondentai (16 proc.) nurodė, kad neturėjo tinkamos patirties, tokiam įmonės finansavimui įgyvendinti.

29 proc. apklaustųjų nurodė, kad išorinio verslo finansavimo anketos pildymo metu jiems nereikia, o 37 proc. respondentų dėl jo niekur nebuvo kreipęsi. Respondentų teigimu, pagrindinė priežastis, kodėl nebuvo kreipiamasi dėl išorinio finansavimo, yra pakankamas nuosavų lėšų dydis, todėl papildomas finansavimas nėra būtinas. Tokią priežastį nurodė beveik 27 proc. niekur nesikreipusių dėl išorinio verslo finansavimo. Ketvirtadalis apklaustųjų nesikreipė dėl išorinio finansavimo, nes nenori priklausyti nuo FT. Kita apklaustųjų minima priežastis buvo per didelės palūkanos (16 proc.).

Iš visų besikreipusių į FT dėl išorinio verslo finansavimo, beveik 49 proc. respondentų gavo būtent tokio dydžio finansavimą, kokio ir prašė, o apie 27 proc. SVV subjektų prašyto finansavimo visai negavo.

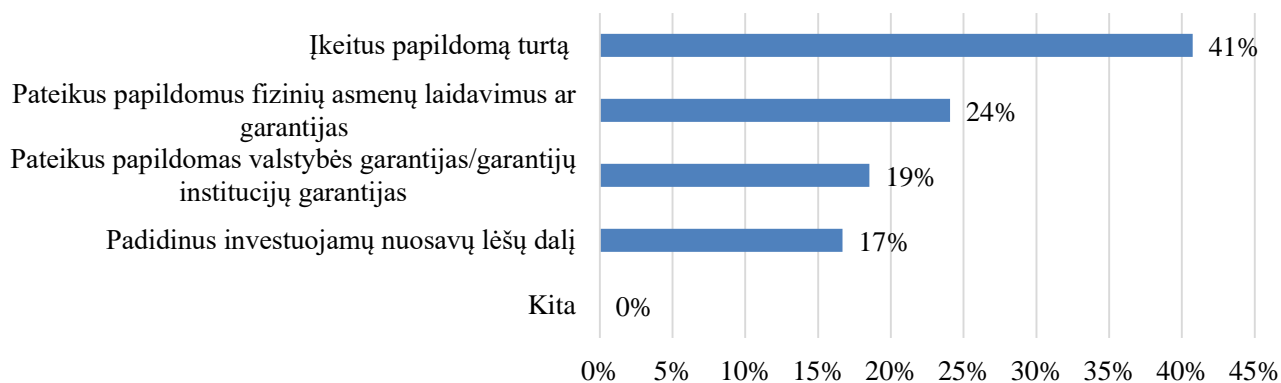
26 pav. Ar gavote išorinį verslo finansavimą?

Analizuojant, kodėl nebuvo gautas išorinis verslo finansavimas, įvardytos įvairios priežastys. Dalis respondentų nurodė, kad išorinio verslo finansavimo negavo dėl per didelės jų vykdomo verslo rizikos ir trūkstamų nuosavų lėšų arba dėl to, kad jų veikla priskiriama nefinansuojamoms verslo sritims.

15 proc. apklaustųjų SVV subjektų gavo išorinį verslo finansavimą su papildomomis sąlygomis. 9 proc. respondentų gavo mažesnę nei prašyta išorinį verslo finansavimą be jokių papildomų sąlygų. Beveik pusė (41 proc.) apklaustųjų SVV subjektų, gavusių prašytą išorinį verslo finansavimą su papildomomis sąlygomis, nurodė, kad FT reikėjo įkeisti didesnę turtą. Beveik ketvirtadalis respondentų (24 proc.) turėjo pateikti papildomus fizinių asmenų laidavimus ar papildomas garantijas. 19 proc. respondentų FĮ prirėkė papildomų valstybės (garantijų institucijų) garantijų. 17 proc. apklaustųjų SVV subjektų tam, kad gautų prašomą finansavimo sumą, turėjo padidinti investuojamų nuosavų lėšų dalį.

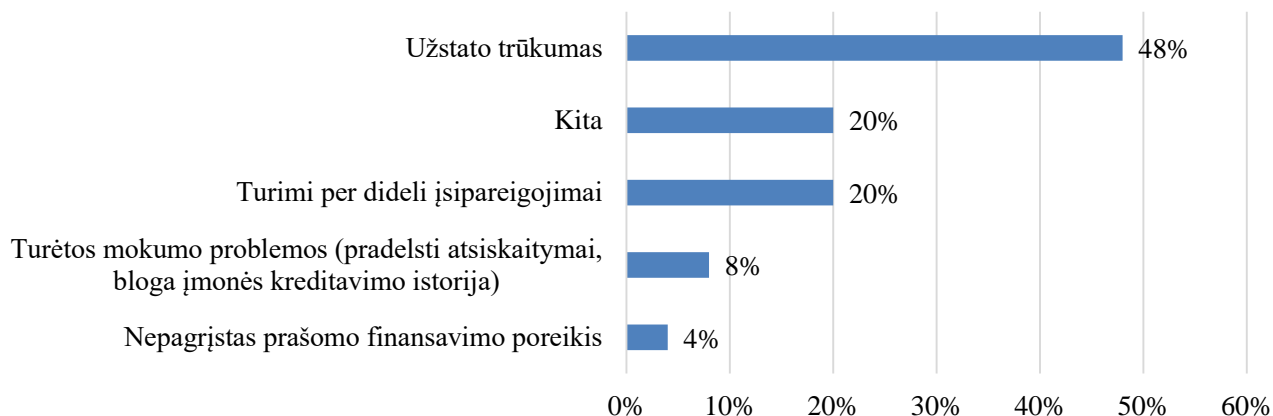
27 pav. Kokiomis papildomomis sąlygomis FT suteikė išorinį verslo finansavimą?

Mažesnis nei prašytas išorinis verslo finansavimas 48 proc. atvejų buvo suteiktas dėl užstato trūkumo. 20 proc. SVV subjektų jau turėjo per didelius išipareigojimus, dėl kurių prašomas skirti finansavimas nebebuvo galimas. 8 proc. respondentų negavo norimo dydžio finansavimo dėl praeityje

turėtų mokumo problemų. Ir tik 4 proc. iš visų atsakiusių SVV subjektų paminėjo, kad gavo mažesnę nei prašę finansavimą dėl nepagrįsto finansavimo poreikio.

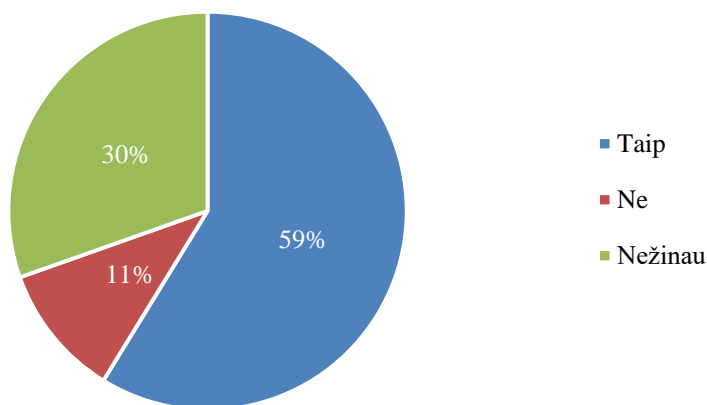
28 pav. Dėl kokių priežasčių buvo suteiktas mažesnis nei prašomas išorinis verslo finansavimas?

Daugiau nei pusė (56 proc.) atsakiusių į klausimą, kurie kreipėsi į FĮ dėl išorinio verslo finansavimo, nurodė, kad FĮ prašomas užstatas neviršijo paskolos dydžio, t. y. santykis su suteikta paskola buvo iki 1:1. 27,8 proc. respondentų minėjo, kad įkeisto užstato dydis paskolą viršijo nuo 1 iki 2 kartų. 3 proc. apklaustųjų nurodė, kad jų užstatas 2–4 kartus viršijo paskolą. Tuo tarpu iš 12 proc. apklaustųjų užstato iš viso nebuvo reikalaujama.

Pasinaudoti išoriniu verslo finansavimu SVV subjektus labiausiai paskatino palankios ir lanksčios finansavimo sąlygos. Taip pat, nemažai įtakos turėjo greitas finansavimo gavimas ir paprastas bei greitas dokumentų pateikimas. Nemažai respondentų nurodė, kad valstybės siūlomas finansavimas (lengvatinės paskolos, garantijos, dalinis palūkanų kompensavimas), taip pat galimybė pasinaudoti skirtingomis finansavimo priemonėmis vienu metu tam pačiam projektui, pvz., garantija ir daliniu palūkanų kompensavimu ar paskola ir garantija taip pat turėjo įtakos sprendžiant ar pasinaudoti išoriniu verslo finansavimu. Deja, nemažai respondentų paminėjo sunkumus, su kuriais susiduriama gaunant išorinį verslo finansavimą, tokius kaip per griežti finansavimo reikalavimai, užstato trūkumas ir per didelė finansavimo kaina (palūkanos, garantijos mokestis, administravimo išlaidos). Taip pat respondentams gauti finansavimą trukdė ir tai, kad FĮ nėra linkę skolinti naujai įsteigtiems įmonėms.

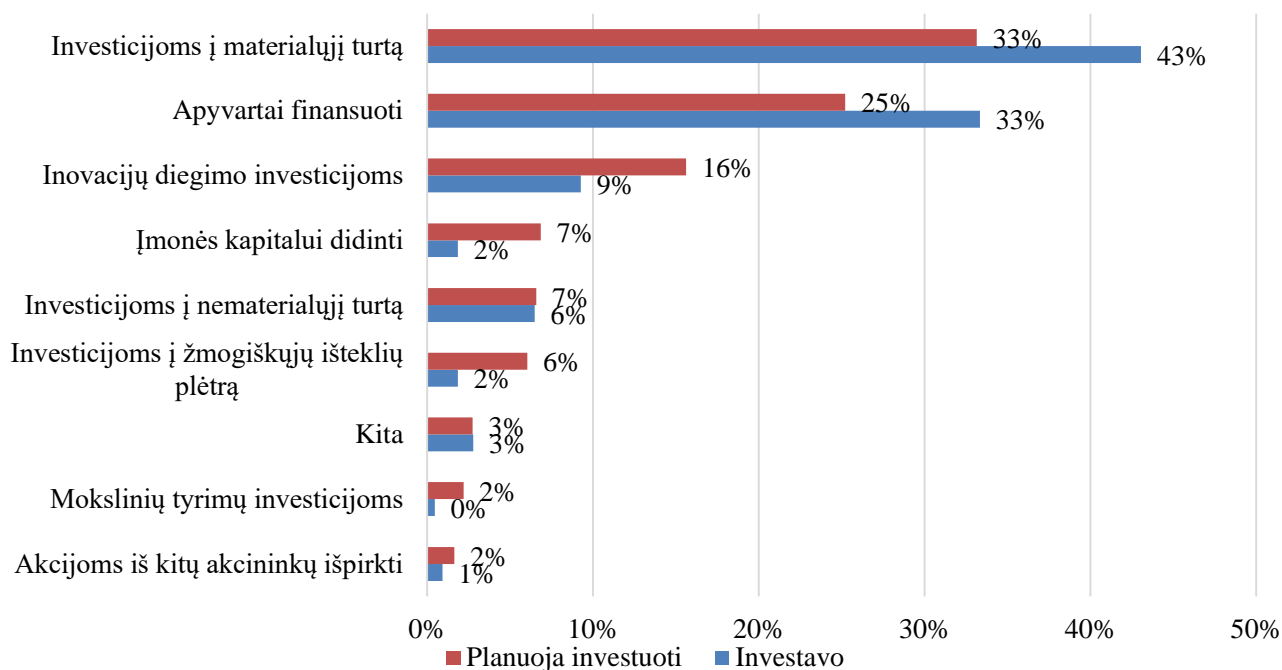
29 pav. Ar planuojate per ateinančius 5 metus kreiptis į FT dėl išorinio verslo finansavimo?

Tyrimė dalyvavę SVV subjektai, kurie nurodė, kad jiems ateityje bus reikalingas išorinis verslo finansavimas, planavo gautas lėšas dažniausiai investuoti į materialųjį turtą, finansuoti apyvartinį kapitalą ir diegti inovacijas. Daugiau nei pusė ketinančiųjų investuoti į materialųjį turtą taip pat planavo dalį gautų lėšų skirti ir apyvartiniam kapitalui finansuoti.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad SVV subjektų teigimu per artimiausius trejus metus (apklausa buvo vykdyta 2017 m. gruodžio mėn.) turėtų stipriai išaugti išorinio verslo finansavimo poreikis investicijoms į inovacijų diegimą, įmonės kapitalo didinimą ir žmogiškųjų išteklių plėtrą.

30 pav. Išorinis verslo finansavimo poreikis per artimiausius trejus metus pagal lėšų panaudojimo paskirtį, proc.

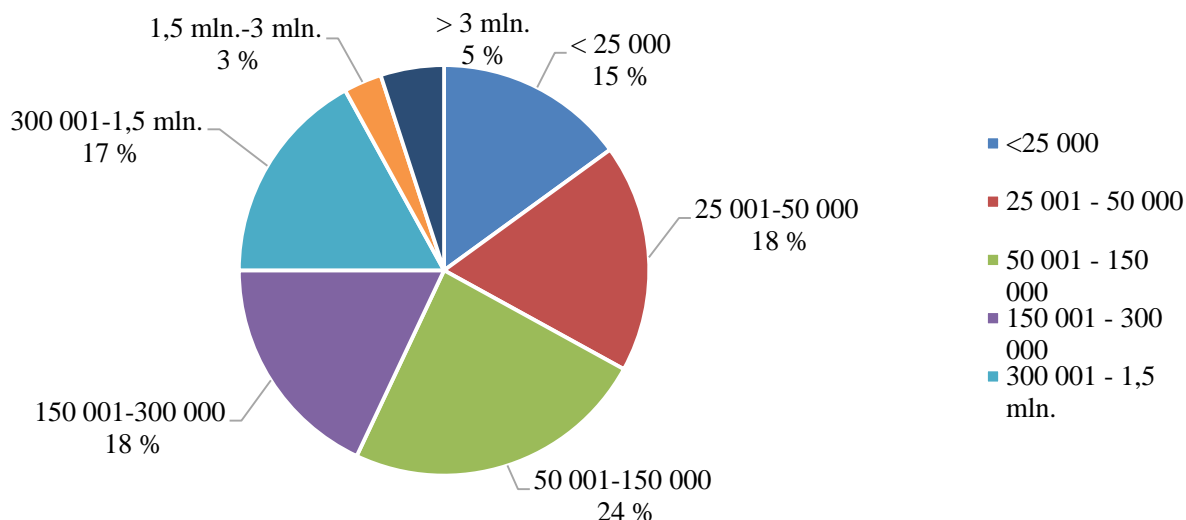

* „Investavo“ – atsakinėjo 216 respondentų, „Planuoja investuoti“ – 194 respondentai.

Paskola, kaip priimtinausias naujų verslo projektų finansavimo būdas, buvo pats populiariausias tarp daugumos (76 proc.) apklaustųjų, nepriklausomai nuo reikalingo finansavimo dydžio.

Populiariausia finansavimo suma šiuo metu yra 50–150 tūkst. EUR. Tokio dydžio finansavimo reikėjo beveik ketvirtadaliui apklaustųjų (24 proc.) Po lygiai (18 proc.) apklaustųjų išreiškė 25–50 tūkst. EUR ir 150–300 tūkst. EUR finansavimo poreikį. Iš apklausos rezultatų matyti, kad reikalingas finansavimo dydis pasiskirsto gana tolygiai, išskyrus sumas, viršijančias 1,5 mln. EUR. Tik 8 proc. apklaustųjų nurodė, kad jiems reikalinga finansavimo suma yra 1,5 mln. EUR arba daugiau.

31 pav. Kokio dydžio išorinis verslo finansavimas (EUR) Jums yra reikalingas?

Taip pat 2017 m. buvo atliktos startuolių, studentų ir įmonių apklaustos, siekiant išsiaiškinti rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ reikalingumą, kurios parodė aukštą tokios priemonės poreikį rinkoje.

Startuolių atstovai pasisakė, kad tikro savo esmės ir funkcijomis akceleratoriaus Lietuvoje nėra, tačiau, jis yra reikalingas.

Absoliuti dauguma apklaustų studentų (91 proc.) išreiškė nuomonę, kad ateityje tikrai kreiptųsi į verslo akceleratorių, ieškodami pagalbos verslo idėjos vystymui.

67 proc. apklaustų įmonių atstovų pasisakė, kad, prieš steigdami įmonę, tikrai būtų kreipęsi į verslo akceleratorių, o 77,8 proc. šių respondentų pasisakė, kad Lietuvoje nėra veikiančio pakankamo verslo akceleratorių skaičiaus.

Apklaustų startuolių atstovai išreiškė nuomonę ir dėl verslo akceleratorių teikiamų paslaugų spektro. Jų nuomone, akceleratoriaus teikiamų paslaugų svarba kiekvienam startuoliui yra skirtinga ir kiekvienas startuolis turi labai individualius poreikius. Svarbiausia ir reikalingiausia, startuolių nuomone, paties eksperto (mentorius ar konsultanto) patirtis vystant startuolius. Jų nuomone, pats konsultantas turėtų būti išbandęs visus startuolio vystymo etapus, kitaip jis negali suteikti tos vertės, kuri yra reikalinga startuoliui, todėl, vieni iš tinkamiausių kandidatų į mentorius yra patys startuolių vystytojai, kurie yra pritraukę investicijų.

Anketinės apklausos metu apklaustos įmonės gana gausiai išreiškė susirūpinimą planuojamo akceleratoriaus kokybe. Jų nuomone, svarbu ne kiek valstybė planuoja kurti akceleratorių, tačiau kokių. Taip pat įmonės pabrėžė, kad svarbu užtikrinti aukštą akceleratorių kokybę, kad jie siūlytų palankias sąlygas startuoliui, ir investuotų pakankamas sumas už nedidelę akcijų dalį bei turėtų aukštos kompetencijos specialistų. Buvo išreikšta mintis, kad daugiausia vertės būtų sukurta turint vieną didelį verslo akceleratorių – klasterį, kuriame visi verslo akceleratoriai, turintys aiškią specializaciją (informacinės technologijos, maisto pramonė ir pan.), bendradarbiautų, turėtų bendrus kokybės standartus ir dalintųsi tam tikrais įrankiais. Taip pat būtų naudinga, kad visi verslo akceleratoriai savo akcelerojamų startuolių komandas registruotų ir sektų jų vystymosi pokytį bendroje duomenų bazėje, kurioje būtų galima rasti visus šiuo metu akcelerojamus startuolius.

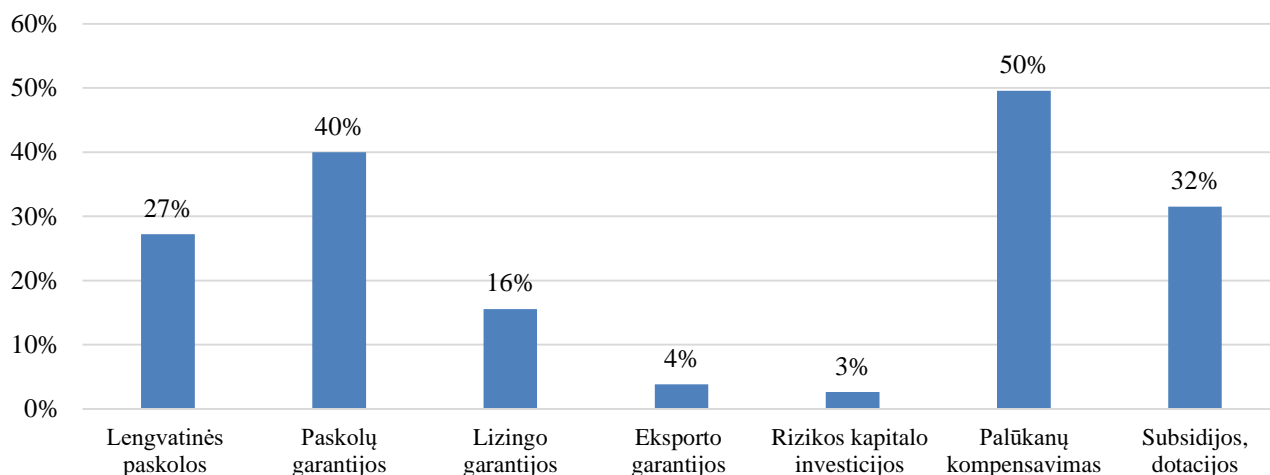
Startuolių atstovų nuomone, akceleruojamas subjektas neturėtų prisidėti savo lėšomis prie akceleravimo proceso, nes dažniausiai jis apskritai neturi lėšų arba neturi reikalingo dydžio lėšų.

3.2.1.2 SVV patirtis naudojantis valstybės finansuojamomis verslo finansavimo priemonėmis

Pakartotinės SVV subjektų apklausos metu taip pat buvo siekta nustatyti, kiek SVV subjektų bandė pasinaudoti ir kiek iš jų pasinaudojo valstybės finansuojamomis verslo finansavimo priemonėmis. Apklausos duomenys rodo, kad 49 proc. apklaustųjų, kurie kreipėsi beveik dėl visų valstybės finansuojamų priemonių, pagal jas ir gavo pageidautą finansavimą. Palyginus visas priemones, labiausiai išsiskyrė palūkanų kompensavimas ir paskolų garantijos. Pagal šias priemones didžiausia dalis besikreipusiųjų gavo teigiamą atsakymą (atitinkamai 50 proc. ir 40 proc.).

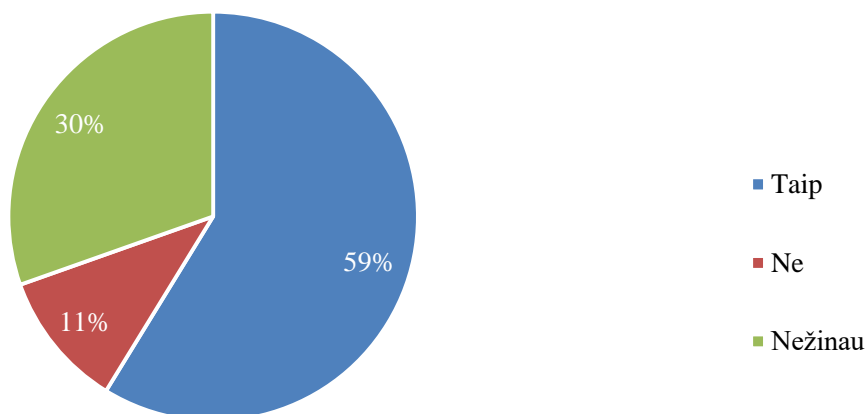
Pastebėtina, kad SVV subjektai nurodė, kad daugiau kreipėsi dėl FP (lengvatinių paskolų, garantijų) nei dėl negražintinos valstybės paramos (subsidijų, dotacijų). Tik 32 proc. respondentų kreipėsi dėl subsidijų ar dotacijų verslui.

32 pav. Dėl kokių valstybės remiamų verslo finansavimo priemonių paramos kreipėtės ir gavote paramą, proc.?

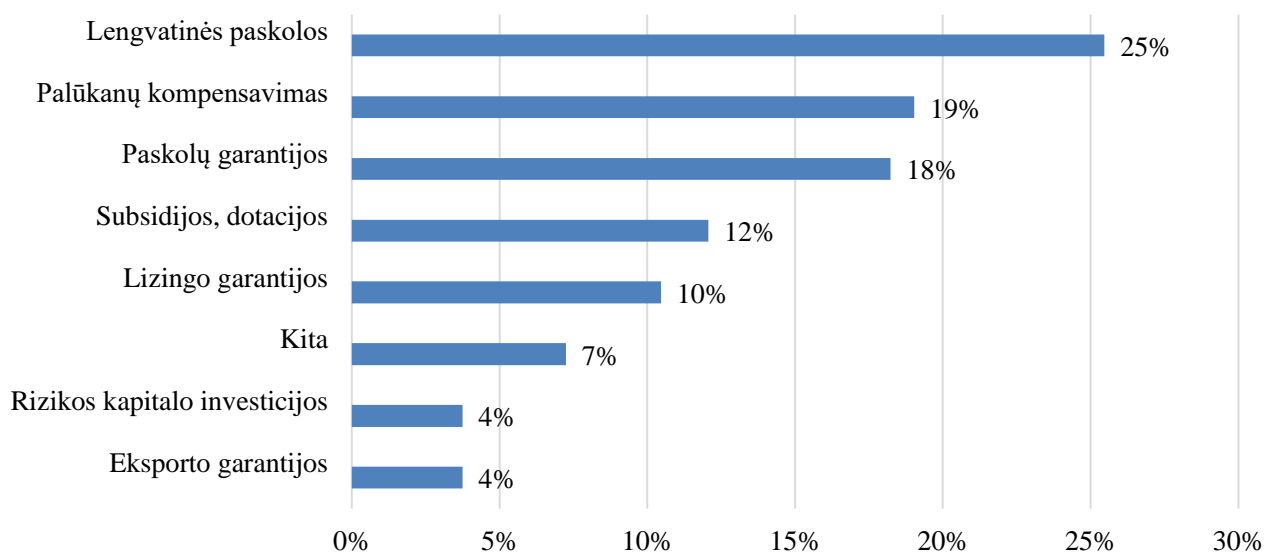
59 proc., atsakiusių apklaustųjų per artimiausius 5 metus planuoja pasinaudoti bent viena iš valstybės finansuojamų priemonių, dar 30 proc. buvo neapsisprendę ir tik 11 proc. neketino naudotis valstybės finansuojamomis priemonėmis.

33 pav. Ar ketinate per artimiausius 5 metus naudotis išoriniu verslo finansavimu?

Ketvirtadalis respondentų paminėjo, kad per artimiausius 5 metus planuoja pasinaudoti lengvatinėmis paskolomis (25 proc.), paskolų palūkanų kompensavimu (19 proc.) ir valstybės teikiama garantija paskolai (18 proc.). Galimybę pasinaudoti negražintina valstybės pagalba – subsidijomis, dotacijomis svarstė 12 proc. respondentų.

34 pav. Kuriomis, valstybės remiamomis FP ketinate naudotis per artimiausius 5 metus?

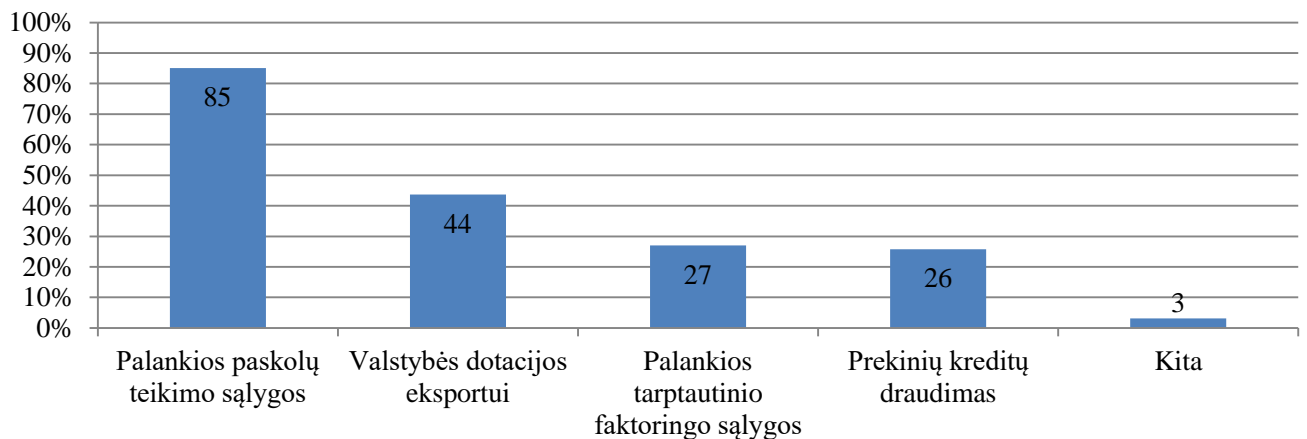
Svarbu pastebėti, kad dauguma apklaustųjų matė naudą pasinaudoti skirtingomis priemonėmis vienu metu tam pačiam verslo projektui finansuoti. Iš visų ketinančių pasinaudoti lengvatinėmis paskolomis, net 79 proc. SVV subjektų planavo pasinaudoti ir valstybės teikiamomis garantijomis. 56 proc. SVV subjektų planavo pasinaudoti lengvatinėmis paskolomis ir kartu – paskolų palūkanų kompensavimu. 43 proc. tyrime dalyvavusių SVV subjektų planavo pasinaudoti trimis priemonėmis vienu metu – lengvatine paskola, valstybės garantija ir paskolų palūkanų kompensavimu.

Kalbant apie žinomumą ir galimybes pasinaudoti rizikos kapitalo investicijomis, iš visų, kurie per artimiausius 5 metus ketino ar svarstė pasinaudoti išoriniu verslo finansavimu (n=346), rizikos kapitalo investicijomis, kaip valstybės remiama finansavimo forma, planuoja pasinaudoti 4 proc.

respondentų. Įdomu pastebėti, kad tik 1 respondentas iš visų atsakiusių nurodė, kad ketina kreiptis tik į rizikos kapitalo investuotojus. Toks SVV išsakytas poreikis atitiko esamą rinkos situaciją, t. y. reikia nepamiršti, kad RKF, kuriuos finansuoja valstybė, pradėjo veikti neseniai, jie mažiau žinomi, be to, dar negalima įvertinti verslininkų patirties ir RKF veiklos rezultatų. Tačiau, įvertinus pasinaudojusią RKF investicijomis subjektų skaičių (26), palyginus su Lietuvoje 2016 m. veikusių JA skaičiumi (99 200), ir SVV subjektų, planuojančių kreiptis ateityje į RKF (14), palyginus su apklausoje dalyvavusių respondentų (412) skaičiumi, matyti, kad tik 0,03 proc. Lietuvoje veikiančių JA pasinaudojo RKF investicijomis, o pagal apklausos duomenis, planuojančių ją pasinaudoti yra 4 proc., tikėtina, kad ateityje rizikos kapitalo investicijų poreikis augs.

Kaip atskira valstybės remiama finansavimo forma pirminėje SVV subjektų apklausoje buvo išskirtos eksporto garantijos. Pakartotinės apklausos metu ši tema nebuvo iš naujo analizuojama, todėl toliau pristatomi 2013 m. SVV subjektų apklausos rezultatai, susiję su eksporto garantijomis. Pastebėta, kad apklausoje dalyvavę SVV subjektai mažai žinojo ir mažai naudojo šią priemonę. Apklausa buvo siekta nustatyti, kas paskatintų Lietuvos įmonių paslaugų ir produktų eksportą. Dauguma (85 proc.) apklaustų verslininkų teigė, kad palankios paskolų teikimo sąlygos labiausiai paskatintų paslaugų ir produktų eksportą. Perpus mažiau respondentų (43,7 proc.) paminėjo, kad veiksmingos būtų valstybės dotacijos eksportui. SVV subjektų nuomone, palankios tarptautinio faktoringo sąlygos (27 proc.) ir palankios prekinų kreditų draudimo sąlygos (25,8 proc.) taip pat galėtų skatinti eksporto augimą. Todėl darytina išvada, kad, net vertinant atskirą verslo veiklą (paslaugų ir prekių eksportą), respondentai didesnę naudą matė ir palankiau vertino palankias finansavimo sąlygas ir FP, o ne tiesiogines dotacijas ir negrąžintiną valstybės paramą verslui.

35 pav. Kokie valstybės intervencijos būdai būtų efektyviausi, skatinant Lietuvos įmonių paslaugų ir produktų eksportą?

3.2.2 SVV subjektų apklausos ir LT VCA tyrime atliktos portfelio įmonių apklausų apibendrinimas

Šiuo metu verslo finansavimo poreikis ir pasiūla auga. Ir pirminė, ir pakartotinės SVV subjektų apklausos parodė, kad yra didelė išorinio verslo finansavimo paklausa ir per artimiausius 5 metus didžioji dalis SVV subjektų planuoja dėl jo kreiptis į FT. FT taip pat pažymėjo, kad juntamas verslo finansavimo rinkos atsigavimas, kuris per ateinančius 5 metus turėtų dar labiau išaugti. Todėl 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu siūloma daugiau lėšų skirti paskolų FP nei buvo skirta 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu (įskaitant ir priemones iš grįžusių lėšų), taip pat siūloma įdiegti faktoringo garantijų FP bei toliau įgyvendinti pradedančiųjų verslininkų finansavimo priemonę, kuri

leistų paremti nedidelių investicijų reikalaujančius verslus. Taip pat, įvertinus SVV subjektų ir FT apklausų rezultatus, siūloma ir toliau kartu su FP, skirtoms paskoloms ir garantijoms teikti, derinti ir dalinio palūkanų kompensavimo priemonės.

Pagal apklausos rezultatus matyti, kad respondentai aktyviai domėjosi verslo plėtros galimybėmis, buvo susipažinę su įvairių FT siūlomomis paslaugomis ir turėjo pakankamai patirties naudodami skirtingas išorinio verslo finansavimo priemones. Respondentai įvardijo, kad populiariausias FT buvo bankas, o populiariausia finansavimo priemonė – paskola. Dauguma jų atsakė, kad ir ateityje planuoja kreiptis į bankus dėl paskolų.

Kalbant apie sunkumus gaunant išorinį verslo finansavimą, dažniausiai buvo paminėti per griežti finansavimo reikalavimai, užstato trūkumas ir per didelė finansavimo kaina (palūkanos, garantijos mokestis, administravimo išlaidos). Taip pat respondentams gauti finansavimą trukdė ir tai, kad FT nėra linkę skolinti naujai įsteigtoms įmonėms, kurios paprastai siejamos su didesne verslo rizika. Apibendrinus gautus duomenis, matyti, kad viena iš dažniausių mažesnio nei norima finansavimo priežasčių buvo užstato trūkumas, todėl galima daryti prielaidą, jog ir ateityje verslui bus aktualios garantijos (18 proc. planuojančių kreiptis dėl FP per artimiausius 5 metus, kreipsis būtent dėl garantijos suteikimo), atstojančios užstatą arba sumažinančios jo poreikį. Tai patvirtino ir apklausos duomenys: daugiau nei pusė (55 proc.) SVV subjektų, ieškodami išorinio verslo finansavimo, ketino kreiptis ir dėl garantijos.

Pasinaudoti išoriniu verslo finansavimu respondentus labiausiai paskatino valstybės siūlomas finansavimas FP forma (lengvatinės paskolos, valstybės garantijos). Taip pat SVV subjektai, kaip vieną iš privalumų, nurodė galimybę pasinaudoti skirtingomis FP vienu metu tam pačiam projektui (50 proc. respondentų galimybę pasinaudoti keliomis priemonėmis vertino palankiai arba labai palankiai), pvz., garantija ir daliniu palūkanų kompensavimu. Todėl tikėtina, kad ir ateityje bus populiariausios tos valstybės remiamos išorinio verslo finansavimo priemonės, kurias bus galima derinti tarpusavyje.

Respondentai nurodė, kad mažiausiai naudojami prekių kreditų draudimo bendrovių paslaugomis (tik 3 proc. visų besikreipusių į FT). Kadangi, kaip matyti iš vertinimo 2.2 dalies pateiktamų duomenų, Lietuvos ūkis ekonominės ir finansų krizės laikotarpiu išsaugojo konkurencingumą eksporto augimo dėka, todėl galima daryti prielaidą, kad prekių kreditų draudimo bendrovių paslaugų paklausa neatitinka realios situacijos dėl tokių paslaugų pasiūlos trūkumo. Lietuvoje veikiančios eksportuotojai gali naudotis tik poros prekinio kredito draudimo bendrovių paslaugomis, kurios yra komplikotos ir dėl to, jog šių bendrovių eksporto draudimo apimtys į nedraustinos rinkos šalis nėra pakankamos.

Taip pat, lyginant apklausos rezultatus su šiuo metu išorinio verslo finansavimo rinkoje esančia situacija, matyti, kad ateityje turėtų augti rizikos kapitalo investicijų poreikis, nes 2016 m. pabaigoje pasinaudojusiu RKF investicijomis subjektų skaičių palyginus su tuo pačiu metu veikiančių JA skaičiumi, ir SVV subjektų, planavusių kreiptis ateityje į RKF, skaičių palyginus su apklausoje dalyvavusių respondentų skaičiumi, matyti, jog planuojančių pasinaudoti RKF investicijomis yra keletą kartų daugiau nei jau gavusių investicijas anksčiau.

Analizuojant SVV subjektus, kurie planavo per ateinančius 5 metus naudotis išoriniu verslo finansavimu, matyti, kad tai daugiau MĮ, veikiančios ilgiau nei 5 metus didžiuosiuose šalies miestuose. Nei viena iš veiklos sričių neišsiskyrė, todėl, planuojant ir kuriant FP, būtina atsižvelgti į tai, kad FP negali būti orientuotos į labai specifinę įmonės veiklos sritį ar labai riboti galinčių pasinaudoti FP įmonių amžių.

Taip pat, apibendrinus pirminės ir pakartotinės SVV subjektų apklausos rezultatus, matyti, kad per artimiausius 5 metus turėtų išaugti išorinio verslo finansavimo poreikis investicijoms į inovacijų diegimą ir žmogiškųjų išteklių plėtrą bei investicijoms į mokslinius tyrimus, todėl atitinkamai reikia tokiems verslo finansavimo poreikiams pritaikytų FP.

2014 m. liepos mėn. LT VCA tyrime atliktoje RKF portfelio įmonių apklausoje dalyvavo 60 įmonių, į kurių akcinį kapitalą yra investavę pagal JEREMIE iniciatyvą Lietuvoje veikiančios RKF (2014 m. liepos mėn. pradžios duomenimis). Iš 60 minėtų įmonių klausimynus užpildė 42 įmonės. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvoje esantys RKF investuoja į įvairiose vystymosi stadijose esančias įmones, t. y. nuo pradinėje (ankstyvojoje) vystymosi stadijoje esančių įmonių (parengiamojo etapo ir veiklos pradžios) (toliau – ankstyvoji veiklos vystymosi stadija) iki sparčiai augančių ar vėlesnėje veiklos vystymosi stadijoje esančių įmonių. Taigi, pagal tyrimo apimtį apklausoje dalyvavo įvairiose veiklos vystymosi stadijose esančios įmonės.

Apie 40 proc. apklausoje dalyvavusių portfelio įmonių turėjo pastabų esamoms rizikos kapitalo priemonėms. Kaip vienas iš esminių apribojimų buvo įvardytas per mažas galimas investicijų dydis į vieną ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje esančią įmonę. Dalis šioje stadijoje esančių įmonių teigė, kad plėtra nevyksta taip greitai, kaip planuota, nes jaučiamas lėšų trūkumas. Tam tikrų plėtros projektų yra atsisakoma arba jie atidedami vėlesniam laikui, kai būtų gaunamas didesnis lėšų finansavimas. Šie trūkumai apibrėžiami kaip esminė tolimesnės plėtros kliūtis.

2014 m. liepos mėn. atlikto LT VCA tyrimo duomenimis finansavimo trūkumą patyrė apie 70 proc. ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje esančių portfelio įmonių. Įmonės argumentavo, kad rizikos kapitalas buvo vienintelė joms prieinama finansavimo alternatyva. Šis argumentas buvo grindžiamas ir tuo, kad labai retai ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje esanti portfelio įmonė derina rizikos kapitalo finansavimą su kitomis verslo finansavimo alternatyvomis. Tik tada, kai įmonių veikla tampa mažiau rizikinga, finansavimo alternatyvų pasirinkimas tampa įvairesnis. Tai atskleidžia ir žemiau pateikti tyrimo rezultatai. Pasak apklaustų įmonių, reikiama (prašoma) investicijų suma svyravo tarp 350 tūkst. EUR – 3 mln. EUR į vieną įmonę. Tuo tarpu RKF, investuojantys į ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje esančias įmones, joms skyrė iki 200 tūkst. EUR, todėl įgyvendinant naujus RKF tokie ribojimai nėra nustatyti.

Vėlesnėje veiklos vystymosi stadijoje esančios įmonės akcentavo, kad vienas iš pagrindinių RKF, įgyvendinamų pagal JEREMIE iniciatyvą, trūkumų buvo nustatyta maksimali investicijos į įmones riba. Įmonės pabrėžė, kad, priklausomai nuo verslo veiklos vystymosi stadijos, investicijų dydis į vieną įmonę turėtų svyruoti nuo 300 tūkst. EUR – 20 mln. EUR, tačiau investicijų suma neviršijo 3 mln. EUR į vieną įmonę, o per 12 mėn. laikotarpį buvo prieinama vos pusė tiek. Apie 85 proc. įmonių teigė, kad, nors investicijų lėšų pakanka finansuoti svarbiausius plėtros projektus, kurie iš esmės yra kritiniai ir esminiai tam, kad įmonė augtų, tačiau teigta, kad papildomas išorinis finansavimas leistų įmonėms žymiai sparčiau įgyvendinti plėtros planus bei kurti papildomas darbo vietas. Tai ypatingai pabrėžė į technologijas orientuotos įmonės, kurios teigia, kad, vystant projektus nepilnu pajėgumu, dažnai yra prarandamas konkurencinis ir technologinis pranašumas prieš finansiškai stipresnius konkurentus, o tai kelia grėsmę veiklos tęstinumui ateityje.

Visą tai patvirtina ir BGI vertinimas, kuriame nurodyta kad net ir pagerėjus ekonominei situacijai ir grįžus į ekonomikos augimo ciklą, įmonių finansinė būklė nėra lengva. Nemažos dalies įmonių pardavimo pajamos dar nesiekia prieškrizinio lygio, dalies įmonių finansinė būklė suprastėjo dėl bankrutavusių klientų, o krizės metu gautos paskolos padidino trumpalaikius ir ilgalaikius

įsipareigojimus. Be to, nukritusi nekilnojamojo turto vertė mažina paskolos gavimo galimybes dėl sumažėjusios galimo užstato vertės. Išlieka dalinai ES finansuojamų paskolų bei garantijų poreikis.

Kalbant apie rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“, startuolių atstovų nuomonės sutampa – verslo akceleravimo paslaugų teikėjų Lietuvoje nėra pakankamai, nes privačiai vystyti ankstyvos stadijos startuolius reikia nemažų sąnaudų. Ši FP yra finansiškai rizikinga bei neatsiperkanti. FP, kurios būtų susijusios su verslo akceleravimu, Lietuvoje šiuo metu nėra pakankamai, nors poreikis joms yra.

3.2.3 FT apklausa

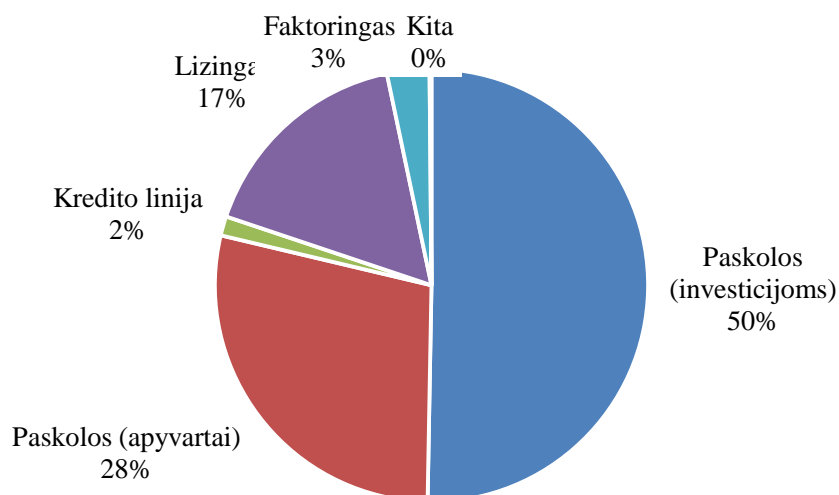
2017 m. gruodžio mėn, taip pat atlikta ir papildoma FT apklausa, kurios metu buvo vykdyti interviu su AB bankas „Citadele“, UAB Medicinos bankas, AB SEB bankas, „Swedbank“, AB, LCKU, AB Šiaulių bankas, UAB „Šiaulių banko lizingas“, AB Luminor Bank, A/S UniCredit Bank lizingas bei 3-jų Lietuvoje veikiančių RKF valdytojų (KŪB „LitCapital I“ RKF, bendrai investuojančio fondo („Verslo Angelai I“), pradinės stadijos RKF „Practica Seed Capital“ ir RKF „Practica Venture Capital“) atstovais. Šių interviu metu buvo siekta atnaujinti informaciją apie FT patirtį ir problemas, susijusias su įmonių (ne)finansavimu Lietuvoje, su iš ES SF lėšų įgyvendinamų FP administravimu, įskaitant tai, kokie valstybės lėšomis finansuojamų priemonių sąlygų pokyčiai paskatintų FT labiau finansuoti verslą.

3.2.3.1 SVV kreditavimas

Apklausti FT teigė, jog populiariausias verslo finansavimo produktas yra paskola. Ši paslauga iš visų KĮ teikiamų finansinių paslaugų verslui sudaro 78 proc., iš kurių 50 proc. sudaro paskolos investicijoms ir 28 proc. – paskolos apyvartai.

Kalbėdami apie kitus finansavimo produktus, KĮ nurodė, kad lizingu naudojami apie 17 proc. į juos besikreipiančių SVV subjektų, o faktoringu – apie 3 proc. SVV atstovų.

36 pav. KĮ siūlomi finansavimo produktai, kuriais naudojami SVV subjektai

Kalbant apie išorinio verslo finansavimo poreikį SVV subjektams per ateinančius 5 metus, FĮ nuomone, poreikio augimo tendencijos turėtų išlikti panašios. FT teigė laukiantys SVV finansavimo

apimčių didėjimo, tad atitinkamai turėtų augti ir visų finansavimo produktų poreikis, tačiau išskirtinio poreikio didėjimo konkrečiam finansavimo produktui nemato.

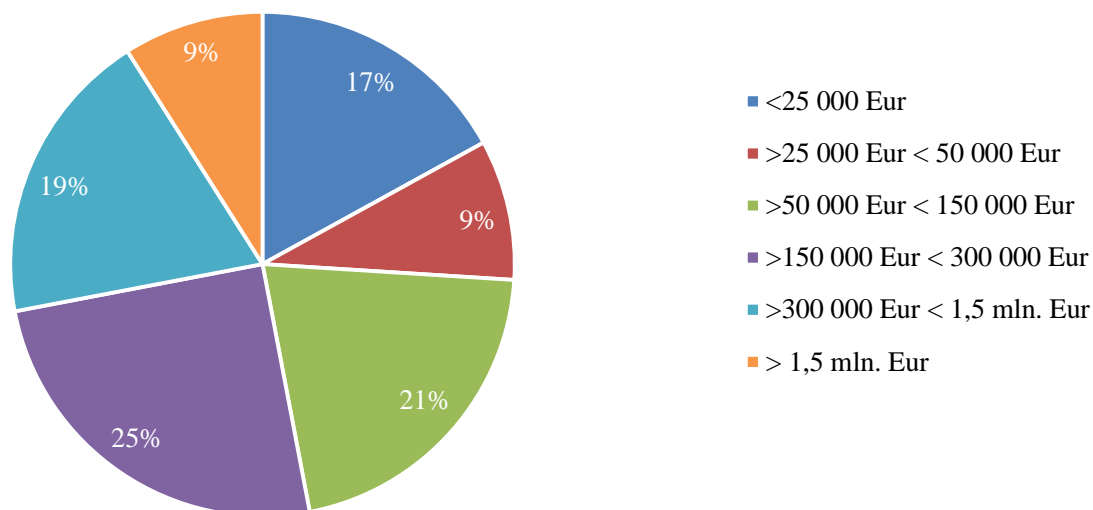
Paskolos

Lygindami SVV subjektų poreikį, aprašytą vertinimo 3.2.1 dalyje, matyti, kad SVV subjektai dažniausiai kreipėsi dėl finansavimo iki 150 tūkst. EUR, o KĮ dažniausiai suteikė finansavimą nuo 50 tūkst. EUR iki 300 tūkst. EUR.

Investicinės paskolos

Vertinant paskolų pasiskirstymą pagal jų dydį, dažniausiai išduodami investicinių paskolų dydžiai, pasak apklaustų FT, buvo nuo 50 tūkst. EUR iki 150 tūkst. EUR (daugiau kaip 21 proc.) ir nuo 150 tūkst. EUR iki 300 tūkst. EUR (25 proc.). Apie 19 proc. investicinių paskolų buvo nuo 300 tūkst. EUR iki 1,5 mln. EUR dydžio.

37 pav. Dažniausiai išduodamų investicinių paskolų dydžių pasiskirstymas, proc.

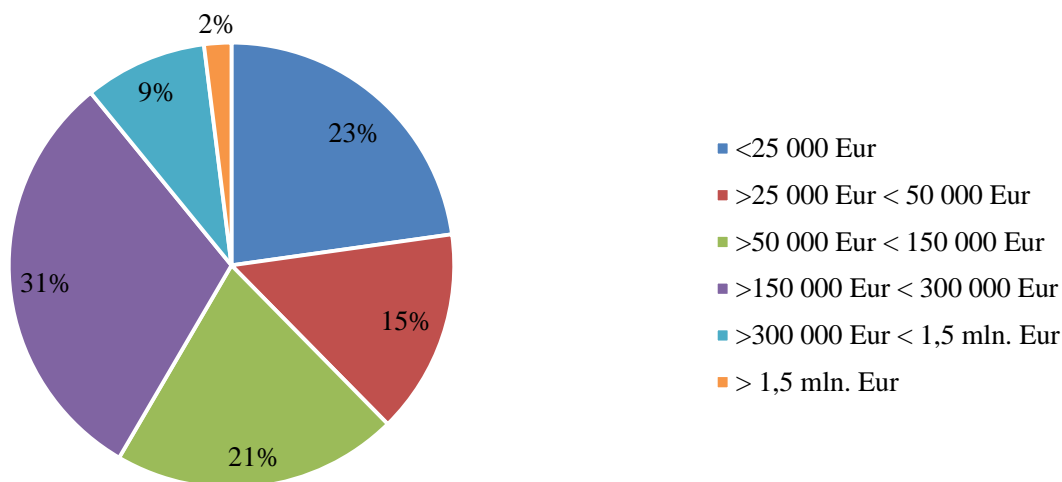

Apyvartinių lėšų finansavimo produktai

51 proc. SVV subjektų finansavimo prašymų, KĮ teigimu, apyvartinėms lėšoms papildyti, teko kredito linijoms, 31 proc. paskoloms su nustatytu grąžinimo grafiku ir 14 proc. sąskaitos likučio perviršiui (overdraftui). Apie 5 proc. sudarė faktoringas.

SVV subjektams, ieškantiems finansavimo apyvartinių lėšų trūkumui, dažniausiai buvo išduodamos nuo 150 tūkst. EUR iki 300 tūkst. EUR dydžio paskolos (31 proc.). Antroje vietoje pagal populiarumą (23 proc.) buvo mažesnės nei 25 tūkst. EUR dydžio paskolos. Apyvartinės paskolos, kurių dydis – nuo 50 tūkst. EUR iki 150 tūkst. EUR sudarė apie 21 proc.

38 pav. Dažniausiai išduodamų apyvartinių paskolų dydžių pasiskirstymas

Lizingas

Anot apklausoje dalyvavusių FĮ, šiuo metu įmonės dažniausiai naudojasi lizingo paslaugomis komercinio transporto (48 proc.) ar lengvųjų automobilių (24 proc.) įsigijimui. Taip pat dalis lizingo portfelio tenka specialiosios technikos (apie 13 proc.) ir žemės ūkio techniko ir įrangos (9 proc.) įsigijimui. Per ateinančius 5 metus FĮ nenurodo reikšmingų numatomų lizingo produktų poreikio pasikeitimų.

Faktoringas

Analizuojant faktoringą, kaip apyvartinio kapitalo finansavimo būdą, tendencijos išliko panašios kaip ir su kitais verslo finansavimo būdais. Į KĮ dažniausiai buvo kreipiamasi dėl faktoringo nuo 150 tūkst. EUR iki 300 tūkst. EUR (29 proc.) ir nuo 25 tūkst. EUR iki 50 tūkst. EUR (28 proc.). Faktoringas iki 25 tūkst. EUR sudaro 25 proc. viso faktoringo portfelio, o 50–150 tūkst. EUR dydžio faktoringas – 18 proc. faktoringo portfelio.

3.2.3.2 Finansavimo sąlygos ir prašymų netenkinimo priežastys

Pagal FĮ pateiktus duomenis, 61 proc. visų FĮ gautų SVV subjektų prašymų (paraiškų) finansuoti jų verslo projektus buvo visiškai patenkinami, tai reiškia, kad SVV subjektai gavo tokį finansavimą, dėl kurio ir kreipėsi be jokių papildomų sąlygų. 20 proc. prašymų buvo patenkinama iš dalies arba tik įvykdžius papildomas sąlygas. Visiškai finansavimo negavo 19 proc. SVV subjektų.

Dažniausiai (32 proc. atvejų) finansavimas SVV subjektams nebuvo suteikiamas dėl turėtų mokumo problemų (pradelstų atsiskaitymų, blogos įmonės kreditavimo istorijos, turimų per didelių išipareigojimų). Lemiamą įtaką sprendimui dėl finansavimo priimti turėjo ir užstato trūkumas (29 proc.). Sprendimai nesuteikti finansavimo dėl nepagrįsto prašomo finansavimo poreikio ir nepagrįstų planuojamų pardavimų pasiskirstė panašiomis dalimis – atitinkamai, 16 ir 13 proc.

Mažesnis nei buvo prašytas finansavimas dažniausiai (26 proc.) buvo suteikiamas dėl nepagrįsto prašomo finansavimo poreikio ir užstato trūkumo (25 proc.). Kita svarbi priežastis buvo turimi per dideli išipareigojimai (19 proc.). Priimti sprendimui suteikti mažesnę nei buvo prašyta finansavimą

įtakos turėjo ir SVV subjekto nepakankamas pinigų srautas (15 proc.) bei turėtos mokumo problemos (13 proc.).

FĮ duomenimis, sprendžiant dėl SVV subjekto finansavimo ir kredito sąlygų, didžiausią įtaką turėjo SVV subjekto finansinė padėtis (pvz., turto ir įsipareigojimų dydis). SVV subjekto „brandos lygis“ (kreditavimo istorija, amžius ir kt.) buvo antras pagal svarbą kriterijus sprendžiant dėl finansavimo suteikimo. Parengto verslo plano kokybė (t. y. informacija apie ketinamą įgyvendinti projektą, finansavimo poreikį ir t. t.) ir galimybė taikyti finansavimo riziką mažinančias priemones (pvz., garantijas) sprendžiant dėl finansavimo suteikimo buvo trečias ir ketvirtas pagal svarbą kriterijai, tačiau skirtumas tarp šių kriterijų svarbos buvo minimalus.

3.2.3.3 Valstybės finansuojamų FP vertinimas

KĮ itin palankiai vertino SVV subjektams teikiamas individualias garantijas paskoloms, gauti kurios turi įtakos priimant sprendimą, jei klientas kreipdamasis dėl paskolos neturi pakankamo užstato. Kuo didesnė garantija, tuo mažesnis reikalaujamas užstatas. Dauguma KĮ minėjo, kad ES SF lėšos leido suteikti daugiau finansavimo verslui.

Dauguma KĮ nurodė, kad nors ir neadministruoja pasidalytos rizikos paskolų priemonių, bet ateityje jos bus labiau paklausios, nes, įsigaliojus Bazelio III reikalavimams³⁹, bankų bus reikalaujama turėti 4,5 proc. bendro nuosavo kapitalo (dabar reikalaujama 2 proc. (galiojančio Bazelio II reikalavimas) ir 6 proc. I lygio pagal riziką įvertinto turto (dabar – 4 proc.). Be to, Bazelio III reikalavimuose taip pat nustatomi papildomi kapitalo rezervai. Todėl, LB nusprendus maksimaliai išnaudoti privalomąjį rezervą, pritaikant visus Bazelio III reikalavimus, komerciniams bankams Lietuvoje reikės atsidėti net 13 proc. rezervinio kapitalo nuo suteikiamos paskolos (palyginus su pagal Bazelio II reikalavimus taikomais 8 proc.).

Pagrindinis Bazelio III reikalavimų tikslas yra stiprinti komercinius bankus, kad jie taptų atsparūs galimiems finansų nuosmukiams ateityje. Komerciniai bankai, laikydamiesi Bazelio III reikalavimų, turės laikyti daugiau kapitalo, geriau vertinti grėsmes ir rizikas, laikyti daugiau likvidaus turto. Kaip teigiama „KurkLt“ atliktoje studijoje⁴⁰, „bankų finansinio svėro mažinimo proceso eiga priklauso nuo to, kaip greitai Europos bankai pradės vykdyti šiuos įsipareigojimus. Europos Bankininkystės Institucijos (*angl. European Banking Authority*) duomenimis, 2012 m. vidutinis didžiųjų Europos bankų pirmojo lygio kapitalo pakankamumas siekė 10,7 proc. Taigi, didieji Europos bankai yra gerai kapitalizuoti ir todėl šie reguliaciniai reikalavimai šiuos bankus ir jų paskolų portfelius paveiks mažiau. Tačiau EIB prognozuoja, jog šie reikalavimai turės didesnę įtaką mažesniems bankams – ypač tiems, kurie skolina vietiniams namų ūkiams, institucijoms bei SVV subjektams. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija taip pat pabrėžia, jog Bazelio III reikalavimai apsunkins kreditavimo sąlygas bei paskolų išdavimą SVV“. Visa tai apribos Skandinavijos bankų grupėms nepriklausančių Lietuvos komercinių bankų galimybes skolinti, skatins labiau orientuotis į mažiau rizikingus klientus, todėl šių Bazelio III reikalavimų įgyvendinimas sąlygos mažesnę skolinimą SVV. Šiuos teiginius patvirtina ir FT interviu metu gauta informacija. Didiesiems Lietuvos bankams Bazelio III reikalavimai nepasirodė esantys kliūtis suteikti finansavimą. Tuo tarpu mažesnieji bankai aiškiai akcentavo kapitalo pakankamumo reikalavimo sugriežtinimo varžantį

³⁹ Privalomai Bazelio III reikalavimai įsigalioja nuo 2019 m., bet dauguma užsienio kapitalo bankų ir filialų, veikiančių Lietuvoje, pagrindines Bazelio III reikalavimus pradėjo įgyvendinti jau nuo 2013 m. pradžios

⁴⁰ 2014 m. rugpjūčio mėn. LB užsakymu atlikta alternatyvios finansavimo rinkos studija

poveikį finansavimui ir nurodė, kad FP yra vienas iš būdų atitikti griežtesnius kapitalo pakankamumo reikalavimus išlaikant norimą finansavimo dydį.

Lyginami šiuo metu INVEGOS administruojamas priemonės, FĮ, kaip efektyviausią ir labiausiai palengvinančią finansavimo gavimą SVV priemonę, nurodė individualias garantijas paskoloms.

Taip pat daugumos KĮ nuomone, dalinis palūkanų kompensavimas buvo labai aktuali priemonė, palengvinanti SVV priėjimą prie finansavimo.

Paprašytos nurodyti, kokias FP pageidautų įgyvendinti ateityje, dauguma FĮ pirmiausia minėjo portfelines garantijas paskoloms, lizingui ir faktoringui.

KĮ atstovai mano, kad įgyvendinti SVV subjektams skirtas lengvatines FP labiausiai paskatintų galimybė neprisiimti rizikos. Mažiausiai KĮ sprendimus įgyvendinti paskolų FP skatina KĮ mokamos mažesnės palūkanos už jų administruojamų FP lėšas. Nei viena iš apklaustų KĮ taip pat neišskyrė už priemonės administravimą (valdymą) mokamo mokesčio, kaip svarbaus faktoriaus, skatinančio skirti lengvatines FP SVV subjektams, tačiau pabrėžė, kad, jei paskolų portfelis būtų didelis, administravimo mokestis didintų FP patrauklumą.

Vertinant galimybę kurti specializuotas FP, apklaustų KĮ nuomonė buvo panaši. Nors buvo svarstymų dėl regioniniu ar sektoriniu pagrindu kuriamų specializuotų priemonių, galimą naudą nusvėrė sudėtingesnis tokių FP administravimo procesas. Apklaustos KĮ pabrėžė, kad neverta kurti specialių FP pagal verslo sektorių. KĮ teigimu, specializuotų FP įgyvendinimas padidintų administravimo kaštus ir apsunkintų finansavimo skyrimo procesą. Tačiau vienu atveju – specializuotų FP pradedančiųjų įmonių atžvilgiu – apklaustų KĮ nuomonė dėl specializuotų FP kūrimo buvo labiau teigiama nei neigiama.

Garantijos

Palyginę individualias ir portfelines garantijas, apklausti FT teigė, kad jiems palankiau yra administruoti portfelines garantijas. Kaip pagrindines kliūtis, apsunkinančias naudojimąsi individualiomis garantijomis, FT išskyrė garantijos išmokos mokėjimo greitį ir schemą bei sprendimų priėmimo suteikti garantiją greitį. FT atkreipė dėmesį, kad SVV subjektams ypač svarbus laikas, per kurį jie gauna finansavimą, todėl visų priemonių administravimas turėtų būti kaip galima operatyvesnis, kiekvienas procesas turėtų užimti kuo mažiau laiko. Tokia pati nuomonė pateikta ir BGI vertinime, kuriame teigiama, kad garantijų priemonėms priskirtinas didžiausias privačių lėšų pritraukimo efektyvumas. Efektyvumas poveikio požiūriu yra panašus kaip paskolų (priklausomai nuo paskolos paskirties), o administraciniai kaštai maži. Administracinių kaštų įmonėms požiūriu, efektyvesnės yra portfelinės garantijos.

FT nurodė, kad nereikia kurti atskirų garantijos priemonių schemų pagal verslo sektorius, įmonių dydį ar amžių, tačiau būtina turėti atskirą valstybės garantijų portfelį, į kurį galėtų būti įtrauktos tokių SVV subjektų paskolos, kurios neatitinka ES SF reikalavimų ir kurios, dėl susidariusių nepalankių ekonominių situacijų, būtų itin reikalingos verslui. Taip pat dalis apklaustųjų išskyrė poreikį turėti garantijų schemą, skirtą pradedančiosioms įmonėms. Atsiliepiant į išreikštą poreikį 2016 m. buvo sukurta FP „Garantijos pradedantiesiems verslą“.

Paskolų ar faktoringo atvejais FĮ būtų aktualios tiek individualios, tiek portfelinės garantijos. Vertinant garantijų poreikį lizingui, dėl paprastesnio administravimo proceso FĮ labiau būtų linkę

naudotis portfelinėmis garantijomis. Tačiau FĮ nuomone, šiuo metu galiojančios portfelinų garantijų sąlygos nėra tokios patrauklios, kokios yra individualių garantijų sąlygos, nes portfelinų garantijų atveju kreditoriaus užstatą realizavus mažesne nei paskolos suma kaina, KĮ nuostolio rizika yra didesnė dėl garantijos dydžiui analogiškos užstato realizavimo sumos pasidalinimo proporcijos. Todėl portfelinų garantijų potencialas nėra pilnai išnaudojamas.

Dalinis palūkanų kompensavimas

Vertinant dalinio palūkanų kompensavimo naudą, didžioji apklaustų FĮ dalis manė, kad galimybė pasinaudoti šia priemone turėjo įtakos SVV subjektams priimant sprendimą dėl išorinio verslo finansavimo. Apklaustų FĮ teigimu, pastovus dalinio paskolų kompensavimo pinigų srautas mažino FĮ verslo finansavimo riziką, o ir verslininkai skaičiavo visas išlaidas ir pajamas, todėl labai dažnai panašios priemonės padėjo priimti galutinį sprendimą kreiptis dėl finansavimo. Taigi galimybė iš dalies kompensuoti palūkanas didino finansavimo pasiekiamumą, prieinamumą bei skatino daugiau naudotis FĮ paslaugomis.

Taip pat kai kurios FĮ pastebėjo, kad kai buvo pakoreguotos palūkanų kompensavimo sąlygos, teisę į didesnę palūkanų kompensavimo procentą suteikiant regionuose veikiančioms įmonėms, dalis įmonių dirbtinai perkėlė savo buveines iš didžiųjų miestų, todėl siūloma taikyti vienodą didesnę palūkanų kompensavimo procentą visuose regionuose veikiančioms verslams.

Ypač didelę šios priemonės naudą matė KU, kurios siūlė išlaikyti kuo didesnę kompensavimo procentą. KU pastebėjo, kad, kai subsidijuojama palūkanų dalis buvo padidinta nuo 50 proc. iki 95 proc., paskolų teikimas suintensyvėjo.

Vertinant sudarytas sąlygas pasinaudoti negarantuotų paskolų palūkanų kompensavimu, visi apklausti FĮ pastebėjo, kad ši priemonė buvo naudinga, tačiau atkreipė dėmesį, kad nevertėtų numatyti skirtingų sąlygų, apribojimų ir reikalavimų negarantuotoms ir garantuotoms paskoloms. Taip pat, vienas iš didžiųjų bankų, kuris aktyviai nedalyvauja teikiant FP finansavimą, pasiūlė negarantuotų paskolų dalinio palūkanų kompensavimo priemonę perleisti administruoti FĮ, kuris tiesiogiai suteikia finansavimą SVV subjektui. Dalis apklaustų FĮ pastebėjo, kad vartotojams trūksta informacijos apie paskolų palūkanų kompensavimo galimybę, todėl siūlė daugiau viešinti SVV apie jiems sukurtą galimybę kompensuoti negarantuotų paskolų palūkanas. Prie to galėtų prisidėti ir patys FĮ darbuotojai, siūlydami finansavimo galimybes SVV.

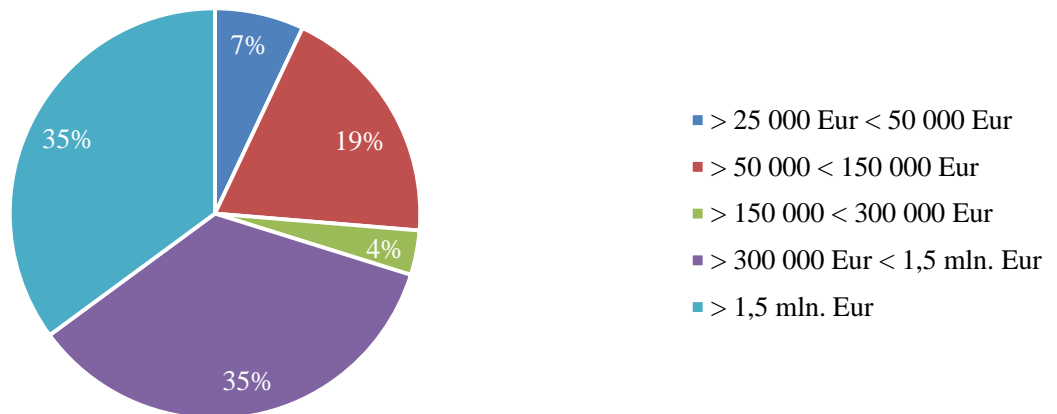
Rizikos kapitalo investavimas

Kaip teigė apklausti RKF valdytojai, į rizikos kapitalo investuotojus dažnai kreipėsi ką tik įsteigtos įmonės. Taip pat tokiu finansavimu labiau domėjosi ankstyvosios vystymosi stadijos įmonės, ieškančios finansavimo pradinei idėjai įgyvendinti, arba jau veikiančios įmonės, kurios planuoja įgyvendinti naują verslo idėją.

Rizikos kapitalo investuotojus domino investicijos į visų stadijų įmones (nuo pradedančiųjų iki ilgiau nei 5 metus veikiančių įmonių), tačiau, priklausomai nuo RKF investavimo strategijos, kai kurie šiuo metu veikiančios dalinai valstybės finansuojami fondai labiau linkę investuoti į augimo stadijos įmones, plečiančias veiklą ir turinčias investicinį potencialą, kiti RKF daugiau investuoja į ankstyvosios vystymosi stadijos įmones ar idėjas. Kadangi augimo stadijos įmonių plėtrai reikalingos didesnių apimčių investicijos, į tokias įmones buvo investuojama apie 70 proc. lėšų, o į ankstyvosios stadijos įmones – apie 30 proc. lėšų, tačiau pagal investicijų skaičių 70 proc. investicijų buvo atlikta į ankstyvosios stadijos įmones (*angl. seed and start-up*), o 30 proc. – į augimo stadijos įmones.

Dažniausiai įmonės kreipėsi finansavimo į RKF valdytojus dėl investicijų į inovacijų diegimą ir IT idėjų komercializavimą bei dėl apyvartinio kapitalo papildymo. Taip pat buvo ieškoma finansavimo mokslinių tyrimų investicijoms, tačiau tokio tipo investicijos neatitinka esamų RKF, dalinai finansuojamų valstybės lėšomis, investavimo strategijų.

39 pav. Finansavimo dydis, dėl kurio MVĮ dažniausiai kreipiasi į RKF valdytojus

Kaip matyti iš 39 pav., įmonėms, kurios kreipėsi į apklaustus RKF, dažniausiai buvo reikalingas 300 tūkst.–1,5 mln. EUR finansavimas (35 proc.) ir didesnis nei 1,5 mln. EUR finansavimas (35 proc.). Nei vienas iš RKF valdytojų nepaminėjo, kad įmonės būtų kreipęsi dėl mažesnio nei 25 tūkst. EUR finansavimo.

Rizikos kapitalo investuotojai pateikė šias pagrindines priežastis, dėl kurių jie atsisako investuoti į įmones:

- ekonomiškai nepagrįstas verslo planas;
- pati verslo idėja nereali arba neturi potencialo augti;
- verslininkai per mažai investuoja savo lėšų, netiki savo verslo idėja;
- verslo sritis neatitinka RKF investavimo strategijos;
- per maža tikėtina investicijos grąža, ilgalaikėje perspektyvoje neatsiperkantis projektas;
- bendrasavininkų reputacija.

Kalbant apie ateities perspektyvas, rizikos kapitalo investuotojų nuomone, valstybės finansavimas yra labai reikalingas RKF, ypač investuojant į ankstyvosios vystymosi stadijos MVĮ. Taip pat svarbus valstybės finansavimas skatinant verslo angelų investicijas, todėl rizikos kapitalo investuotojų nuomone, reikia ir toliau skatinti šias investicijas, kurių įgyvendinimas buvo pradėtas ES SF lėšomis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.

Tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad tiek patys potencialūs RKF valdytojai, tiek privatūs investuotojai valstybės finansavimą dažnai sieja su didele kontrole ir reguliavimo mechanizmais, kurie apsunkina patį investavimo procesą.

Apklaustos metu kaip realius privačių lėšų pritraukimo šaltinius apklausti rizikos kapitalo investuotojai įvardijo fizinius asmenis. Iš JA (pensijų fondų, draudimo įmonių ir pan.) pritraukti lėšų

apklausos metu buvo sudėtingiau⁴¹. Tokia situacija susidaro dėl nepalankių sąlygų šiems JA investuoti į RKF, todėl valstybė turėtų atitinkamai sudaryti palankesnes sąlygas šiems JA investuoti į RKF, kurie investuoja į pradinės stadijos įmones, keisti teisinę bazę ir kt.

Rizikos kapitalo investuotojų nuomone, palaiptai augant rizikos kapitalo žinomumui tarp verslininkų, taip pat pasibaigus veikiančių RKF investavimo laikotarpiams (2014–2015 m.), rinkoje turėtų atsirasti naujų RKF, į kuriuos investuotų valstybė, o naujai steigiamiems fondams (ypač „ankstyvosios stadijos“) galima būtų skirti apie 2 kartus didesnę sumą nei buvo skiriama dabartiniu laikotarpiu.

Taip pat, augant rizikos kapitalo rinkai, reikia atkreipti dėmesį ir į vėlesnės stadijos ir (ar) dideles įmones, kurioms finansavimas investicijų forma irgi yra itin aktualus.

Apklausa parodė, kad investuojant į ankstyvosios vystymosi stadijos MVĮ, valstybė turėtų prisiimti didžiąją dalį arba net visišką riziką (80–100 proc.), o privačių lėšų dalis į tokias įmones investuojančiame RKF turėtų būti ne didesnė nei 10–20 proc. Privačių investicijų dalis į vėlesnės veiklos stadijos įmones investuojančiuose fonduose galėtų būti nuo 15 iki 30 proc., o atitinkamai valstybės dalis – 70–85 proc.

Kalbant apie priemones (pelno pasidalijimą, valdymo mokesčių dydį, kt.), padedančias pritraukti privačias lėšas, apklaustų RKF valdytojų nuomone, šiuo metu taikomos sąlygos, t. y. 6 proc. investuotojų gaunama pelno dalis (angl. *Hurdle Rate*) ir likusio pelno pasidalijimo tarp privačių investuotojų ir RKF valdytojo proporcijos, yra tinkamos ir pakankamos. Tačiau, apklaustųjų nuomone, siekiant pritraukti privačius investuotojus į RKF, investuojantį į ankstyvosios vystymosi stadijos MVĮ („Seed“), investuotojų gaunama pelno dalis galėtų būti mažesnė – apytiksliai 4 proc.

Apklaustieji RKF valdytojai pabrėžė, jog steigti pagal atskirus verslo sektorius arba regionus specializuotų RKF nereikėtų dėl per mažos Lietuvos rinkos. RKF valdytojų siūlymu RKF galima būtų specializuoti nebent pagal įmonių veiklos vystymosi stadijas.

Valstybės dalyvavimas verslo akceleravimo FP kūrimo

Vertinant, ar reikalingas valstybės, kaip pagrindinės investuotojos, dalyvavimas steigiant rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“, ekspertų nuomonė sutapo su apklaustų startuolių atstovų nuomone – valstybės, kaip pagrindinės investuotojos, vaidmuo yra būtinas, nes privačios investicijos į startuolių akceleravimą nėra pakankamos. Lėšų nepakankamumo priežastis – per didelė rizika, kurios privatūs investuotojai nėra linkę prisiimti investuodami savo nuosavas lėšas, taigi valstybės dalyvavimas yra viena iš pagrindinių priemonių, leisiančių įgyvendinti tokias veiklas Lietuvoje.

22 lentelėje yra pateikti ekspertų nurodomi valstybės dalyvavimo rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ steigime ir investavime privalumai bei trūkumai.

22 lentelė. Valstybės dalyvavimo rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ steigime ir investavime privalumai bei trūkumai

Valstybės lėšų skyrimas rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ įgyvendinimui privalumai	Valstybės lėšų skyrimas rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ įgyvendinimui trūkumai
---	---

⁴¹ Plačiau apie priežastis, trukdančias (trukdžiusias) pritraukti privačias lėšas iš JA, 3.4.1 dalyje.

<p>Galimybė skirti valstybės lėšas, esant privačių lėšų trūkumui;</p> <p>Galimybė atrinkti tinkamus profesionalus, kurie konsultuotų startuolius, kartu numatant jiems motyvuojantį atlygį;</p> <p>Akceleravimo fondo kūrimas yra integrali dalis valstybės kuriamame plačiame startuolių skatinimo plane (startup viza, komercializavimas, etc);</p> <p>Galimybė naujai kuriamą priemonę derinti su kitais valstybės finansuotais RKF, investuojančiais į vėlesnes startuolių vystymosi stadijas;</p> <p>Galimybė valdyti riziką dirbant su rizikingais MTEPI projektais.</p>	<p>Papildoma biurokratinė našta akceleratoriaus valdyme;</p> <p>Vyraujantis požiūris, kad valstybės lėšų skyrimas rizikos kapitalo FP įgyvendinti reiškia negražinamos paramos gavimą – subsidijavimą;</p> <p>Vyraujanti nuomonė, kad valstybės lėšų skyrimas rizikos kapitalo FP reiškia valstybės dalyvavimą valdant RKF.</p>
--	---

Rizikos kapitalo priemonė susisiekimui

2018 metų pabaigoje atlikto papildomo vertinimo metu buvo vertinamas išorinio verslo finansavimo trūkumas mobilumo paslaugų ir produktų, intelektinių transporto sistemų (ITS) ir inovatyvių transporto technologijų srityje. Apibendrinus rizikos kapitalo fondų atstovų nuomones, nustatyta, kad rizikos kapitalo poreikis tokiems produktams ir paslaugoms kurti (teikti) per artimiausius trejus metus rinkoje galėtų sudaryti apie 26 mln. EUR, iš kurio be papildomo valstybės finansavimo būtų patenkinta apie 6 mln. EUR. Rizikos kapitalo fondų atstovų nuomone, valstybei pasiūlius papildomą finansavimą per artimiausius trejus metus galima būtų papildomai patenkinti 7,5 mln. EUR poreikį. Planuojama, kad FP būtų sukurta 2019 metų pirmoje pusėje ir galiotų iki 2023 metų (būtų tikslinga manyti, kad iki 2020 m. gruodžio 31 d. galiojantis Komisijos Reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų valstybės pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius (toliau – bendrosios išimties reglamentas) bus pratęstas arba bus priimtas naujas reglamentas, pakeisiantis bendrosios išimties reglamentą⁴²). Vadinasi, FP veiktų daugiau nei 4 metus ir galėtų patenkinti daugiau nei 10 mln. EUR rinkos trūkumą (perskaičiavus artimiausių trejų metų 7,5 mln. EUR poreikį į daugiau nei ketverių metų poreikį).

3.2.3.4 FT pasiūlymai dėl SVV subjektams skirtų FP ir jų tobulinimo

FT interviu metu pateikė tokius pasiūlymus dėl SVV subjektams skirtų FP ir jų tobulinimo:

- Keisti individualių garantijų schemą – šiuo metu taikoma garantijos likučio apskaičiavimo formulė yra sudėtinga, nes gražinant paskolą, pirmiausia pasidengia garantuota dalis. Todėl siūloma visu paskolos galiojimo laikotarpiu taikyti nustatytą garantijos procentą proporcingai likusiai paskolos daliai.
- Ilginti palūkanų kompensavimo terminą.
- Lengvatinėms priemonėms nustatyti dar palankesnes palūkanų normas.
- Toliau tęsti socialinį mikrofinansavimą, kuriam turėtų būti taikomos lengvatinės sąlygos.

⁴² 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius (OL 2014 L 187, p. 1), su paskutiniaisiais pakeitimais, padarytais 2017 m. birželio 14 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 2017/1084 (OL 2017 L 156, p. 1).

- Administruojant ir valdant RKF priemones, daugiau dėmesio skirti ne tik konkrečios FP viešinimui, bet ir bendrai informacijos apie RKF sklaidai.

- 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinti mažiau, bet lengviau ir paprasčiau administruojamų FP. FT siūlymu, užtektų įgyvendinti iš esmės tokias pat, tik pakoreguotas ir pritaikytas pagal naujausius teisės aktus bei prioritetines kryptis, FP, kaip ir 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.

- Panaikinti ar sumažinti perteklinį „pažeidimų“ vertinimą.
- Skatinti startuolių kūrimąsi ir plėtrą, kuriant verslo akceleravimo priemones.
- Atsisakyti arba supaprastinti dvigubą SVV tikrinimą KĮ ir INVEGOJE individualių garantijų išdavimo atveju.

- Sukurti specializuotų garantijų pradedančiosioms įmonėms schemą, pagal kurią didesnę riziką (garantuojama suma turėtų siekti 90–100 proc. finansavimo sumos) nei dabar esančiose garantijų schemose prisiimtų valstybė.

- Didinti sumas, skirtas portfelinių garantijų priemonėms.
- Atkreipti dėmesį ir į vėlesnės stadijos ir (ar) dideles įmones, kurioms finansavimas investicijų forma irgi yra itin aktualus.

- Supaprastinti FP panaudojimo ataskaitų rengimo ir teikimo tvarką.

Taip pat, atlikus SVV subjektų, FT apklausas ir išnagrinėjus LT VCA tyrimą, matyti, jog planuojančių pasinaudoti RKF investicijomis yra keletą kartų daugiau nei jau gavusių investicijas anksčiau, todėl darytina išvada, kad ateityje turėtų augti investicijų verslui poreikis. Taip pat, atsižvelgiant į SVV subjektų apklausos rezultatus, iš kurių matyti, kad per artimiausius 5 metus turėtų išaugti išorinio verslo finansavimo poreikis investicijoms į inovacijų diegimą ir žmogiškųjų išteklių plėtrą bei investicijoms į mokslinius tyrimus, svarstyтина galimybė įgyvendinti tokiems verslo finansavimo poreikiams pritaikytą FP.

3.3 Rinkos problemų ir trūkumų identifikavimas

Vertinime nustatyti šie pagrindiniai išorinio verslo finansavimo rinkos trūkumai (pagal vertinimo 3.2 dalyje aprašytus SVV subjektų ir FT atstovų pirminių ir pakartotinių apklausų rezultatus bei pagal LT VCA tyrimo rezultatus):

- Populiariausi išorinio verslo finansavimo šaltiniai – tradiciniai FĮ siūlomi finansavimo produktai – paskolos ir lizingas, pirmiausia todėl, kad verslas nėra pakankamai susipažinęs su alternatyviais finansavimo būdais, o FĮ ne visada gali pasiūlyti SVV prieinamiausius bei tinkamiausius finansavimo būdus. Būtina daugiau išnaudoti RKF teikiamas paslaugas, taip pat skatinti SVV pasinaudoti kapitalo pritraukimu per alternatyviąją rinką, tačiau apie tokias galimybes verslui trūksta informacijos ir žinių.

- Kalbant apie sunkumus gaunant išorinį verslo finansavimą, dažniausiai buvo paminėti per griežti finansavimo reikalavimai, užstato trūkumas ir per didelė finansavimo kaina (palūkanos, garantijos mokestis, administravimo išlaidos). Taip pat respondentams gauti finansavimą trukdė ir tai, kad FT nėra linkę skolinti naujai įsteigtoms įmonėms.

- SVV subjektų apklausa parodė, kad SVV subjektai išorinio finansavimo negauna dėl verslo rizikos, nepakankamo nuosavų lėšų kiekio, turėtų mokumo problemų.

- Pagal apklausos rezultatus matyti, jog SVV subjektai aktyviai domisi verslo plėtros galimybėmis, yra susipažinę su įvairių FT siūlomomis paslaugomis ir turi pakankamai patirties naudodami skirtingas išorinio verslo finansavimo priemones. SVV subjektai įvardijo, kad populiariausias FT yra bankas, o populiariausia finansavimo priemonė – paskola. Dauguma jų atsakė,

kad ir ateityje planuoja kreiptis į bankus dėl paskolų, todėl siūlomos FP yra labiausiai atitinkančios SVV subjektų poreikius ir FT planus bei galimybes.

- Šiuo metu taikoma valstybės (individualių) garantijų schema, kai gražinant paskolą, pirmiausia pasidengia garantuota dalis yra mažiau patraukli FI, skaičiuojant kapitalo poreikio rodiklius.

- Komerciniai bankai, laikydamiesi Bazelio III⁴³ reikalavimų, turės laikyti daugiau kapitalo, geriau vertinti grėsmes ir rizikas, laikyti daugiau likvidaus turto. Visa tai apribos komercinių bankų, ypač mažesniųjų, galimybes skolinti nepamatavus rizikos, skatins labiau orientuotis į mažiau rizikingus klientus, todėl šių Bazelio III reikalavimų įgyvendinimas sąlygos mažesnę skolinimą.

- Esminis įmonių ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje apribojimas – finansavimo trūkumas tolimesnei verslo plėtrai ir per maža RKF investicijos suma į vieną įmonę. Ribojama maksimali investicijų suma į vieną bendrovę mažina galimybes sparčiau plėstis ir (ar) įgyvendinti numatytus projektus, kurie dažnai yra nukeliami į vėlesnę laikotarpį ar jų vystymo yra atsisakoma.

- Ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje esančioms įmonėms, siekiančioms gauti išorinio finansavimo veiklos plėtrai, dažnu atveju tradicinės finansavimo formos yra sunkiai prieinamos, todėl tokiu atveju rizikos kapitalo investicijos yra viena arba kartais ir vienintelė galimybė finansuoti veiklos plėtrą.

- Dėmesio vėlesnės stadijos ir (ar) didelėms įmonėms, kurioms finansavimas investicijų forma irgi yra itin aktualus, trūkumas.

- LT VCA tyrimo duomenimis apie 85 proc. įmonių teigė, kad nors investicijų lėšų pakankama finansuoti svarbiausius plėtros projektus, kurie yra esminiai tam, kad įmonė augtų, tačiau papildomas išorinis finansavimas leistų žymiai sparčiau įgyvendinti plėtros planus, taip didinant įmonės vertę ir konkurencingumą, bei kurti papildomas darbo vietas. Tai ypatingai pabrėžia į technologijas orientuotos įmonės, kurios teigė, jog vystant projektus nepilnu pajėgumu dažnai yra prarandamas konkurencinis ir technologinis pranašumas prieš finansiškai stipresnius konkurentus, o tai kelia grėsmę veiklos tęstinumui ateityje.

- Svarbu pabrėžti, kad pagal LT VCA tyrimą apie 30 proc. įmonių, vėlesnėje veiklos vystymosi stadijoje, teigė, kad Lietuvoje trūksta arba yra ribotas kiekis RKF, kurie investuoja į vėlesnėje veiklos vystymosi stadijoje esančias įmones. Rinkoje esantys RKF valdytojai net ir maksimaliai investavę visas fondų lėšas, galėtų prisidėti tik prie kiek daugiau nei 30 įmonių plėtros. Atskiri RKF valdytojai per metus peržiūri daugiau nei po 100 atskirų investicinių projektų. Tačiau, dėl riboto dydžio lėšų bei investicinių projektų neatitikimo RKF investavimo kriterijams atskirų fondų investicijos pasiekia vos 3–4 įmones kasmet. Tai rodo, kad dėl nepakankamo RKF finansavimo, taip pat nepakankamo įmonių suvokimo, į kokius projektus (įmones) investuoja RKF, investicijos pasiekia vos 4 proc. įmonių, kurios siekia gauti RKF finansavimą. Remiantis šia statistika, galima daryti prielaidą, kad RKF turint daugiau lėšų, investicijos leistų plėstis proporcingai didesniai skaičiui įmonių.

- Taip pat, išnagrinėjus NASDAQ OMX atliktą vertinimą,⁴⁴ atlikus VP biržos operatoriaus atstovų interviu ir išanalizavus atskirus sėkmingus investicijų pritraukimo per biržą atvejus, galima teigti, kad vertybinių popierių rinkoje įmonė gali pritraukti investicijas į nuosavą kapitalą, išleidžiant naujas akcijas arba esamiems akcininkams dalį turimų akcijų parduodant naujiems investuotojams. ES veikiančios reguliuojamos rinkos (tradicinės akcijų biržos) dėl reiklaus reguliavimo ir aukštų atėjimo į rinką reikalavimų yra labiau prieinamos stambioms, stabilią veiklą vykdančioms įmonėms. Lietuvoje NASDAQ OMX biržų grupė pagal Skandinavijos šalių pavyzdį yra sukūrusi alternatyviąją vertybinių

⁴³ Privalomai Bazelio III nuostatos įsigalioja nuo 2019 m., bet dauguma užsienio kapitalo bankų ir filialų, veikiančių Lietuvoje, pagrindines Bazelio III nuostatas pradėjo įgyvendinti jau nuo 2013 m. pradžios.

⁴⁴ Labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių finansavimas per kapitalo rinką, naudojant ir Lietuvai skirtas 2014–2020 ES SF lėšas, NASDAQ OMX, 2013 m.

popierių rinką „First North“. Alternatyvi rinka gali padėti nedidelėms, tačiau greitai augančioms įmonėms maksimaliai išnaudoti verslo finansavimo galimybes (pvz., per akcijų rinką pritraukus investicijų į nuosavą kapitalą, išauga galimybė pasiskolinti iš banko; galima derinti rizikos (privataus) kapitalo ir finansinių investuotojų investicijas) ir pritraukti į įmonę plėtrai reikalingas naujas lėšas, esamiems akcininkams išlaikant įmonės kontrolę. Tačiau šiuo metu Lietuvos įmonės nesinaudoja šia rinka, pirmiausia, dėl silpnos investuotojų į šios rinkos įmonės bazės ir vis dar ankstyvojoje vystymosi stadijoje esančios šalies rizikos kapitalo rinkos⁴⁵. Todėl, kaip siūloma NASDAQ OMX atliktame vertinime, pasinaudojant ES SF lėšomis 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, būtų galima paskatinti alternatyvios rinkos plėtrą Lietuvoje. Verta pažymėti, kad paskatos investuotojams dalyvauti vertybinių popierių rinkoje jau sukurtos FP „Ko-investicinis fondas“ ir FP „Ko-investicinis fondas II“. Pagal šio fondo investavimo strategiją, jeigu MVĮ, į kurią investuota, dalyvauja alternatyvioje vertybinių popierių rinkoje „First North“, pasidalinant pajamas iš investicijos fondui paskirstoma mažesnė uždirbtų pajamų dalis nei tuo atveju, kai MVĮ alternatyvioje „First North“ rinkoje nedalyvauja.

- Rinkoje nėra pakankamo kiekio veikiančių akceleravimo paslaugas teikiančių RKF, o privačios iniciatyvos juos steigiant nepakanka dėl pernelyg rizikingo šios veiklos pobūdžio. Valstybės prisidėjimas steigiant rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ prisidėtų prie startuolių ekosistemos plėtros ir verslumo skatinimo.

- Rinkoje taip pat yra nepatenkintas rizikos kapitalo poreikis mobilumo paslaugų ir produktų, intelektinių transporto sistemų (ITS) ir inovatyvių transporto technologijų srityje. Siūloma SM priemonė „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ sumažintų arba išskaidytų privačių investuotojų (verslo angelų komandų ar kitų investicijų iniciatorių) patiriamą riziką investuojant į fondo tematinę sritį atitinkančią konkrečią įmonę ir tokiu būdu ne tik spręstų minėto rizikos kapitalo poreikio problemą, bet ir prisidėtų prie rizikos kapitalo ekosistemos plėtros.

- Svarbu užtikrinti visų veiklos stadijų įmonių prieinamumą prie rizikos kapitalo, o taip pat stambesnių rinkos dalyvių ir investuotojų į rizikos kapitalą pritraukimą, t. y. svarbu užtikrinti BIF veiklos tęstinumą per BIF2.

Dalis suplanuotų 2014–2020 m. programavimo laikotarpio FP jau pradėtos įgyvendinti ir jų skiriamu finansavimu gali pasinaudoti SVV subjektai. FP suplanuotos taip, kad jų teikiamą finansavimą SVV subjektai turės galimybę gauti visą likusį 2014–2020 m. programavimo laikotarpį (žr. 40 pav.).

⁴⁵ Ten pat

40 pav. Laikotarpis, per kurį SVV subjektai gali pasinaudoti Lietuvoje veikiančių FP lėšomis (2017 m. duomenys)

Metai	2017				2018				2019				2020				2021				2022				2023			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Paskolų priemonės																												
AKF II																												
VSF II																												
PRP																												
Rizikos kapitalo priemonės																												
Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas																												
Plėtos fondas I																												
Plėtos fondas II																												
Ankstyvos stadijos ir plėtos fondas I																												
Ankstyvos stadijos ir plėtos fondas II																												
Ko-investicinis fondas																												
Ko-investicinis fondas II																												
Ko-investicinis fondas MTEPI																												
Ko-investicinis fondas susisiekimui																												
Akceleravimo fondas																												
Garantijų priemonės																												
GIF II																												
PGP																												
PGL																												
GPV																												
PGF																												
Eksperto kredito garantijos																												

Šaltinis: sudaryta autorių

Nustatytiems rinkos nepakankamumams (trūkumams) sprendimo būdai (įgyvendinant tam tikro finansavimo FP) yra pasiūlyti metodologijoje (23 lentelė).

23 lentelė. Tipinių rinkos trūkumų ir galimų FP tiems trūkumams padengti pavyzdžiai

Teminis tikslas	Tipiniai pagrindiniai veiksmai	Tipinės rinkos problemos	Rinkos nepakankamumas	FP pavyzdžiai
Mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir inovacijų stiprinimas (ERPF)	<ul style="list-style-type: none"> mokslinių tyrimų infrastruktūros ir inovatyvūs finansavimo sprendimai skirti įrangos ir kompetencijos centrų, kurie daugiausia dėmesio skiria taikomiesiems moksliniams tyrimams, sukūrimas inovacijų skatinimas įmonėse per technologijų perdavimą, taikomuosius mokslinius tyrimus, technologijų plėtrą ir demonstracinius įrenginius 	<ul style="list-style-type: none"> informacijos netolygumas FĮ nepriimtina rizika ribotos finansavimo galimybės reglamentavimo trūkumas, susijęs su nuosavybės teise išoriniai veiksniai 	Rinkos nepakankamumas	<ul style="list-style-type: none"> garantijos paskolos paskolos be arba su mažesnio užstato reikalavimais subordinuotos paskolos rizikos kapitalas

Teminis tikslas	Tipiniai pagrindiniai veiksmai	Tipinės rinkos problemos	Rinkos nepakankamumas	FP pavyzdžiai
MVĮ konkurencingumo skatinimas (ERPF)	<ul style="list-style-type: none"> tinkamų FP sukūrimas ir teikimas inovatyvioms ir jaunoms įmonėms naujų idėjų ir mokslinių tyrimų rezultatų komercializavimas verslo konsultavimo paslaugos interneto įrankių plėtra tarptautiškumo skatinimas akceleravimo veiklų skatinimas MVĮ atsiradimas naujose srityse 	<ul style="list-style-type: none"> informacijos netolygumas FĮ nepriimtina rizika ribotos finansavimo galimybės administravimo išlaidos reglamentavimo trūkumas, susijęs su nuosavybės teise išoriniai veiksniai investicijų neatsiperkamumas 	Rinkos nepakankamumas	<ul style="list-style-type: none"> garantijos paskolos rizikos kapitalas mezaninas dotacijos ir paskolos derinys paskolos be arba su mažesnio užstato reikalavimais subordinuotos paskolos akceleravimas
Užimtumo skatinimas ir darbo jėgos judumo rėmimas (ESF)	<ul style="list-style-type: none"> savarankiško užimtumo, verslumo ir verslo kūrimo skatinimas 	<ul style="list-style-type: none"> informacijos netolygumas FĮ nepriimtina rizika ribotos finansavimo galimybės 		<ul style="list-style-type: none"> labai mažos paskolos, leidžiančios pradėti nuosavą verslą garantijos už lengvatines paskolas

Šaltinis: sudaryta autorių pagal metodologiją

Atlikus pakartotinę 2017 m. SVV subjektų apklausą ir susumavus gautus rezultatus, iš 412 (A) respondentų finansavimo poreikį išreiškė 294 (B) SVV subjektai, iš kurių 100 (C) nurodė, jog planuoja kreiptis į FT dėl FP. Planuojantieji kreiptis dėl finansavimo nurodė, kad jiems bus reikalingas apytiksliai 89,350 mln. EUR (D) išorinis verslo finansavimas. Planuojantieji pasinaudoti FP lėšomis nurodė poreikį 54,375 mln. EUR (E) lėšų sumai.

Kadangi SVV apklausa yra reprezentatyvi, o jos paklaida siekia iki 5 proc., darytina prielaida, jog iš visų Lietuvoje 2017 m. pradžioje veikusių MVĮ (82.885) (F), išorinio verslo finansavimo poreikį per ateinančius 5 metus turės 59 146 (G=B/AxF) MVĮ, iš kurių 20.118 (H=C/AxF) MVĮ sieks finansavimo per FP.

Skaičiuojant proporcingai pagal norimo finansavimo dydį, tikėtina, kad per 2018–2022 m. dėl finansavimo besikreipiančioms MVĮ reikės 17,975 mlrd. EUR finansavimo (DxG/B). FĮ iš viso įmonėms per laikotarpį nuo 2009 m. pradžios iki 2013 I ketv. pabaigos išdavė apie 5,79 mlrd. EUR finansavimo, o planuojama, jog per ateinančius 5 metus bus kreiptasi finansavimo iki 10,939 mlrd. EUR (ExH/C) kartu pasinaudojant FP finansavimu. Per praėjusius 5 metus vien per EIF ir INVEGOS administruojamas priemonės buvo panaudota apie 289,62 mln. EUR (tik FP lėšos), todėl, skaičiuojant proporciją (10,939 mlrd. EUR/ 5,79 mlrd. EUR=1,9 karto) gautūsi, kad MVĮ reikės apytiksliai 289,62 mln. EURx1,9=550,3 mln. EUR ±5 proc. Taip pat rinka buvo išreiškus 15 mln. EUR poreikį verslo akceleravimo priemonės įgyvendinimui. Be to, 2018 metų pabaigoje atlikto vertinimo atnaujinimo metu buvo identifikuotas daugiau nei 10 mln. EUR rizikos kapitalo poreikis mobilumo paslaugų ir produktų, intelektinių transporto sistemų (ITS) ir inovatyvių transporto technologijų kūrimui. Tokio

trūkumo identifikavimo tikslais buvo atlikta visų identifikuotų potencialiai tokius produktus (paslaugas) kuriančių (teikiančių) verslo subjektų anketinė apklausa, kurios metu, iš 70 anketą gavusių subjektų ją užpildė tik 9⁴⁶ tokius produktus (paslaugas) kuriantys (teikiantys) subjektai (tokį mažą grįžtamumą lėmė tai, kad daug potencialių tokio finansavimo gavėjų (startuolių) dar nėra matomi oficialiai įregistruotų verslo subjektų pavidalu, o jau ilgesnį laikotarpį veikiančios įmonės nebuvo suinteresuotos pildyti klausimyną). Vis dėlto, egzistuojanti kūrybinė potencialą iliustruoja tokie pavyzdžiai kaip Citybird, Rubbee, Baltic Vairas, Trafi, Ruptela, Citybee, Spark ir kiti, kurie, tikėtina, pasitarnaus kaip pagrindas tolimesniam ekosistemos kūrimuisi ir plėtrai. Rizikos kapitalo poreikį patvirtino rizikos kapitalo fondų atstovų apklausos rezultatai (identifikuotas daugiau nei 10 mln. EUR rinkos trūkumas). Pilotinės FP tikslas būtų paskatinti naujų SVV subjektų, kuriančių (teikiančių) tokius produktus (paslaugas), atsiradimą. Tokiu būdu būtų pasitelktas kokybiškai naujas būdas skatinti darnų judumą ir plėtoti aplinkai draugišką transportą, siekiant sumažinti anglies dioksido išmetimus (VP 4 prioriteto 4.5 investicinio prioriteto 4.5.1 uždavinys).

Todėl bendras rinkos poreikis yra 575,3 mln. EUR.

SVV subjektų veikla yra itin svarbi užtikrinant šalies socialinį ir ekonominį stabilumą bei ūkio plėtrą, todėl, siekiant sumažinti rinkos trūkumus, 7 vertinimo dalyje pateikiama FP investavimo strategija, pagal kurią EIM, SADM ir SM įgyvendintų / planuojamų įgyvendinti FP 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu.

3.4 Mokestinės ir teisinės bazės pritaikymas FP

Per pastaruosius kelerius metus finansų rinkų reguliavimas Lietuvoje pasikeitė ir atsirado papildomų galimybių, pasinaudojant tomis pačiomis FP pritraukti investicijas į SVV. Nauju teisiniu reguliavimu sukurtos papildomos galimybės SVV pritraukti investicijas ne tik iš rizikos RKF ir KĮ, bet taip pat ir iš neprofesionalių investuotojų.

Neprofesionalių investuotojų įtraukimas į verslo finansavimą sudarė sąlygas naujai besikuriančioms įmonėms pritraukti lėšas, kurių, esant įprastoms sąlygomis, tokios įmonės neturėtų galimybės pritraukti. KĮ įprastai nėra linkusios finansuoti naujai besikuriančių verslų. Tuo tarpu rizikos kapitalas, kitaip tariant profesionalūs investuotojai, įprastai investuoja į verslus, kurie kuria arba plėtoja naujus, novatoriškus produktus, technologijas ar kitomis prasmėmis didelį augimo potencialą turinčius verslus.

Vertinant SVV finansavimą pagal tokį finansavimą teikiančius subjektus, nepriklausomai nuo to, kad reguliacinė aplinka Lietuvoje sudarė sąlygas į rinką įžengti papildomam finansuotojui (-ams), RKF ir KĮ teikiamas finansavimas, nepriklausomai nuo formos (investicijos į kapitalą arba paskolos forma), išlieka pagrindinėmis SVV finansavimo formomis.

3.4.1 Ūkinių bendrijų veiklos teisinis reguliavimas

Atsižvelgiant į pagrindines SVV finansavimo rinkoje identifikuotas reguliacines spragas, 2015 m. LB kartu su EIM ir FM suderino ir parengė pasiūlymus, susijusius su teisinės aplinkos tobulinimu, kurių pagrindinis tikslas – sudaryti konkurencines sąlygas bankiniam ir alternatyviam (pvz.: ES struktūrinių fondų lėšomis) finansavimui. Šiuo tikslu LB kartu su EIM ir FM išskyrė pagrindines keistinas sritis, kurios ilgainiui sudarytų sąlygas plėtoti SVV finansavimo formoms, taip mažinant alternatyvaus ir bankinio finansavimo poreikį ir stiprinant konkurencinę aplinką.

⁴⁶ Penkiems iš jų per artimiausius trejus metus yra reikalinga rizikos kapitalo investicija (investicija į įmonės kapitalą).

Pagrindinė RKF veiklos forma – taip vadinamos ribotos atsakomybės partnerystės, Lietuvoje dar žinomos kaip komandinės ūkinės bendrijos, kurių veikla yra pagrįsta tikrųjų narių, kurie dalyvauja bendrijos valdyme ir prisiima su investicijomis susijusią atsakomybę ir komandoriai, kurie bendrijoje dalyvauja finansuotojo teisėmis. Iki 2017 m. birželio, kuomet įsigaliojo nauja LR ūkinių bendrijų įstatymo redakcija, investavimas į ūkines bendrijas komandoriaus teisėmis nebuvo patrauklus investuotojams, kadangi įstatyminiai reikalavimai numatė nepatrauklią investavimo į ūkines bendrijas procedūrą – nariai buvo įpareigoti atskleisti jautrią informaciją, susijusią su investicijomis, tokią kaip investicijų dydžiai, pelno išmokėjimo tvarka ir pan. Taip pat, naujų narių priėmimas į bendriją sukeldavo papildomą administracinę naštą, kadangi narių įstojimą turėdavo tvirtinti notaras ir ši informacija turėjo būti registruojama Juridinių asmenų registre.

Esminiai pakeitimai ūkinių bendrijų reguliavime įvyko 2017 m. vasarą, kuomet buvo priimti LR ūkinių bendrijų įstatymo pakeitimai, tobulinantys bendrijų teisinį reguliavimą ir didinantys jų patrauklumą investuotojams. Šiais pakeitimais buvo iš esmės atsižvelgta į rinkos nuomonę ir darbo grupės, veikiančios SVV finansavimo skatinimo srityje, rekomendacijas.

Svarbiausiai pakeitimai susiję su reikalavimai bendrijų veiklos sutartims. Pagal anksčiau galiojusį reguliavimą, ūkinių bendrijų veiklos sutartyje steigėjai buvo įpareigoti pateikti informaciją apie ūkinės bendrijos komandorius, bendrijos pelno paskirstymo tvarką, naujų dalyvių priėmimo ir kitas tvarkas, dėl ko neretai ūkinės bendrijos būdavo nepatrauklios investuotojams, kurie nebuvo linkę atskleisti savo tapatybės ir savo įnašų į bendrijos veiklą dydžio. Pakeitimais ši problema buvo išspręsta įtvirtinant alternatyvą – dėl šios informacijos susitarti atskiroje ūkinės bendrijos dalyvių sutartyje, kuri nebūtų tvirtinama notariškai ir nebūtų teikiama Juridinių asmenų registruir ir prieinama viešai.

Papildomai buvo atsisakyta reikalavimo viešai atskleisti visus investuotojus į ūkines bendrijas ir jų investicijų dydžius – remiantis pakeitimais, komandinės ūkinės bendrijos nors ir privalės Juridinių asmenų dalyvių informacinės sistemos administratoriui teikti informaciją apie bendrijos komandorius ir jų įnašų dydžius, tačiau pakeitimais taip pat yra įtvirtinamas baigtinis sąrašas subjektų, kurie turės teisę susipažinti su šia informacija (pvz.: mokesčių administratorius, kitų valstybės registru tvarkytojai ir pan.), t. y. ši informacija nebus viešai prieinama plačiajai visuomenei. Tokiu būdu ūkinės bendrijos galimai taps labiau patrauklios investuotojams.

Pakeitimais tikimasi panaikinti esmines kliūtis, identifikuotas ESTEP analizėje. Konkrečiai buvo atsisakyta reikalavimo atskleisti viešai ūkinių bendrijų dalyvių tapatybes, jų įnašų dydžius bei pelno paskirstymo tvarką. Taip pat, įtvirtinus bendrijos narių sutarties institutą, buvo atsisakyta reikalavimo informaciją, susijusią su bendrijos nariais, jų įnašų dydžiais, pelno paskirstymo tvarka tvirtinti notariškai ir teikti Juridinių asmenų registruir.

3.4.2 LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai

Papildomo alternatyvaus SVV finansavimo proveržio tikimasi ir LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimais, lengvinančiais darbuotojų akcijų išleidimo ir platinimo tvarką. Vienas esminių šių pakeitimų tikslų – sudaryti sąlygas darbuotojams investuoti į darbdavio įmonę, kas skatintų darbuotojus būti suinteresuotais kuo geresniais darbdavio veiklos rezultatais, o iš kitos pusės – tai papildoma galimybė įmonėms pritraukti lėšų savo veiklai, įtraukti bendrovių darbuotojus. Kiti reikšmingi pakeitimai buvo atlikti akcinių ir uždarytųjų akcinių bendrovių teisiniame reglamentavime, įtvirtinant lankstesnes sąlygas darbuotojų akcijų išleidimui ir aiškiau apibrėžiant neviešo uždarytųjų akcinių bendrovių vertybinių popierių platinimo sąvoką.

Kaip numatoma LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimuose, bendrovių, patronuojančių ar dukterinių bendrovių darbuotojams, įskaitant jų vadovus, valdybos ir stebėtojų tarybos narius (fizinis asmenis) gali būti suteikiamos bendrovės naujai išleidžiamos akcijos. Siekiant paskatinti bendroves aktyviau naudotis galimybe darbuotojams suteikti naujai išleidžiamas akcijas LR akcinių bendrovių įstatyme numatoma galimybė šias akcijas visiškai ar iš dalies apmokėti iš bendrovės lėšų – specialiai šiam tikslui suformuoto bendrovės rezervo.

Tačiau, priešingai nei LR ūkinių bendrijų įstatymo pakeitimai, LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai, susiję su darbuotojų akcijų išleidimu neturės tokio didelio poveikio SVV finansavimo rinkai, kadangi, nepriklausomai nuo to, kad bendrovės, išleidžiančios darbuotojų akcijas, pritraukia tam tikrą finansavimą, tokio finansavimo suma ne visais atvejais yra pakankama ir atitinka bendrovės tikslus ir darbuotojų akcijos yra labiau orientuojamos ne į kapitalo pritraukimą, o pačių darbuotojų motyvavimą ar darbuotojų išlaikymą bendrovėse. Esminė to priežastis – pakeitimų tikslas, kuris, kaip nurodoma įstatymo projekto lydimočiuose dokumentuose, yra darbuotojų motyvacija. Šis tikslas ypatingai išryškėja ir vertinant kitus su šiuo aspektu susijusius pakeitimus, konkrečiai – bendrovės teisę visą arba dalį darbuotojų akcijų kainos apmokėti savo rezervų lėšomis, kas iš esmės negali būti suderinama su bendrovės veiklos finansavimu.

Taip pat tobulintinas bendrovės jos darbuotojams nemokamai suteikiamų akcijų apmokestinimo reglamentavimas. Pagal LR valstybinio socialinio draudimo įstatymo 11 straipsnio 1 dalies 25 punktą, neskaičiuojamos socialinio draudimo įmokos nuo pagal pasirinkimo sandorius gaunamų akcijų, jeigu teisė į akcijas darbuotojams suteikiama (t. y. pasirinkimo sandoris gali būti įgyvendinamas) ne anksčiau kaip po 3 metų nuo pasirinkimo sandorio sudarymo dienos. SVV 3 metai yra akivaizdžiai per ilgas laikotarpis. Taip pat dabartinė įstatymo redakcija yra siauros apimties, nes lengvata taikoma tik akcijoms. Be to, lengvata taikoma tik socialinio draudimo įmokoms, tačiau darbuotojui suteikus nemokamai akcijų ar už žemesnę nei rinkos kainą, gauta nauda apmokestinama 15 proc. gyventojų pajamų mokesčio tarifu, kaip susijusios su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos, gautos natūra, todėl Lietuvoje taikoma darbuotojų akcijų opciono apmokestinimo tvarka nemotyvuoja darbuotojų ir darbdavių, kadangi darbdavys patiria mokestinių prievolių našta nors dar nėra gauta finansinė nauda (jei darbdavys Lietuvos įmonė, tai ji sumoka gyventojų pajamų mokestį, tačiau jei darbdavys užsienio įmonė – šią pareigą turi atlikti pats darbuotojas).

Kiti LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai susiję su uždaryjū akcinių bendrovių vertybinių popierių viešu platinimu. Pakeitimais buvo aiškiau reglamentuota ir išplėsta neviešo uždaryjū akcinių bendrovių vertybinių popierių siūlymo sąvoka – peržiūrėta neviešo uždaryjū akcinės bendrovės vertybinių popierių siūlymo sąvoka. Kaip numatoma pakeitimuose, vertybinių popierių siūlymas nebūtų laikomas viešu, kuomet toks siūlymas patenka po Vertybinių popierių įstatymo išimtimi leidžiančia nerengti vertybinių popierių prospekto ir šie vertybiniai popieriai siūlomi bendrovės acininkams, darbuotojams, kreditoriams, profesionaliems ar informuotiesiems investuotojams. Tikimasi, kad šie pakeitimai paskatins investicijas į uždaryjū bendroves tiek investuojant į kapitalą, tiek skolinant lėšas (įsigyjant obligacijas).

Šiuo metu dar anksti vertinti ir tikėtis žybaus proveržio SVV veiklos alternatyvaus finansavimo rinkoje, kadangi tiek LR ūkinių bendrijų įstatymo, tiek ir aptarti LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai yra nauji rinkoje ir kol kas rinkos dalyviai, nors pakeitimus ir sveikina, tačiau į juos žvelgia atsargiai. Bet koku atveju, tikimasi, kad sudarius palankesnes sąlygas išaugs investicijos į rizikos kapitalo bendroves ir fondus ir tiesioginės investicijos į SVV veiklą.

3.4.3 Sutelktinis finansavimas

2016 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus LR sutelktinio finansavimo įstatymui buvo įtvirtinti pagrindiniai sutelktinio finansavimo reikalavimai ir sąlygos, taip į SVV veiklos finansavimą įtraukiant ir neprofesionalių investuotojus. Esminė kliūtis tokiai veiklai iki tol buvo Finansų įstaigų įstatyme įtvirtintas ribojimas juridiniams asmenims skolintis viršijant savo nuosavo kapitalo dydį iš neprofesionalių investuotojų ir Vertybinių popierių įstatyme įtvirtintas draudimas pardavinėti tos pačios emisijos bendrovės akcijas pardavinėti už skirtingą kainą. Toks ribojimas, kaip buvo pripažinta, yra perteklinis ir iškreipiantis rinką, kadangi KĮ buvo suteikiamos išskirtinės teisės finansuoti SVV, taip galimai ribojant galimybes SVV finansuoti kitais, alternatyviais būdais ar gauti finansavimą iš alternatyvių subjektų.

Per sutelktinio finansavimo platformas įmonės arba fiziniai asmenys – projekto savininkai gali pritraukti finansavimą verslo, profesiniams, mokslo, tiriamiesiems projektams, sudarydami sutelktinio finansavimo sandorius. Šiuo sandoriu finansuotojas suteikia ar įsipareigoja suteikti projekto savininkui lėšas įsigyjant skolos arba nuosavybės FP ar kita pinigine forma paremdamas projektą, o projekto savininkas savo ruožtu įsipareigoja už šias lėšas suteikti investuotojui savo išleistus vertybinius popierius arba įsipareigoja gražinti lėšas investuotojui praėjus nustatytam laikotarpiui.

Sutelktinis finansavimas tapo lengvai prieinama finansavimo forma pradinio kapitalo neturintiems verslininkams, kurie galimai nėra pakankamai patrauklūs rizikos kapitalo valdytojams ir netenkina KĮ nustatytų finansavimo kriterijų. Esminis reikalavimas norint pritraukti lėšas naudojantis sutelktinio finansavimo platforma – parengti informacinį dokumentą apie projektą, kuriam yra reikalingos lėšos. Sutelktinio finansavimo sandoriai (vienas ar keli), kurių bendra suma yra nuo 100 tūkst. EUR iki 5 mln. EUR per 12 mėn. laikotarpį, gali būti sudaromi tik projekto savininkui parengus informacinį dokumentą. Jei projektų suma per 12 mėn. laikotarpį sudaro arba viršija 5 mln. EUR, privaloma leisti vertybinius popierius Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo nustatyta tvarka. Šiuo atveju finansinių sandorių dėl lėšų suteikimo paskolos ar kita forma suma skaičiuojama atskirai nuo finansinių priemonių finansavimo sandorių. Prieš oficialiai pradėdant sutelktinio finansavimo pritraukimą, sutelktinio finansavimo platformos operatorius turi išsamiai įvertinti konkretaus investuotojo tinkamumą sudaryti konkretų finansavimo sandorį, t. y. platformos operatorius vertina, ar konkreti FP paskolos ar kita investavimo forma yra tinkama konkrečiam investuotojui.

Vis dėlto, nepaisant sutelktinio finansavimo suteikiamų galimybių, yra tam tikrų veiksmų, kurie gali riboti finansavimo prieinamumą įmonėms arba dėl kurių toks finansavimo pritraukimas gali būti nepatrauklus SVV:

(i) **Intelektinės nuosavybės išviešinimas**⁴⁷. Projekto savininkas privalo parengti ir sutelktinio finansavimo platformos operatoriui pateikti tvirtinti informacinį dokumentą, kuriame turi būti nurodyta ir informacija apie siūlomą sudaryti sandorį. Be to, informacija apie projektą turi būti viešinama ir sutelktinio finansavimo platformoje. Todėl tam tikrais atvejais sutelktinis finansavimas SVV gali būti nepriimtina alternatyva, nes projekto savininkui kyla rizika prarasti savo projekto unikalumą ir naujumą.

(ii) **Ribotas finansavimas „jaunam“ verslui**. Sutelktinio finansavimo platformos operatoriais gali būti tik į LB viešąjį sąrašą įrašyti subjektai, kuriems taikomi nustatyti priežiūros reikalavimai.

⁴⁷ Sutelktinio finansavimo apibūdinimas. Mažų ir vidutinių įmonių vadovas Europos Komisija, 2015

Sutelktinio finansavimo platformų veikla dar palyginti nauja, todėl kol kas egzistuoja tam tikri finansavimo galimybių apribojimai jaunam verslui, pvz., pirmasis Lietuvoje pradėjęs veikti sutelktinio finansavimo platformos operatorius suteikia galimybę pasiskolinti įmonėms, kurios veikia daugiau nei 1 metus.

(iii) **Lietuvoje veikiantys SVV turi ribotas galimybes pasinaudoti populiariausiomis užsienio platformomis.** Pavyzdžiui, Lietuvoje veikiantys subjektai neturi galimybės pasinaudoti viena populiariausių pasaulyje sutelktinio finansavimo platforma „Kickstarter“. Tokios platformos pritraukia daugiau investuotojų, kurie teiktų finansavimą platesniam SVV subjektų (įskaitant ir pradedančiąsias įmones) ratui. Taip pat, šiuo metu nėra vieningo sutelktinio finansavimo reguliavimo ES lygmeniu, kas užkerta kelią pritraukti investuotojų iš kitų valstybių ir taip yra susiaurinamas investuotojų ratas.

Vertinant pajamų, gautų dalyvaujant sutelktinio finansavimo veikloje, apmokestinimą pažymėtina, kad pagal šiuo metu galiojančius teisės aktus investicinės grąžos, gaunamos per sutelktinio finansavimo platformas, apmokestinimas nesiskiria – nuolatinio Lietuvos gyventojų (fizinio asmens) gauta palūkanų dalis iki 500 EUR ir kapitalo prieaugio dėl finansinių priemonių realizavimo dalis iki 500 EUR yra neapmokestinama. Per sutelktinio finansavimo platformas gaunamos palūkanos priskiriamos B klasės pajamoms, nes skolininkas palūkanas moka per sutelktinio finansavimo platformas, o ne tiesiogiai kiekvienam investuotojui. Palūkanas, gautas iš juridinio asmens, ir kapitalo prieaugį deklaruoja tai gavęs gyventojas ir sumoka 15 proc. pajamų mokestį nuo bendros sumos.

3.4.4 Kolektyvinio investavimo subjektų teisinė ir mokestinė aplinka

Nuo 2013 m., kuomet Lietuvoje buvo sudarytos sąlygos steigti informuotiems investuotojams skirtus kolektyvinio investavimo subjektus, rinkoje ši veiklos forma tampa vis populiareesnė – investuotojai drąsiau investuoja į investicinius fondus ir investicines bendroves, kurios vėliau šias lėšas panaudoja investicijoms į SVV.

2018 m. sausio 1 d. įsigaliojo LR pelno mokesčio įstatymo pakeitimai, kuriais buvo pakeistas kolektyvinio investavimo subjektų (toliau – KIS) bei rizikos ir privataus kapitalo subjektų (toliau – RPKS) mokestinis reglamentavimas. Pagrindinis pakeitimų tikslas – palankia mokestine aplinka prisidėti prie verslo finansavimo alternatyviomis priemonėmis galimybių didinimo, sudaryti konkurencingą mokestinę aplinką bei skatinti kapitalo rinkos plėtrą bei formuoti patrauklesnę investicinę aplinką.

Pakeitimais buvo atsižvelgta į tai, kad anksčiau KIS bei RPKS mokestinis statusas LR pelno mokesčio įstatyme nebuvo aiškiai apibrėžtas, todėl skirtingi KIS bei RPKS pelno mokesčio tikslais buvo traktuojami skirtingai. Įsigaliojus LR pelno mokesčio įstatymo pakeitimams įtvirtintas aiškesnis KIS bei RPKS reguliavimas: suvienodintas skirtingų teisinių KIS formų (fondų bei investicinių bendrovių) apmokestinimas, visos KIS pajamos pripažintos neapmokestinamomis pelno mokesčiu, todėl kriterijus atitinkantiems KIS nebereikės įrodinėti, kurios jų pajamos yra iš investicinės veiklos ir gali būti neapmokestinamos, o kurios ne. Taip pat, nuo 2018 m. neapmokestinamos įmonių pajamos iš KIS investicinių vienetų, akcijų ar įnašų turėjimo, įskaitant turto vertės padidėjimo pajamas, dividendus ir kitą paskirstytąjį pelną.

Naujos LR pelno mokesčio įstatymo nuostatos įtvirtina ir naujus įpareigojimus KIS, kurie apsunkina KIS veiklą:

- Lietuvos bei užsienio KIS, kurie nėra juridiniai asmenys, pripažinimas apmokestinamaisiais asmenimis reiškia naujus administracinius įpareigojimus šiems subjektams – pareigą rengti bei teikti

avansines bei metines pelno mokesčio deklaracijas. Atsižvelgiant į tai, kad visos KIS, atitinkančių LR pelno mokesčio įstatyme nustatytus kriterijus, pajamos yra neapmokestinamos, prievolė teikti pelno mokesčio deklaracijas reiškia papildomus kaštus tiek KIS, tiek ir mokesčių administratoriui. Todėl svarstyta galimybė atleisti KIS nuo deklaracijų teikimo.

- Užsienio KIS pripažinimas apmokestinamaisiais asmenimis nepakeitus LR pelno mokesčio įstatymo nuostatų dėl pelno mokesčio prie pajamų šaltinio, lems tai, kad užsienio KIS bus diskriminuojami Lietuvos KIS atžvilgiu, nes užsienio KIS galioja ne visos lengvatos dėl atleidimo nuo mokesčio prie pajamų šaltinio mokėjimo. Pvz., į nekilnojamąjį turtą Lietuvoje investuojančių užsienio kolektyvinio investavimo subjektų pajamos, gaunamos iš nekilnojamojo turto Lietuvoje, remiantis LR pelno mokesčio įstatymo 4 straipsnio 4 dalies 4 punktu būtų apmokestinamos 15 proc. pelno mokesčiu prie pajamų šaltinio Lietuvoje ir taip jie atsidurtų prastesnėje padėtyje nei Lietuvos KIS, kurių pajamos iš analogiškos veiklos nėra apmokestinamos.

3.4.5 Mokestinės ir teisinės bazės pritaikymas viešai platinamiems vertybiniais popieriams

Sumažėjus bankinio finansavimo mastui ir šiam sektoriui pasižymint konservatyvumu, nuo 2016 m. lapkričio 1 d. įsigaliojo nauji LR akcinių bendrovių įstatymo pakeitimai. Siekiant didinti uždarųjų akcinių bendrovių finansavimo šaltinių ir priemonių spektrą buvo nustatyta galimybė uždarosioms akcinėms bendrovėms obligacijas (išskyrus konvertuojamąsias obligacijas) siūlyti viešai, jeigu laikomasi LR akcinių bendrovių įstatymo 55 straipsnyje nustatytų reikalavimų. Konkrečiai, bendrovės, ketinančios viešai platinti savo obligacijas turi būti sudariusios sutartis su FP sąskaitų tvarkytoju ir, kuomet to reikalauja taikytini teisės aktai (Vertybinių popierių įstatymas), parengusios prospektą arba pagrindinės informacijos dokumentą.

Siekiant patrauklumo investuotojams ir siekiant užtikrinti investuotojų apsaugą, kartu buvo priimtas LR akcinių bendrovių ir uždarųjų akcinių bendrovių obligacijų savininkų interesų gynimo įstatymas, detalizuojantis obligacijų emitentų ir investuotojų santykius, kuris taip pat numato emitento pareigą sudaryti sutartį su patikėtiniu, kuris būtų atsakingas už investuotojų interesų atstovavimą santykiuose su emitentu.

Patiriami viešojo obligacijų platinimo kaštai pripažįstami veiklos sąnaudomis ir todėl gali būti priskiriami leidžiamoms atskaitymams tą mokestinį laikotarpį, kurį jos buvo faktiškai patirtos. Palūkanos gautos už viešai platinamas obligacijas yra apmokestinamos bendra tvarka.

Viešas vertybinių popierių platinimas dažniausiai yra suprantamas kaip vertybinių popierių platinimas akcijų ir obligacijų biržose, kur yra skelbiami įvairūs emitentų platinamų vertybinių popierių sąrašai. Įprastai šis platinimas yra vykdomas pagal iš anksto nustatytas biržos operatoriaus taisykles, kurios numato reikalavimus emisijai ir emitentui. Nepaisant galimybių platinti savo vertybinių popierių viešai, SVV susiduria su tam tikromis **kliūtimis**, kurios dažnu atveju užkerta kelią platinti savo vertybinius popierius akcijų ar obligacijų biržoje:

(i) **Nustatyti reikalavimai bendrovėms.** Kaip numatoma AB „Nasdaq Vilnius“ listingavimo taisyklėse, bendrovės, siekiančios platinti savo vertybinius popierius biržoje, susiduria su veiklos trukmės, minimalios bendrovės rinkos vertės, taip pat laisvai apyvartoje cirkuliuojančių vertybinių popierių reikalavimais ir šie reikalavimai užkerta kelią bendrovėms pritraukti finansavimą akcijų ar obligacijų biržoje. Pagal šiuo metu galiojančias taisykles, bendrovės, siekiančios platinti savo akcijas oficialiame biržos sąrašė, turi būti vykdžiusios veiklą ne mažiau nei 3 metus, bendrovės esama rinkos kapitalizacija turi būti ne mažesnė nei 4 mln. EUR ir tokia bendrovė jau turi būti išplatinusi ne mažiau nei 25 proc. į biržos oficialų sąrašą ketinamos įtraukti akcijų emisijos. Lankstesni reikalavimai taikomi

bendrovėms, kurios ketina savo akcijas įtraukti į papildomą biržos sąrašą – atitinkamai ne trumpesnė nei 2 metų veiklą, rinkos kapitalizacija ne mažesnė nei 1 mln. EUR. Akcijų cirkuliavimo reikalavimas šiuo atveju bendrovei nėra taikomas.

(ii) **Obligacijų emisijos įtraukimui į oficialų sąrašą taikomi reikalavimai – emitento veiklos trukmės (ne mažiau nei 2 metai) ir obligacijų emisijos dydžio reikalavimai (ne mažiau nei 200 tūkst. EUR).** Atsižvelgiant į šiuos taikomus reikalavimus, pagrįstai galima manyti, kad į biržos sąrašus savo vertybinius popierius ketinančios įrašyti bendrovės dažnu atveju yra pasiekusios tam tikrą brandą – yra sukaupusios ne mažą kapitalą, veiklą vykdo ne vienerius metus ir kt. Dėl šios priežasties tokios bendrovės įprastai listinguojasi siekdamos finansuoti reikšmingą plėtrą, įgyvendinti didelio masto projektą, įtvirtinti savo reputaciją rinkoje. Priešingu atveju šioms įmonėms dažnu atveju alternatyvus finansavimas nėra būtinas arba nėra patrauklus – tokios bendrovės turi galimybę gauti finansavimą iš įprastų šaltinių – KĮ. Taip pat, kiek tai susiję su obligacijų rinka – verslas dažnai nėra suinteresuotas įtraukti į oficialius prekybos sąrašus savo išleistų obligacijų, kadangi nustatyti minimalūs emisijos reikalavimai yra per dideli, t. y. neatitinka tokios bendrovės finansavimo poreikio.

(iii) FP įtraukimas į prekybos sąrašus biržoje dažnu atveju taip pat gali būti nepatrauklus verslui, kadangi **emisijos įtraukimas į biržos sąrašus sukelia reikšmingą papildomą administracinę naštą bendrovei** – tokios bendrovės yra įpareigojamos dažniau rengti finansines ataskaitas, stebėti ir pranešti apie visus esminius įvykius, kurie gali turėti įtakos bendrovės finansinei padėčiai, reguliariai teikti informaciją investuotojams, laikytis piktnaudžiavimo rinka apribojimų, savo veikloje įdiegti privalomą biržoje listinguojamų bendrovių kodeksą ir laikytis kitų reikalavimų, kurie dažnu atveju nusveria iš investicijų gaunamą naudą.

Kaip alternatyva biržai (reguliuojamai rinkai), nuo 2015 m. Lietuvoje veikia alternatyvi „First North“ rinka, veikianti daugiašalės prekybos sistemos pagrindu, kurioje yra nustatytos supaprastintos listingavimosi taisyklės. Bendrovės, siekiančios įtraukti savo vertybinius popierius į alternatyvios „First North“ rinkos sąrašą, neturi tenkinti veiklos trukmės, rinkos kapitalizacijos ir kitų reikalavimų, taikomų ketinant listinguoti vertybinius popierius reguliuojamoje rinkoje.

Vis dėlto, nors bendrovėms įtraukiant savo vertybinius popierius į „First North“ ir taikomi mažesni reikalavimai, įtraukimas savo vertybinių popierių į šį sąrašą neišvengiamai užtrauks papildomą naštą bendrovei, kadangi šioms bendrovėms taip pat taikomi reikalavimai, susiję su reguliariu informacijos teikimu, pranešimu apie esminius įvykius, vidinių procedūrų, susijusių su piktnaudžiavimu rinka turėjimu.

Jeigu Lietuvos nuolatinis gyventojas per mokesstinį laikotarpį gavo vertybinių popierių pardavimo pajamų, kurios viršija 500 EUR neapmokestinamąjį dydį, šį dydį viršijančios apmokestinamosios pajamos apskaičiuojamos kaip skirtumas tarp vertybinių popierių pardavimo pajamų ir parduotų vertybinių popierių įsigijimo kainos, įskaitant sumokėtus teisės aktuose nustatytus privalomus mokėjimus. Siekiant padidinti gyventojų susidomėjimą vertybiniais popieriais bei pritraukti papildomų lėšų į vertybinių popierių biržą, galėtų būti svarstoma galimybė padidinti neapmokestinamųjų pajamų ribą, taikomą pajamoms iš tokios veiklos.

3.4.6 KĮ teikiamas finansavimas

KĮ, kaip SVV finansavimo šaltinis, šiuo metu vis dar išlieka vienu konservatyviausiu. KĮ savo veikloje turi patvirtintas kreditavimo taisykles, kuriose yra numatomi ir reikalavimai kredito gavėjams. SVV dažniausiai būna sudėtinga gauti finansavimą iš KĮ, kadangi nėra tenkinami šie reikalavimai, pvz., veiklos trukmės, turto, kuriuo garantuojamas kredito grąžinimas, neturėjimas, pakankamų pinigų srautų neturėjimas ir pan.

Vertinant reguliacinius SVV finansavimo aspektus, kai KĮ teikia tokį finansavimą, viena pagrindinių kliūčių, susijusių su finansavimu, – LB nustatyti reikalavimai, susiję su laiduotojo tinkamumo nustatymu⁴⁸. Šie reikalavimai numato, kad laiduotojas (garantas) turėtų turėti pakankamai turto arba atitikti kreditingumo (tvarių pajamų ir išlaidų pagal kitas sutartis santykio) reikalavimus.

Šią problemą taip pat yra išskyrusios ir KĮ, kurių nuomone, laiduotojo vertinimo procedūra yra komplikauta bei nustato neproporcingus reikalavimus laiduotojams ir netinkamas pasirinktas laiduotojas lemia neigiamą KĮ sprendimą dėl SVV finansavimo.

3.4.7 Mokestinės ir teisinės bazės pritaikymas susisiekimui skirtai FP

2018 metais buvo parengtas išankstinio vertinimo atnaujinimas, papildant jį nauja finansine priemone susisiekimo (mobilumo paslaugų ir produktų, intelektinių transporto sistemų (ITS) ir inovatyvių transporto technologijų) srityje. Mokestinės bazės pritaikymo tikslais atlikta analizė parodė, kad analizuojama sritis ir nauja susisiekimui skirta finansinė priemonė nepasižymi atskira mokestinės bazės pritaikymo specifika, lyginant su esamomis finansinėmis priemonėmis ir jų finansuojamomis sritimis.

Lygiai taip pat atskira specifika nepasižymi teisinės bazės pritaikymas naujai susisiekimui skirtai finansinei priemonei. Vis dėlto, tam tikrą specifiką turi pati numatoma finansuoti sritis, kadangi susisiekimo tikslais paprastai yra naudojami sudėtingi įrenginiai, kurie, esant netinkamai konstrukcijai, naudojimui ir (ar) priežiūrai, gali sukelti tragiškų pasekmių. Todėl, pavyzdžiui, kai kuriose valstybėse (tokiose, kaip Prancūzija ar Vokietija) yra uždrausta „Uber“ pavėžėjimo paslauga, argumentuojant tuo, kad tokias paslaugas turėtų teikti tik profesionalūs vairuotojai⁴⁹. Lygiai taip pat gali kilti klausimas, ar reikalingas vairuotojo pažymėjimas norint naudotis 80 km/val. greitį galinčiu pasiekti didelio pravažumo elektriniu dviračiu ir, ar galėtų būti leista tokiu dviračiu važiuoti miesto dviračių takais. Dar daugiau iššūkių kelia nežinomybė dėl autonominio transporto reglamentavimo (kur kyla tokie iššūkiai, kaip, kad: ar autonominis automobilis turėtų pasukti į šoną ir sužeisti arba užmušti savo keleivius, kad išvengtų didelės grupės pėsčiųjų sužalojimo?). Atkreiptinas dėmesys, kad teisiniai iššūkiai dažnu atveju kyla ne atskiros valstybės, o regioniniu ar globaliu mastu. Pavyzdžiui, didelio pravažumo elektrinis dviratis dėl savo didelės kainos greičiausiai yra labiau orientuotas į užsienio, o ne Lietuvos klientus, todėl Lietuvos startuoliui labiau aktualus bus ne Lietuvoje, o užsienyje galiojantis reglamentavimas. Kita vertus, konkretūs kylantys teisiniai iššūkiai priklauso nuo konkretaus produkto ar paslaugos, pvz., išmaniajam telefonui skirta programėlė, planuojanti viešojo transporto maršrutą, pavojaus gyvybei nekelia ir su tokiais iššūkiiais nesusidurs. Todėl kylanti teisinė rizika kiekvieno startuolio (investicijos) atveju turėtų būti vertinama individualiai.

⁴⁸ Lietuvos banko valdybos 2008 m. rugsėjo 25 d. nutarimas Nr. 149 Dėl Vidaus kontrolės ir rizikos vertinimo (valdymo) organizavimo nuostatų

⁴⁹ Šaltinis: http://www.eib.org/attachments/pi/access_to_finance_study_on_innovative_road_transport_en.pdf

4 FP pridėtinės vertės vertinimas

FP nauda yra matuojama ne tik pritrauktų privačių lėšų skaičiumi ar paremtų subjektų suma, bet ir apskritai kaip FP palengvinanti finansavimo verslo kūrimuisi ir plėtrai gavimą.

FP yra pranašesnės už dotacijas ir subsidijas. Išskiriami FP privalumai lyginant su subsidijomis:

- lėšų grįžtamumo veiksnys – naudojant FP, lėšos yra gražinamos ir gali būti panaudotos kitiems projektams finansuoti, o subsidijos yra vienkartinės išmokos;
- efektyvus privačių lėšų pritraukimas;
- FP mažiau iškreipia vietinę rinką – teigiamo paramos socialinio ekonominio poveikio nesumažina neigiamas paramos poveikis dėl konkurencijos iškraipymo;
- finansuojami jauni ir inovatyvūs verslai;
- užtikrinamas įmonių veiklos tęstinumas ekonominio ir finansinio nuosmukio laikotarpiu;
- mažinamas finansavimo trūkumas ekonominio ir finansinio nuosmukio laikotarpiu.

Išskiriamos septynios 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendintos verslui kurti ar plėsti skirtos dotacijų ir subsidijų priemonės, kurių finansavimo sritis buvo tokia pati arba labai panaši į tuo pačiu metu įgyvendintų FP finansavimo sritis ir tikslus (žr. vertinimo 4.3.2 dalį). Šias dotacijų ir subsidijų priemones ateityje rekomenduojama vykdyti per FP dėl tokios pat ar itin panašios finansavimo srities. Joms minėtu laikotarpiu buvo skirta 276,6 mln. EUR.

Taip pat 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu svarbu numatyti, kad nacionalinės finansavimo priemonės nekonkuruotų tarpusavyje ir su tarptautinių programų priemonėmis, tačiau finansavimo priemonių analizė parodė, kad kai kurios finansavimo priemonės tarpusavyje konkuruoja:

- SADM ir EIM FP nekonkuruoja tarpusavyje, nes SADM įgyvendinama FP „Verslumo skatinimas 2014–2020, finansuojamas iš Europos socialinio fondo“ teikia lengvatines paskolas iki 25 tūkst. EUR ir tik pradedantiesiems verslininkams bei MĮ, veikiančioms iki 1 metų. Tuo atveju, jei SVV subjektas netenkina bent vieno iš šių kriterijų, jis gali gauti lengvatinę paskolą verslui iš kitos EIM sričiai priskirtos SVV finansinės priemonės. Taigi SADM ir EIM priemonės yra tinkamai atskirtos.

- SADM veiklos sričiai priskiriamos Lietuvos darbo biržos administruojamos „Vietinės užimtumo iniciatyvos“ yra skirtos steigti naujas darbo vietas bedarbiams neterminuotai įdarbinti. Pagal „Vietinės užimtumo iniciatyvas“ vykdomiems projektams gali būti skiriamos subsidijos, kurių dydis vienai darbo vietai steigti negali viršyti 40 minimalios mėnesinės algos dydžių. Subsidijos gali būti skiriamos įrengimams, įrangai, kitoms darbo priemonėms įsigyti, patalpoms remontuoti ir darbo vietoms įrengti. Subsidijos pagal „Vietinės užimtumo iniciatyvas“ finansuojamos Užimtumo fondo lėšomis. 2018 m. paramai darbo vietoms steigti skirta 8,8 mln. EUR. Ši priemonė konkuruoja su kitomis verslo finansavimo priemonėmis.

- ŽŪM planavo tęsti „Paskolų fondo“ FP įgyvendinimą 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ir plėsti finansavimą gaunančių ūkio subjektų ratą, tačiau iki 2017 m. pabaigos nebuvo priimta jokių sprendimų dėl šios FP įgyvendinimo.

- Pagal Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programos 6 priemonės „Ūkio ir verslo plėtra“ veiklos sritis „Parama ekonominės veiklos pradžia kaimo vietovėse“ ir „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“ yra teikiama parama verslui kaimo vietovėse kurti ir vystyti, todėl ši priemonė konkuruoja su esamomis ir planuojamomis EIM ir SADM FP.

- *Horizontas 2020* (70,2 mlrd. EUR) yra skirtas subsidijoms ir FP moksliniams tyrimams ir inovacijoms, siekiant didinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą, investicijas į MTEP. Ši programa nėra laikytina valstybės pagalba, skirtingai nuo nacionalinių (valstybės) lėšų FP. Pagal *Horizontas 2020* įgyvendinama FP konkuruoja su nacionalinėmis verslo finansavimo priemonėmis;
- COSME (2,3 mlrd. EUR) yra skirta skatinti įmonių konkurencingumą, finansavimo prieinamumą jaunoms ir besivystančioms įmonėms, ugdyti verslumą ir verslo kultūrą. Pagal COSME įgyvendinamos FP konkuruoja su nacionalinėmis verslo finansavimo priemonėmis.

4.1 Kiekybinis FP naudos vertinimas

Norint įvertinti visų siūlomų FP, skirtų verslui, kiekybinę naudą, galima išskirti du aspektus – pritrauktų privačių lėšų dalį ir iš FP išduotų lėšų dalį, kurią verslas galėjo investuoti į savo veiklą, ir grąžinus jas, vėl gali pasinaudoti šiomis lėšomis papildomai.

Kaip rodo BGI vertinimo rezultatai, efektyvesnės nei subsidijos yra FP ir su jomis susijusios priemonės. Tai nulemia lėšų grįžtamumo veiksnys, o taip pat nustatytas ženklus teigiamas investicinių paskolų poveikis⁵⁰. Apyvartinės paskolos pasižymi gana mažu efektyvumu kuriant poveikį apyvartai, darbuotojų skaičiui ar pelningumui, tačiau dėl grįžtamumo veiksnio yra laikomos efektyvios ilguoju laikotarpiu (daugkartinis mažas poveikis).

Kiekybiniu matavimu iš viso nuo 2007 m. iki 2017 m. pabaigos FP, kurias įgyvendino ar įgyvendina INVEGA ir EIF, buvo panaudota 524 mln. EUR ES SF lėšų suma, kuria paremti 9782 projektai. ES SF lėšos papildomai pritraukė apie 612 mln. EUR privačių lėšų FT lygmenyje.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinamų (ir planuojamų) FP kiekybinė vertė plačiau aprašyta vertinimo 5.3 dalyje, kurioje palyginti finansiniai svertai pagal tipinius projektus, finansuojamus subsidijomis, skolinėmis ir rizikos kapitalo FP, ir aprašyta kiekybinė FP nauda.

4.2 Kokybinis FP naudos vertinimas

Kokybinis naudos vertinimas plačiai išnagrinėtas BGI vertinime, kuriame identifikuojami FP privalumai. Remiantis BGI vertinimu, galima teigti, kad FP buvo operatyviai sureaguota į besikeičiančią ekonominę situaciją ir besikeičiančius SVV subjektų poreikius. ES lėšomis finansuotos paskolos, garantijos ir dalinis palūkanų kompensavimas tinkamai prisidėjo prie pasikeitusių įmonių poreikių tenkinimo pablogėjus ekonominei situacijai. Taip pat tai buvo adekvataus pobūdžio reakcija į pasikeitusią bankų politiką. Paskolinių priemonių ir garantijų taikymas atitiko gerąją pasaulinę praktiką, kuri nustatyta išnagrinėjus Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos praktiką.

BGI vertinime aprašyti įmonių, kurioms buvo suteiktas išorinis verslo finansavimas 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu, apklausos rezultatai rodo, kad galutiniai naudos gavėjai, gaudami paramą per FP, nesusidūrė arba susidūrė tik su nedideliais sunkumais rengiant dokumentus paramai gauti, taip pat jie nurodė, kad KĮ keliamus reikalavimus vertina kaip aiškius ir suprantamus, o paskolos gavimo dokumentų parengimui iš esmės užteko įmonės darbuotojų (įskaitant buhalterio paslaugas, kurias įmonės neretai perka iš paslaugų tiekėjų rinkoje) kompetencijos.

Taip pat, kaip teigiama BGI vertinime, FP turi pranašumą prieš subsidijas, kai remiamos Lietuvoje daugiausia veiklą vykdančios ir į eksporto rinkas neplanuojančios plėstis MVĮ, kadangi FP

⁵⁰ BGI vertinime buvo nagrinėtos tik skolinės FP. Žiūrėti vertinimo 4.2.1 dalį.

mažiau iškreipiama vietinė rinka, t. y. teigiamo paramos socialinio ekonominio poveikio nesumažina neigiamas paramos poveikis dėl konkurencijos iškraipymo.

Siekiant palyginti investicijų turiniu ir forma skirtingas priemones (subsidijos ir FP bei su jomis susijusios priemonės), taikytas kompleksinis efektyvumo kriterijus, apimantis pritrauktų privačių investicijų ir administracinių sąnaudų dedamąsias.

RKF ir „Verslo angelų fondas I“ kokybinė nauda

Atliktas BGI vertinimas parodė, jog įmonių, pritraukusių RKF ir „Verslo angelų fondas I“ finansavimą, veiklos rodikliai gerėjo, o tai turi tiesioginės teigiamos įtakos šalies makroekonominių rodiklių augimui. Žinoma, poveikio mastas, vertinant absoliučiomis makroekonominių rodiklių reikšmėmis, nebūtų didelis dėl nedidelio įmonių, gavusių investicijas, skaičiaus, tačiau poveikis šiai įmonių imčiai yra labai ženklus. Per metus po pirmųjų investicijų pritraukimo bendra įmonių apyvarta išaugo 44 proc., darbuotojų skaičius įmonėse padidėjo 11,7 proc., o bendras įmonių nuostolis sumažėjo 71 proc. Nors negalima visos šių pokyčių apimtį priskirti RKF ir „Verslo angelų fondas I“ poveikiui, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad į šias įmones nagrinėjamu laikotarpiu buvo investavę RKF ir vertinant tai, kad RKF į įmonę investuoja ne tik finansinį kapitalą, tačiau investuotojai taip pat aktyviai dalyvauja įmonės valdyme, konsultuoja verslo ir vadybos klausimais, turi vertingus verslo ryšius – visa tai yra vertinama, kaip esminis įmonės tolesnio augimo veiksnys.

Kaip teigiama BGI vertinime, dalis įmonių (pvz., naujos mažos technologinės įmonės) yra labai svarbios šalies ekonomikai, bet KĮ, nepriklausomai nuo ekonominio ciklo, jas finansuoja nenoriai arba visai nefinansuoja. Tam tikros galimybės tokioms įmonėms egzistuoja rizikos kapitalo rinkose⁵¹. Remiantis LT VCA tyrimu, portfelio įmonių nuomone, rizikos kapitalo priemonės yra vienas (ar vienintelis) prieinamas finansavimo šaltinis įmonės plėtrai ar kai kuriais atvejais įmonės steigimui ir idėjos įgyvendinimui. Įmonės ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje nusprendžia bendradarbiauti su RKF dėl šių priežasčių: kitų FP trūkumas, priėjimas prie finansinių resursų net tuomet, kai neturima pakankamai pajamų ir nereikalaujama įkeisti papildomo turto (nereikia garantijos), aktyvus dalyvavimas įmonės valdyme, konsultacijos verslo ir vadybos klausimais, priėjimas prie vertingų verslo ryšių. Dažnai portfelio įmonės pabrėžia, kad RKF Lietuvoje turi žinių apie inovatyvius verslo modelius ko negalima pasakyti apie tradicines FĮ. Pabrėžiama, kad net 100 proc. inovatyvių portfelio įmonių dalyvavusių apklausoje teigia, kad tik RKF investavus į įmonę, kuri yra ypač ankstyvojoje ir pačioje rizikingiausioje veiklos vystymosi stadijoje, buvo nuspręsta sparčiai tęsti projekto aprėptis – be RKF investicijos būtų sunkiai įsivaizduojamas idėjos ir tolimesnis projekto realizavimas. Tokiu atveju investuotojai dažnai yra įtraukiami į verslo plėtrą, o siekis auginti verslo vertę yra abipusis. Tai akcentuoja didžioji dauguma portfelio įmonių, esančių ankstyvojoje veiklos vystymosi stadijoje.

Tačiau, remiantis BGI vertinimu, privataus ir rizikos kapitalo rinkose tik maža dalis įmonių (atitinkančių privačių ir rizikos kapitalo investuotojų keliamus reikalavimus tikėtina gražai ir kt.) gali gauti finansavimą. Todėl išlieka poreikis įgyvendinti priemones, kurios paskatina FĮ finansuoti dėl savo kreditinės rizikos mažiau patrauklius, tačiau šalies ekonomikos vystymuisi svarbius SVV subjektus.

Poveikis šalies ekonomikai daromas ne tik per rizikos kapitalo investicijas gavusias įmones, bet ir per kitas šalies įmones, kurių elgsena, plėtojantis rizikos ir privataus kapitalo rinkoms, keičiasi. Rizikos kapitalo ir verslo angelų rinkos formavimas turi teigiamą poveikį bendrai šalies verslo

⁵¹ BGI vertinimas

kultūrai, įmonių požiūriui, kad verslą galima vystyti ne tik nuosavomis ar KĮ skolintomis lėšomis, bet ir pritraukiant privačius ar rizikos kapitalo investuotojus.⁵²

JEREMIE iniciatyva, turėjo esminį postūmį rizikos kapitalo ir verslo angelų rinkų vystymuisi Lietuvoje. Maža šalies ekonomika nėra patraukli stambiams tarptautiniams RKF, todėl, norint sudaryti galimybes didelį augimo potencialą ir riziką turinčioms įmonėms gauti finansavimą, aktualus tampa vietinių rinkos dalyvių auginimas.⁵³ ES SF lėšos didžiąja dalimi prisidėjo prie to, kad rizikos ir privataus kapitalo rinkoje pasiekti du esminiai tikslai – sukurta veikianti ekosistema ir išbandytas visas investavimo gyvybinis ciklas – nuo RKF sukūrimo iki išvystytų įmonių pardavimo arba vadinamojo „išėjimo“.⁵⁴ Pirmieji dveji 2014–2020 m. programavimo laikotarpio metai RKF buvo pilni neapibrėžtumo, kadangi pagal JEREMIE iniciatyvą finansuotų RKF investavimo laikotarpis ėjo į pabaigą, o naujų rizikos kapitalo priemonių įgyvendinimo pradžia buvo lėta. Tačiau nuo 2016 m. rizikos ir privataus kapitalo rinka vėl suaktyvėjo, kai beveik 100 mln. EUR ES SF ir nacionalinio biudžeto lėšų finansavimas buvo skirtas EIM priemonėms, pagal kurias yra įsteigti (ir dar numatomi steigti) nauji rizikos ir privataus kapitalo fondai, tokiu būdu sukuriant prielaidas nuosekliam rinkos augimui. Nuo 2017 m. vidurio jau veikia pagal priemonę „Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas I“ įsteigtas fondas Open Circle Capital LLP (fondo dydis daugiau nei 20 mln. EUR), kurį valdo INVEGOS atrinktas fondo valdytojas UAB Open Circle Capital GP, taip pat savo veiklą pradėjo KŪB „Koinvesticinis fondas“ (fondo dydis be privačių lėšų – daugiau nei 24 mln. EUR, kurie skirti iš FP „Koinvesticinis fondas“, „Ko-investicinis fondas II“ ir „Koinvesticinis fondas MTEPI“), kurį valdo INVEGOS patronuojamoji įmonė UAB „Kofinansavimas“, ir kuris į įmones investuoja kartu su privačiais investuotojais. Abu šie fondai orientuoti į MVĮ pradinėje jų vystymosi stadijoje finansavimą. Taip pat 2018 m. pradžioje INVEGA paskelbė, kad atrinko fondų valdytojus keturiems naujai kuriamiems fondams („Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“, „Plėtros fondas I“, „Plėtros fondas II“ ir „Ankstyvosios stadijos ir plėtros fondas II“). Į šiuos RKF planuojama investuoti beveik 55 mln. EUR ERPF lėšų po to, kai atrinktos komandos pritrauks reikiamą privačių lėšų sumą ir bus suderintos fondų steigimo sutartys⁵⁵. Per šiuos RKF (tiek RKF, tiek ir įmonių, į kurias investuojama lygiu) į įmones tikimasi pritraukti apie 40 proc. privačių investicijų. Taip pat papildomai planuojami įsteigti akceleravimo fondai.

Lietuvoje jau matomos ir privačių investuotojų aktyvumo augimo investuojant nuosavas lėšas tendencijos⁵⁶, tačiau vis dar svarbų vaidmenį RKF veiklos plėtrai turi valstybės finansavimas. LT VCA teigimu, valstybės vaidmuo yra svarbus ne tik finansavimo, bet ir rinkos reguliavimo bei skatinimo klausimais⁵⁷.

Susisiekimui skirtos FP kokybinė nauda

2018 metais išankstinis vertinimas atnaujintas, papildant jį nauja finansine priemone susisiekimo (mobilumo paslaugų ir produktų, intelektinių transporto sistemų (ITS) ir inovatyvių transporto technologijų) srityje. Siūloma SM priemonė „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ kuria įvairialypę kokybinę naudą. Pirmiausia, steigiamo ko-investicinio fondo paskirtis yra sumažinti arba išskaidyti privačių investuotojų (verslo angelų komandų ar kitų investicijų iniciatorių) patiriamą riziką investuojant į fondo tematinę sritį atitinkančią konkrečią įmonę, vadinasi, steigiamas ko-investicinis

⁵² BGI vertinimas

⁵³ BGI vertinimas

⁵⁴ <http://vca.lt/research-and-analysis/rizikos-kapitalo-rinka-geryn-bet-be-es-vitaminu-pletra-butu-neimanoma/>

⁵⁵ <http://invega.lt/lt/ateina-nauja-valstybes-remiamu-rizikos-kapitalo-fondu-banga/>

⁵⁶ <http://vca.lt/research-and-analysis/2016-metai-lietuvos-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkoje-tvirto-spurto-metai/>

⁵⁷ <http://vca.lt/asocijuoti-nariai/rizikos-kapitalo-rinkos-pletrai-reikalinga-valstybes-pagalba/>

fondas tarnauja kaip skatinamoji priemonė, kuria pritraukiamas privatus finansavimas. Tai prisidės prie tolimesnio privačių investuotojų aktyvumo augimo Lietuvoje.

Antra, apklaustų rizikos kapitalo fondų atstovų nuomone, valstybei pasiūlius papildomą finansavimą per artimiausius trejus metus galima būtų papildomai patenkinti 7,5 mln. EUR rizikos kapitalo poreikį analizuojamoje susisiekiimo srityje. Šio poreikio patenkinimas materializuotųsi naujomis paslaugomis ir produktais, papildoma sukurta pridėtine verte ir naujomis darbo vietomis. Trečia, analizuojama susisiekiimo sritis turi dideles perspektyvas, tiek dėl investicijas gavusių MVĮ galimybių su naujais produktais ir paslaugomis išeiti į regionines ar globalias rinkas, tiek dėl tokių produktų ir paslaugų teigiamo poveikio energijos ir laiko taupymui, CO₂ ir teršalų emisijų mažinimui ir pan. Todėl investicijos į analizuojamos srities startuolius turėtų teigiamą naudą tiek visai ekonomikai, tiek gyvenimo kokybei (pvz., mažinant transporto spūsčių ir taršos problemas).

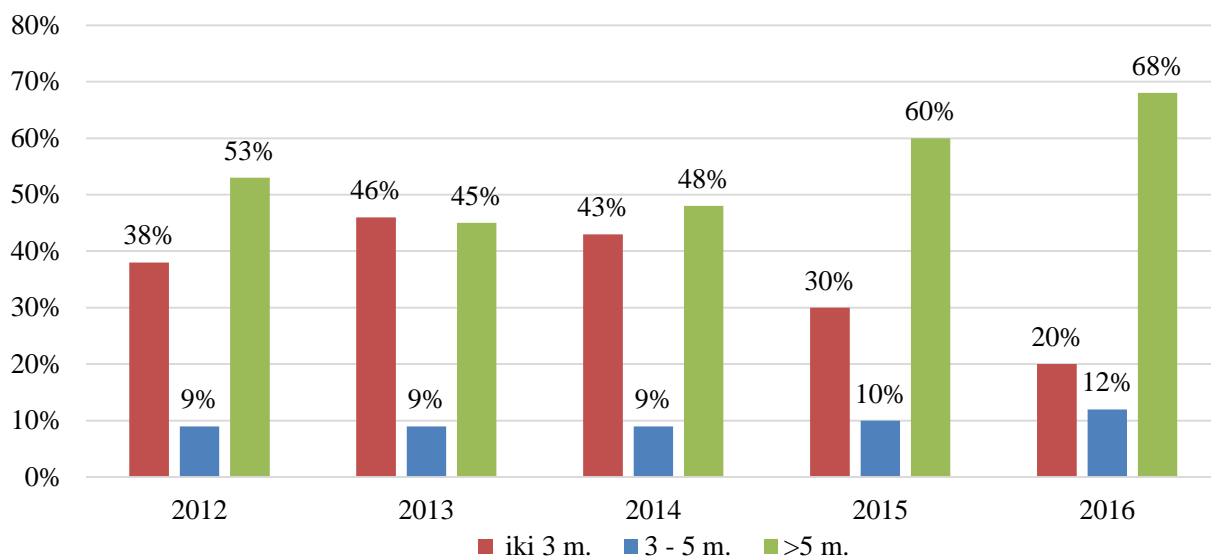
Skolinių ir su jomis susijusių priemonių kokybinė nauda

Kaip nurodoma BGI vertinime, paskolų ir su paskolomis susijusių FP poveikis, gerinant priėjimą prie finansavimo šaltinių, pasireiškė kelias aspektais. Į paskolų rinką buvo įlieta papildomų pinigų, kurie įmonėms buvo ypač sunkiai prieinami ekonominio sunkmečio laikotarpiu. Garantijų ir portfelinių garantijų FP sudarė galimybes pasiskolinti tiems SVV subjektams, kurie negautų finansavimo dėl užstato reikalavimų netenkinimo ar finansavimą gautų mažesne nei reikalinga apimtimi. Mažesni skolinimosi kaštai dėl palankesnių (vidutiniškai apie 1 procentiniu punktu) paskolų palūkanų normų ir taikomo dalinio palūkanų kompensavimo padidino prieinamumą prie finansavimo.

Didelę dalį išduotų paskolų sudarė apyvartinės paskolos, skirtos plėtrai ir verslo veiklos stiprinimui, todėl paskolų FP pirmiausia sudarė galimybes įmonėms užtikrinti veiklos tęstinumą ekonominio sunkmečio metu. Įmonės, gavusios paskolas pagal MK2, kurioje 80 proc. sudarė apyvartinės paskolos, savo apyvartos augimo tempus padidino tik 1 procentiniu punktu daugiau lyginant su panašiomis rinkos įmonėmis. Tačiau šios FP tik investicinių paskolų poveikio vertinimas parodė 16 proc. punktų teigiamą poveikį apyvartai. Ženklių poveikio darbo vietų skaičiui ir užimtumui skirtumą tarp apyvartinių ir investicinių paskolų parodė poveikio darbuotojų skaičiui vertinimas (atitinkamai +4 ir +21 proc. punktai). Panaši poveikio apimtis tikėtina ir už investicines paskolas suteiktų garantijų atveju.

FP lėšų panaudojimo pakartotinumai bendrą tokių FP poveikį ilgesniu laikotarpiu dar labiau padidina.

41 pav. INVEGA teikiamų garantijų apimtys pagal įmonių veiklos trukmę, 2012–2016 m.

Garantijos labiau nei subsidijų priemonės prisideda prie šalies ekonomikos jaunų verslų finansavimo. Remiantis INVEGOS duomenimis 2012–2016 m. vidutiniškai 35 proc. garantijų suteikta už 3 metų ar trumpesnę veiklos laikotarpį veikiančių MVĮ paskolas (žr. 41 pav.)⁵⁸. Subsidijų priemonėse šių įmonių dalis sudaro tik 3,7 proc. Garantijų poveikis siejamas su paskolos paskirtimi.⁵⁹

Apyvartinės paskolos pasižymi gana mažu efektyvumu kuriant poveikį apyvartai, darbuotojų skaičiui ar pelningumui, tačiau dėl grįžtamumo veiksnio yra laikomos efektyviomis ilguoju laikotarpiu (daugkartinis mažas poveikis kaip pvz., AKF ir MK2). Taip pat leidžia pritraukti privačias KĮ lėšas bei pasižymi nedideliais administraciniais kaštais.

Garantijų FP priskirtinas didžiausias privačių lėšų pritraukimo efektyvumas. Efektyvumas poveikio požiūriu yra panašus kaip paskolų (priklausomai nuo paskolos paskirties), o administraciniai kaštai maži. Administracinių kaštų įmonėms požiūriu, efektyvesnės yra portfelinės garantijos.

4.3 FP suderinamumas su kitomis intervencijos priemonėmis

Kaip nurodoma ESTEP analizėje, 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Lietuvai ir kitoms ES šalims narėms prioritetingose srityse atsiveria galimybės pasinaudojant ne tik ES SF lėšomis, bet ir kitų ES ir tarptautinių programų galimybėmis efektyviau ir didesne apimtimi įgyvendinti pokyčius konkrečiose srityse. Didžiausios galimybės 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu apima prioritetingas sritis, susijusias su mokymu ir švietimu, inovacijų ir mokslinių tyrimų plėtra, kokybišku užimtumu ir darbo jėgos judumu, socialinės įtraukties didinimu ir skurdo mažinimu, darniu vystymusi ir aplinkosauga, energetiniu efektyvumu, verslo konkurencingumu bei informacine visuomene. ES lėšų ir kitų finansavimo šaltinių intervencijos turi būti suderintos, kad nebūtų finansuojamos tos pačios sritys ar veiklos, ir intervencijų poveikis būtų kaip įmanoma didesnis ir platesnis.

Partnerystės sutartyje nurodoma, kad suderinamumu laikomas tikslų, uždavinių, veiklų ir procedūrų derėjimas, kuris leistų integruotai naudoti visus finansinius instrumentus siekiant

⁵⁸ http://invega.lt/wp-content/uploads/INVEGA_metinis-pranesimas-2016-m.pdf

⁵⁹ BGI vertinimas

nacionalinių ir ES tikslų. Siekiant įvertinti, kiek ir kokios sritys gali būti finansuojamos iš fondų ar programų, Partnerystės sutartyje pateikiamas ES SF ir kitų finansinių iniciatyvų sąrašas, atlikta jų prioritetų, tikslų ir uždavinių panašumo ir suderinamumo analizė, pateikiama šios analizės pagrindu parengta suvestinė, kurioje matyti ES SF ir kitų FP persidengimas remiamų politikos sričių atžvilgiu bei kitų FP tikslų suderinamumas su ES SF VP prioritetais.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, kuriant priemones, finansuojamas iš ES SF lėšų, svarbu įvertinti, ar jos nefinansuoja tokių pat (ar labai panašių) veiklų ir nėra skirtos tai pačiai tikslinei grupei, t. y. tiems patiems pareiškėjams (galutiniams naudos gavėjams). Kaip nurodoma ESTEP analizėje, būtina įvertinti, ar ir kaip verslui suplanuotos priemonės dera tarpusavyje. Visos priemonės, skirtos verslui, bendrai turi prisidėti prie geresnio tikslų pasiekimo, paskatinti ūkio vystymąsi tam tikrose srityse, duoti sinergijos efektą. Tačiau tai neturi užkirsti kelio verslui gauti finansavimą savo veiklai iš kelių lėšų šaltinių, įskaitant ir subsidijų bei FP derinimą tarpusavyje.

4.3.1 Verslui skirtų FP suderinamumas su kitomis FP

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu verslui skirtos priemonės yra finansuojamos per EIM, SADM ir ŽŪM priemones.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu SADM ir toliau teikia paramą pradedantiesiems verslą, 2016 m. pradėjusi įgyvendinti VSF II. Kaip rodo esama situacija rinkoje bei VSF veiklos rezultatai (naujai įsteigtų verslų bei sukurtų naujų darbo vietų skaičius), rinkoje tokia FP yra paklausi ir reikalinga. Nuo įgyvendinimo pradžios iki 2017 m. pabaigos pagal šią FP buvo skirtas didesnis nei 4,7 mln. EUR finansavimas 255 MVĮ.

SADM ir EIM 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu verslo plėtrai skirtos priemonės nekonkuruoja tarpusavyje ir viena kitos nedubliuoja. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu SADM administruojamos verslumui didinti skirtos priemonės lėšomis ir toliau teikiamos paskolos SVV subjektams, kurie atitinka visas šias sąlygas: 1) prašomos paskolos dydis – iki 25 tūkst. EUR, 2) verslininkai arba MĮ pradeda verslą arba veikia ne ilgiau nei vienerius metus. Tuo atveju, jei SVV subjektas neatitinka bent vieno iš šių kriterijų, paramos verslui jis turi galimybę kreiptis pagal EIM SVV plėtrai skirtas priemones (tokia takoskyra buvo numatyta EIM ir SADM susitikimų metu).

ESTEP analizėje buvo atkreiptas dėmesys į ŽŪM planus 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu EŽŪFKP lėšas naudojo ir FP. Garfondo įsteigtas ir valdomas Paskolų fondas teikė lengvatines paskolas žemės ūkio veikla užsiimantiems ūkio subjektams. Paskolų fondas buvo įkurtas siekiant užtikrinti palankesnes finansavimo galimybes verslo plėtrai ir palengvinti lėšų įsisavinimą sukuriant galimybes projektų vykdytojams užtikrinti projektų bendrą finansavimą. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu į paramą iš EŽŪFKP, pagal Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos priemones, galėjo pretenduoti tik įmonės, užsiimančios žemės ūkio produktų gamyba ir perdirbimu. Kaimo vietovėse besisteigiantys ar veikiantys SVV subjektai, kurių veikla (projektai) susijusi su žemės ūkio produktų, miško, žuvininkystės ir akvakultūrų auginimu, gamyba, pirminiu perdirbimu ar pan., negalėjo pretenduoti į kitus valstybės remiamus finansavimo šaltinius⁶⁰. ŽŪM, planuodama EŽŪFKP lėšomis finansuojamas priemones 2014–2020 m.

⁶⁰ Pavyzdžiui, INVEGA neteikia garantijų paskoloms, suteikiamoms projektams, susijusiems su žemės ūkio produktų, miško, žuvininkystės ir akvakultūrų auginimu, gamyba, pirminiu perdirbimu, taip pat neteikia lengvatinių paskolų įmonėms, užsiimančioms žemės ūkio produktų pagrindine gamyba, perdirbimu ir prekyba. Dalinis palūkanų kompensavimas (nors pastarasis yra tam tikra subsidijos forma, o ne FP) negalimas žuvininkystės ir akvakultūros, žemės ūkio produktų gamybos sektoriuose veikiančioms įmonėms.

programavimo laikotarpiu, svarstė galimybę plėsti paramą gaunančių ūkio subjektų ratą ir finansuoti kaimo vietovėse veiklą vykdančius SVV subjektus, nepriklausomai nuo jų veiklos. Be subsidijų, buvo ketinama tokias įmones remti ir FP. Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 metų programoje nurodyta, kad reikia tęsti „Paskolų fondo“ FP įgyvendinimą, tačiau iki 2017 m. pabaigos sprendimai dėl šios FP įgyvendinimo nebuvo priimti.

Jeigu ŽŪM nuspręstų įgyvendinti „Paskolų fondo“ FP, reikėtų įvertinti, kokiomis sąlygomis būtų teikiamos lengvatinės paskolos, kad būtų galima nustatyti galimą verslo finansavimo FP konkuravimą. Reikia atkreipti dėmesį, jog, ŽŪM išplėtus į EŽŪFKP lėšas galinčių pretenduoti ūkio subjektų ratą ir ėmus taikyti FP, tokia **priemonė konkuruotų** su SADM įgyvendinama verslumo skatinimo priemone, kuri taip pat skirta SVV, bei su kai kuriomis EIM administruojamomis SVV skirtomis FP priemonėmis.

ESTEP analizėje rekomenduojama atskirti FP pagal veiklas ir nustatyti, kad EŽŪFKP lėšomis būtų remiamos tos ūkio subjektų veiklos, kurios susijusios su žemės ūkio produktų (taip pat miško, žuvininkystės ir akvakultūrų) auginimu, (pagrindine) gamyba, pirminiu perdirbimu, prekyba, o SVV subjektų veikla, nesusijusi su minėtomis sritimis, būtų remiama SADM ir EIM įgyvendinamų FP lėšomis.

2018 metų pabaigoje atlikto vertinimo atnaujinimo metu buvo pasiūlyta SM priemonė „Ko-investicinis fondas susisiekimui“. Ši priemonė pasižymi aukštu suderinamumu su kitomis egzistuojančiomis ar planuojamomis rizikos kapitalo priemonėmis, kadangi ko-investuotų į verslo angelų ar kitų rizikos kapitalo fondų valdytojų (investicijų iniciatorių) pasirinktas įmones, kuriančias inovatyvias transporto paslaugas ir produktus, ir tokiu būdu padėtų surinkti konkrečiai tematinę sritį atitinkančią įmonei reikalingą finansavimą, kadangi sumažintų arba padėtų išskaidyti privačių investuotojų patiriamą riziką.

4.3.2 Verslui skirtų FP suderinamumas su kitų ES programų, kitų šalių ar nacionalinėmis priemonėmis

2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu Lietuvoje buvo įgyvendinamos dvi pagrindinės labai mažų paskolų (paskolų iki 25 tūkst. EUR) teikimo priemonės, kurių lėšų panaudojimas baigėsi 2015 m. III ketv. – priemonė „Verslumo skatinimas“ ir PROGRESS priemonė⁶¹. Lyginant priemonę „Verslumo skatinimas“ ir PROGRESS mikrofinansavimo priemonę, būtina išskirti, kad abiejų priemonių tikslus galima įgyvendinti vienoje FP, praplečiant prioritetinių grupių spektrą, nes abi šios priemonės yra orientuotos į tuos pačius paskolų gavėjus.

2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu priemonė PROGRESS nebuvo pratęsta. Vietoj PROGRESS priemonės EK patvirtino „ES užimtumo ir socialinių inovacijų programą“ (toliau – EaSI), jungiančią tris veiklos kryptis: PROGRESS kryptį, EURES kryptį ir mikrofinansų ir socialinio verslumo kryptį, kurios 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu buvo įgyvendinamos atskirai. EK tiesiogiai įgyvendina šią FP, o jos įgyvendinimui 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu skirta 919 mln. EUR (2013 m. kainomis). PROGRESS kryptis, kuriai skirta 61 proc. viso EaSI biudžeto, orientuota į užimtumo ir socialinės politikos modernizavimą. EURES kryptis, kuriai skirta 18 proc. viso EaSI biudžeto, orientuota į profesinį judumą. Mikrofinansų ir socialinio verslumo kryptis

⁶¹ 2010 m. įkurta Europos mikrofinansų priemonė „PROGRESS“ (PROGRESS priemonė) siekia palengvinti prieigą prie mikrofinansavimo visoje Europoje. Ypač palankios šių paskolų teikimo sąlygos moterims verslininkėms. PROGRESS priemonę finansuoja EK ir EIB, o administruoja – EIF.

orientuota į priegios prie mikro-finansavimo didinimą ir socialinio verslumo skatinimą, o šiai kryptčiai finansuoti skirta 21 proc. viso EaSI biudžeto. Toliau plačiau aprašoma mikrofinansų ir socialinio verslumo krypttis, kuri tiesiogiai susijusi su verslo finansavimu ir konkuruoja su esamomis ir planuojamomis nacionalinio lygmens verslo finansavimo FP.

Mikrofinansavimo ir socialinio verslumo krypttį sudaro mikrofinansavimo ir socialinio verslumo teminės sritys. Siekiant padidinti socialiai pažeidžiamų asmenų grupių prieigą prie finansų sukurtos EaSI garantijų FP ir EaSI „Pajėgumų vystymo“ FP, kurias įgyvendina EIF. EaSI garantijų FP yra skirta 98 mln. EUR teikti garantijoms už mikrokreditus pradedantiesiems verslininkams ir socialiai pažeidžiamų asmenų grupėms, pavyzdžiui, bedarbiams, moterimis, jaunimui, senyviems asmenims, neįgaliesiems, siekiantiems plėtoti ar pradėti verslą, ir garantijoms už paskolas socialinėms įmonėms. Pagal šią FP teikiamos garantijos už mikrokreditus iki 25 tūkst. EUR ir garantijos socialinių įmonių investicijoms iki 500 tūkst. EUR.

EaSI „Pajėgumų vystymo“ FP skirta FT, veikiančioms mikrofinansavimo ir socialinio verslumo srityje, vystyti jų institucinius pajėgumus. Finansavimas pagal šią FP teikiamas investuojant į FT kapitalą arba, išskirtiniais atvejais, suteikiant jiems paskolas. Pagal šią EaSI FP SVV tiesiogiai nefinansuojamas, bet sudaromos sąlygos padidinti mikrofinansavimo paskolų pasiūlą, didinant pasirinktų mikrokreditų tiekėjų (privačių ir valstybinių bankų, nebankinių institucijų) pajėgumus. Mikrokreditų sąlygos – suma, trukmė, palūkanų normos ir mokesčiai, paskolos grąžinimo terminas – priklauso nuo konkretaus mikrokreditų teikėjo.

EaSI garantijų FP lėšomis garantuojami mikrokreditai Lietuvoje iki 2018 m. pradžios dar nebuvo pradėti teikti, tačiau 2018 m. pradžioje EIF ir AB „Swedbank“ pasirašė susitarimą dėl mikrofinansavimo pagal EaSI garantijų FP. EK suteikus finansinę paramą, o EIF garantiją, AB „Swedbank“ per ateinančius trejus metus labai smulkioms Baltijos šalių įmonėms galės pasiūlyti iki 123 mln. EUR. Nuo 2018 m. kovo mėn. planuojama pradėti teikti mikrokreditus Lietuvoje⁶².

Priemonė „Verslumo skatinimas“ buvo pratęsta kaip VSF II, pagal kurią SVV yra suteikiamos lengvatinės paskolos verslo pradžiai (iki 25 tūkst. EUR). Iš viso pagal šią FP paskolų išdavimui skirta 20,5 mln. EUR ES SF lėšų, o paskolos bus išduodamos iki 2023 m. III ketv. Šiai FP yra planuojama didinti skirtas lėšas, jei FP lėšos būtų panaudotos anksčiau nei ES SF tinkamumo laikotarpio pabaiga.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo įgyvendintos 7 verslui kurti ar plėsti skirtos dotacijų ir subsidijų priemonės, kurių finansavimo sritis buvo tokia pati arba labai panaši į tuo pačiu metu įgyvendintų FP finansavimo sritis ir tikslus. Priemonėmis „Lyderis LT“, „Invest LT-2“, „Invest LT+“ buvo finansuojamos įmonių investicijos į verslų kūrimą, plėtrą, modernizavimą, prioritetą teikiant didelę pridėtinę vertę kuriančiam verslui. Priemonės „Intelektas LT“ ir „Intelektas LT+“ buvo skirtos finansuoti įmonių MTTP veiklą, o priemonių „Inoklaster LT“ ir „Inoklaster LT+“ lėšomis buvo skatinami įmonių klasterizacijos procesai, investicijos į bendros infrastruktūros kūrimą.

Siekiant visoms įmonėms suteikti galimybę pasinaudoti ES SF teikiamomis lėšomis, taip pat siekiant modernizuoti, atnaujinti ar įdiegti naujas technologijas arba sprendimus, pirminės (2015 m.) ir pakartotinės (2017 m.) apklausų metu, apklaustų FĮ nuomone, panašias ar analogiškas išvardytas subsidijų priemones, skirtas SVV, ateityje siūloma įgyvendinti per FP, nebent jos būtų orientuotos į labiausiai siektinas skatinti sritis, kaip, pvz., regioninė plėtra.

⁶² <https://ziniuterasa.swedbank.lt/spaudos-pranesimai/europos-sajunga-skirs-123-mln-eur-smulkiu-baltijos-saliu-imoniu-finansavimui>

Šias subsidijų teikimo priemones galima vykdyti kartu su FP, pvz., prieš investuojant į įmonės kapitalą, įmonei, į kurią planuoja investuoti, gali reikėti atlikti projektų techninių galimybių studiją, siekiant įmonei tinkamai pasirengti įgyvendinti MTTP projektus ir sumažinti didesnių investicijų nesėkmės riziką. Tokios studijos galėtų būti finansuojamos iš ES SF lėšų, kaip techninė pagalba.

Rekomenduojama svarstyti galimybę SM priemonę „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ derinti su subsidijų priemone, kuri ko-investicinio fondo investicijas siekiančioms pritraukti ar pritraukusioms MVĮ teiktų subsidijas (pvz., tiksliniam konsultavimui, techniniams projektams, leidimams, darbo užmokesčiui). Tokia rekomendacija taip pat grindžiama mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas kuriančių (teikiančių) SVV subjektų nuomone (daugiau nei pusė apklausos anketą užpildžiusių tokius produktus (paslaugas) kuriančių (teikiančių) subjektų nurodė, kad FP naudoti paskatintų keleto priemonių derinimas, be to, buvo įvardyta didelio darbo santykių apmokestinimo problema).

Toliau vertinime aptariamos konkrečios programos, kurių lėšomis 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu gali pasinaudoti verslas ir priemonių (numatytų ir jau vykdomų) suderinamumas su EIM planuojamomis priemonėmis verslui.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu horizontaliosios paramos priemonės SVV yra prieinamos pagal EK programas Horizontas 2020, COSME ir EaSI.

42 pav. FP įgyvendinimas ir derinimas 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu

Finansinės priemonės 2014 – 2020

	ES lygio priemonės	Regioninės (nacionalinės) priemonės	
Tyrimai, Inovacijų plėtra – EIF įsitraukimas	Horizontas 2020 Kapitalo ir rizikos pasidalinimo FP (2,7 mlrd. EUR)	Europos struktūrinių ir investicinių fondų (ESIF) priemonės Bendras ES lygmuo (ESIF) Standartizuotos FP (angl. „Off-the shelf“) Naujai kuriamos FP (angl. „Tailor made“)	
Vystymasis, darbai ir socialinė sanglauda – EIF įsitraukimas	COSME (2,3 mlrd. EUR)		Kūrybiška Europa Garantijų FP (121 mln. EUR)
	ES užimtumo ir socialinių inovacijų programa (EaSI) Garantijų FP (98 mln. EUR)		Erasmus + Garantijų FP (517 mln. EUR)
Infrastruktūra, energetika, skaitmeninė darbotvarkė	Europos infrastruktūrinių tinklų priemonė (CEF) (2,5 mlrd. EUR)		
	LIFE (Natural Capital ir Private Financing for Energy Efficiency) (3,4 mlrd. EUR)		

Horizontas 2020 yra didžiausia tyrimų ir inovacijų programa ES, kuriai iš viso 2014–2020 m. yra skirta 70,2 mlrd. EUR (79 mlrd. EUR, atsižvelgiant į 2014–2020 m. infliaciją), neskaitant privačių investicijų lėšų, kurias ketinama pritraukti⁶³. Pagal programą *Horizontas 2020* vykdomos intervencijos mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, atliekant tarptautinio lygmens mokslinius tyrimus, investuojant į pagrindines technologijas, didinant finansavimo galimybes ir remiant MVĮ, skatinamas bendradarbiavimas tarp mokslo ir verslo, siekiama padidinti verslo investicijas į MTEP ir inovacijas. Lėšos SVV yra skirstomos teikiant subsidijas bei finansuojant juos per FP.

⁶³ Horizontas, 2020, <http://h2020.lt/apie-programa>

Įmonių konkurencingumo ir MVĮ programos COSME lėšomis gali būti įgyvendinamos veiklos, kuriomis bus didinamos MVĮ galimybės gauti finansavimą nuosavo kapitalo ir skolos forma bei užtikrinamos geresnės MVĮ galimybės gauti finansavimą jų steigimo ir augimo etapais, didinamos galimybės patekti į rinkas, ugdomas verslumas ir verslo kultūra. COSME programoje 2014–2020 m. numatyta 2,3 mlrd. EUR, iš kurių 60 proc. (apie 1,4 mlrd. EUR) yra skiriama FP, skirtoms gerinti MVĮ steigimą bei skatinti augimą⁶⁴.

2014 m. rugpjūčio mėnesį EIF paskelbė kvietimus pagal *Horizontas 2020* ir COSME programas. Paskelbti kvietimai tiesioginių garantijų ir pergarantavimo priemonėms pagal abi programas ir privataus kapitalo priemonei pagal COSME programą. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal COSME ir *Horizontas 2020* įgyvendinamos FP nėra laikomos valstybės pagalba, o tai yra vienas pranašumų prieš iš ES SP ar valstybės lėšų įgyvendinamas FP. Taip pat pagal abi programas finansuojamos FP gali būti derinamos su FP, įgyvendinamomis iš nacionalinių ar regioninių bei kitų institucijų (pvz., EIB) programų. 2017 m. duomenimis Lietuvoje pagal *Horizontas 2020* garantijų FP garantijos buvo suteiktos 7 MVĮ, o bendra suteiktų garantijų vertė siekia 5,4 mln. EUR.⁶⁵ Tuo tarpu COSME finansavimu 2017 m. duomenimis pasinaudojo 317 MVĮ, kurioms suteiktų garantijų suma siekia 40,3 mln. EUR.⁶⁶ EIF pagal COSME programą suteikė EK užtikrintas garantijas „Swedbank“, todėl KĮ skolindama įmonėms gali pasinaudoti papildomu užtikrinimo šaltiniu ir suteikti finansavimą ir tais atvejais, kai įmonės neturi pakankamo užstato⁶⁷. Tiesioginių garantijų priemonių pagal abi programas tinkami FT yra viešosios ir privačios kredito ar finansų įstaigos arba paskolų (skolos) fondai, garantijų dydžiai – iki 50 proc., o dengiamas nuostolis – nesumokėta pagrindinio sandorio dalis ir (ar) palūkanos. Abiem atvejais tinkami sandoriai yra naujas skolinis finansavimas, kuris apima paskolas ir lizingą (COSME atveju dar ir subordinuotas bei konvertuojamas paskolas ir bankines garantijas, o *Horizontas 2020* atveju – obligacijas), o taip pat leidžiami atsinaujinantys sandoriai, pvz., kredito linijos. Tačiau iš programos *Horizontas 2020* finansuojamos neapribotos portfelinės garantijos, o COSME programos atveju – pirmo nuostolio apribotos portfelinės garantijos, t. y. garantijų išmokų suma yra ribojama viršutinės ribos norma, kuri negali viršyti 20 proc. Todėl kapitalo poreikio mažinimo prasme *Horizontas 2020* FP turėtų būti FT patrauklesnė. Taip pat skiriasi maksimalus tinkamo sandorio dydis – programos *Horizontas 2020* atveju jis gali siekti 7,5 mln. EUR, o COSME programos atveju – 150 tūkst. EUR, tačiau ši riba gali būti viršyta, jei sandoris neatitinka programos *Horizontas 2020* kriterijų, ir galutiniai naudos gavėjai – programos *Horizontas 2020* atveju galutiniais naudos gavėjai gali būti ne tik SVV subjektai, bet ir mažos vidutinės kapitalizacijos įmonės (iki 499 darbuotojų imtinai). Tačiau programos *Horizontas 2020* atveju yra nustatyti reikalavimai dėl MTEP veiklų, kurie gali labai riboti galimų galutinių naudos gavėjų ratą. Be to, pagal COSME programą teikiamos garantijos yra nemokamos, o programos *Horizontas 2020* atveju nustatytas metinis garantijos mokestis.

Pergarantavimo FP priemonių sąlygos iš esmės yra analogiškos tiesioginių garantijų priemonių sąlygoms, išskyrus tinkamus FT, kurie šiuo atveju yra viešos ar privačios garantijų schemos, garantijų institucijos ar kitos KĮ ir FĮ, turinčios teisę teikti garantijas. Todėl detaliau šių priemonių sąlygos nėra analizuojamos.

⁶⁴ <https://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritis/verslo-aplinka/smulkiojo-ir-vidutinio-verslo-politika/verslumo-skatinimas/euopos-sajungos-verslumo-skatinimo-iniciatyvos/cosme-programa>

⁶⁵ European Investment Fund. *InnovFin SME Guarantee. Implementation Update*. 2017

⁶⁶ European Investment Fund. *Competitiveness of Enterprises and SMEs – Loan Guarantee Facility. Implementation Update*. 2017

⁶⁷ <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/pirmieji-du-dideli-lietuvos-projektai-gavo-efsi-finansavima->

Pagal COSME programą įgyvendinamos privataus kapitalo FP tinkami FT yra investiciniai fondai, privataus kapitalo fondai ir specialios paskirties subjektai (*angl. Special purpose vehicles*). Galutiniai naudos gavėjai pagal šią priemonę yra SVV subjektai augimo ir plėtros stadijose, o į tokius galutinius naudos gavėjus turi būti investuota daugiau nei 50 proc. fondo, kuriam skiriamos lėšos iš COSME programos, investicijų sumos. Toks reikalavimas gali būti laikytinas privalumu, kadangi jis išplečia galimų investicijų ratą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad privačių nepriklausomų investuotojų dalis fonde turi sudaryti bent 30 proc., o tai yra palankesnis reikalavimas nei nustatytas naujuosiuose valstybės pagalbos reglamentuose. Tačiau pagal šią COSME programos priemonę COSME programos lėšų dalis gali sudaryti ne daugiau 25 proc. bendros išipareigojimų sumos. Be to, visi investuotojai pelną turi pasidalyti proporcingai.

2004 m. įstojusi į ES, Lietuva prisijungė ir prie Europos ekonominės erdvės (toliau – EEE), todėl jai tapo prieinama EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų parama (subsидijos). Pirmuoju (2004–2009 m.) paramos laikotarpiu Lietuvai buvo skirta 67,3 mln. EUR EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų paramos įvairiems projektams ir subsidijų schemoms įgyvendinti. EEE parama buvo skirstoma pagal 9 prioritetus. Beveik pusė visos iš EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų skirtos Lietuvai paramos (29,5 mln. EUR) teko sveikatos apsaugos ir vaikų priežiūros iniciatyvoms. Apie penktadalis paramos (11,2 mln. EUR) buvo skirta kultūros paveldo projektams skirtiems istoriniams pastatams išsaugoti. Kitos pagrindinės remtos sritys buvo pilietinės visuomenės stiprinimas per nevyriausybinę organizaciją fondą (5 mln. EUR), regioninės politikos plėtra (6,15 mln. EUR), žmoniškųjų išteklių raida, parama skirta Šengeno sistemos reikalavimams įgyvendinti bei moksliniai tyrimai⁶⁸. Antrasis EEE ir Norvegijos finansinių mechanizmų laikotarpis apėmė 2009–2014 m.⁶⁹ Šiuo laikotarpiu Lietuvai skirta 45,6 mln. EUR (bruto) Norvegijos ir 38,4 mln. EUR (bruto) EEE paramos įvairiems projektams šalyje įgyvendinti. EEE paramos instrumento finansuojamos programos veiklos nesusijusios su verslumo (SVV) skatinimu. Norvegijos finansinio mechanizmo lėšų įgyvendinimo laikotarpis baigėsi 2016 m. balandžio mėnesį. Dėl laiko faktoriaus programos intervencijos nebepersidengė su EIM planuojamomis priemonėmis, nes dauguma EIM verslui skirtų 2014–2020 m. programavimo laikotarpio priemonių buvo pradėtos įgyvendinti tik 2015 m. pabaigoje. 2016 m. buvo sutarta dėl sekančio paramos etapo 2014–2021 m. laikotarpiumi. Norvegijos finansinio mechanizmo lėšoms numatytas 117,6 mln. EUR biudžetas, iš kurių 56,2 mln. EUR suteikiama iš EEE finansinio mechanizmo lėšų ir 61,4 mln. EUR – iš Norvegijos finansinio mechanizmo lėšų, kurios yra skirtos įvairiems verslo, socialinės apsaugos, aplinkosaugos ir kitų sričių projektams finansuoti⁷⁰.

2007–2017 m. Šveicarija Lietuvai pagal bendradarbiavimo programą skyrė beveik 70,9 mln. Šveicarijos frankų (virš 58 mln. EUR) paramą pagal 4 teminius prioritetus: aplinka ir infrastruktūra, parama žmogaus ir socialinei plėtrai, nevyriausybinių organizacijų skatinimas bei saugumas, stabilumas ir parama reformoms. Visos paramos sutartys pagal Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programą jau pasirašytos, skirtos lėšos turi būti panaudotos iki 2017 m. vidurio, tolimesnės bendradarbiavimo galimybės kol kas nėra nurodomos.⁷¹

⁶⁸ ESTEP analizė

⁶⁹ Ten pat

⁷⁰ LR finansų ministerija, <https://finmin.lrv.lt/lt/es-ir-kitos-investicijos/eee-ir-norvegijos-parama/2014-2021-m-eee-ir-norvegijos-parama>

⁷¹ Lietuvos ir Šveicarijos bendradarbiavimo programos įgyvendinimo vertinimas, 2017

https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/L%C5%A0BP%20%C4%AFgyvendinimo%20vertinimo%20ataskaita_galutine.pdf

ERPF lėšomis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo finansuojamos Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programa bei Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programa.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Europos teritorinio bendradarbiavimo tikslo programos (įskaitant Lietuvos ir Latvijos bei Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo programas) buvo pratęstos, siekiant skatinti šalių bendradarbiavimą bei padėti spręsti bendras pasienio regionų problemas. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Lietuvos – Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programai yra skirta 62,5 mln. EUR, iš kurių 53,2 mln. EUR – ERPF lėšų dalis⁷², o Lietuvos – Latvijos bendradarbiavimo per sienos programai – 65 mln. EUR, iš kurių beveik 55 mln. EUR ERPF lėšos⁷³. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu pagrindiniai šių programų tikslai yra panašūs į 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu iškeltus tikslus: palaikyti ir skatinti kokybišką užimtumą bei darbo jėgų mobilizaciją, socialinę įtraukti, mažinant skurdą ir diskriminaciją bei valdžios institucijų gebėjimų stiprinimas, gerinant viešąjį administravimą. Finansavimas verslo subjektams tiesiogiai pagal Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programą 2007–2013 m. nebuvo teikiama, tačiau, LR vidaus reikalų ministerijos duomenimis, asocijuotoms privačioms struktūroms nebuvo draudžiama gauti paramą pagal šias programas, jei asocijuotos privačios struktūros projekte nebuvo pagrindinis partneris. Paramą pagal Latvijos ir Lietuvos bendradarbiavimo per sieną programą galėjo gauti vietos ir regioninės valdžios institucijos, nacionalinės valdžios institucijos, įstaigos, kurių veiklą reglamentuoja viešoji teisė, nevyriausybinės organizacijos. Abi programos su EIM verslui skirtomis priemonėmis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu nekonkuravo.

2014–2020 m. programavimo laikotarpio Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimo per sieną programoje yra numatyta parama ne tik valdžios institucijoms bei nevyriausybinėms organizacijoms, bet ir įmonių inkubatorių plėtrai, taip pat numatyta investicinė parama savisamdai, labai mažoms įmonėms ir įmonių steigimui finansuoti. Kadangi EIM įgyvendinamos FP yra taip pat skirtos SVV, priemonės gali konkuruoti su bendradarbiavimo per sieną programų intervencijomis.

Šiuo metu, 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, EIM įgyvendina šias verslui skirtas priemones⁷⁴:

- ✓ 03.1.1-IVG-T-809 priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas“: finansuojama veikla – dalinis palūkanų kompensavimas SVV subjektams.
- ✓ 03.3.1-IVG-T-810 priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas“: finansuojama veikla – dalinis palūkanų kompensavimas MVĮ.
- ✓ 04.2.1-IVG-T-811 priemonė „Dalinis palūkanų kompensavimas“: finansuojama veikla – paskolų ir finansinės nuomos (lizingo) sandorių, skirtų įrangai ir technologijoms (technologiniams sprendimams), įgalintiems didinti įmonių energijos vartojimo efektyvumą, diegti, dalinis palūkanų kompensavimas pramonės įmonėms.
- ✓ 03.3.1-LVPA-K-838 priemonė „Dizainas LT“: finansuojama veikla – MVĮ netechnologinių inovacijų sukūrimo ir (ar) diegimo gamybos procesuose ir (ar) paslaugose skatinimas, pritaikant originalius gaminių/paslaugų dizaino sprendimus.
- ✓ 03.3.1-LVPA-K-841 priemonė „DPT pramonei LT+“: finansuojama veikla – didelio poveikio technologijų (toliau – DPT) diegimas Lietuvos tradicinės pramonės šakose, siekiant stiprinti

⁷² ES bendradarbiavimas, <http://www.esbendradarbiavimas.lt/etbt/interreg-v-a-lietuvos-ir-lenkijos-bendradarbiavimo-per-siena-programa/>

⁷³ ES bendradarbiavimas, <http://www.esbendradarbiavimas.lt/etbt/interreg-v-a-latvijos-ir-lietuvos-bendradarbiavimo-per-siena-programa/>

⁷⁴ 2017 m. rugsėjo 14 d. duomenys, šaltinis www.esinvesticijos.lt

ir modernizuoti MVĮ pramoninę bazę, sudarant sąlygas masinei inovatyvių produktų (panaudojant DPT) gamybai plėtoti.

✓ 03.3.1-LVPA -K-806 priemonė „E-verslas LT“: finansuojama veikla – elektroninio verslo sprendimų, kuriais siekiama optimizuoti su gamybos ir (ar) paslaugų teikimu ir veiklos organizavimu susijusius verslo procesus, diegimas MVĮ.

✓ 03.3.2-IVG-T-829 priemonė „Eco konsultantas LT“: finansuojama veikla – konsultacinių ekspertinių paslaugų teikimas MVĮ efektyvesnio išteklių naudojimo, gamtinių resursų tausojimo ir panašiais klausimais.

✓ 03.3.2-LVPA-K-832 priemonė „Eco-inovacijos LT“: finansuojama veikla – MVĮ netechnologinių ekoinovacijų diegimas ir skatinimas: aplinkosaugos vadybos (valdymo) sistemų pagal tarptautinių standartų reikalavimus diegimas ir (ar) gamybos technologinių ir (ar) aplinkosauginių auditų, kurių pagalba būtų pateikta racionalaus išteklių naudojimo ir taršos prevencijos analizė, atlikimas; ekologiškas projektavimas.

✓ 03.3.2-LVPA-K-837 priemonė „Eco-inovacijos LT“: finansuojama veikla – MVĮ technologinių ekoinovacijų diegimas ir skatinimas. Siekiant sumažinti neigiamas klimato kaitos ir šiltnamio efekto pasekmes, numatomos investicijos į materialųjį turtą (įrenginius, technologijas), kurių įdiegus mažėja neigiamas ūkinės veiklos poveikis aplinkai, skatinama pramoninė simbiozė ir užtikrinamas tęstinis aplinkos apsaugos efektas t. y. investicijos į švaresnės gamybos inovacijas (jų įdiegimą), kuriose taikomi racionalių išteklių naudojimo ir taršos prevencijos metodai (pavyzdžiui, proceso modernizavimas (optimizavimas) tikslu sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ir (ar) tausoti gamtos išteklius, beatliekinė gamyba, atliekų pakartotinis naudojimas ir (ar) perdirbimas, atliekamos šilumos panaudojimas (rekuperavimas, regeneravimas), srautų atskyrimas kt.).

✓ 03.2.1-IVG-T-825 priemonė „Expo konsultantas LT“: finansuojama veikla – aukštos kokybės konsultacijos MVĮ eksporto ir įmonių tarptautinio bendradarbiavimo skatinimo klausimais.

✓ 03.2.1-LVPA-K-802 priemonė „Expo sertifikatas LT“: finansuojama veikla – MVĮ planuojamų eksportuoti produktų sertifikavimas, įskaitant reikalingus bandymus ir tyrimus.

✓ 03.1.1-LVPA-K-839 priemonė „Inkubatoriai LT“: finansuojama veikla – parama inkubatorių (verslo, menų inkubatorių, kūrybinių rezidencijų) kūrimuisi ir (arba) esamų plėtrai. Planuojama finansuoti naujų arba besiplečiančių inkubatorių infrastruktūros kūrimą, siekiant sudaryti sąlygas teikti kokybiškas inkubavimo paslaugas naujai įsisteigusiems ir ne ilgiau kaip trejus metus veikiantiems SVV subjektams pirmuosius penkerius veiklos metus.

✓ 03.3.1-FM-F-818 priemonė „Invest FP“: finansuojama veikla – FP, kuriomis finansuojamos MVĮ investicijos į naujų gamybos technologinių linijų išsigijimą ir įdiegimą, esamų gamybos technologinių linijų modernizavimą, įmonės vidinių inžinerinių tinklų, kurių reikia naujoms gamybos technologinėms linijoms diegti ar esamoms modernizuoti, įrengimą, modernių ir efektyvių technologijų diegimą paslaugų sektoriuose, taip pat užtikrinti šių gamybos ir paslaugų teikimo pajėgumų veikimą, įgyvendinimas.

✓ 09.4.3-ESFA-K-814 priemonė „Kompetencijos LT“: finansuojama veikla – specialiųjų mokymų, skirtų sektorinių kompetencijų ugdymui, įmonėms teikimas; darbo veikloje įgyjamų aukšto meistriškumo kvalifikacijų posistemės sukūrimas; mokymai pradedančiųjų įmonių darbuotojų kompetencijoms ugdyti.

✓ 09.4.3-IVG-T-813 priemonė „Kompetencijų vaučeris“: finansuojama veikla – mokymai įmonėms, taikant „kompetencijų vaučerio sistemą“, skirtą didinti kvalifikacijos tobulinimo bei kompetentingumo plėtos galimybių prieinamumą įmonių darbuotojams.

✓ 09.4.3-ESFA-T-846 priemonė „Mokymai užsienio investuotojų darbuotojams“: finansuojama veikla – užsienio investuotojų, investuojančių Lietuvos Respublikos teritorijoje į gamybą ir (ar) paslaugas, darbuotojų mokymas ir kvalifikacijos tobulinimas, įskaitant mokymo darbo vietoje organizavimą.

✓ 03.2.1-LVPA-K-801 priemonė „Naujos galimybės LT“: finansuojama veikla – pavienis MVĮ ir jos produkcijos pristatymas užsienyje vykstančiose tarptautinėse parodose bei grupinis MVĮ ir jų produkcijos pristatymas užsienyje ir (ar) Lietuvoje vykstančiose tarptautinėse parodose, mugėse ir verslo misijose.

✓ 03.3.1-LVPA-K-820 priemonė „Procesas LT“: finansuojama veikla – netechnologinių inovacijų sukūrimo ir (ar) diegimo gamybos procesuose ir (ar) paslaugose skatinimas, numatant produkto, proceso ir paslaugų standartų diegimą MVĮ, remiant inovatyvių vadybos metodų ir valdymo sistemų diegimą MVĮ.

✓ 03.3.1-LVPA-K-803 priemonė „Regio Invest LT+“: finansuojama veikla – modernių technologijų diegimas MVĮ, pritaikant esamus ir kuriant naujus gamybos ir paslaugų teikimo pajėgumus naujiems ir esamiems gaminiams gaminti ir paslaugoms teikti. Finansavimu skatinamos MVĮ investicijos į naujų gamybos technologinių linijų įsigijimą ir įdiegimą, esamų gamybos technologinių linijų modernizavimą, įmonės vidinių inžinerinių tinklų, kurių reikia naujoms gamybos technologinėms linijoms diegti ar esamoms modernizuoti, įrengimą, modernių ir efektyvių technologijų diegimą paslaugų sektoriuose, taip pat siekiama užtikrinti šių gamybos ir paslaugų teikimo pajėgumų veikimą.

✓ 03.2.1-LVPA-V-826 priemonė „Tarptautiškumas LT“: finansuojamos veiklos – perspektyvinių sektorių tikslinėse eksporto rinkose strategijų parengimas; atrinktų perspektyvinių sektorių rinkodara tikslinėse rinkose.

✓ 01.2.1-FM-F-816 priemonė „Technoinvestas“: finansuojama veikla – FP, kuriomis finansuojamos įmonės (įskaitant pradedančias, jaunas, pumpurines, ankstyvosios vystymosi stadijos inovatyvias įmones bei startuolius), vykdančios arba ketinančios vykdyti MTEPI veiklas sumanios specializacijos srityse, įgyvendinimas.

✓ 03.2.1-LVPA-K-807 priemonė „Verslo klasteris LT“: finansuojama veikla – įmonių grupių (klasterių) sinergija paremtos veiklos, nukreiptos į naujų eksporto rinkų paiešką (konsultacinės, įskaitant ekspertines, paslaugos, narystė tarptautiniuose tinkluose (platformose), rinkodaros priemonių, skirtų įsiliejimui į tarptautinius tinklus, rengimas ir kita).

✓ 03.1.1-IVG-T-819 priemonė „Verslo konsultantas LT“: finansuojama veikla – aukštos kokybės verslo konsultacijos, įskaitant specializuotas konsultacijas verslo plėtros klausimais SVV subjektams.

✓ 03.1.1-FM-F-817 priemonė „Verslumas FP“: finansuojama veikla – SVV poreikius atitinkančių finansavimo modelių rėmimas, kuris leistų užtikrinti finansinių šaltinių prieinamumą verslui, ypatingą dėmesį skiriant naujam verslui.

✓ 03.1.1-LVPA-V-815 priemonė „Verslumas LT“: finansuojama veikla – aukštos kokybės konsultacinės paslaugos tikslinių grupių (jaunimo, moterų, neįgaliųjų, vyresnio amžiaus asmenų, emigrantų, šeimos verslų atstovų) SVV subjektams, vykdančioms veiklą ne ilgiau kaip 5 metus, skatinant verslumą regionuose (MVĮ bendradarbiavimo (tinklaveikos); bendradarbybės centrų veiklą; kūrybinių ir kultūrinių industrijų verslo skatinimas); verslo plėtrą (konsultacijos socialinio verslo, antrosios galimybės, verslo perdavimo temomis) ir skaitmeninį verslą (pradedančiųjų inovatyvių įmonių skatinimas).

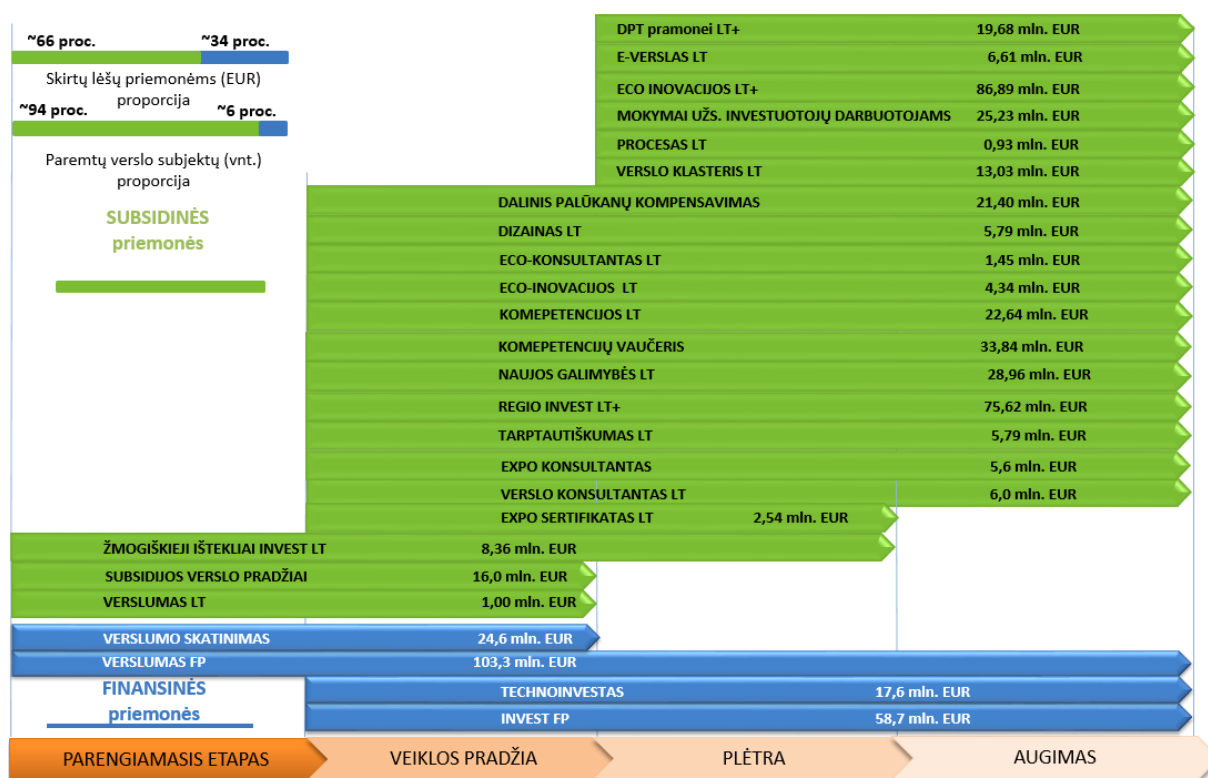
✓ 09.4.3-ESFA-K-805 priemonė „Žmogiškieji ištekliai Invest LT+“: finansuojama veikla – užsienio investuotojų, investuojančių Lietuvos Respublikos teritorijoje į gamybą ir paslaugas, darbuotojų mokymas ir kvalifikacijos tobulinimas (mokymas, kuriuo suteikiama ir tobulinama kvalifikacija, specializuotos profesinės žinios ir įgūdžiai, bendrieji įgūdžiai), įskaitant mokymo darbo vietoje organizavimą.

Taip pat SADM įgyvendina šias verslui skirtas priemones⁷⁵:

✓ 07.3.3-IVG-T-428 priemonė „Subsidijos verslo pradžiai“: finansuojama veikla – dalinis darbuotojo (-ų) darbo užmokesčio išlaidų kompensavimas tiems verslo subjektams, kurie yra gavę finansavimą (paskolą) pagal FP „Verslumo skatinimas 2014–2020“.

✓ 07.3.3-FM-F-424 priemonė „Verslumo skatinimas 2014–2020“: finansuojama veikla – paskolų teikimas pradedantiesiems verslą, derinant su konsultavimu verslo plano parengimo ir įgyvendinimo klausimais.

43 pav. Iš ES SF lėšų 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinamų verslo rėmimo priemonių pasiskirstymas

Administruodama Lietuvos kaimo plėtros 2014–2020 m. programą ŽŪM įgyvendina „Ūkio ir verslo plėtros“ subsidinę priemonę, tarp kurios remiamų veiklos sričių yra „Parama ekonominės veiklos pradžiai kaimo vietovėse“ ir „Parama investicijoms, skirtoms ne žemės ūkio veiklai kurti ir plėtoti“, skirtos verslui, nesusijusiam su žemės ūkio produktų gamyba, kurti ir vystyti. Šios priemonės aukščiau minėtos veiklos sritys konkuruoja su EIM ir SADM įgyvendinamomis ir planuojamomis įgyvendinti verslo finansavimo FP.

Lietuvos verslas turi nemažą potencialą, yra sukuriama puikių idėjų, tačiau neretai trūksta žinių ir galimybių jas patikrinti, patobulinti ir įgyvendinti. Siekiant padėti pradedantiesiems verslininkams jų idėjų vystymo procese, kuriama nauja FP „Akceleravimo fondas“, per kurią bus teikiamos akceleravimo veiklos ir investicijos jaunam verslui. Atrinkti „Akceleravimo fondo“ valdytojai ir jų

⁷⁵ 2017 m. rugsėjo 14 d., šaltinis www.esinvesticijos.lt

komandos padėtų perspektyvių idėjų autoriams spręsti finansavimo, verslo administravimo, finansų, juridinius, žmogiškųjų išteklių, techninius ir kitus klausimus. Nors verslui yra teikiamos įvairios konsultacijos, tačiau planuojama nauja FP būtų grįsta „Akceleravimo fondo“ valdymo komandų tiesioginiu dalyvavimu vystant startuolį. Jaunam verslui trūksta kompetencijų ir kasdienės realios praktinės pagalbos vystant verslą ir priimant strateginius sprendimus. Dėl šios priežasties pagal šią FP būtų teikiamos ne tik konsultacijos, bet „Akceleravimo fondo“ valdymo komandos tiesiogiai dalyvautų vystant startuolius. Konsultantų motyvacija nėra paremta verslo sėkme, todėl daug efektyvesnis pagalbos startuoliams modelis yra nuolatinis darbas kartu ir investavimas į išvystytą idėją. Atsižvelgiant į tai, ši FP nekonkuruotų su jau įgyvendinamomis verslui skirtomis priemonėmis.

4.4 Valstybės pagalbos problematika

2013–2014 metais buvo peržiūrėti ir atnaujinti pagrindiniai valstybės pagalbą FP srityje reglamentuojantys ES teisės aktai.

4.4.1 De minimis reglamentas

Pagal 2006 m. gruodžio 15 d. Komisijos Reglamentą (EB) Nr. 1998/2006 dėl sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (toliau – Reglamentas Nr. 1998/2006) *de minimis* pagalba galėjo būti teikiama iki 2014 m. birželio 30 d. Priėmus Komisijos Reglamentą (ES) Nr. 1407/2013 dėl Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 107 ir 108 straipsnių taikymo *de minimis* pagalbai (toliau – *de minimis* reglamentas), atsirado papildomi apribojimai, su kuriais yra susiduriama priemonių su *de minimis* pagalbos elementu įgyvendinimo metu.

De minimis reglamentas apribojo *de minimis* pagalbos teikimą garantijų atveju. Pagal *de minimis* reglamentą, *de minimis* pagalba garantijų atveju, skaičiuojant bendrąjį subsidijos ekvivalentą supaprastintu būdu, gali būti teikiama tik tuo atveju, kai garantijos suma neviršija 1,5 mln. EUR, o garantijos terminas – 5 metai arba, kai garantijos suma neviršija 750 tūkst. EUR, o garantijos terminas – 10 metų. Reglamente Nr. 1998/2006 buvo ribojama tik garantijos suma.

De minimis reglamente taip pat nustatytas supaprastintas bendrojo subsidijos ekvivalento skaičiavimo būdas mažoms trumpo termino paskoloms, t. y. paskoloms, kurios užtikrintos ne mažiau kaip 50 proc. paskolos vertės užstatu ir kurios neviršija 1 mln. EUR ir 5 metų trukmės arba 500 tūkst. EUR ir 10 metų trukmės.

De minimis reglamente nustatyta, kad 200 tūkst. EUR *de minimis* pagalbos riba taikoma susijusioms įmonėms. Tokia nuostata labai apriboja įmonių galimybę pasinaudoti *de minimis* pagalba, nes atitinkamos nuostatos taikymas sumažina leistiną 200 tūkst. EUR ribą vienai įmonei.

Dėl aukščiau paminėtų apribojimų 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu planuojamų FP įgyvendinimas pagal *de minimis* reglamentą gali apriboti įmonių galimybes pasinaudoti finansavimu, todėl atskiroms priemonėms (Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas I, Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II, Ko-investicinis fondas, Ko-investicinis fondas II, Ko-investicinis fondas MTEPI, Ko-investicinis fondas susisiekimui, Akceleravimo fondas bei Plėtros Fondas I, Plėtros fondas II) naudojamos bendrosios išimties reglamentu, arba gali būti notifikuotos valstybės pagalbos schemos.

4.4.2 Bendrosios išimties reglamentas

Bendrosios išimties reglamente valstybės pagalbos reikalavimai FP nustatyti 3 skirsnyje, kuris apima ne tik rizikos kapitalo investicijas, kaip buvo nustatyta Komisijos Reglamente (EB)

Nr. 800/2008 skelbiančiame tam tikrų rūšių pagalbą suderinama su bendrąja rinka taikant Sutarties 87 ir 88 straipsnius (toliau – Reglamentas Nr. 800/2008), bet ir garantijų bei paskolų formas.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad bendrosios išimties reglamento 21 straipsnyje yra nustatyti papildomi ribojimai tinkamoms finansuoti įmonėms, kurie iš esmės apriboja šio reglamento taikymo galimybes įmonėms pagal jų dydį, t. y. pagalba negali būti teikiama didelėms įmonėms (kas nėra ribojama *de minimis* reglamente), bei pagal įmonių veiklos trukmę, t. y. pagalba neteikiama įmonėms, veiklą rinkoje vykdančioms ilgiau nei 7 m. po jų pirmo komercinio pardavimo, išskyrus paskesnių investicijų atveju arba tuo atveju, kai įmonei reikia pradinės rizikos finansų investicijos, kuri, remiantis verslo planu, parengtu siekiant patekti į naują produkto ar geografinę rinką, yra didesnė nei 50 proc. jų vidutinės metinės apyvartos per ankstesnius 5 metus.

Be to, bendrosios išimties reglamento 21 straipsnyje padidinti reikalavimai privačiam dalyvavimui rizikos kapitalo ir paskolų FP atvejais nuo 30 proc. pagal Reglamentą Nr. 800/2008 taikytą MVĮ remiamose teritorijose, įskaitant Lietuvą, iki mažiausiai 40 proc. įmonių, kurios veiklą bet kurioje rinkoje vykdo mažiau nei 7 m. nuo savo pirmo komercinio pardavimo, arba 60 proc. įmonių, kurioms reikia pradinės rizikos finansų investicijos, kuri, remiantis verslo planu, parengtu siekiant patekti į naują produkto ar geografinę rinką, yra didesnė nei 50 proc. jų vidutinės metinės apyvartos per ankstesnius 5 metus bei paskesnių investicijų atvejais. Taip pat nustatytas privalomas mažiausiai 10 proc. privatus dalyvavimas rizikos finansuose, suteiktuose tinkamoms finansuoti įmonėms prieš jų pirmą komercinį pardavimą bet kurioje rinkoje. Tačiau jeigu rizikos finansų priemonė įgyvendinama per FT ir yra skirta tinkamoms finansuoti įmonėms skirtingais plėtros etapais ir nėra privataus kapitalo dalis tinkamų finansuoti įmonių lygmeniu, FT pasiekia privataus dalyvavimo normą, kuri yra bent svertinis vidurkis, grindžiamas atskiroms pagrindinio portfelio investicijoms ir susidaręs tokioms investicijoms pritaikius mažiausias dalyvavimo normas, kaip nurodyta anksčiau šioje pastraipoje.

Bendrosios išimties reglamente garantijų atveju taip pat nustatytas ribojimas viršutinei ribos normai (angl. *cap*), kuris gali būti ne didesnis nei 25 proc. garantuojamo portfelio. Be to, nemokamai gali būti teikiamos garantijos, kurios padengia tik tikėtinus nuostolius. Jeigu garantija apima ir netikėtus nuostolius, FT už šią dalį turi mokėti rinkos sąlygas atitinkantį garantijos atlyginimą (mokestį).

Atkreiptinas dėmesys, kad bendrosios išimties reglamento 21 straipsnis rizikos finansų suma vienai įmonei apriboja 15 mln. EUR. Tačiau daugeliu atveju MVĮ ši suma dėl jos dydžio neturėtų būti ribojantis veiksnys.

Be to, bendrosios išimties reglamento 21 straipsnyje yra nustatyti ir kiti reikalavimai pačioms FP, sprendimų dėl finansavimo priėmimui bei FT.

Bendrosios išimties reglamento 22 straipsnis nustato kitokius reikalavimus garantijų, investicijų ir paskolų FP atvejais, kurie panašūs į *de minimis* reglamento reikalavimus, tačiau šis straipsnis taikomas tik mažų įmonių, veikiančių ne ilgiau kaip 5 metus po jų registracijos, atveju.

Atkreiptinas dėmesys, kad bendrosios išimties reglamento 22 straipsnyje nustatytos maksimalios paskolų, investicijų ar garantijų sumos gali būti padvigubintos mažoms ir novatoriškoms įmonėms.

Kai kurios bendrosios išimties reglamento nuostatos, susijusios su MVĮ finansavimu, 2017 m. birželio 14 d. Komisijos reglamentu (ES) 2017/1084 buvo pakeistos, pavyzdžiui, dviejų įmonių susijungimo būdu sukurta įmonė ne ilgiau kaip penkerius metus nuo seniausiai įkurtos įmonės laikoma

tinkama gauti verslo pradžios pagalbą, tačiau naujos nuostatos reikšmingai nepakeitė galiojančių MVĮ finansavimo reikalavimų.

Taigi, pagrindiniai ribojimai taikant bendrosios išimties reglamentą FP, būtų reikalavimai tinkamų finansuoti įmonių dydžiui, veiklos trukmei bei privačiam dalyvavimui.

4.4.3 Komunikatas dėl rizikos finansų investicijų

Komisijos komunikatas dėl valstybės pagalbos rizikos finansų investicijoms skatinti gairių (2014/C19/04) (toliau – komunikatas dėl rizikos finansų investicijų) taikytinas ne tik SVV subjektams, tačiau ir mažoms bei novatoriškoms vidutinės kapitalizacijos įmonėms (angl. *small mid-cap and innovative mid-cap*), t. y. su tam tikrais apribojimais veikloms, pagal šį komunikatą pagalbą galima teikti ir įmonėms, turinčioms iki 1 500 darbuotojų.

Rizikos finansų pagalbos priemonės pagal komunikatą dėl rizikos finansų investicijų, išskyrus fiskalines paskatas, taikytinas tiesioginėms investicijoms į tinkamas finansuoti įmones, visada turi būti įgyvendinamos per FT arba alternatyvias prekybos platformas.

Atkreiptinas dėmesys, kad taikant komunikatą dėl rizikos finansų investicijų, galima išvengti *de minimis* reglamento ir bendrosios išimties reglamento apribojimų FP, t. y. apribojimų finansavimo dydžiui, privačiam dalyvavimui (gali būti mažesnis nei bendrosios išimties reglamente), garantijos dydžiui (gali siekti 90 proc.), viršutinei ribos normai (gali siekti 35 proc.) ir pan. Tačiau, pagal komunikatą dėl rizikos finansų investicijų teikiamą valstybės pagalbą, priešingai nei *de minimis* reglamento ir bendrosios išimties reglamento atvejais, būtina notifikuoti.

Notifikuojant valstybės pagalbos schemą pagal šį komunikatą, reikalingas išankstinis vertinimas (angl. *ex ante assessment*). FP, kurios dalinai finansuojamos iš ES SF, atveju tinka ir išankstinis vertinimas, atliktas pagal Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 dalį.

4.4.4 Valstybės pagalbos problematika susisiekimui skirtos FP atveju

2018 metais buvo parengtas išankstinio vertinimo atnaujinimas, papildant jį nauja finansine priemone susisiekimui (mobilumo paslaugų ir produktų, intelektinių transporto sistemų (ITS) ir inovatyvių transporto technologijų) srityje. Valstybės pagalbos problematikos analizė parodė, kad analizuojama sritis ir nauja susisiekimui skirta finansinė priemonė nepasižymi specifine valstybės pagalbos problematika, lyginant su esamomis finansinėmis priemonėmis ir jų finansuojamomis sritimis.

4.5 Standartinės FP

Kaip jau minėta vertinimo 1.2 dalyje, siekiant sudaryti palankesnes sąlygas naudotis nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu arba tarpvalstybiniu lygmeniu nustatytais FP, kurias valdo arba už kurių valdymą atsako VI pagal Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 38 straipsnio 3 dalies a punktą, taip vadinamu Komisijos Įgyvendinimo aktu (reglamentu) yra nustatytos tam tikrų FP standartinėms sąlygoms taikytinos taisyklės. Šias standartinės sąlygas atitinkančios standartinės (angl. *off-the-shelf*) FP laikomos atitinkančiomis valstybės pagalbos taisyklės.

2014 m. rugsėjo 11 d. Įgyvendinimo aktu buvo patvirtintos dvi standartinės FP, skirtos SVV, – pasidalytos portfelio rizikos paskolos (angl. *Portfolio Risk Sharing Loan*) ir apribota portfelio garantija (angl. *Capped Portfolio Guarantee*). 2016 m. liepos 11 d. EK patvirtino trečią SVV skirtą standartinę

FP, – bendro investavimo priemonė (angl. *Co-investment Facility*). Bendro investavimo priemonė yra nuosavo kapitalo fondas, valdomas FT, kuris įnašus iš Europos struktūrinių ir investicijų fondų programos investuoja į MVI. Bendro investavimo priemonė pritrauks papildomų investicijų į MVI, palaikant partnerystę su privačiojo sektoriaus jungtiniais investuotojais dėl kiekvieno sandorio atskirai.⁷⁶

Pagrindinės standartinių FP sąlygos ir jų palyginimas su FP, įgyvendinamomis iš 2007–2013 m. programavimo laikotarpio ES SF lėšų bei 2014–2020 m. programavimo laikotarpio įgyvendinamomis ar planuojamomis įgyvendinti, yra pateiktas 24, 25 ir 26 lentelėse.

24 lentelė. Pagrindinės pasidalytos portfelio rizikos paskolų standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su FRSP ir PRP sąlygomis

	Pasidalytos portfelio rizikos paskolos (standartinė FP)	FRSP	PRP
Finansavimo paskirtis	Investicijos ir apyvartinis kapitalas veiklos plėtrai	Investicijos ir apyvartinis kapitalas veiklos plėtrai ir stiprinimui	Investicijos ir apyvartinis kapitalas veiklos plėtrai
Maksimalus paskolos dydis	Iki 1 mln. EUR (iki 75 proc. ES SF lėšos ir ne mažiau kaip 25 proc. FT lėšos)	Iki 4,8 mln. EUR (50 proc. ES SF lėšos ir 50 proc. FT lėšos)	Iki 4 mln. EUR (45 proc. ES SF lėšos ir 55 proc. FT lėšos)
Rizikos pasidalijimas	Min. 25 proc. rizikos turi prisiimti FT	50:50	45:55
Galutiniai naudos gavėjai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai
Paskolos trukmė	1–10 m.	1–10 m.	1–10 m.
Palūkanų norma	FT lėšų daliai – rinkos palūkanų norma. Bendra palūkanų norma mažinama proporcingai viešojo įnašo lėšų daliai	Rinkos palūkanų norma	45 proc. paskolos daliai nėra, 55 proc. paskolos daliai rinkos sąlygos, pritaikius palūkanų nuolaidą numatytą sutartyje; arba rinkos palūkanų norma visai paskolos daliai
Valstybės pagalba	<i>De minimis</i>	Nėra	De minimis pagalba; arba nėra, kai palūkanų norma rinkos sąlygomis taikoma visai paskolos daliai
Valdymo (administravimo) mokestis	Galimas	Yra	Yra

Šaltinis: INVEGA

⁷⁶ 2016 m. liepos 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2016/1157, kuriuo dėl finansinių priemonių standartinių sąlygų, taikomų bendro investavimo priemonei ir miestų plėtros fondui, iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 964/2014

25 lentelė. Pagrindinės apribotos portfelio garantijos standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su FLPG paskoloms ir lizingui bei portfelinėmis garantijomis paskoloms

	Apribota portfelio garantija (standartinė FP)	FLPG paskoloms	FLPG lizingui	PGP (portfelinės garantijos paskoloms)	PGL (portfelinės garantijos lizingo sandoriams)
Garantijos tipas	Portfelinė garantija	Portfelinė garantija	Portfelinė garantija	Portfelinė garantija	Portfelinė garantija
Garantuojamo sandorio paskirtis	Investicijos ir apyvartinis kapitalas veiklos plėtrai (kredito linijos negalimos)	Investicijos ir apyvartinis kapitalas veiklos plėtrai ir stiprinimui (galimos kredito linijos)	Investicijos	Investicijos ir apyvartinis kapitalas	Investicijos į naują įrangą ir įrengimus
Garantijos dydis	Iki 80 proc.	80 proc.	80 proc.	80 proc.	80 proc.
Viršutinės ribos norma (angl. Cap Rate)	Ne daugiau kaip 25 proc.	20 proc.	25 proc.	20 proc.	25 proc.
Garantuojamų paskolų (lizingo sandorių) trukmė	1–10 m.	1–10 m.	1–10 m.	1–10 m.	1–10 m.
Maksimali garantijos suma	0,434 mln. EUR	1,5 mln. EUR	1,5 mln. EUR	1,5 mln. EUR	1,5 mln. EUR
Galutiniai naudos gavėjai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai	SVV subjektai
Valstybės pagalba	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>	<i>De minimis</i>
Garantijos mokestis (atlyginimas)	Nėra, tačiau galima mokėti valdymo mokestį FT, valdančiam garantijų fondą	Vienkartinis 0,5–1 proc.	Vienkartinis 0,5–1 proc.	Vienkartinis 0,5–1 proc	Vienkartinis 0,5–1 proc

Šaltinis: INVEGA

26 lentelė. Pagrindinės bendro investavimo standartinės FP sąlygos ir jų palyginimas su ko-investicinių fondų sąlygomis

	Bendro investavimo priemonė (standartinė FP)	Ko-investicinis fondas II	Ko-investicinis fondas MTEPI*	Ko-investicinis fondas susisiekimui
Finansavimo paskirtis	Į MVĮ nuosavą kapitalą MVĮ parengiamajame, veiklos pradžios ir plėtros etapuose arba investuoti į naujų projektų įgyvendinimą, patekimą į naujas rinkas arba naujas esamų įmonių veiklos kryptis	Į sumamosios specializacijos sektoriuose veikiančių MVĮ, kurios vykdo MTEPI veiklas (50 proc. fondo investicijų), akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose	Į sumamosios specializacijos sektoriuose veikiančių MĮ, kurios vykdo MTEPI veiklas, akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtros) stadijose	Į MVĮ, kurios kuria mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriamą CO ₂ emisiją, akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose
Investavimo laikotarpis	Iki 2023-12-31	Iki 2023-12-31	Iki 2023-12-31	Iki 2023-12-31
Privačios lėšos, proc.	Pagal bendrosios išimties reglamentą nuo 10 iki 60 proc., investuojama į fondą	Ne mažiau nei 10 proc. investuojama į MVĮ	Iki 10 proc. (privaloma pritraukti bent iki 10 proc. privačių lėšų, tačiau privatūs investuotojai skatinami skirti ir daugiau lėšų)	Ne mažiau nei 10 proc. investuojama į MVĮ
Investuotojų gaunama pelno dalis (angl. <i>Hurdle Rate</i>) RKF lygmenyje	FT skiriamas atlygis, kuris atitinka tuo metu panašiomis aplinkybėmis skiriamą rinkos standartus atitinkantį atlygį, įskaitant teisę į pelno dalį (pagal papildomas sąlygas)	Iki 6 proc.	Iki 6 proc.	Iki 6 proc.
Maksimalus investicijos į vieną MVĮ dydis	Iki 15 mln. EUR	Iki 10 proc. fondo vertės	Iki 20 proc. fondo vertės	Iki 20 proc. fondo vertės
Galutiniai naudos gavėjai	MVĮ	MVĮ	MĮ	MVĮ

* Duomenys paimti iš Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinio vertinimo (toliau – MTEPI išankstinis vertinimas), kuriam 2017 m. rugsėjo 29 d. pritarė darbo grupė, sudaryta Lietuvos Respublikos finansų ministro 2017 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. 1K-280.

Atkreiptinas dėmesys, kad apribotos portfelio garantijos atveju, jei ji įgyvendinama per fondų fondą, atsiranda papildomas lygmuo – FT, valdantis garantijų fondą, su kuriuo fondų fondo valdytojas sudaro finansavimo sutartį, o bankai ir lizingo bendrovės, kurių su SVV subjektais sudaromi sandoriai yra traukiami į garantuotus portfelius, yra vadinamos finansų įstaigomis. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinamose FLPG būtent bankai (lizingo bendrovės), kurių su SVV subjektais sudaromi sandoriai yra traukiami į garantuotus portfelius, yra FT. Dėl šio papildomo lygmens, su kuriuo pagal standartines FP sąlygas fondų fondo valdytojas turi pasirašyti finansavimo sutartį, atsiradimo gali būti sudėtinga įgyvendinti apribotos portfelio garantijos standartinę FP tuo atveju, jei fondų fondo valdytojas yra ir FĮ, galinti teikti (teikianti) garantijas.

Be to, pasidalytos portfelio rizikos paskolų ir apribotos portfelio garantijos standartinių FP atveju, palyginus su 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu, yra labiau ribojama apyvartinio kapitalo paskolų paskirtis, t. y. negalimos apyvartinio kapitalo paskolos veiklos stiprinimui bei negalimos finansuoti kredito linijos, kas susiaurina galimų paskolų gavėjų ratą ir sumažina galimybes pasiskolinti verslui reikalingas lėšas.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Lietuvoje planuojamos įgyvendinti ir įgyvendinamos pasidalytos portfelio rizikos paskolų, apribotų portfelinių garantijų ir ko-investicinių fondų FP, kurios specialiai skirtos konkrečioms pagal tam tikrą prioritetą nustatytiems tikslams pasiekti, ir jų sąlygos nuo standartinių FP sąlygų skiriasi.

5 Papildomų viešųjų ir privačių lėšų šaltinių pritraukimas

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Reglamentas Nr. 1303/2013 nurodo tris lėšų pritraukimo būdus:

- fondų fondo lygmeniu;
- FT lygmeniu;
- galutinio naudos gavėjo lygmeniu.

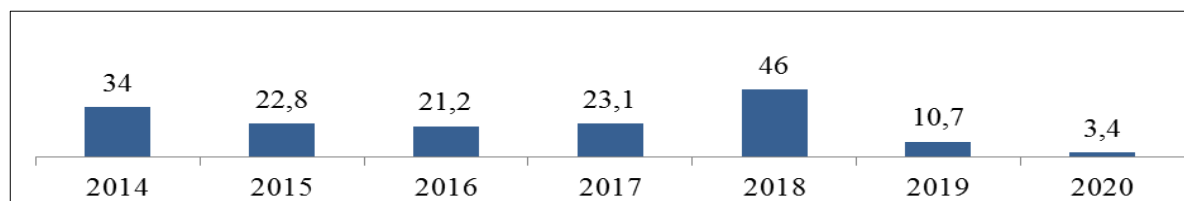
Remiantis 2017 m. pakartotinės apklausos metu FT pateiktais duomenimis, planuojama, kad skolinės FP iš FĮ pritrauks apie 160 mln. EUR privačių lėšų per metus, o rizikos kapitalo FP – nuo 15,44 mln. EUR iki 58,4 mln. EUR iš privačių investuotojų per visą 2014–2020 m. programavimo laikotarpį.

RKF valdytojų teigimu, dabartinė fondo pelno pasidalijimo tvarka yra tinkama, tačiau grąža kai kuriais atvejais galėtų būti didinama siekiant pritraukti daugiau privačių investuotojų.

Siekiant pritraukti daugiau privačių investuotojų į RKF veiklą, galima būtų naudoti alternatyviają „First North“ rinką, kaip alternatyvią finansavimo pritraukimo formą. SVV finansavimo pritraukimas per alternatyviają „First North“ rinką kol kas nėra išvystytas. Tačiau verta pažymėti, kad ko-investicinių fondų FP yra sukurtos paskatos investuotojams dalyvauti šioje alternatyvioje rinkoje. Pagal šių FP investavimo strategiją, jeigu MVĮ (MĮ), iki pradinės rizikos finansų investicijos ar per 12 mėn. laikotarpį po fondo pradinės rizikos finansų investicijos atlikimo į ją dienos pagal šią FP yra pritraukusi papildomai lėšų (viešo ar kitu akcijų platinimo investuotojams būdu) ir yra įtraukta į alternatyviają „First North“ rinką Lietuvos Respublikoje, ko-investiciniam fondui paskirstoma mažesnė uždirbtų pajamų dalis (daugiau pajamų lieka privatiems investuotojams) nei tuo atveju, kai MVĮ (MĮ), iki fondo pradinės rizikos finansų investicijos ar per 12 mėn. laikotarpį po fondo pradinės rizikos finansų investicijos atlikimo į ją dienos pagal šią FP nėra pritraukusi papildomai lėšų (viešo ar kitu akcijų platinimo investuotojams būdu) ir nėra įtraukta į alternatyviają „First North“ rinką Lietuvos Respublikoje. Alternatyviojoje „First North“ rinkoje šiuo metu yra 2 privačių akcininkų valdomos Lietuvos įmonės. Apie 5 proc. pakartotinėje apklausoje apklaustų SVV nurodė svarstę galimybę dalyvauti alternatyvioje „First North“ rinkoje.

Daliai 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinamų FP bus naudojamos ir iš 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendintų (įgyvendinamų) FP grįžtančios lėšos. 44 pav. nurodytos 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendintų (įgyvendinamų) FP grįžtančios lėšos pamečiui (mln. EUR).

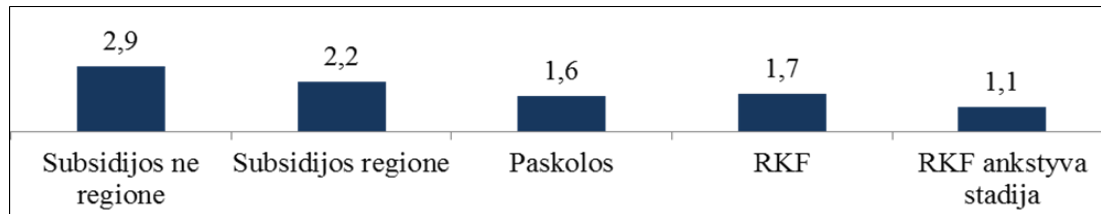
44 pav. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendintų (įgyvendinamų) FP grįžtančios lėšos pamečiui (mln. EUR)

Vertinant privačių lėšų pritraukimą subsidijų ir FP atveju, finansinis svetas skaičiuojamas kaip santykis tarp visų projektui pritrauktų lėšų ir ES lėšų. Nors tipinių projektų svetai rodo didesnę

subsidijų efektyvumą pritraukiant privačias lėšas, paskolų ir RKF atveju lėšos turi grįžtamąjį efektą ir juos galima naudoti ne vieną kartą. Tokiu atveju įprastiniai finansiniai svertai turi būti dauginami iš grįžtamojo efekto multiplikatoriaus 45 pav. pavaizduoti tipinių projektų finansiniai svertai.

45 pav. Tipinių projektų finansiniai svertai

BIF pasižymi dideliu privačių lėšų pritraukimo efektu – 100 mln. EUR BIF investicijų į atitinkamus RKF, investuojančius ne tik Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, bet ir už šių valstybių ribų, padėjo pritraukti 235 mln. EUR iš kitų investuotojų, t. y. vienas atitinkamų valstybių investuotas euras padėjo pritraukti 2,5 EUR lėšų investicijoms. Tikėtina, kad BIF2 padės pritraukti mažiausiai 160 mln. EUR iš kitų investuotojų.

5.1 Potencialių viešųjų ir privačių lėšų šaltinių identifikavimas

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu privačios lėšos gali būti pritrauktos fondų fondo lygmeniu arba atskiros FP, kai nsteigiamas fondų fondas lygmeniu (pvz., grįžusios (nacionalinės valstybės biudžeto) lėšos), FT lygmeniu (KĮ nuosavos lėšos, privačių investuotojų lėšos) ir galutinių naudos gavėjų lygmeniu (jų nuosavos lėšos įgyvendinant projektą).

5.1.1 Privačios KĮ lėšos

Apklaustų 4 FĮ⁷⁷ skaičiavimais, jos FT lygmeniu galėtų pritraukti apytiksliai 121 mln. EUR per metus, jeigu būtų įgyvendinamos priemonės, nurodytos 27 lentelėje⁷⁸. Atsižvelgiant į tai, kad pagal turimą patirtį, FĮ prognozės dažniausiai būna optimistinės ir į tai, kad apklausoje dalyvavo visos pagrindinės FĮ, įgyvendinančios FP iš ES SF lėšų, galima teigti, kad ateityje FĮ pagal skolines priemones galės bendrai pritraukti apytiksliai iki 52 proc. privačių lėšų FP lygyje.

27 lentelė. Skolinėms FP įgyvendinti skirtų ES lėšų suma (kartu su fondų valdytojų valdymo mokesčiu) ir planuojamų pritraukti FT privačių lėšų suma per metus, remiantis interviu su FĮ

FP	Priemonei įgyvendinti skirtų ES lėšų suma, mln. EUR	Planuojamų pritraukti FT privačių lėšų suma per metus, mln. EUR
Portfelinės garantijos paskoloms	17,3	60,12
Portfelinės garantijos lizingui	4,3	5,0
Portfelinės garantijos faktoringui	4,3	5,0

⁷⁷ Žiūrėti vertinimo 3.2.3 dalį

⁷⁸ FT apklausų metu buvo nurodomos preliminarios priemonės, kurios galėtų būti įgyvendinamos 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu

Garantijų fondas	29	11,77
Lengvatinės paskolos	57,65	0,15
Pasidalytos rizikos paskolos	90,4	35,0
Lengvatinės paskolos pradedantiems verslą	21,5	0,32
Iš viso lėšų per metus:	224,45	117,31

Šaltinis: EIM, pakartotinė FT apklausa (2017 m.)

5.1.2 Privatūs investuotojai

Atsižvelgiant į RKF nustatytus arba planuojamus privačių lėšų pritraukimo reikalavimus ir FP skirtas arba numatytas skirti ES SF lėšas, galima teigti, kad į RKF planuojama pritraukti nuo 40,8 mln. EUR iki 52,9 mln. EUR per visą FP įgyvendinimo laikotarpį (28 lentelė).

28 lentelė. SVV subjektams planuojamos panaudoti lėšos per RKF FP, remiantis nustatytais (planuojamais) reikalavimais

RKF tipas	Bendras investicijų dydis, mln. EUR		
	Fondo dydis	ES lėšos*	Privačios lėšos
Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas	10,23	10,23	8 (MVĮ lygyje)
Plėtros fondas I	24,5	14,5	10
Plėtros fondas II	27,2	16,2	11
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas I	20,13	13,8	6,33
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II	15,5	13,8	1,5
Ko-investicinis fondas	12,1-17,6	11	1,1-6,6
Ko-investicinis fondas II	10,18-14,84	9,28	0,9-5,56
Ko-investicinis fondas MTEPI	4,25	4	0,25
Ko-investicinis fondas susisiekimui	4,4	4	0,4
Akceleravimo fondas	14,18	13,5	0,68
Iš viso:	142,67-152,83	110,31	40,16-50,32

Lėšos nurodytos be fondų fondo valdytojo valdymo išlaidų.

Šaltinis: INVEGA ir MTEPI išankstinis vertinimas

Būtina atkreipti dėmesį, kad 2014 m. atlikus LT VCA tyrimą, buvo nustatyta, jog Lietuvoje tuo metu veikė per mažai RKF, ypač investuojančių ankstyvoje veiklos vystymosi stadijoje ir į MTEPI srityje veikiančias įmones ankstyvoje veiklos vystymosi stadijoje. Atsižvelgus į vertinimo rezultatus, kurie parodė RKF trūkumą, 2016 m. buvo sudaryta sutartis tarp INVEGOS, EIM ir FM, kuria įsteigtas

VFF. 2018 m. pakeista VFF steigimo ir finansavimo sutartis, ir padidinta fondo lėšų suma dėl suplanuotų įgyvendinti FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ ir „Akceleravimo fondas“.

Taip pat planuojama, kad BIF2 padės pritraukti mažiausiai 160 mln. EUR kitų investuotojų lėšų, kurių dalis bus investuota ir į Lietuvos įmones.

5.1.3 Grįžusios (nacionalinės valstybės biudžeto) lėšos

Pagal 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu FP reglamentuojančius teisės aktus, į kontroliuojantįjį fondą grįžusios lėšos ir uždirbtos pajamos turi būti naudojamos tiems patiems tikslams⁷⁹, todėl, atsižvelgiant į planuojamus grįžtančių lėšų srautus, kai kurios FP, priklausomai nuo to, kurias FP būtų patogiau įgyvendinti tik pagal nacionalinius teisės aktus, yra finansuojamos iš šių lėšų. 29 lentelėje galima matyti grįžtančių lėšų srautus kasmet. Lėšų suma nurodoma apytiksliai metų pabaigai.

⁷⁹ 2013 m. rugpjūčio 28 d. LRV nutarimas Nr. 791 „Dėl įgyvendinant finansų inžinerijos priemones grįžusių ir grįžiančių lėšų panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“

29 lentelė. Iš INVEGOS fondo, JEREMIE kontroliuojančiojo fondo ir VSF grįžtančių lėšų pasiskirstymas, mln. EUR

Metų pabaiga	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Iš viso
INVEGOS fondo grįžusios lėšos, iš jų:*	0	-	0	24,45	32,06	33,23	29,36	24,00	38,24	8,59	9,00	8,08	9,55	9,58	-	-	1,60	262,75
Grįžusios lėšos, kurios bus naudojamos INVEGOS fondo esamiems įsipareigojimams dengti	0	0	0,01	1,07	0,27	43,68	21,21	49,14	46,52	20,60	13,41	1,20	0,88	0,77	0,62	0,64	0,46	200,49
Laisvos grįžusios lėšos	0	0	-	23,38	31,79	-10,45	8,15	-25,14	-8,28	-12,02	-4,41	6,88	8,67	8,80	10,93	12,81	11,14	62,26
Laisvos VSF grįžusios lėšos, iš jų:	0	0	0	0	1,36	3,13	3,32	2,17	1,47	0,41	0,07	0,07	0,07	0,04	0,02	-	0	12,12
Grįžusios lėšos, kurios bus naudojamos Verslumo skatinimo fondo esamiems įsipareigojimams dengti	-	-	-	-	0,00	0,14	0,24	0,28	0,36	0,38	0,32	0,36	0,32	0,33	0,27	0,27	0,27	3,54
Laisvos grįžusios lėšos	-	-	-	-	1,36	2,99	3,08	1,89	1,11	0,03	-0,25	-0,29	-0,25	-0,29	-0,26	-0,27	-0,27	8,57
JEREMIE kontroliuojančiojo fondo grįžusios lėšos, iš jų:	0,17	5,21	14,77	0,02	0,32	0,43	1,39	3,42	6,05	6,95	3,42	2,03	2,03	-	-	-	-	46,21
Grįžusios lėšos, kurios bus naudojamos JEREMIE kontroliuojančiojo fondo esamiems įsipareigojimams dengti	0,17	5,21	14,77	0,02	0,32	0,43	1,39	2,84	-	-	-	-	-	-	-	-	-	25,15
Laisvos grįžusios lėšos	-	-	-	-	-	-	-	0,58	6,05	6,95	3,42	2,03	2,03	-	-	-	-	21,06
Iš viso grįžusios lėšos, iš jų:	0,17	5,21	14,77	24,47	33,95	22,81	21,18	23,14	46,04	10,66	3,42	2,03	2,03	0	0	0	0	209,88
Grįžusios lėšos, kurios bus naudojamos esamiems įsipareigojimams dengti	0,17	5,21	14,77	1,09	0,59	44,25	22,84	52,26	46,88	20,98	13,73	1,56	1,20	1,10	0,90	0,92	0,73	229,18
Laisvos grįžusios lėšos, pamečiui	0	-	-	23,38	33,15	-7,46	11,23	-22,67	-1,12	-5,04	-1,24	8,62	10,45	8,51	10,68	12,54	10,87	91,90
Laisvos grįžusios lėšos kaupiamuoju būdu, iš jų:	0	0	0	23,38	56,53	49,07	60,30	37,05	29,88	17,90	13,23	19,82	28,24	36,76	47,43	59,97	70,84	70,84
INVEGOS fondo	0	0	0	23,38	55,17	44,72	52,87	27,72	19,45	7,43	3,02	9,90	18,57	27,37	38,31	51,12	62,26	62,26
Verslumo skatinimo fondo	0	0	0	0	1,36	4,35	7,44	9,33	10,44	10,47	10,22	9,92	9,67	9,38	9,12	8,85	8,57	8,57
JEREMIE kontroliuojančiojo fondo	0	0	0	0	0	0	0	0,58	6,63	13,58	17,00	19,03	21,06	21,06	21,06	21,06	21,06	21,06

Šaltinis: sudaryta INVEGOS, pagal EIM, EIF ir INVEGOS pateiktus duomenis

*Į grįžtančių lėšų prognozę įtrauktos palūkanų pajamos iš investicijų, darant prielaidą, kad investicijos bus laikomos iki išpirkimo termino pabaigos

5.2 Skatinamosios priemonės, kuriomis būtų galima pritraukti finansavimą

Studijoje pateikta FĮ atstovų nuomone, įgyvendinti SVV subjektams skirtas lengvatines FP jų FĮ labiausiai paskatintų galimybė prisiimti kuo mažesnę riziką ir rizikos pasidalijimas. Mažiausiai KĮ sprendimus įgyvendinti paskolų FP skatina KĮ mokamos mažesnės palūkanos už jų administruojamų FP lėšas. Nei viena iš apklaustų KĮ taip pat neišskyrė už priemonės administravimą (valdymą) mokamo mokesčio, kaip svarbaus faktoriaus, skatinančio dalyvauti įgyvendinant FP. Tačiau apklaustos KĮ pabrėžė, kad jei paskolų portfelis būtų didelis, administravimo mokestis didintų FP patrauklumą, kadangi administravimo mokestis yra skaičiuojamas proporcingai paskolų portfelio dydžiui.

Kaip nurodoma LT VCA tyrime, sąlygos, kurioms keičiantis privatūs investuotojai skirtų didesnes investicijų sumas į RKF, yra šios: auganti, stabili Lietuvos ekonomika, papildomos paskatos iš valstybės pusės, taip pat tai, jei fondus steigtų ir juos valdytų valdytojų komanda su sėkminga investavimo patirtimi, kas lemtų didesnę rinkoje pasirodančių sėkmingų sandorių pavyzdžių ir kt. Kuriant keturis naujus RKF (Bendrai su verslo angelais investuojantį fondą, Plėtros fondą I, Plėtros fondą II ir Ankstyvos stadijos ir plėtros fondą II), kurių valdytojų atrankos procesas buvo paskelbtas 2017 m. sausį, INVEGA bendradarbiauja su EBRD. LT VCA teigimu, tarptautinių institucijų dalyvavimas RKF kūrimo turėtų pritraukti privačius investuotojus, kadangi padėtų užtikrinti didesnę privačių investuotojų pasitikėjimą būsimais fondais.

Svarbu akcentuoti, kad daugiau nei 95 proc. privačių investuotojų, dalyvavusių LT VCA tyrime, teigia, jog tuo atveju, jeigu valstybė taikytų papildomas paskatas privačių investuotojų pritraukimui į Lietuvoje veikiančius RKF, jų investicijų dydis augtų nuo 20–50 proc. Pakartotinėje apklausoje RKF valdytojai taip pat pabrėžė, kad valstybės paskatos ir motyvacinės priemonės yra būtinos, norint pritraukti daugiau privačių investuotojų. Pasirinkta paskatos forma lemtų investicijų dydį, o paskata turėtų leisti tikėtis aukštesnės grąžos. Ne mažiau svarbu yra užtikrinti, kad paskatos būtų nukreiptos ir į pačius RKF, kad jiems būtų lengviau steigtis, nes, jeigu paskatos būtų nukreiptos tik į privačius investuotojus, rinkos dalyvių nuomone, tai ne visuomet keistų jų požiūrį į didesnę lėšų investavimą. Taip pat rekomenduojama taikyti aiškų ir paprastą reguliavimą, kuris atitinka gerąją tarptautinę praktiką.

Apie 65 proc. LT VCA apklaustų privačių investuotojų mano, kad valstybės, kaip pagrindinės investuotojos, dalyvavimas RKF įgyvendinime yra reikalingas. Valstybės dalyvavimas šiose priemonėse apima tokius privalumus, kaip skaidrumo ir saugumo užtikrinimas, suteikia daugiau pasitikėjimo privatiems investuotojams, kadangi yra taikoma fondų valdytojų detali atranka (kruopštus patikrinimas), todėl privatūs investuotojai labiau pasitiki atrinkta valdytojų komanda. Akcentuojama ir nauda valstybei per efektyvų valstybės lėšų valdymą, kai siekiama investuoti su planuojama grąža, nors tai gali būti interpretuojama ir kaip dalinis trūkumas, kadangi valstybė investuodama ne visuomet investicijų pajamingumą laiko pagrindiniu prioritetu. Valstybės, kaip pagrindinės investuotojos, finansavimo svarbą RKF valdytojai patvirtino ir pakartotinėje apklausoje. Apklaustų RKF valdytojų teigimu, valstybės lėšų skyrimas šiuo metu yra būtinas.

Viena iš svarbiausių priežasčių, kas vis dėlto priverstų privačius investuotojus, kurie mano, kad valstybės, kaip pagrindinės investuotojos, dalyvavimas RKF įgyvendinime yra nereikalingas (35 proc.), keisti turimą neigiamą nuomonę dėl investavimo į fondus su valstybe yra tarptautinių finansų įstaigų, pvz., EIF ar EBRD, dalyvavimas ir įsitraukimas per investicijas ir (ar) valdymą į rizikos kapitalo fondus, kadangi tokiu atveju bus užtikrintas investicinės veiklos skaidrumas, užtikrinta, kad bus išvengta politinių interesų derinimo investiciniame kontekste.

Svarbu pabrėžti, kad apie 50 proc. LT VCA atliktame tyrime dalyvavusių privačių investuotojų teigia, kad investuotų į RKF, kuriame valstybę, kaip pagrindinį investuotoją, atstovautų nacionalinė finansų įstaiga (agentūra), pvz., INVEGA. Vis dėlto, vertinant gana ankstyvą rizikos kapitalo rinkos Lietuvoje išsivystymo lygį, dauguma privačių investuotojų akcentuoja, kad tarptautinės organizacijos dalyvavimas ir (ar) bendradarbiavimas su Lietuvos institucijomis užtikrina spartesnę teigiamų investicinių sprendimų priėmimą. Remiantis bendrosios išimties reglamentu, RKF, investuojantys į jau įsikūrusias ir veikiančias įmones iki 7 metų, turės pritraukti ne mažiau kaip 40 proc. privataus kapitalo lėšų. Atsižvelgiant į tai, bet kokie veiksmai, leidžiantys suabejoti rizikos kapitalo priemonių gyvybingumu ir patikimumu, gali iš esmės neigiamai paveikti RKF siekius pritraukti reikiamas privačias lėšas.

LT VCA tyrime pateiktos apklausos rezultatai rodo, kad valstybės vaidmuo toliau vystant rizikos kapitalo rinką yra labai svarbus ir jis toks išlieka daugelyje užsienio šalių. Tačiau tam, kad įtikinti privačius investuotojus, valstybė, skirdama lėšas rizikos kapitalo rinkos vystymui, privalo užtikrinti, kad bet koks veiklos (investicijų) valdymas yra grindžiamas ekonomikos dėsniais ir sprendimai būtų priimami atsižvelgiant į rinkos ekonomikos sąlygas.

Bendrovių (kartais dar vadinamas „korporatyvinis“) valdymas (angl. *corporate governance*) – laikytina kita svarbia priemone, kuri siekia padėti įveikti sunkumus, susijusius su įmonių (ypač nacionalinių institucijų atstovaujančių valstybės interesus) skaidriu valdymu ir pasitikėjimo jomis didinimu. Dažnai privačių investuotojų išreikštas susirūpinimas dėl nacionalinių agentūrų dalyvavimo rizikos kapitalo veikloje yra žinojimas, kad paprastai jos siekia derinti tarpusavyje prieštaraujančius veiksmus, pvz., kai kuriais atvejais tai gali būti ekonominių ir socialinių tikslų derinimas. Dažnu atveju šiuos trūkumus spręsti yra siūloma agentūrose steigti stebėtojų tarybos organą⁸⁰. Tai akcentuojama ir LT VCA tyrime.

Kalbant apie priemones (pelno pasidalijimą, valdymo mokesčių dydį, kt.), padedančias pritraukti privačias lėšas, studijoje apklaustų RKF valdytojų nuomone, šiuo metu taikomos sąlygos, t. y. 6 proc. investuotojų gaunama pelno dalis (angl. *Hurdle Rate*) ir likusio pelno pasidalijimo proporcijos, yra tinkamos ir pakankamos. Tačiau, apklaustųjų nuomone, siekiant pritraukti privačius investuotojus į RKF, investuojantį į ankstyvosios veiklos vystymosi stadijos MVĮ, investuotojų gaunama pelno dalis galėtų būti mažesnė – apytiksliai 4 proc. Atsižvelgiant į tai, kad verslo akceleravimo priemonė būtų įgyvendinama kaip RKF, nustatyta iki 6 proc. siekianti investuotojų gaunama pelno dalis. Taip pat, atskirais atvejais, kai įgyvendinamos akceleravimo FP, galima numatyti ir pelno pasidalijimą kiekvienos investicijos, o ne RKF lygiu, tai siekiant paskatinti RKF valdytojus uždirbti didesnę pelną, kuris būtų dalijamas ir RKF valdytojui, o ne tik būtų gražinama visa valstybės finansuota suma. Nors toks dalijimas yra nuostolingas valstybei, bet būtinas, siekiant, kad būtų investuota į ypač ankstyvos (priešparengiamosios stadijos įmones).

Pakartotinės apklausos metu RKF valdytojais nurodė, šiuo metu veikiančios pelno pasidalinimo schemas yra veiksmingos, tačiau RKF patrauklumą privatiems investuotojams mažina RKF nustatyti įvairūs apribojimai, pavyzdžiui, 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu taikytas maksimalaus investicijos į vieną įmonę dydžio per metus ribojimas, ar investavimo teritorijos ribojimas, ar paskesnių investicijų po 2023 m. pab. ribojimas, kuris taikomas 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu. 2017 m. pakartotinės FT apklausos metu RKF atstovai taip pat nurodė, kad didelę įtaką

⁸⁰ Remiantis LR įstatymais, jei bendrovėje sudaroma stebėtojų taryba, valdyba yra atskaitinga ne akcininkams, o stebėtojų tarybai, kuri, savo ruožtu, yra atskaitinga akcininkams.

privatų investuotojų dalyvavimui turi tokie veiksniai kaip minimalaus valstybės įsitraukimo į RKF valdymą užtikrinimas, tarptautinių finansinių institucijų (EIF, EBRD) pritraukimas.

Svarstant privatų lėšų pritraukimą į rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“, ekspertai pateikė skirtingas galimas alternatyvas:

- Dalies ekspertų nuomone, tokiems verslo akceleravimo fondams yra labai sunku pritraukti privatų lėšų, nes jie orientuojasi į prieš-parengiamosios ir parengiamosios stadijos startuolius, todėl privatų lėšų pritraukimas galėtų būti rekomenduojamas, bet neprivalomas, o maksimalus lėšų pritraukimas neturėtų būti didesnis nei 10 proc. fondo vertės;

- Kiti ekspertai išreiškė nuomonę, kad galimas didesnis lėšų pritraukimas, tačiau tokiu atveju, pelnas iš investicijų turėtų būti dalijamas kiekvienos konkrečios investicijos atveju, o ne fondo lygiu.

Svarstant privatų lėšų pritraukimą į siūlomą naują SM priemonę „Ko-investicinis fondas sūsisiekimui“, kaip ir kitų RKF atveju, privatus lėšas pritraukti turėtų padėti 6 proc. investuotojų gaunama pelno dalis (angl. *Hurdle Rate*) ir likusio pelno pasidalijimo proporcijos. Papildomai reikia pažymėti, kad steigiamo ko-investicinio fondo paskirtis yra sumažinti arba išskaidyti privatų investuotojų (verslo angelų komandų ar kitų investicijų iniciatorių) patiriamą riziką investuojant į fondo tematinę sritį atitinkančią konkrečią įmonę, vadinasi, pats steigiamas ko-investicinis fondas tarnauja kaip skatinamoji priemonė, kuria pritraukiamas privatus finansavimas. Planuojama, kad ko-investicinio fondo investicijose privatų lėšų dalis sudarys ne mažiau 10 proc.

5.3 Numatomo FP svarto apskaičiavimas

Remiantis metodologija, finansinis svortas skaičiuojamas kaip santykis tarp visų projektui pritrauktų lėšų ir ES lėšų. Finansinis svortas ESTEP analizėje prilyginamas kiekybinei pridėtinei vertei, kadangi ir privatus, ir ES lėšos sutelkiamos iki projektų lygmens (pastaba: tais atvejais, kai projekto finansavimo struktūroje yra įmonės nuosavų lėšų dalis, ji mažina finansinį svortą). Toliau aprašant finansinius svortus pagal atskiras FP formas, remiamasi ESTEP analize.

5.3.1 Finansinis svortas rizikos kapitalo FP atveju

Jeigu rizikos kapitalo FP, skirtos finansuoti įmones prieš jų pirmą komercinį pardavimą bet kurioje rinkoje, būtų įgyvendinamos pagal bendrosios išimties reglamentą (plačiau žr. vertinimo 4.4.2 dalį), – ES lėšų dalis investicijose privalės sudaryti ne daugiau 90 proc. Tokiu atveju šių FP finansinis svortas tiesioginių lėšų pritraukimo etape ir kiekybinė pridėtinė vertė sudarytų **1,1** (1 (projekto vertė)/90 proc. ES lėšos), o pridėtinė kiekybinė vertė yra didesnė ir toks efektas atsiranda dėl iš investicijų grįžusių lėšų.

Jeigu rizikos kapitalo FP, skirtos investuoti į įmones, kurios veiklą bet kurioje rinkoje vykdė mažiau nei 7 metus nuo savo pirmo komercinio pardavimo, būtų įgyvendinamos pagal bendrosios išimties reglamentą – privatų lėšų dalis tokiose FP turės būti mažiausiai 40 proc. arba 60 proc., jeigu bus investuojama į įmones, kurioms reikia pradinės rizikos finansų investicijos, kuri, remiantis verslo planu, parengtu siekiant patekti į naują produkto ar geografinę rinką, yra didesnė nei 50 proc. jų vidutinės metinės apyvartos per ankstesnius 5 metus bei paskesnių investicijų atvejais, finansinis svortas tiesioginių lėšų pritraukimo etape sudarytų mažiausiai **1,7** (1 (projekto vertė)/60 proc. ES lėšos), o pridėtinė kiekybinė vertė yra didesnė ir toks efektas atsiranda dėl iš investicijų grįžusių lėšų.

Rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ atveju, steigiant RKF, vadovaujantis bendrosios išimties reglamento 22 straipsnio nuostatomis, privatų lėšų pritraukimas nėra būtinas. Tačiau, tuo

atveju, jei RKF būtų steigiamas numatant pritraukti tam tikrą privačių lėšų procentą (ne mažiau kaip 5 proc.), tuomet šios FP finansinis svetas tiesioginių lėšų pritraukimo etape ir kiekybinė pridėtinė vertė galėtų sudaryti **1,05** (1 (projekto vertė)/95 proc. ES lėšos).

Siūlomos naujos SM priemonės „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ atveju, vadovaujantis bendrosios išimties reglamentu, ES lėšų dalis investicijose privalės sudaryti ne daugiau 90 proc. Tokiu atveju šių FP finansinis svetas tiesioginių lėšų pritraukimo etape ir kiekybinė pridėtinė vertė sudarytų **1,1** (1 (projekto vertė)/90 proc. ES lėšos), o pridėtinė kiekybinė vertė yra didesnė ir toks efektas atsiranda dėl iš investicijų grįžusių lėšų.

Taip pat BIF2 atveju planuojama, kad finansinis svetas sudarytų mažiausiai 4,1 (1 (projekto vertė)/24,3 proc. valstybės lėšos).

5.3.2 Finansinis svetas paskolų priemonių atveju

Remiantis pirmine ir pakartotine bankų atstovų apklausa, daroma prielaida, kad galimos projekto finansavimo struktūros paskolų FP atveju yra tokios: 25 proc. nuosavų lėšų ir 75 proc. ES lėšomis remiama atsinaujinanti paskola arba 55 proc. nuosavų lėšų ir 45 proc. ES lėšomis remiama atsinaujinanti paskola. Daroma prielaida, kad vidutinė ES lėšų dalis paskoloje sudaro 60 proc. (kaip AKF ir PRP paskolų suminiu atveju), paskola gražinama lygiomis dalimis. Investicinių paskolų atveju – paskolos laikotarpis yra 7 metai, metinės palūkanos –2,35 proc.⁸¹ Apyvartinių paskolų atveju – paskolos laikotarpis – 2 metai, metinės palūkanos – 2,85 proc. (remiamasi rinkos praktika, kad apyvartinėms paskoloms paprastai taikomos 0,5 proc. punkto aukštesnės palūkanos). Abiem atvejais vertinamas 1 mln. EUR projektas ir daroma prielaida, kad visa investicijų suma yra tinkamos išlaidos. Tokiu atveju šios priemonės (investicinių paskolų dalies) finansinis svetas sudarytų **1,7** (1 000 000 EUR / 600 000 EUR). Kadangi paskola būtų gražinama ir iš gražintos metinės dalies būtų galima išduoti vis naujas paskolas, finansinė kiekybinė FP vertė skaičiuojama perpetuiteto pagrindu. Perpetuitetas (einamaisiais metais gražinamos paskolos dalis / palūkanų norma) arba būsimas pinigų srautas tolimesnėms investicijoms dabartine verte sudaro 3,65 mln. EUR. Tai yra 6,1 karto daugiau nei ES lėšų dalis paskoloje, tokiu atveju pridėtinė kiekybinė vertė sudaro **10,4** (finansinis svetas \times multiplikatorius = 1,7 \times 6,1). Apyvartinių paskolų atveju, finansinis svetas išlieka toks pats – **1,7**, o pridėtinė kiekybinė vertė dėl trumpesnio paskolos termino išauga iki **29,8**.

5.3.3 Finansinis svetas garantijų FP atveju

Individualių garantijų atveju vertinama, kad **finansinis svetas 2020 I ketv. sudarys apie 6**, kadangi remiamasi 2007–2013 m. statistika, kai GF buvo skirta 37,36 mln. EUR, o garantuotų paskolų, kurios buvo finansuotos ne iš ES lėšų, suma 2015 m. gruodžio 31 d. apytiksliai sudarė 259,57 mln. EUR.⁸² (259,57 / 37,36). Pažymėtina, kad 2007–2013 m. garantijų ir ES lėšomis remiamų paskolų derinimas buvo galimas, tačiau 2014–2020 m. pagal planuojamą reglamentavimą tokia galimybė nenumatoma.

⁸¹ Vidutinės palūkanos (2017 m.) ne finansinėms bendrovėms, <https://www.lb.lt/lt/nauji-paskolu-susitarimai-ir-ju-palukanu-normos>

⁸² http://www.invega.lt/site/files/failai/Garantij_fondas/GIF_lsos_iki_2014_03_31.pdf.

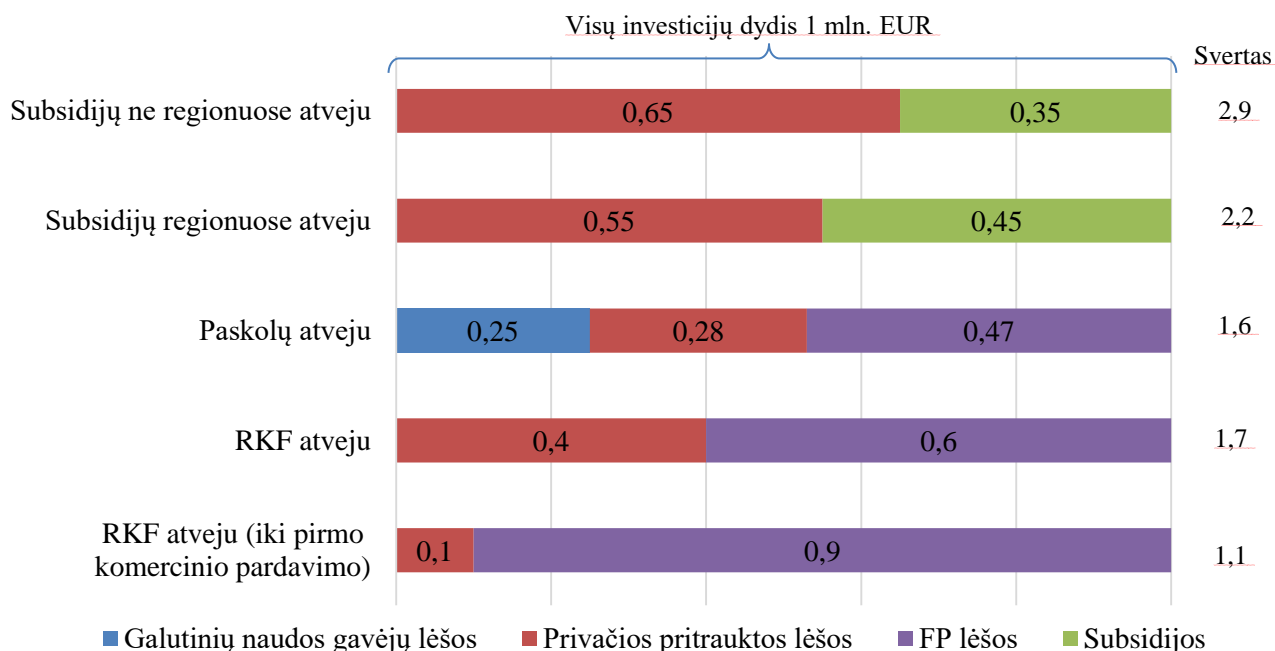
Portfelinių paskolų ir lizingo garantijų atveju garantijos intensyvumas – iki 80 proc., viršutinės ribos norma (angl. *cap rate*) – 20 proc. INVEGOS vertinimu, **finansinis svertas** galimai sudarytų 6,25.

5.3.4 FP ir subsidijų finansinių svertų palyginimas

Lyginant FP su paskolų palūkanų kompensavimo priemone ir darant prielaidą, kad projektas finansuojamas banko paskola, kuri nėra remiama ES lėšomis, ir esant 100 proc. palūkanų kompensacijai, bendra investicijos vertė dalinama iš bendros palūkanų subsidijos grynosios dabartinės vertės. Tokiu atveju investicinių paskolų atveju kiekybinė pridėtinė vertė sudaro 11,1, o apyvartinių kreditų atveju – 23,6. Kadangi daroma prielaida, kad projektui finansuoti nenaudojamos ES lėšos, o tik banko paskola, **finansinis svertas** lygus aukščiau nurodytai kiekybinei pridėtinei vertei.

Tipinių projektų finansinių svertų palyginimas pagal ESTEP vertinime aprašytus skaičiavimus pavaizduotas 46 pav.

46 pav. Tipinių projektų finansinių svertų palyginimas

Šaltinis: parengta autorių pagal ESTEP vertinimą ir bendrosios išimties reglamentą

Kaip matyti iš 46 pav., projektų, kurių dalį sudaro subsidijos, finansinis svertas yra didesnis, tačiau, kadangi subsidijos yra vienkartinės išmokos, kurios neturi grįžtančių lėšų efekto sukuriamos kiekybinės pridėtinės vertės, ilguoju laikotarpiu, vertinant pridėtinę kiekybinę vertę, efektyvesnės nei subsidijos yra FP ir su jomis susijusios priemonės.

6 Išmoktos pamokos

Kuriant ir įgyvendinant 2007–2013 m. programavimo laikotarpio FP buvo susidurta ne tik su 2007–2013 m. ES SF reglamentuojančių teisės aktų ribojimais, neišsamumais ar netikslumais, bet ir su priemonių kūrimo bei steigimo problemomis ar kliūtimis.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinant FP nesklandumai kilo dėl neaiškaus ir nesavalaikio FP reglamentavimo. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu EK taip pat vėlavo priimti teisės aktus, reglamentuojančius FP įgyvendinimą.

Vertinime išnagrinėta įvairių šalių FP įgyvendinimo patirtis ir atrinkti gerosios FP praktikos pavyzdžiai ir rekomendacijos:

- ✓ vienas kontroliuojantis fondas siūlantis visų rūšių FP;
- ✓ RKF, pritraukiantis lėšas kontroliuojančio fondo lygmeniu;
- ✓ įgyvendinant ankstyvosios stadijos rizikos kapitalo FP, kartu įgyvendinama ir akceleravimo veikla;
- ✓ paraleliai su paskolų FP įgyvendinami ir mokymai paskolų gavėjams;
- ✓ nepatartina taikyti apsaugos nuo nuostolių, riboti investavimo galimybių ir valstybės pagalbos schemas notifikavimo EK;
- ✓ skirti ypatingą dėmesį ankstyvosios veiklos vystymosi stadijos įmonių skatinimui;
- ✓ didinti skiriamą sumą rizikos kapitalo rinkos vystymui.

6.1 2007–2013 m. ir 2014–2020 m. programavimo laikotarpių reglamentavimas

Kaip išskiriama BGI vertinime, 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu FP įgyvendinimą apsunkino tai, kad EK reglamentavimas FP srityje buvo nepakankamai konkretus ir pavėluotas. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu EK taip pat neužtikrino tinkamo ir savalaikio FP reglamentavimo, t. y. EK vėlavo priimti FP įgyvendinimą detalizuojančias gaires, o tai darė įtaką FP įsteigimo greičiui. Nors gairėmis siekiama paaiškinti tam tikrus specifinius FP klausimus, tačiau kartais jų turinys gali sugriežtinti reglamentų nuostatas ir taip komplikuoti praktinį FP įgyvendinimą. Tiksliau būtų, jei EK dalintųsi gerosios praktikos pavyzdžiais bei mažintų administracinę naštą (pvz., dėl FP specifikos nereikėtų rinkti išlaidas pagrindžiančių dokumentų kaip subsidijų atveju).

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu EK nustatė reikalavimą prieš pradėdant įgyvendinti FP atlikti rinkos trūkumų analizę, nustatyti viešųjų investicijų poreikį ir FP tipus. Tokio išankstinio vertinimo atlikimas sudaro sąlygas tinkamiausiu būdu atliepti rinkos poreikius. Tačiau vertinimo parengimas/atnaujinimas, atliekamas pagal nustatytus metodologinius reikalavimus, yra nelankstus, imlus laikui procesas ir jį patvirtinus gali nebeatspindėti realios rinkos situacijos bei besikeičiančių poreikių.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Reglamente Nr. 1303/2013 nustatyti fondų fondo ar FP valdytojui ES SF lėšų išmokėjimų dydžiai yra per daug griežti ir sunkiai įvykdomi, kai FP yra sėkmingai įgyvendinama. Pvz., išlaidų tinkamumo patikrinimas gali užtrukti, o SVV subjektams noriai skolinantis lėšas, FP valdytojas gali pritrūkti lėšų FP įgyvendinimui. Todėl tinkamų išlaidų procentai nustatyti minėtame reglamente turėtų būti mažinami. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo neaiškios FP derinimo su subsidijomis bei FP derinimo tarpusavyje galimybės, kas galėjo turėti neigiamos įtakos išlaidų pripažinimui tinkamomis, uždarančiomis veiksmų programą. Tačiau 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu reikalavimai, susiję su FP derinimu su kitomis intervencijomis ne viename pakete, yra per daug ribojantys. Vienas pagrindinių FP priemonių privalumų – tęstinumas, nes paskolintos ar investuotos lėšos sugrįžta ir yra naudojamos kitiems projektams finansuoti. Tai, kad paskolos, garantijos ir kapitalo investicijos privalo būti gražinamos, taip pat turi poveikį galutinių naudos gavėjų elgsenai, ir galiausiai pagerina viešųjų lėšų panaudojimą bei sumažina tikimybę, kad galutiniai naudos gavėjai taps priklausomi nuo viešojo finansavimo. Todėl FP derinimas su kitomis intervencijų formų suteikia daugiau naudos lyginant su subsidijomis ir turėtų būti supaprastintas.

FP įgyvendinimo procesą taip pat apsunkina FT atranka taikant LR viešųjų pirkimų įstatymą⁸³ (toliau – VPI), kai šį įstatymą reikia taikyti. Remiantis šiuo įstatymu, FT paslaugoms įsigyti taikomos viešojo paslaugų pirkimo procedūros, kurios yra per daug ribojančios ir nelanksčios, ypač būtų atrenkant RKF fondų valdytojus, todėl atrenkant RKF valdytoju yra remiamasi VPI išimtimi pagal kurią RKF valdytojai nėra atrenkami vadovaujantis VPI, t. y. atrenkami viešo ir skaidraus proceso būdu, netaikant VPI Viešųjų pirkimų procedūros neleidžia greitai reaguoti į besikeičiančią rinkos situaciją ir lengvai pakeisti FP sąlygas.

6.2 Išmoktos pamokos įgyvendinant 2007–2013 m. programavimo laikotarpio FP

BGI vertinime teigiama, kad vienas iš esminių iššūkių, įgyvendinant priemones, kilo dėl ekonominės aplinkos reikšmingų pokyčių. Priemonės buvo programuotos ekonominio augimo sąlygoms, todėl, prasidėjus krizei, priemonių portfelis turėjo būti ir buvo peržiūrėtas. Siekiant sušvelninti krizės padarinius šalies ūkiui, didesnis finansinis reikšmingumas buvo suteiktas FP.

⁸³ 1996 m. rugpjūčio 13 d. LR viešųjų pirkimų įstatymas Nr. I-1491

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pradėta įgyvendinti VSF, kuri turėjo sudaryti itin palankias sąlygas MĮ, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, taip pat socialinėms įmonėms plėtoti savo verslą, tuo skatinant verslumą ir savarankišką užimtumą bei naujų darbo vietų kūrimą. Priemonės planavimas prasidėjo 2009 m., kai ekonomikos ir finansų krizė dar tik buvo prasidėjusi, todėl, rengiant FT pirkimo dokumentus (FT buvo atrenkamas viešojo pirkimo būdu), nebuvo tinkamai sureaguota į susidariusią situaciją ir kai kurios priemonės sąlygos buvo nepalankios tiek FT, tiek galutiniams naudos gavėjams. Pagal priemonę FT prisiėmė 100 proc. atsakomybę už pagal šią priemonę suteiktas itin rizikingas paskolas (prioritetiniai naudos gavėjai pagal priemonę – jaunimas iki 29 m., vyresni nei 50 m. asmenys, bedarbiai ir neįgalieji). Kaip teigiama ESTEP analizėje, SADM kuriant FP atliktos galimų FT apklausos duomenimis, bankai nebuvo suinteresuoti dalyvauti šios FP įgyvendinime dėl per didelio paskolų rizikingumo, per mažo paskolų dydžio ar kitų priežasčių, todėl viešajame pirkime dalyvavo tik 1 FT – 57 KU konsorciumas, atstovaujamas LCKU.

Kuriant panašią FP ateityje, reiktų atsižvelgti į pagal tokią FP išduodamų paskolų rizikingumą ir įgyvendinti tik rizikos pasidalijimo FP, taip pat, būtina nusimatyti papildomas priemones, kurios padėtų pradedantiems verslininkams „išsibėgėti“ ir įsitvirtinti konkurencinėje aplinkoje. Siūloma FP, skirtą pradedantiems verslą asmenims, ir ateityje derinti su mokymo bei konsultavimo paslaugų teikimu.

Be to, kaip gerosios praktikos pavyzdžiai, kurie padėjo daugeliui verslininkų apsispręsti pradėti savo verslą ir sukurti darbo vietas ne tik sau, bet ir kitiems asmenims (ypač jaunimui), yra visuotinių dotacijų priemonės „Subsidijos verslumui skatinti“ (SVS) (darbo užmokesčio išlaidų dalies kompensavimas VSF paskolų gavėjams, siekiant palengvinti jiems įsitvirtinti rinkoje pradinėje savarankiškos veiklos stadijoje) ir DPK (dalinis paskolų palūkanų kompensavimas VSF paskolas gavusiems SVV subjektams derintinas su tokia FP).

Skirtingai nuo kitų FP, ypatingas dėmesys SADM FP turėtų būti teikiamas su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų motyvavimui rinktis savarankišką užimtumo poziciją, kaip alternatyvą samdomam darbui arba pragyvenimui iš socialinių pašalpų. Konsultavimas, mokymai, proaktyvios viešinimo veiklos suteiktą galimybę apsvarstyti ir įvertinti galimybes ir galimas rizikas, susijusias su verslo pradėjimu bei įgyvendinimu, subrandinti verslo idėją ir, pradėjus verslą, sėkmingai jį įgyvendinti.

BGI vertinime nurodoma, kad įgyvendinamos FP gerina priėjimą prie finansavimo šaltinių visose įmonių vystymosi stadijose. Todėl iš esmės įgyvendinamų FP portfelis vertinamas kaip tinkamas. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ne mažesnėmis lėšų apimtimis nei 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu turėtų būti vystoma rizikos kapitalo ir verslo angelų rinka, nes šis kapitalas tampa vis svarbesniu siekiant ekonomikos augimo per inovatyvias ir potencialiai aukšta grąža pasižyminčias įmones, kurios gali tapti atskirų rinkų segmentų lyderiais globaliu mastu.

Svarbu atkreipti dėmesį į pasidalytos rizikos paskolų priemonės (FRSP) sąlygas, kurios nebėra aktualios dabartinėmis rinkos sąlygomis (FRSP priemonė buvo pradėta įgyvendinti 2009 m., kai buvo didelis lėšų poreikis). FRSP paskolos teikiamos rinkos palūkanomis, kas buvo viena iš lėto priemonės lėšų įsisavinimo priežasčių. Todėl, ateityje įgyvendinant tokią priemonę, kuri yra svarbi FT (pagal FT apklausos rezultatus) dėl rizikos pasidalijimo efekto, reikėtų taikyti žemesnes nei rinkos palūkanų normas.

Sugrįžimas į ekonominio augimo ciklą skatina peržiūrėti viešojo sektoriaus prisiimamą riziką, kuri normaliomis sąlygomis prisiimama FT. Teisingas rizikos pasiskirstymas tarp FT ir verslą skatinančio viešojo sektoriaus yra vienas iš svarbiausių uždavinių. Tuo pačiu būtinas reguliarus rizikos

pasiskirstymo tinkamumo stebėjimas pagal faktinę paklausą ir įsisavinimo lygį, kad FP būtų paklausios rinkoje.

6.3 Užsienio šalių patirtis, įgyvendinant FP

Institucijos, įgyvendinančios FP 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu, dalyvavo ne viename su SVV finansavimu susijusiame tarptautiniame projekte. Atsižvelgiant į projektų metu nagrinėtas FP, kurias įgyvendina (įgyvendino) šalys – projektų partnerės⁸⁴, buvo atrinkti keletas gerosios praktikos pavyzdžių, kurie galėtų būti įgyvendinti Lietuvoje 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu.

Iš viso projektų metu buvo nagrinėtos 14 šalių (Italijos (Lombardijos regiono), Estijos, Vokietijos (Berlyno žemių ir Centrinio regiono), Jungtinės Karalystės (Anglijos), Rumunijos, Graikijos, Prancūzijos (Overno regiono), Portugalijos, Slovėnijos, Latvijos, Vengrijos, Danijos, Bulgarijos, Ispanijos (Andalūzijos regiono) įgyvendinamos FP. Daugumoje jų įgyvendinamos labai panašios (tipinės) lengvatinių ir pasidalintos rizikos paskolų, individualių ir portfelinių garantijų bei rizikos kapitalo FP. Pagal nagrinėtus pavyzdžius verta išskirti:

- ✓ Ispanijos ir Danijos FP, kurios yra daugiafunkcinės, t. y. viename kontroliuojančiajame fonde yra visų rūšių FP – nuo labai mažų paskolų iki rizikos kapitalo priemonių – kuriomis gali pasinaudoti pagal poreikį ir finansavimo tipą visi šalyje (regione) veikiantys SVV, atitinkantys FP reikalavimus;

- ✓ Jungtinėje Karalystėje „England/North West“ agentūros įgyvendinamą kontroliuojantįjį fondą, kuris skirtas rizikos kapitalo FP. Šis kontroliuojantysis fondas yra išskirtinis tuo, kad į jį buvo nuspręsta pritraukti privačias lėšas iš EIB kontroliuojančiojo fondo lygmeniu, kadangi pritraukti privačias investicijas į iš šio kontroliuojančiojo fondo finansuojamus RKF regiono viduje būtų sudėtinga. Šiuo atveju grįžtančios lėšos pirmiausia naudojamos paskolos EIB grąžinimui. Lietuvos atveju taip pat būtų galima svarstyti tokią pačią galimybę pritraukti privačias lėšas (pvz., iš EIF, Šiaurės šalių banko (angl. *Nordic Investment bank*) ar pan. tarptautinių finansų įstaigų) ir taip pagreitinti RKF įsisteigimo procesą, kadangi jiems nereikėtų iš viso papildomai pritraukti arba reikėtų pritraukti mažiau privačių lėšų;

- ✓ EIF administruojamo Bulgarijos JEREMIE kontroliuojančiojo fondo priemonę „Entrepreneurship Acceleration and Seed Financing Instrument“, pagal kurią, įgyvendinant rizikos kapitalo FP, kartu įgyvendinama ir akceleravimo veikla. Akceleravimui skirtos investicijos skiriamos MVĮ moksliniams tyrimams, pradiniam produkto koncepcijos plėtojimui;

- ✓ Graikiją, kuri paraleliai su paskolų FP įgyvendina ir mokymus paskolų gavėjams.

Be to, LT VCA tyrime buvo atlikta Švedijos, Suomijos, Olandijos, Lenkijos ir Vengrijos rizikos kapitalo rinkų analizė. Atsižvelgiant į tyrimo rezultatus, buvo išskirti šių šalių gerosios praktikos pavyzdžiai:

- ✓ visose analizuotose šalyse valstybė padėjo pagrindus rizikos kapitalo rinkos vystymuisi ir iki šiol aktyviai skatina jos veiklą;

- ✓ sėkmingai vystomose užsienio rinkose ES SF lėšų suma rizikos kapitalo investicijoms svyruoja tarp 40–220 mln. EUR vienam fondų fondui;

- ✓ remiantis neigiama Lenkijos patirtimi nepatartina taikyti apsaugos nuo nuostolių ir valstybės pagalbos schemos notifikavimo EK. Šalies atstovai tai mini, kaip neigiamą praktiką, kuri turėjo neigiamų pasekmių rizikos kapitalo rinkos plėtrai;

⁸⁴ Nagrinėtos Difass (<http://difass.eu/about>) ir FIN-EN (<http://www.fin-en.eu/>) projektuose pristatytos FP.

✓ remiantis neigiama Latvijos patirtimi, turėtų būti kuo mažiau ribojamos RKF investavimo galimybės, nes bet koks investicijų ribojimas yra tiesiogiai susijęs su mažesnėmis investicijų apimtimis ir blogesne jų kokybe. Be to, ribojimai taip pat daro neigiamą įtaką ir privačių investuotojų interesui investuoti į RKF, todėl tai ženkliai apsunkintų privačių investicijų pritraukimo galimybes;

✓ remiantis Skandinavijos rinkų analize yra rekomenduojama skirti ypatingą dėmesį ankstyvosios veiklos vystymosi stadijos įmonių skatinimui, net iki 100 proc. investicijų finansuojant ES SF lėšomis.

Verslo akceleravimo priemonių artimose rinkose apžvalga

Estijoje veikiančių verslo akceleratorių apžvalga

„Buildit“ akceleratorius – programa, skirta kūrybinės industrijos ir programinės įrangos pradedančiosioms įmonėms iš viso pasaulio.

Pagal šią akceleravimo programą, kuri trunka keturias savaites, teikiamos šios akceleravimo paslaugos:

- mentorystė ir mokymai;
- strategijos verslo idėjos įteisinimui;
- produkto kūrimas ir plėtra;
- pardavimai ir marketingas;
- privačių lėšų pritraukimas ir teisinės konsultacijos.

Po šios 4 savaičių intensyvios akceleravimo programos, stipresnieji programos dalyviai kviečiami dalyvauti tęstinėje programoje (angl. *follow-on programme*), kuri sudaroma individualiai pagal kiekvieno dalyvio veiklos specifiką. Šios programos metu dalyviai toliau konsultuojami mentorių ir jiems suteikiama galimybė naudotis biuro patalpomis. Pažymėtina, kad pats „Buildit“ akceleratorius neinvestuoja.

Estonian development fund

EESTI ARENGUFOND

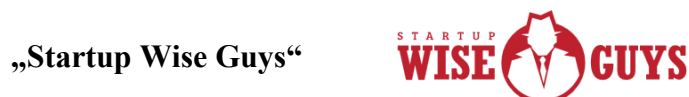

„Estonian development fund“ (toliau – „Estijos plėtros fondas“) yra valstybės valdoma įstaiga, kurios tikslas padėti plėtoti Estijos ekonomiką investuojant į inovatyvias įmones ir skatinant tokių įmonių steigimąsi. Nuo pat įsteigimo „Estijos plėtros fondas“, siekdamas užpildyti investicijų į ankstyvos stadijos įmones trūkumą, kartu su privačiais investuotojais investavo į ankstyvosios stadijos didelį augimo potencialą turinčias mažas ir vidutines įmones taip plėtodamas vietinę rizikos kapitalo rinką.

„Estijos plėtros fondo“ investicijos vykdomos vadovaujantis Akceleravimo fondų investavimo strategija (angl. *Investment Strategy for Accelerator Funds*). Strategijos tikslas – plėtoti technologijų sektoriaus inovatyvias ankstyvosios stadijos įmones, teikiant joms akceleravimo paslaugas ir rizikos kapitalo investicijas į akcinį kapitalą arba iš dalies akcinį kapitalą. Šiai priemonei įgyvendinti skirta

11,2 mln. EUR, iš kurių 8,4 mln. EUR planuojama skirti investicijoms, o 2,8 mln. EUR – akceleravimo paslaugoms. Taip pat planuojama pritraukti ir privačių investuotojų, kurių investicijos turėtų sudaryti ne mažiau nei 30 proc. akceleravimo fondo vertės. Planuojamas investicijos į vieną įmonę dydis – apie 166,7 tūkst. EUR. Akceleratoriui perduodamo akcinio kapitalo dalis bus nustatoma atskirai kiekvieno akceleratoriaus valdytojo parengtoje investavimo strategijoje. Planuojama investicijų trukmė iki 4 metų, akceleravimo veiklą vykdant visą investavimo laikotarpį.

Akceleratoravimo paslaugos apims įmonės produktų ar paslaugų kūrimą, analizę, plėtrą, komandos ir verslo plano parengimą, siekiant paruošti įmonę kitam investicijų etapui, taip pat bus nuolat teikiamos mentorių konsultacijos.

„Startup Wise guys“ akceleravimo programa, finansuota privačių investuotojų lėšomis, buvo įgyvendinama Latvijoje 2016 m. Akceleravimo programos veiklos apėmė mentorių ir investuotojų konsultacijas, biuro patalpų suteikimą, pasiruošimą papildomam privačių lėšų pritraukimui (angl. *fundraising*) bei pradinį finansavimą idėjos vystymui. Pagal šią akceleravimo programą investicijos į vieną įmonę dydis galėjo siekti iki 20 tūkst. EUR, už tai akceleratoriui perduodant 8 proc. nuosavo kapitalo dalies.

Pagal programą buvo investuota į 7 perspektyvias pradedančiąsias įmones, taip pat ji turėjo didelę įtaką Latvijos ekosistemai pritraukiant 70 investuotojų į Latviją, sutelkiant daugiau nei 100 asmenų programos dalyvavime organizuojant susitikimus, seminarus, sukuriant darbo ar stažuočių vietas.

„Startup Wise guys“ turi savo ofisą tiek Estijoje (Taline), tiek Latvijoje (Rygoje).

Latvijoje veikiančių verslo akceleratorių apžvalga

„Commercialization Reactor“ – šiuo metu Latvijoje veikianči privačių investuotojų lėšomis finansuojama akceleravimo programa. Programos tikslas – kurti naujas aukštųjų technologijų įmones ir padėti joms įsitvirtinti rinkoje, pasitelkiant mokslininkus, rizikos kapitalo ekspertus ir „Commercialization Reactor“ profesionalų komandą. Ši komanda padeda (ir vadovauja) kiekvienai įmonei vystyti veiklą, įskaitant ir naujų privačių investuotojų paiešką.

Pagal šią akceleravimo programą pagrindinė mentorių pagalba vystant idėją įmonei programa trunka iki 18 savaičių, tačiau, iki skiriant investiciją įmonei, jai gali būti padedama iki 12 mėn. Investicijos prieš-parengiamojoje veiklos stadijoje rinkos analizei bei profesionaliam produkto įvertinimui gali siekti iki 3 tūkst. EUR, įmonės kūrimui ir pasiruošimui pradėti vykdyti veiklą rinkoje –

nuo 10 iki 50 tūkst. EUR. Parengiamojoje įmonės veiklos stadijoje investicijos į rinkos tyrimą ir prototipo kūrimą gali siekti iki 200 tūkst. EUR.

Pagal šią akceleravimo programą paskutiniaais skelbiamais duomenimis buvo investuota 3 mln. EUR į 30 pradedančiųjų įmonių.

Latvijos Respublikos ūkio ministerijos akceleravimo priemonė

Vadovaujantis 2015 m. kovo 31 d. Latvijos Respublikos ūkio ministerijos patvirtintu priėjimo prie finansavimo šaltinių išankstiniu vertinimu, 2014–2020 Europos Sąjungos finansavimo laikotarpiu Latvija įgyvendins naują verslo akceleravimo priemonę. Atlikto tyrimo metu nustatius rinkos trūkumą technologijų finansavimo ir rizikos kapitalo srityse, buvo pasiūlyta įgyvendinti verslo akceleravimo priemonę, kuri teiktų verslo akceleravimo paslaugas ir investicijas į naujas įmones jų ankstyvosiose vystymosi stadijose, kadangi dėl didelės rizikos tokios įmonės rinkoje negautų išorinio finansavimo.

Priemonės įgyvendinimui yra skirta 15 mln. EUR. Finansavimas akceleravimo priemonei yra teikiamas per įsteigtą fondų fondą viešųjų pirkimų būdu atrinkus FT (akceleratorių valdytojus). 2017 m. atrinkti trys Akceleravimo fondo” valdytojai (FT): „Built Latvia“, „Overkill Ventures“ ir „Commercialization reactor fund“, kurių kiekvienas gaus po 5 mln. EUR iš ERPF. Pažymėtina, kad, nors priemonei finansavimas teikiamas iš fondų lėšų, tačiau FT dar turės pritraukti ne mažiau kaip 20proc. privačių investicijų, finansuojant prieš-parengiamosios (angl. *pre-seed*) ir stadijos stadijos (angl. *seed*) investicijas.

Akceleravimo programos bus vykdomos 36 mėn., teikiant nuosavo kapitalo arba iš dalies nuosavo kapitalo investicijas ar paskolas atrinktoms įmonėms, finansuojant mokslinius tyrimus, verslo idėjos vertinimą ir plėtojimą bei kartu teikiant akceleravimo paslaugas. Investicijos dydis į vieną prieš-parengiamosios stadijos įmonę gali siekti iki 50 tūkst. EUR. Sėkmingai vystantis įmonės idėjai, įmonė turės galimybę kreiptis dėl tolimesnės investicijos, kuri gali siekti iki 250 tūkst. EUR.

Numatoma, kad akceleratorių valdytojai įmonėms teiks šias akceleravimo paslaugas:

- biuro patalpas;
- sekretoriato ir informacinių technologijų sistemos priežiūros bei personalo valdymo;
- buhalterinės apskaitos;
- teisinės paslaugos.

Akceleravimo priemonės valdytojai sprendimus dėl investavimo į konkrečias įmones priims vadovaudamiesi įmonių pateiktomis paraiškomis, kurios apims produkto idėjos aprašymą, apyvartos ir pelningumo skaičiavimus bei pasitraukimo iš investicijos strategiją. Investicijos bus atliekamos laikantis komercinių principų, vadovaujantis gerosiomis rinkos praktikomis, Europos privataus kapitalo ir rizikos kapitalo asociacijos („Invest Europe“) gairėmis ir laikantis privalomų ES SF reglamentų ir valstybės pagalbos teikimo reikalavimų.

Taigi, apžvelgus Baltijos šalyse veikiančius akceleravimo fondus, matyti, kad ir kaimyninės šalys plėtoja savo rizikos kapitalo eko-sistemas, ne tik investuodamos į startuolius, bet ir teikdamos akceleravimo paslaugas. Tiek Latvijoje, tiek Estijoje valstybė prisideda prie startuolių akceleravimo ir paskesnio investavimo, kadangi privačios lėšos nepadengia rinkos poreikio. Įvertinus, kad Lietuva taip pat neturėtų atsilikti šioje srityje ir stiprinti savo rizikos kapitalo eko-sistemą, padengiant rinkos trūkumą, kur privatūs investuotojai nedalyvauja arba dalyvauja nepakankamu mastu – sukurta FP „Akceleravimo fondas“.

Užsienio patirtis tematinių FP srityje

2018 metų pabaigoje buvo atliktas papildomas vertinimas, skirtas FP inovacijoms transporto srityje. Papildomo vertinimo metu buvo analizuojama užsienio patirtis įgyvendinant FP minėtoje tematinėje srityje. Tokios FP pavyzdys yra Jungtinėje Karalystėje veikiantis Sumanaus mobilumo akceleratorius.

Sumanaus mobilumo akceleratorius

Sumanaus mobilumo akceleratorius (angl. *Intelligent Mobility Accelerator*) yra sukurtas bendradarbiaujant Juntinės Karalystės sumanaus mobilumo inovacijų centro „Transport Systems Catapult“ ir vieno iš didžiausių pasaulyje startuolių akseleratorių „Wayra UK“. Programa yra taip pat remiama nacionalinio geležinkelio infrastruktūros operatoriaus „Network Rail“ bei technologijų konsultacijas teikiančios pasaulinės bendrovės „ThoughtWorks“. Abi bendrovės programoje dalyvaujantiems startuoliams taip pat teikia mentorystės, koučingo paslaugas bei suteikia startuoliams galimybę pasinaudoti savo turima aukšto lygio kompetencija bei kontaktų tinklais.

Programos esmė – pritraukti vystymosi procese stringančius, tačiau didelį potencialą Jungtinės Karalystės transporto rinkoje turinčius startuolius ir padėti jiems tapti konkurencingomis pasaulinio lygio kompanijomis. Programa koncentruojasi į interaktyvias ir autonomines transporto priemones, interaktyvią infrastruktūrą, naujus verslo modelius, dirbtinį intelektą.

Atrinkti startuoliai dalyvauja 6 mėnesius trunkančioje programoje, kurios metu jiems teikiamos šios akceleravimo paslaugos:

- darbo erdvė;
- mentorystė;
- tinklaveika.

Po 6 mėnesius trunkančios akceleravimo programos sėkmingi startuoliai gauna prieigą prie partnerių turimų tinklų: investuotojų, vyriausybinių institucijų, klientų, didelių korporacijų ir universitetų kaip potencialių ateities partnerių.

7 Investavimo strategija

2017 m. atnaujinus pirminius vertinimo skaičiavimus buvo nustatyta, kad Lietuvoje per 2018–2022 metų laikotarpį SVV išorinio verslo finansavimo trūkumui padengti reikia 575,3 mln. EUR \pm 5 proc. (atsižvelgiant į SVV apklausos reprezentatyvumą). Atsižvelgiant į tai, kad FP yra planuojamos įgyvendinti ilgesniu nei 5 metų laikotarpiu, planuojama, kad **finansavimo poreikis verslui 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu bus didesnis ir sieks apytiksliai 660 mln. EUR.**

EIM, SADM ir SM verslui skirtas FP finansuoja pagal VP 1, 3, 4 ir 7 prioritetus.

VP 1 prioriteto tikslas – skatinti mokslo ir studijų institucijose generuojamų idėjų perdavimą verslui (komercializavimą). Įmonėms bus pasiūlyta ekspertų pagalba identifikuojant komercinį potencialą turinčias inovatyvias technologijų idėjas, taip pat finansavimas ir palaikymas jas įgyvendinant. FP būtų finansuojamos ir akceleravimo, ir investavimo į startuolius veiklos;

VP 3 prioriteto tikslas – padidinti šalies MVĮ konkurencingumą, skatinant inovacijų diegimą versle ir investicijas į technologinių pajėgumų tobulinimą;

VP 4 prioriteto tikslas – skatinti darnų judumą, kuriant efektyvią viešojo ir privataus transporto sąveiką, didinant viešojo transporto patrauklumą ir prieinamumą bei diegiant tam skirtas ITS.

VP 7 prioriteto tikslas – paskatinti gyventojus, ypač susiduriančius su sunkumais darbo rinkoje, pradėti savo verslą.

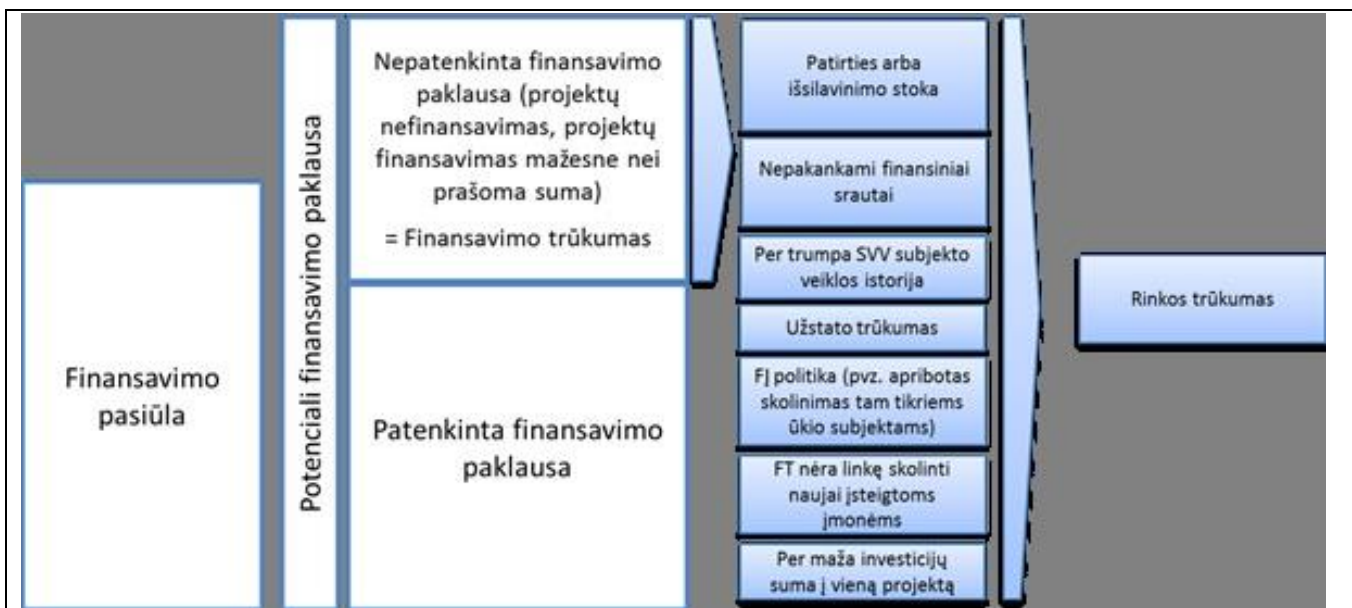
2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvusi FP valdymo struktūra laikoma sėkmingai pritaikyta, todėl 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu didžioji dalis arba visos FP yra įgyvendinamos per fondų fondą, o FT atrenkami jo valdytojo.

FP 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu iš ES SF pradžioje yra skirta apytiksliai 204 mln. EUR. Todėl visas SVV finansavimo poreikis bus patenkintas tik aktyviai ir efektyviai pritraukiant privačias lėšas bei naudojant grįžtančias lėšas.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu yra galimybė FP derinti su subsidijomis ir kitomis FP, tačiau kiekvienos paramos atveju turės būti užtikrinta atskira lėšų apskaita.

Pagrindinis investavimo strategijos tikslas – pagal vertinimo 1–6 dalyse pateiktus duomenis (informaciją), kurie nurodo, kad rinkoje yra išorinio verslo finansavimo trūkumas, pateikti planuojamų FP, skirtų nustatytam rinkos nepakankamumui (investicijų trūkumui) (žr. 47 pav.) išspręsti ir prisidedančių prie VP ir ES SF tikslų pasiekimo, aprašymus.

47 pav. Finansavimo rinkos trūkumas

Šaltinis: pritaikyta autorių pagal metodologiją

EIM yra atsakinga už VP 1 ir VP 3, SM už VP 4, o SADM už VP 7, todėl toliau aprašoma bendra investavimo strategija, orientuota tiek į socialiai jautrių grupių įtraukimą į darbo rinką, siekiant savarankiško užimtumo, tiek į SVV, tiek į likusį verslo segmentą, išskirstant FP pagal VP prioritetus.

7.1.1 Finansinio produkto parinkimas

FP pasirinkimas yra svarbus žingsnis, siekiant pagerinti SVV priėjimą prie finansavimo šaltinių. Nuo FP pasirinkimo priklauso, kaip bus padengtas finansavimo trūkumas. Kaip parodė vertinimas, SVV susiduria su įvairiomis problemomis, kurias išspręsti būtinas išorinis finansavimo šaltinis:

- nepakankama nuosavų lėšų suma, siekiant įgyvendinti investicinį projektą;
- nepakankama turimų apyvartinių lėšų suma, siekiant sėkmingai plėstis;
- nepakankamas pradinis kapitalas, siekiant realizuoti potencialiai finansiškai pelningą verslo idėją ir pan.

SVV subjektai, siekdami pradėti ar plėtoti verslą, susiduria su iššūkiais, trukdančiais gauti išorinį verslo finansavimą rinkos sąlygomis arba gauti jį pakankama apimtimi, tai yra:

- nepakankamas turimas užstatas norimo dydžio paskolai gauti;
- trumpa SVV subjekto veiklos istorija, dėl kurios KĮ negali įvertinti SVV subjekto finansinės būklės;
- nepakankamai geri finansiniai rodikliai;
- nepakankamai stipri ir kompetentinga komanda;
- neturėjimas gebėjimų išvysti verslo idėją iki veikiančio verslo ir pan.

Galimi sprendimo būdai nustatytiems rinkos nepakankamumams (trūkumams) sumažinti, įgyvendinant tam tikras FP, yra įvardyti 18 lentelėje: paskolų FP yra skirtos padengti išorinio verslo finansavimo trūkumą, garantijų FP yra skirtos spręsti nepakankamo turimo užstato problemą, o rizikos kapitalo investicijų FP mažina finansavimo trūkumą toms įmonėms, kurių veiklos istorija yra per trumpa ir veiklos pobūdis ir (ar) sektorius yra per daug rizikingi, ir todėl KĮ nenori jų finansuoti. Verslo akceleravimo priemonė padėtų dar tik planuojamam kurti ar augančiam verslui atrasti tinkamą verslo pradžios (plėtojimo) būdą, pritraukti tam reikalingas investicijas.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas problemas ir iššūkius, su kuriais susiduria SVV subjektai, ateityje planuojama įgyvendinti šias FP, nurodytas 27 lentelėje, padėsiančias padengti nustatytą rinkos trūkumą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nustatytam rinkos trūkumui padengti planuojamos FP, kurių finansavimo šaltinis yra ne tik ES SF lėšos, bet ir grįžusios (nacionalinės) lėšos. Tačiau grįžusiomis lėšomis finansuojamos FP detalios nėra aprašomos, kadangi šio vertinimo objektas yra ES SF lėšomis finansuojamos FP.

Remiantis išmoktomis pamokomis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu ir įgyvendintų bei dar įgyvendinamų FP rezultatais, turima rinkos dalyvių apklausa ir nustatytu rinkos trūkumu bei jau įgyvendinamų 2007–2020 m. programavimo laikotarpio priemonių rezultatais, siūlomos įgyvendinti 30 lentelėje nurodytos FP.

30 lentelė. FP, skirtos verslui

FP pavadinimas	Lėšų šaltinis
Lengvatinės paskolos ir lizingo sandorių finansavimas	Grįžusios (nacionalinės) lėšos
Pasidalytos rizikos paskolos	ES SF lėšos
Sutelktinės paskolos	Grįžusios (nacionalinės) lėšos
Individualios garantijos	Grįžusios (nacionalinės) lėšos

FP pavadinimas	Lėšų šaltinis
Portfelinės garantijos paskoloms	ES SF lėšos
Portfelinės garantijos lizingo sandoriams	ES SF lėšos
Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams	Grįžusios (nacionalinės) lėšos
Ankstyvos stadijos fondas ir plėtros fondas I (investicijos)	Grįžusios (nacionalinės) lėšos
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II (investicijos)	ES SF lėšos
Plėtros fondas I (investicijos)	ES SF lėšos
Plėtros fondas II (investicijos)	ES SF lėšos
Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas (investicijos)	ES SF lėšos
Ko-investicinis fondas I (investicijos)	Grįžusios (nacionalinės) lėšos
Ko-investicinis fondas II (investicijos)	ES SF lėšos
Ko-investicinis fondas MTEPI (investicijos)	ES SF lėšos
Ko-investicinis fondas susisiekimui	ES SF lėšos
FP pradedantiems verslą (paskolos)	ES SF lėšos
Garantijos pradedantiems verslą	Grįžusios (nacionalinės) lėšos
FP „Akceleravimo fondas“ (investicijos ir įmonių akceleravimas)	ES SF lėšos
Eksporto kredito garantijos	Grįžusios (nacionalinės) lėšos
BIF2	Grįžusios (nacionalinės) lėšos

Šaltinis: INVEGA

Nurodytos FP, finansuojamos iš ES SF lėšų, pagal metodologiją plačiau aprašytos vertinimo 7.2–7.4 dalyse.

7.1.2 Išorinio verslo finansavimo trūkumo padengimas

2018–2022 metams yra nustatytas 575,3 mln. EUR išorinio verslo finansavimo trūkumas. Atsižvelgiant į tai, kad FP yra planuojamos įgyvendinti ilgesniu nei 5 metų laikotarpiu, planuojama, kad finansavimo poreikis verslui 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu bus didesnis ir sieks apytiksliai 660 mln. EUR, jei finansavimas iš FP bus skiriamas iki 2023 m. pabaigos, nes per metus nustatytas trūkumas siekia apytiksliai 110 mln. EUR. Taip pat reikia atkreipti dėmesį, kad, skiriant finansavimą FP iš grįžusių (nacionalinių) lėšų, šių FP lėšas bus galima naudoti galutiniams naudotojams finansuoti ir ilgesniu nei Reglamente Nr. 1303/2013 nustatytu laikotarpiu, todėl 32 lentelėje pateiktas išorinio verslo finansavimo rinkos trūkumo padengimas yra didesnis, nes apima ne tik 2016–2023 m. laikotarpį.

Visos sumos, nurodančios išorinio verslo finansavimo rinkos trūkumo padengimą, 31 lentelėje yra apskaičiuotos pagal maksimaliai ir minimaliai⁸⁵ planuojamą skirti finansavimą FP, įskaičiuojant pritrauktas privačias lėšas ir išskaičiuojant planuojamus patirti FP ir fondų fondo (jei FP planuojama įgyvendinti per fondų fondą) administravimo mokesčius (išlaidas).

⁸⁵ Remiantis EIM, SADM ir INVEGOS pateiktais duomenimis.

31 lentelė. Išorinio verslo finansavimo rinkos trūkumo padengimas, panaudojant galimus maksimalius ir planuojamus skirti FP dydžius, mln. EUR

FP pavadinimas	Maksimalus FP dydis, mln. EUR	Padengiamas rinkos trūkumas su maksimaliai planuojamu FP dydžiu, mln. EUR	Planuojamas skirti FP dydis, mln. EUR	Padengiamas rinkos trūkumas su planuojamu FP dydžiu, mln. EUR
Lengvatinės paskolos ir lizingo sandorių finansavimas	106	131	57,7	69
Pasidalytos rizikos paskolos	111	190	90,4	154
Sutelktinės paskolos	10	22,5	5	11,5
Portfelinės garantijos paskoloms	75	375	17,3	60
Portfelinės garantijos lizingo sandoriams	10	50	4,3	18
Portfelinės garantijos faktoringo sandoriams	5,8	24	4,3	18
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas I (investicijos)	14,8	12	14,8	12
Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II (investicijos)	14,8	12	14,8	12
Plėtros fondas I (investicijos)	15,6	19	15,6	19
Plėtros fondas II (investicijos)	17,4	21	17,4	21
Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas (investicijos)	11	17	11	17

FP pavadinimas	Maksimalus FP dydis, mln. EUR	Padengiamas rinkos trūkumas su maksimaliai planuojamu FP dydžiu, mln. EUR	Planuojamas skirti FP dydis, mln. EUR	Padengiamas rinkos trūkumas su planuojamu FP dydžiu, mln. EUR
Ko-investicinis fondas I (investicijos)	12,5	17,6	12,5	12,1
Ko-investicinis fondas II (investicijos)	11,6	14,8	11,6	10,2
Ko-investicinis fondas MTEPI (investicijos)	10	8,5	5	4,25
Ko-investicinis fondas susisiekimui	10	8,5	5	4,25
Akceleravimo fondas (investicijos)	14,48	8,64	14,48	8,64
FP pradedantiems verslą	31,4	34,4	24,5	26,8
Garantijos pradedantiems verslą	10	37,5	8,3	30
IŠ VISO	493,18	1004,94	340,78	513,49

Skaičiuojant išorinio verslo finansavimo trūkumą ir planuojant FP sumas, buvo atsižvelgta į tai, kad individualios garantijos (finansuojamos iš grįžusių (nacionalinių) lėšų) galėtų būti teikiamos ir už paskolas, teikiamas iš ES SF ar grįžusių lėšų: remiantis istoriniais duomenimis, apytiksliai 50 proc. visų 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu išduotų individualių garantijų buvo suteiktos už paskolas, finansuojamas iš ES SF.

Garantijų FP pradedantiems verslą atveju būtų garantuojama už iš ES SF lėšų išduodamas paskolas grįžusiomis (nacionalinėmis) lėšomis, todėl šios FP lėšos neišskaičiuojamos į išorinio verslo finansavimo trūkumo padengimą.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu lengvatinių paskolų ir lizingo sandorių finansavimui iš pradžių buvo skirta 29 mln. EUR. Vėliau, atsižvelgiant į rinkos poreikį, ši suma buvo kelis kartus didinama ir 2014 m. lapkričio 6 d. lengvatinių paskolų ir lizingo sandorių finansavimui skirta suma sudarė 54 mln. EUR. Atsižvelgiant į nustatytą rinkos trūkumą ir FP įgyvendinimo rezultatus 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu bei į tai, kad 2007–2013 m. laikotarpiu lygiagrečiai lengvatinėms paskoloms iš ES SF buvo įgyvendinamos lengvatinių paskolų FP nacionalinio biudžeto lėšomis

(13 mln. EUR), o šioms FP pasibaigus, lengvatinių paskolų ir lizingo sandorių finansavimo FP poreikis nuosekliai augo, lengvatinių paskolų ir lizingo sandorių finansavimui galėtų būti skirta didesnė suma nei 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu FRSP buvo skirta 110 mln. EUR. Dėl ekonominio ir finansinio nuosmukio skolinimas FP pradžioje buvo vangus, bankams sunkiau sekėsi įgyvendinti šią FP. 2014–2020 m. laikotarpiu FRSP pakeitė panašiais principais įgyvendinama FP – PRP, kuriai yra skirta 90,4 mln. EUR.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu individualioms garantijoms per GF buvo skirta 37 mln. EUR. Ši FP yra sėkmingai įgyvendinama, todėl 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu buvo sukurta analogiška FP. Šiai FP yra skirta 29 mln. EUR INVEGOS fondo lėšų.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo įgyvendinamos ir kitos garantijų FP (portfelinių garantijų) – FLPG bei FLPG lizingui. Vieni bankai aktyviau naudojo portfelinėmis garantijomis, kiti – individualiomis garantijomis. Todėl 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu portfelinių garantijų FP (paskoloms ir lizingo sandoriams) yra skirta 21,60 mln. EUR (17,30 mln. EUR PGP ir 4,3 mln. EUR PGL).

Galimos įgyvendinti rizikos kapitalo FP yra analogiškos, kaip buvo pasiūlyta atliktoje ESTEP analizėje, kurioje aktyviai buvo bendrauta su rizikos kapitalo rinkos dalyviais ir išgrynintas poreikis 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu planuojama steigti „Ko-investicinis fondas MTEPI“. Dėl šios priežasties 2018 m. pradžioje pakeista VFF steigimo sutartis, į ją įtraukiant su planuojamu steigti „Ko-investiciniu fondu MTEPI“ susijusias nuostatas.

Atsižvelgiant į tai, kad rinka išreiškė poreikį dėl verslo akceleratoriaus priemonės, planuojama įgyvendinti FP „Akceleravimo fondas“, kuriai būtų skirta iki 14,48 mln. EUR. Planuojama, kad su šiuo FP dydžiu būtų padengiamas apie 12 mln. EUR rinkos trūkumas (nurodyta suma gali mažėti, jeigu didėtų valdymo išlaidų ir mokesčių ribiniai dydžiai, kaip nurodyta Reglamento Nr. 480/2014 13 straipsnio 6 dalyje). Taip pat 2018 metais atlikto papildomo vertinimo metu buvo nustatytas poreikis įgyvendinti SM FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“, investuosiančią į įmones, kuriančias mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriamą CO₂ emisiją (buvo identifikuotas 10 mln. EUR rinkos trūkumas).

7.1.3 FP įgyvendinimo struktūra

Šioje dalyje yra nagrinėjamos FP valdymo ir įgyvendinimo galimybės, siekiant išsiaiškinti, kuris FP valdymo ir įgyvendinimo būdas yra patogiausias ir naudingiausias šaliai narei. Todėl yra nagrinėjamos visos FP įgyvendinimo alternatyvos, jų trūkumai ir privalumai bei pateiktos išvados dėl tinkamiausios alternatyvos pasirinkimo.

32 ir 33 lentelėse aptariamos verslui skirtų FP, finansuojamų iš ES SF, įgyvendinimo, per ES lygmeniu nustatytas FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK, arba, kurios atitinka EK nustatytas standartines sąlygas, alternatyvos pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 1 ir 3 dalis.

32 lentelė. FP įgyvendinimas pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 1 dalį

Finansinių priemonių įgyvendinimas pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 1 dalį	Privalumai	Trūkumai
<p>ES lygmeniu nustatytos FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK</p> <p>SVV iniciatyva (angl. <i>SME initiative</i>)</p> <p>EK programos <i>Horizontas 2020</i> ir COSME</p> <p>ES užimtumo ir socialinių inovacijų programa (EaSI)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • SVV iniciatyvos įgyvendinimui naudojamas EK parengtas modelis; • Fondų fondo ir (ar) FT atrankai netaikomas VPI; • VI nereikia atlikti patikrų, o audito institucijai nereikia audituoti valdymo ir kontrolės sistemos; • Pagal EK programas COSME ir <i>Horizontas 2020</i> įgyvendinamos FP nėra laikomos valstybės pagalba; • Pagal COSME ir EaSI teikiamos garantijos yra nemokamos; • Galimybė pasinaudoti pakeitimo vertybiniais popieriais priemone (angl. <i>securitization</i>), kurios įgyvendinimas Lietuvoje būtų naujovė; • Pagal EaSI programą teikiamos garantijos dydis gali siekti 80 proc.; • EaSI programos FP lėšomis gali pasinaudoti FT mikrokreditų paslaugos teikimo galimybių vystymui. 	<ul style="list-style-type: none"> • Naudojant vieningą įgyvendinimo modelį, taikant tuos pačius principus visoms šalims narėms, dėl šalies specifikos gali būti ne visa apimtimi atsižvelgta į rinkos trūkumus ar specialius šalies poreikius; • <i>Horizontas 2020</i> yra nustatyti reikalavimai dėl MTEP veiklų, kurie gali labai apriboti galimų galutinių naudos gavėjų ratą, todėl šios programos lėšoms Lietuvoje gali būti per maža paklausa ir atitinkamai per brangus priemonių iš šios programos administravimas FT; • Tam tikrų pagal EaSI programą įgyvendinamų FP lėšomis gali pasinaudoti tik socialinės įmonės status turintys JA. Šis reikalavimas gali labai apriboti galutinių naudos gavėjų ratą; • Pagal COSME teikiamos garantijos dydis yra ne didesnis 50 proc.; • Pagal EaSI programą įgyvendinamos FP laikomos valstybės pagalba; • Pagal EaSI programą FT turės mokėti įsipareigojimo ir atitikties mokesčius, jei nevykdys finansavimo sutarčių sąlygų; • SVV iniciatyvos atveju būtina sukurti atskirą veiksmų programą; • Siekiant pasinaudoti SVV iniciatyva, Lietuva turėtų prisidėti iki 7 proc. šaliai skirtų ERPF lėšų, o tai sudarytų didžiąją dalį verslui skirtų FP finansavimo.

ES lygmeniu nustatytos FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK yra tinkamas pasirinkimas tais atvejais, kai šalies narės institucijos, kurios, administruotų ir įgyvendintų FP, neturi kompetencijų, arba valstybėje narėje nėra poreikio kurti specifines FP, o egzistuojanti ES lygmeniu įgyvendinama FP yra suderinta su VP tikslais.

EK programos *Horizontas 2020*, COSME, EaSI (jų privalumai ir trūkumai) yra plačiau išnagrinėtos vertinimo 4.3.2 dalyje. Pasirinkus SVV iniciatyvą, įgyvendinimui būtų naudojamas EK parengtas modelis, fondų fondo ir (ar) FT atrankai nebūtų taikomos VPĮ nuostatos, o tai leistų greičiau pradėti įgyvendinti FP. Pritaikant visoms šalims narėms vieningą įgyvendinimo modelį, dėl šalies specifikos ar pasikeitusių ekonominių sąlygų, gali būti ne visa apimtimi atsižvelgta į rinkos trūkumus ar specialius šalies poreikius. Atsižvelgiant į šias priežastis ir norint padengti vertinime nustatytą išorinio verslo finansavimo rinkos trūkumą, Lietuva turėtų skirti įnašą ne ES lygmeniu nustatytoms FP, kurias tiesiogiai arba netiesiogiai valdo EK, o pasirinkti kitas alternatyvas, kurias siūlo Reglamentas Nr. 1303/2013, t. y. įnašą skirti nacionaliniu lygmeniu nustatytoms FP.

Taip pat svarbu paminėti 2014 m. lapkričio 26 d. EK pristatytą Investicijų planą Europai⁸⁶, pagal kurį yra sukurtas EFSI, kuriuo siekiama paskatinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą. EFSI yra paremtas inovatyviomis FP, kurios kuria pridėtinę vertę ir didina bazinių investicijų poveikį kelis kartus. Pagrindiniai EFSI finansavimo ypatumai yra tai, kad EFSI finansavimas yra skirtas tiek didelės apimties projektams, tiek mažos apimties projektams, apima platų ekonominės veiklos sektorių spektrą, o potencialiems projektų vykdytojams projekcinio pasiūlymo pateikimo tvarka yra ta pati, nepriklausomai nuo ūkio subjekto veiklos sektoriaus ar projekto pobūdžio, projekto gyvybingumą bei rentabilumą patikrina nepriklausomi ekspertai. Europos Parlamentas ir valstybės narės 2017 m. gruodžio mėn. susitarė pratęsti EFSI veiklą ir padidinti finansavimo pajėgumą. Nuo 2018 m. vasario mėn. pagal Investicijų planą Europai siekiama sutelkti daugiau kaip 264 mlrd. EUR investicijų visoje ES.⁸⁷

33 lentelė. Alternatyvų įgyvendinti FP pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 3 dalį vertinimas

Eil. Nr.	Alternatyvos įgyvendinti finansines priemones pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 3 dalį	Privalumai	Trūkumai
1.	FP, kurios atitinka EK nustatytas standartines sąlygas	<ul style="list-style-type: none"> Šalyse veikiančioms institucijoms, neturinčioms pakankamai kompetencijų ir galimybių sukurti specifines FP, suteikiama galimybė pasinaudoti jau sukurtais produktais; Valstybės pagalbos schema yra iš anksto suderinta su EK ir valstybės pagalbą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimais 	<ul style="list-style-type: none"> Iš anksto nustatytos FP sąlygos gali nevisiškai atitikti verslo finansavimo poreikius; FP nelankstumas – standartinės FP turi būti įgyvendinamos griežtai laikantis nustatytų sąlygų
2.	Esamos arba naujos FP, kurios yra specialiai skirtos konkrečioms, pagal atitinkamą VP prioritetą nustatytiems, tikslams pasiekti	<ul style="list-style-type: none"> Kuriamos FP, atitinkančios specifinius verslo finansavimo poreikius; Institucijos Lietuvoje turi patirties kuriant ir įgyvendinant FP 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu (sėkminga patirtis pristatoma tarptautiniuose renginiuose) 	<ul style="list-style-type: none"> Šiek tiek ilgiau gali užtrukti naujų FP sukūrimas negu taikant standartinės FP

⁸⁶ http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/index_en.htm

⁸⁷ <https://ziniuterasa.swedbank.lt/index.php/spaudos-pranesimai/europos-sajunga-skirs-123-mln-eur-smulkiu-baltijos-saliu-imoniui-finansavimui>

Standartinės FP yra plačiau išnagrinėtos vertinimo 4.5 dalyje. 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu Lietuva sukūrė skaidrų ir efektyvų FP įgyvendinimo modelį, Lietuvoje veikiančios institucijos, kurios administruoja ir įgyvendina FP, turi pakankamai kompetencijų ir techninių galimybių, kad galėtų sukurti specifines FP, kurios atitiktų verslo subjektų finansavimo poreikį. Be to, atliktos SVV subjektų ir FT apklausos rodo, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu nacionaliniu lygmeniu įgyvendintos FP yra vertinamos teigiamai. Atsižvelgiant į tai, 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu buvo pasirinkta įgyvendinti panašias nacionalinio lygmens FP, jas patobulinus, atsižvelgiant į atitinkamo VP prioriteto nustatytus tikslus ir FT rekomendacijas.

Atliekant pirminį vertinimą, pagal nustatytus kriterijus buvo išsamiai išnagrinėtos alternatyvos įgyvendinti FP pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 4 dalį, t. y. atlikta fondų fondo valdytojo paskyrimo alternatyvų analizė. Atsižvelgiant į šią analizę, 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu įsteigti 2 fondų fondai:

- **VSF II, finansuojamas iš Europos socialinio fondo.** SADM, FM ir INVEGA 2015 m. gruodžio 8 d. pasirašė steigimo ir finansavimo sutartį dėl fondo įsteigimo ir kuria buvo skirta 24 546 803 EUR ESF lėšų. Fondo paskirtis – padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą. Fondo dėka yra sudaromos sąlygos MĮ, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, tuo palengvinant SVV subjektų prieinamumą prie finansavimo šaltinių ir suteikiant verslo pradžiai būtinų išteklių lengvatinės paskolos forma, padedant įgyvendinti verslo planą.

- **VFF.** EIM, FM ir INVEGA 2016 m. balandžio 15 d. pasirašė steigimo ir finansavimo sutartį dėl 179,6 mln. EUR vertės fondo įsteigimo. Fondo paskirtis – paskatinti privataus sektoriaus investavimą į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas sumanios specializacijos srityse, padidinti šalies verslumo lygį, užtikrinti finansinių šaltinių prieinamumą verslui, ypatingą dėmesį skiriant naujam verslui. Atsižvelgiant į rinkos poreikį, 2018 m. sausio 26 d. fondo dydis buvo padidintas iki 199 080 000 EUR ir administruoja šias priemones: Pasidalytos rizikos paskolos, Portfelinės garantijos paskoloms, Portfelinės garantijos lizingo sandoriams, Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II, Ko-investicinis fondas II, Plėtros fondas I, Plėtros fondas II, Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas, Akceleravimo fondas, Ko-investicinis fondas MTEPI ir Ko-investicinis fondas II.

Taip pat, remiantis 2018 metų pabaigoje atliktu vertinimo atnaujinimu, siūloma įgyvendinti atskirą SM FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“, investuosiančią į įmones, kuriančias mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriamą CO₂ emisiją. Greta atskiros FP steigimo taip pat buvo svarstoma priemonę įgyvendinti per 2016 m. balandžio 15 d. įsteigtą fondų fondą „Verslo finansavimo fondas, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo“ arba per naujai įsteigtą fondų fondą. Vis dėlto, esamo fondų fondo privalumais nebūtų įmanoma pasinaudoti (skirtingi sektoriai, skirtingi fondai, skirtingi VP prioritetai ir uždaviniai), todėl ši alternatyva buvo atmesta. Naujo fondų fondo steigimas taip pat laikytinas pertekline grandimi, kadangi numatoma įgyvendinti tik vieną FP. Todėl rekomenduojama priemonę „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ įgyvendinti kaip atskirą finansinę priemonę, kai fondų fondas nesteigiamas, kurios valdymui galima būtų pasitelkti jau sukurtą struktūrą, pvz., priemonių „Ko-investicinis fondas“, „Ko-investicinis fondas II“ ar „Ko-investicinis fondas MTEPI“ schemą, kurią įgyvendina INVEGA kartu su savo dukterine įmone.

7.1.4 FT parinkimas

Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 5 dalis numato, kad subjektai, kuriems patikėtas fondo fondo įgyvendinimas, užduotis gali įgyvendinti patys arba jas patikėti vykdyti FT.

Atsižvelgiant į šią nuostatą ir į tai, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu FT aktyviai dalyvavo vykdant prisiimtus įsipareigojimus ir prisidėjo prie sėkmingo FP įgyvendinimo, taip pat į tai, kad atliekant pirminį vertinimą apklausti FT įvardijo, jog 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu numato galimybę įgyvendinti FP ir turi tam tiek žmogiškuosius, tiek technologinius resursus, FP pradėtos įgyvendinti per fondų fondo valdytojo atrinktus (atrenkamus) FT. Vadovaujantis reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 5 dalimi, FT yra pasirenkami taikant atviras, skaidrias, proporcingas ir nediskriminuojančias procedūras, vengiant interesų konflikto.

7.1.5 FP derinimas su subsidijomis

Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnio 7 dalis nustato, kad FP gali būti derinamos su subsidijomis, palūkanų normos subsidijomis arba garantijos mokesčio subsidijomis. Tais atvejais, kai ES SF parama teikiama pasitelkiant FP ir kai ji, vykdant vieną veiksmą, derinama su kitų formų parama tiesiogiai susieta su FP, skirtomis tiems patiems galutiniams naudos gavėjams, įskaitant techninę pagalbą, palūkanų normos subsidijas ir garantijos mokesčio subsidijas, FP taikytinos nuostatos taikomos visų formų paramai, teikiamai tam veiksmui. Tokiais atvejais laikomasi taikytinų valstybės pagalbos taisyklių ir kiekvienos formos paramos atveju tvarkoma atskira apskaita.

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu nebuvo aiškios galimybės derinti FP su subsidijomis, todėl palūkanų normos bei garantijų mokesčio subsidijos buvo finansuojamos atskirai. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu atsiradus tokiai Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatai dėl FP derinimo su negražintina parama, turėtų būti palikta galimybė pasirinkti, ar įgyvendinti atskiras priemones, ar derinti viename pakete, atsižvelgiant į priemonių specifiką. Vertinimo 7.2–7.4 dalyse nurodoma galimybė derinti FP su subsidija.

7.1.6 FP įgyvendinimo teritorija

Planuojama, kad tinkami bus tik tie galutiniai naudos gavėjai, kurių pagrindinė veiklos vykdymo vieta yra LR teritorija, su išimtimi, kai privačių lėšų suma pritraukta RKF, gali būti investuojama į įmones, veikiančias ES teritorijoje.

7.2 1 VP prioritetas

Siekiant padėti įmonėms sumažinti verslo pradžios riziką, spartinti sėkmingą jų augimą, skatinti verslo ir mokslo bendradarbiavimą, intelektinės nuosavybės apsaugą ir MTEPI rezultatų komercinimą, numatoma sukurti FP inovacijų paramos paslaugų prieinamumui ir kokybei užtikrinti.

Nepaisant pastaruoju metu padarytos pažangos, MTEPI vis dar nėra veiksnys, darantis didesnę įtaką šalies ūkio raidai (žr. vertinimo 2.4 dalį). Viena pagrindinių mažo inovacijų poveikio šalies ekonomikai priežasčių – silpnai išvystyti ryšiai tarp mokslo ir verslo sektorių.

Kaip teigiama VP, 2014–2020 m. programavimo laikotarpio intervencijomis mokslo ir verslo sektorių atstovai bus skatinami apjungti resursus bendrai vystant technologijas, diegiant procesus ir kuriant produktus, aktualius norint įveikti ilgalaikius Lietuvai kylančius iššūkius. Labai maža visų rūšių naujoves diegiančių įmonių dalis, mažos verslo išlaidos moksliniams tyrimams ir technologinei

plėtrai, menkai komercializuojamas esamas ekonominis Lietuvos mokslo potencialas sąlygoja esminių pokyčių poreikį: sumanios specializacijos strategijos (žr. vertinimo 2.4 dalį) pagrindu VP 1 prioritete numatoma sustiprinti verslo, studijų ir tyrimų sinergiją bei jų panaudojimą šalies ūkio konkurencingumo plėtrai. Pagal VP 1 prioritetą didžiaja dalimi numatoma finansuoti FP, kuria planuojama remti aktyvesnį mokslo sektoriaus potencialo (žinių, žmogiškųjų išteklių, turimos MTEPI infrastruktūros) išnaudojimą teikiant paramą besikuriančioms jaunoms inovatyvioms įmonėms (startuoliams) (toliau – FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas“). Ši priemonė dalinai būtų finansuojama VP3 prioriteto lėšomis. Taip pat, planuojama įgyvendinti bendrai investuojančią FP („Ko-investicinis fondas“), kuri būtų finansuojama ir VP 1, ir VP 3 prioritetų lėšomis, ir kurios tikslas – paskatinti privačias investicijas, pirmiausia į jaunų inovatyvių įmonių inovatyvias idėjas, siekiant padėti joms sumažinti verslo pradžios riziką ir spartinti jų sėkmingą augimą. Šios priemonės bendras aprašymas, įskaitant ir iš VP 1 prioriteto finansuojamą dalį, yra pateiktas vertinimo 7.3 dalyje (žr. 35 lentelę).

Pagrindinis FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas“ tikslas – skatinti mokslo ir studijų institucijose generuojamų idėjų perdavimą verslui (komercializavimą). Investicijomis į ankstyvosios vystymosi stadijos įmones, veikiančias sumanios specializacijos krypties srityse, siekiama sumažinti atotrūkį tarp mokslo ir verslo. Planuojama, kad ankstyvosios vystymosi stadijos įmonėms bus pasiūlyta ekspertų pagalba identifikuojant komercinį potencialą turinčias inovatyvias technologijų idėjas, taip pat finansavimas ir palaikymas jas įgyvendinant.

Atsižvelgiant į aukščiau nurodytas problemas ir iššūkius, su kuriais tenka susidurti SVV subjektams, taip pat išnagrinėjus metodologijoje siūlomas priemones nustatytam trūkumui padengti (žr. 18 lentelę), iš VP 1 prioriteto, dalį finansuojant iš VP 3 prioriteto, numatoma finansuoti FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas“, padėsiančią skatinti mokslo ir studijų institucijose generuojamų idėjų perdavimą verslui (komercializavimą), ir FP „Ko-investicinis fondas“, nurodytas 34 lentelėje. Kadangi MTEPI veiklas vykdančios įmonės, ypač iki idėjų komercializavimo etapo, KĮ požiūriu yra itin rizikingos ir ilgai neatsiperkančios, o todėl dažniausiai jų ir nefinansuotinos, VP 1 prioriteto veiklų įgyvendinimui pasirinktos rizikos kapitalo FP, kurios savo esme labiausiai atitinka tokių įmonių poreikius. Be to, kaip jau minėta anksčiau, RKF valdymo komanda be investuotų lėšų, prisideda prie įmonių augimo žiniomis ir ryšiais, padedančiais šioms įmonėms įgyvendinti gyvybingas idėjas.

34 lentelė. Siūlomos rizikos kapitalo FP

	<i>Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II</i>	<i>Ko-investicinis fondas II (bendrai investuojanti FP)</i>	<i>Ko-investicinis fondas MTEPI (priemonės poreikis nustatyta ne šio vertinimo ribose)</i>
Preliminariai skiriama valstybės lėšų suma (su valdymo mokesčiais), mln. EUR*	Iki 14,8	Iki 11,6	Iki 5
Finansavimo šaltiniai	ES SF lėšos	ES SF lėšos	ES SF lėšos

	<i>Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II</i>	<i>Ko-investicinis fondas II (bendrai investuojanti FP)</i>	<i>Ko-investicinis fondas MTEPI (priemonės poreikis nustatyta ne šio vertinimo ribose)</i>
Privačios lėšos, proc.	Pagal bendrosios išimties reglamentą nuo 10 iki 60 proc., investuojama į fondą	Pagal bendrosios išimties reglamentą nuo 10 iki 60 proc., investuojama į fondą	Pagal bendrosios išimties reglamentą iki 10 proc.
Finansavimo tipas	Per fondų fondą	Per fondų fondą	Per fondų fondą
Galutiniai naudos gavėjai	- pagal VP 1 prioritetą: įmonės, veikiančios arba ketinančios pradėti naują ekonominę veiklą pažangiosios specializacijos srityse; - pagal VP 3 prioritetą: MVĮ	- Pagal VP 1 prioritetą: įmonės, veikiančios arba ketinančios pradėti naują ekonominę veiklą pažangiosios specializacijos srityse. - Pagal VP 3 prioritetą: MVĮ	MĮ, veikiančios arba ketinančios pradėti naują ekonominę veiklą pažangiosios specializacijos srityse, kurios vyko MTEPI veiklas
Valstybės pagalba	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą ir (arba) notifikuotą valstybės pagalbos schemą)	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą ir (arba) notifikuotą valstybės pagalbos schemą)	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą ir (arba) notifikuotą valstybės pagalbos schemą)
Orientacinis maksimalus fondo investicijų į vieną MVĮ dydis	Iki 15 proc. fondo vertės	Iki 10 proc. fondo vertės	Iki 20 proc. fondo vertės
Investavimas	Į įmonių akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtros) stadijose	Į įmonių akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtros) stadijose	Į MĮ akcinį kapitalą dalies akcinį įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtros) stadijose
MVĮ veiklos sektoriai	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą ir: - pagal VP 1 prioritetą: sumanios specializacijos strategiją; - pagal VP 3 prioritetą: MVĮ	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą ir: - pagal VP 1 prioritetą: sumanios specializacijos strategiją. - Pagal VP 3 prioritetą: visos MVĮ	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą ir pagal VP 1 prioritetą: sumanios specializacijos strategiją bei MTEPI
Apytikslė investuotojų (tik valstybės) gaunama pelno dalis (angl. <i>Hurdle Rate</i>) RKF lygmenyje	Ne daugiau 6 proc.	Ne daugiau 6 proc.	Ne daugiau 6 proc.

	<i>Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II</i>	<i>Ko-investicinis fondas II (bendrai investuojanti FP)</i>	<i>Ko-investicinis fondas MTEPI (priemonės poreikis nustatyta ne šio vertinimo ribose)</i>
Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius, vnt.	20**	16**	4**
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms, mln. EUR	Nuo 10 iki 40 proc. investicijų į įmones sumos, t. y. bent 1,5	Nuo 10 iki 60 proc. investicijų į įmones sumos, t. y. iki 5,57	0,25
Naujų įmonių***, gavusių investicijas, skaičius, vnt.	16****	4****	4****
Papildomos sąlygos	80 proc. fondo lėšų turi būti investuojamos į projektus sumaniosios specializacijos sektoriuose. Galimas investicijų regionuose skatinimas; didelių kompanijų, savo srities lyderių, pritraukimo skatinimas ir kt.	Investicijų regionuose skatinimas; didelių kompanijų, savo srities lyderių, pritraukimo skatinimas ir kt. Galimi papildomi FP schemos elementai, siekiant paskatinti alternatyviosios „First North“ rinkosplėtrą Lietuvoje	Mokslo ir studijų įstaigų skatinimas investuoti į savo atžalines įmones.

* Jeigu FP bus įgyvendinama per fondų fondą – iš planuojamų FP skirti lėšų bus išskaičiuotos fondų fondo valdymo išlaidos (mokesčiai)

** Įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones.

*** Nauja įmonė – įmonė, sukurta ne anksčiau kaip prieš trejus metus (imtinai) iki projekto sutarties tarp įmonės ir įgyvendinančiosios institucijos ar paskolos, finansinės nuomos (lizingo), faktoringo arba investavimo sutarties (kai įgyvendinamos FP) tarp įmonės ir FP valdytojo ir (ar) finansų įstaigos, jei fondų fondas nesteigiamas, pasirašymo dienos. Nauja įmone nelaikoma įmonė, jei pasikeitė tik jos teisinė forma.

**** Naujų įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones.

Pagal VP 1 prioritetą būtinas Lietuvos 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos išankstinio vertinimo (angl. *ex ante assessment*)⁸⁸ sąlygos išpildymas – parengta nacionalinė arba regioninė pažangiosios specializacijos strategija, todėl VP 1 prioriteto ir, atitinkamai, didžioji dalis FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas“ ir dalies bendrai investuojančios FP, galutinių naudos gavėjų turi būti įmonės, veikiančios arba ketinančios pradėti naują ekonominę veiklą sumanios specializacijos srityse. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju galutiniais naudos gavėjais galės būti ne

⁸⁸ http://esinvesticijos.lt/uploads/documents/docs/7_396b74d8ed9bd368f9554f22e1c1a94b.doc.

tik MVĮ, bet ir didelės įmonės, jeigu būtų notifikuojama atskira valstybės pagalbos schema. Taip pat minėtose FP galimas galutinių naudos gavėjų diversifikavimas pagal veiklos etapus ir pan.

Planuojama FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas“ įgyvendinimo pradžia – ne ankstesnė nei 2018 m. pabaiga, o bendrai investuojančios FP – ne ankstesnė nei 2017 m. viduryje.

7.3 3 VP prioritetas

Kaip nurodoma VP, Lietuvoje verslumo lygis ženkliai atsilieka nuo ES vidurkio, o mažos ir atviros ekonomikos pobūdis sąlygoja plėtros siekiančioms MVĮ neišvengiamą poreikį aktyviau įsijungti į vietines ir tarptautines pridėtinės vertės kūrimo grandines, aktyviai taikyti organizacines ir rinkodaros inovacijas, kurių Lietuvos įmonėse vis dar trūksta. Tuo tikslu pagal VP 3 prioritetą bus siekiama pagerinti sąlygas verslo pradžiai ir tolesnei įmonių plėtrai bei tarptautiniam konkurencingumui stiprinti. Pagal VP 3 prioritetą bus siekiama užtikrinti išorinio verslo finansavimo prieinamumą visoje Lietuvoje, perimant gerąją kitų valstybių patirtį, ypač pradedantiems verslą bei inovacijas diegiantiems SVV subjektams. FP būtų finansuojamos ir akceleravimo, ir investavimo į startuolius veiklos.

Lietuvos ekonomikos augimas ir gerovės didėjimas tiesiogiai priklauso nuo šalies MVĮ gebėjimo kurti ir eksportuoti tarptautiniu mastu konkurencingus gaminius ir paslaugas bei įsitraukti į tarptautines tinklų grandines.

Be to, Lietuva, remiantis statistiniais duomenimis, beveik trigubai atsilieka nuo ES–27 vidurkio pagal gamybos sąnaudomis sukuriama pridėtinę vertę, tenkančią vienam MVĮ darbuotojui. Apdirbamosios pramonės, kuri yra vienas svarbiausių Lietuvos ūkio sektorių, produktyvumas taip pat ženkliai atsilieka nuo ES–27 vidurkio. MVĮ darbo našumą dažnai riboja žemas jų inovatyvumo lygis, kuris savo ruožtu mažina MVĮ konkurencinį pranašumą. Pagrindinis veiksnys, ribojantis MVĮ inovacinę veiklą, yra technologinių inovacijų diegimo versle ir technologinių pajėgumų tobulinimo aukšta kaina bei lėšų trūkumas įmonėse, taip pat nepakankamas įmonių organizacinių ir netechnologinių inovacijų diegimo versle aktyvumas.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Lietuva sieks padidinti šalies MVĮ konkurencingumą, skatindama inovacijų diegimą versle, remdama investicijas į technologinių pajėgumų tobulinimą. Šios investicijos paskatins MVĮ produktyvumo augimą ir suteiks joms galimybę sutaupyti laiko ir finansinius išteklius panaudoti naujų aukštesnės pridėtinės vertės produktų ir paslaugų kūrimui ar esamų tobulinimui.

Todėl atsižvelgiant į VP 3 prioriteto tikslus ir į vertinimo metu atliktas apklausas, planuojama įgyvendinti faktoringo FP. Be to, atsižvelgiant į tai, kad vertinimo apklausų metu buvo nustatyta, jog artimiausiu 5 metų laikotarpiu SVV subjektams reikės atnaujinti savo turimą įrangą, investuoti į naujesnes technologijas, taip pat atsižvelgiant į vertinimo 7.1.1 dalyje nurodytas problemas ir iššūkius, su kuriais tenka susidurti SVV subjektams, ir išnagrinėjus metodologijoje siūlomas priemones nustatytam trūkumui padengti, planuojama įgyvendinti 35–37 lentelėse nurodytas SVV finansavimo FP, kurios palengvins verslui pasinaudoti išorinio verslo finansavimo šaltiniais ir prisidės prie VP nustatytų tikslų pasiekimo (toliau – SVV finansavimo FP).

35 lentelė. Siūlomos SVV finansavimo FP, skirtos kreditavimui

<i>Priemonės aprašymas</i>	<i>Pasidalytos rizikos paskolos</i>
Maksimali priemonei skiriama suma (su valdymo mokesčiais), mln. EUR*	Iki 111
Finansavimo šaltinis	ES SF lėšos
Finansavimo tipas	Per fondų fondą
Privačių lėšų dalis	55 proc. paskolos sumos
Orientacinis maksimalus paskolos (lizingo sandorio) dydis	4 mln. EUR (ES SF + privačios lėšos)
Rizikos pasidalijimas	Yra
Galutiniai naudos gavėjai	SVV subjektai
Valstybės pagalba	Gali būti (pvz., dėl lengvatinių palūkanų pagal <i>de minimis</i> reglamentą arba bendrosios išimties reglamentą)
Valdymo (administravimo) mokestis FT	Galimas
Derinimas su daliniu palūkanų kompensavimu	Galimas
Derinimas su technine parama	Galimas
Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius (unikalios), vnt.	580**
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms, mln. EUR	Ne mažiau kaip 86
Naujų įmonių***, gavusių investicijas, skaičius, vnt.	43****
Kitos sąlygos	Atrinkti FT įsipareigos išskolinti tam tikrą lėšų sumą, kuri bus nustatyta sutartyse

* Jeigu FP bus įgyvendinama per fondų fondą – iš planuojamų FP skirti lėšų bus išskaičiuotos fondų fondo valdymo išlaidos (mokesčiai)

** Įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, paskolų arba lizingo sandorių dydžių.

*** Nauja įmonė – įmonė, sukurta ne anksčiau kaip prieš trejus metus (imtinai) iki projekto sutarties tarp įmonės ir įgyvendinančiosios institucijos ar paskolos, finansinės nuomos (lizingo), faktoringo arba investavimo sutarties (kai įgyvendinamos FP) tarp įmonės ir FP valdytojo ir (ar) finansų įstaigos, jei fondų fondas nesteigiamas, pasirašymo dienos. Nauja įmone nelaikoma įmonė, jei pasikeitė tik jos teisinė forma.

**** Naujų įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, paskolų arba lizingo sandorių dydžių.

36 lentelė. Siūlomos SVV finansavimo FP, skirtos garantijoms

<i>Priemonės aprašymas</i>	<i>Portfelinės garantijos paskoloms</i>	<i>Portfelinės garantijos lizingo sandoriams</i>
Maksimali priemonei skiriama suma (su valdymo mokesčiais), mln. EUR*	Iki 75	Iki 10

<i>Priemonės aprašymas</i>	<i>Portfelinės garantijos paskoloms</i>	<i>Portfelinės garantijos lizingo sandoriams</i>
Finansavimo tipas	Per fondų fondą	Per fondų fondą
Finansavimo šaltinis	ES SF lėšos	ES SF lėšos
Garantijos dydis	Iki 80 proc.	Iki 80 proc.
Indikatyvi viršutinės ribos norma (angl. <i>Cap Rate</i>)	20-25 proc.	20-25 proc.
Orientacinė maksimali garantijos suma, mln. EUR	1,5	1,5
Galutiniai naudos gavėjai	SVV subjektai	SVV subjektai
Valstybės pagalba	Yra (pagal <i>de minimis</i> reglamentą arba bendrosios išimties reglamentą)	Yra (pagal <i>de minimis</i> reglamentą arba bendrosios išimties reglamentą)
Valdymo (administravimo) mokestis FT	Galimas	Galimas
Garantijos mokestis FT	Vienkartinis 0,5-1 proc.	Vienkartinis 0,5-1 proc.
Derinimas su daliniu palūkanų kompensavimu	Galimas	Galimas
Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius (unikalios), vnt.	1630**	410**
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms, mln. EUR	375	50
Naujų įmonių***, gavusių investicijas, skaičius, vnt.	120****	32****
Multiplikatorius, kartais	5-6,25	5-6,25

* Jeigu FP bus įgyvendinama per fondų fondą – iš planuojamų FP skirti lėšų bus išskaičiuotos fondų fondo valdymo išlaidos (mokesčiai)

** Įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, paskolų arba lizingo sandorių dydžių.

*** Nauja įmonė – įmonė, sukurta ne anksčiau kaip prieš trejus metus (imtinai) iki projekto sutarties tarp įmonės ir įgyvendinančiosios institucijos ar paskolos, finansinės nuomos (lizingo), faktoringo arba investavimo sutarties (kai įgyvendinamos FP) tarp įmonės ir FP valdytojo ir (ar) finansų įstaigos, jei fondų fondas nesteigiamas, pasirašymo dienos. Nauja įmone nelaikoma įmonė, jei pasikeitė tik jos teisinė forma.

**** Naujų įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, paskolų arba lizingo sandorių dydžių

37 lentelė. Siūlomos SVV finansavimo FP, skirtos rizikos kapitalo investicijoms

	Plėtos fondas I	Plėtos fondas II	Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas	Akceleravimo fondas
Preliminariai skiriama valstybės lėšų suma (su valdymo mokesčiais), mln. EUR*	Iki 15,6	Iki 17,4	Iki 11	Iki 14,48
Finansavimo šaltiniai	ES SF lėšos	ES SF lėšos	ES SF lėšos	ES SF lėšos
Privačios lėšos, proc.	Pagal bendrosios išimties reglamentą nuo 10 iki 60 proc., investuojama į fondą	Pagal bendrosios išimties reglamentą nuo 10 iki 60 proc., investuojama į fondą	Ne mažiau kaip 50 proc. kiekvienos investicijos, investuojama į MVĮ	Ne mažiau kaip 5 proc.
Finansavimo tipas	Per fondų fondą	Per fondų fondą	Per fondų fondą	Per fondų fondą
Galutiniai naudos gavėjai	MVĮ	MVĮ	MVĮ	MĮ
Valstybės pagalba	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą ir (arba) notifikuotą valstybės pagalbos schemą)	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą ir (arba) notifikuotą valstybės pagalbos schemą)	Nėra	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą ir (arba) notifikuotą valstybės pagalbos schemą)
Orientacinis maksimalus fondo investicijų į vieną MVĮ dydis	Iki 20 proc. fondo vertės	Iki 20 proc. fondo vertės	600 000 EUR	Iki 10 proc. fondo vertės
Investavimas	Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtos) stadijose	Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtos) stadijose	Į MVĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (pradinio, ankstyvo augimo ir plėtos) stadijose	Į MĮ akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių prieš-parengiamojoje ir parengiamojoje stadijose
MVĮ veiklos sektoriai	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą	Neribojama	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą
Apytikslė investuotojų (tik valstybės) gaunama pelno dalis (angl. <i>Hurdle Rate</i>) RKF lygmenyje	Ne daugiau 6 proc.	Ne daugiau 6 proc.	Ne daugiau 6 proc.	Ne daugiau 6 proc.
Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių	10**	12**	28**	90**

	Plėtos fondas I	Plėtos fondas II	Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas	Akceleravimo fondas
įmonių skaičius, vnt.				
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms, mln. EUR	Nuo 10 iki 60 proc. investicijų į įmones sumos, t. y. iki 22	Nuo 10 iki 60 proc. investicijų į įmones sumos, t. y. iki 24	Ne mažiau kaip 50 proc. investicijų į įmones sumos t. y. bent 9	Ne mažiau kaip 5 proc.
Naujų įmonių***, gavusių investicijas, skaičius, vnt.	3****	4****	14****	90****
Papildomos sąlygos	Galimas investicijų regionuose skatinimas; prioritetinių sričių išskyrimas; didelių kompanijų, savo srities lyderių, pritraukimo skatinimas ir kt.	Galimas investicijų regionuose skatinimas; prioritetinių sričių išskyrimas; didelių kompanijų, savo srities lyderių, pritraukimo skatinimas ir kt.	Galimas investicijų regionuose skatinimas; prioritetinių sričių išskyrimas; didelių kompanijų, savo srities lyderių, pritraukimo skatinimas ir kt.	Galimas investicijų regionuose skatinimas; prioritetinių sričių išskyrimas

* Jeigu FP bus įgyvendinama per fondų fondą – iš planuojamų FP skirti lėšų bus išskaičiuotos fondų fondo valdymo išlaidos (mokesčiai)

** Įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones

*** Nauja įmonė – įmonė, sukurta ne anksčiau kaip prieš trejus metus (imtina) iki projekto sutarties tarp įmonės ir įgyvendinančiosios institucijos ar paskolos, finansinės nuomos (lizingo), faktoringo arba investavimo sutarties (kai įgyvendinamos FP) tarp įmonės ir FP valdytojo ir (ar) finansų įstaigos, jei fondų fondas nesteigiamas, pasirašymo dienos. Nauja įmone nelaikoma įmonė, jei pasikeitė tik jos teisinė forma

**** Naujų įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones

Pagal VP 3 prioritetą galutiniais naudos gavėjais turėtų būti tik SVV subjektai. Tik esant poreikiui, bei išlaikant takoskyrą su SADM planuojama įgyvendinti FP (žr. vertinimo 7.4 dalį), konkrečiose FP bus susiaurinamas galimų galutinių naudos gavėjų ratas pagal atskirus kriterijus – veiklos sritis, finansavimo dydį, veiklos trukmę ar pan.

Dauguma suplanuotų SVV finansavimo paskolų ir garantijų FP pradėtos įgyvendinti 2018 m. viduryje arba 2017 m. Rizikos kapitalo FP planuojama pradėti įgyvendinti 2018 m. ir 2019 m. Be to, būtina atsižvelgti į tai, kad rizikos kapitalo FP įgyvendinimo pradžia priklausys nuo privačių investuotojų pritraukimo proceso, kuris gali trukti nuo 12 iki 18 mėnesių po FT atrinkimo.

Be to, vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatomis ir nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių struktūrinę paramą, reikalavimais, svarstoma galimybė SVV finansavimo FP, skirtą kreditavimui, derinti su palūkanų normos negražinamąja subsidija, palengvinančia verslo plano įgyvendinimą.

Atsižvelgiant į tai, kad vertinimo apklausose nustatyta, jog, siekiant gauti išorinį verslo finansavimą, verslui dažnai trūksta lėšų užstatui, lengvatinių paskolų teikimą iš ES SF lėšų planuojama derinti su kita finansine parama teikiant garantijas ir garantijos mokesčio negražinamąją subsidiją. Papildomą garantijų FP svarstoma finansuoti iš grįžusių (nacionalinių) lėšų, gautų įgyvendinant INVEGOS fondo ir (ar) JEREMIE kontroliuojančiojo fondo priemones.

7.4 4 VP prioritetas

Pagal VP 4 prioriteto Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ 4.5.1 uždavinį „Skatinti darnų judumą ir plėtoti aplinkai draugišką transportą, siekiant sumažinti anglies dioksido išmetimus“ yra planuojama įgyvendinti FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“.

Vertinant, kokia konkreti FP turėtų būti įgyvendinta, buvo svarstomos keturios alternatyvos: 1) Tematinis ko-investicinis fondas; 2) Tematinio akceleratoriaus steigimas SM lėšomis; 3) Patyrusio užsienio akceleratoriaus valdytojo pritraukimas; 4) SM pavaldžių įmonių iniciatyva įsteigtas verslo akceleratorius. Buvo pasirinkta tematinio ko-investicinio fondo alternatyva, kadangi ji pasižymi aukščiausia skirtų lėšų įsisavinimo tikimybe, didžiausia pridėtine verte ir nekuria perteklinės konkurencijos. Tuo tarpu patyrusio užsienio akceleratoriaus valdytojo pritraukimo alternatyva, nepaisant išskirtų jos privalumų, pripažinta tik teorine. Taip pat galėtų būti įgyvendinta (ir greičiausiai bus įgyvendinta) SM pavaldžių įmonių iniciatyva įsteigto verslo akceleratoriaus alternatyva, tačiau ši alternatyva įgyvendintina ne iš ES SF lėšų.

Remiantis atlikto vertinimo duomenimis FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ siūloma skirti 5 mln. EUR ir gavus pirmuosius priemonės rezultatus siūloma spręsti dėl priemonės didinimo iki 10 mln. EUR (t. y. skirti likusias 5 mln. EUR lėšas). Siūlomos FP pagrindiniai kriterijai yra nurodyti 38 lentelėje.

38 lentelė. Siūloma FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“

Preliminariai skiriama valstybės lėšų suma (su valdymo mokesčiais), mln. EUR*	Iki 5, su galimybe padidinti iki 10
Finansavimo šaltiniai	ES SF lėšos
Privačios lėšos, proc.	Ne mažiau kaip 10 proc.
Finansavimo tipas	Atskira FP (žr. 7.1.3 skyrių)
Galutiniai naudos gavėjai	Labai mažos, mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ)
Valstybės pagalba	Yra (pagal bendrosios išimties reglamentą)
Orientacinis maksimalus fondo investicijų į vieną MVĮ dydis	Iki 20 proc. fondo vertės EUR
Investavimas	Į MVĮ, kurios kuria mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, akcinį kapitalą arba į iš dalies akcinį kapitalą įmonių pradinio augimo (veiklos pradžios, vėlesnės ir augimo) stadijose
MVĮ veiklos sektoriai	Ribojama pagal valstybės pagalbos schemą
Apytikslė investuotojų (tik valstybės) gaunama pelno dalis (ang. Hurdle Rate) RKF lygmenyje	Ne daugiau 6 proc.
Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius, vnt.	4*
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms, mln. EUR	Ne mažiau kaip 10 proc.
Naujų įmonių**, gavusių investicijas, skaičius, vnt.	2***
Papildomos sąlygos	Nenumatoma

* Įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones.

** Nauja įmonė – įmonė, sukurta ne anksčiau kaip prieš trejus metus (įmtinai) iki projekto sutarties tarp įmonės ir įgyvendinančiosios institucijos ar paskolos, finansinės nuomos (lizingo), faktoringo arba investavimo sutarties (kai įgyvendinamos FP) tarp įmonės ir FP valdytojo ir (ar) finansų įstaigos, jei fondų fondas nesteigiamas, pasirašymo dienos. Nauja įmone nelaikoma įmonė, jei pasikeitė tik jos teisinė forma.

*** Naujų įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones.

Planuojama įgyvendinti FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ ko-investuos į verslo angelų komandų ar kitų fondų valdytojų (investicijų iniciatorių) pasirinktas Lietuvos įmones, kuriančias mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriama CO₂ emisiją, ir tokiu būdu padės surinkti konkrečiai tematinę sritį atitinkančiai įmonei reikalingą finansavimą, kadangi sumažins arba padės išskaidyti privačių investuotojų patiriamą riziką.

Be to, kartu siūloma svarstyti galimybę įgyvendinti subsidijų priemonę, kuri ko-investicinio fondo investicijas siekiančioms pritraukti ar pritraukusioms MVĮ teiktų subsidijas (pvz., tiksliniam konsultavimui, techniniams projektams, leidimams, darbo užmokesčiui).

7.5 7 VP prioritetas

Pagal VP 7 prioriteto „Kokybiškas užimtumas ir dalyvavimas darbo rinkoje“ 7.3.3 uždavinį „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ yra planuojamos įgyvendinti verslo finansavimą palengvinančios priemonės verslo pradžiai. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ESF lėšomis yra planuojama įgyvendinti priemonę, skirtą projektui, apimančiam FP.

Pagal vertinimo apklausos rezultatus matyti, kad SVV subjektai aktyviai domisi verslo plėtros galimybėmis, yra susipažinę su įvairių FT siūlomomis paslaugomis ir turi pakankamai patirties naudodami skirtingas išorinio verslo finansavimo priemones. SVV subjektai įvardijo, kad populiariausi FT yra KĮ, o populiariausia finansavimo priemonė – paskola. Dauguma jų atsakė, kad ir ateityje planuoja kreiptis į KĮ dėl paskolų, todėl 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinamos FP yra labiausiai atitinkančios SVV subjektų poreikius ir FT planus bei galimybes. Todėl, atsižvelgiant į metodologiją ir remiantis 18 lentele, siūloma įgyvendinti lengvatinių paskolų FP, kuri paskatins gyventojus, ypač susiduriančius su sunkumais darbo rinkoje, pradėti savo verslą. Pasirinktas FP būdas leis sumažinti finansavimo trūkumą naujai įsteigtoms įmonėms, kuris buvo identifikuotas vertinimo 3.3 dalyje bei padės pritraukti daugiausiai privačių investicijų.

Išnagrinėjus metodologijoje siūlomas priemones nustatytam trūkumui padengti, siūloma FP – lengvatinės paskolos pradedantiems verslą (toliau – FP pradedantiems verslą), kurios pagrindiniai kriterijai yra nurodyti 39 lentelėje.

39 lentelė. Siūloma FP pradedantiems verslą

	<i>FP pradedantiems verslą</i>
Maksimali priemonei skiriama suma, mln. EUR*	31,4
Finansavimo tipas	Per fondų fondą
Privačių lėšų dalis	Ne mažiau nei 10 proc. paskolos sumos
Finansavimo šaltinis	ES SF lėšos
Orientacinis maksimalus paskolos (lizingo sandorio) dydis	25 tūkst. EUR
Rizikos pasidalijimas	Galimas
Galutiniai naudos gavėjai	SVV subjektai, veikiantys <12 mėn. (išskyrus vidutines įmones)
Valstybės pagalba	Yra (pagal <i>de minimis</i> arba bendrosios išimties reglamentus)
Valdymo (administravimo) mokestis FT	Galimas
Derinimas su daliniu palūkanų kompensavimu	Galimas
Derinimas su technine parama	Galimas
Planuojamas SVV subjektų, gavusių paramą, skaičius	Ne mažiau nei 1500**
Kitos sąlygos	Atrinkti FT įsipareigos išskolinti tam tikrą lėšų sumą, kuri bus nustatyta sutartyse su FT

* Jeigu FP bus įgyvendinama per fondų fondą – iš planuojamų FP skirti lėšų bus išskaičiuotos fondų fondo valdymo išlaidos (mokesčiai)

** Su maksimalia FP skirta suma

Siūloma FP pradedantiems verslą yra gerosios praktikos pavyzdžio – VSF tęsinys. 2007–2013 m. programavimo laikotarpio patirtis rodo, kad siūloma FP su papildomomis priemonėmis (daliniu paskolų palūkanų kompensavimu, subsidijomis darbo užmokesčiui bei garantijų teikimu) (žr. vertinimo 6.3 dalį) yra paklausi ir aktuali galutiniams naudos gavėjams.

FP pradedantiems verslą numatomi potencialūs galutiniai naudos gavėjai – SVV subjektai, veikiantys ne ilgiau kaip vienerius metus: MĮ, kaip apibrėžta LR smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatyme (toliau – Smulkiojo ir vidutinio verslo plėtros įstatymas) bei fiziniai asmenys, kurie įstatymų nustatyta tvarka verčiasi ūkine komercine veikla (įskaitant tą, kuria verčiamasi turint verslo liudijimą).

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu planuojama ypatingą dėmesį skirti gyventojų, o ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumo skatinimui. Todėl FP pradedantiems verslą vienas iš svarbiausių prioritetų bus sukurti palankesnes sąlygas tiems pradedantiems verslininkams, kuriems savarankiškos veiklos startas rinkoje įprastomis sąlygomis yra ypatingai sunkus ir sudėtingas.

FP pradedantiems verslą potencialūs galutiniai naudos gavėjai – ūkio subjektai, veikiantys visuose ūkio sektoriuose, išskyrus žemės ūkio, žuvininkystės ir akvakultūros sektoriuose veikiančius ūkio subjektus. Takoskyros su VP 3.1 ir 3.3 investicinių prioritetų veiklomis nustatomos pagal 2 kriterijus: paskolos dydį ir verslo (įmonės) veiklos trukmę. Pagal VP 7.3.3 uždavinį pradedantiems verslą SVV subjektams, registruotiems ir veikiantiems ne ilgiau kaip vienerius metus (MĮ bei fiziniams asmenims, vykdančiams individualią veiklą pagal verslo liudijimą arba pagal pažymą) planuojama teikti iki 25 tūkst. EUR lengvatines paskolas.

2016 m. balandžio mėn. paskelbta FT atranka įgyvendinti VSF II 2016 m. gruodžio mėn. pagal šią FP išduotos pirmosios paskolos.

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu FP pradedantiems verslą yra derinama su negrąžinamosiomis subsidijomis (visuotinės dotacijos priemone „Subsidijos verslo pradžiai“), skirtomis tiems patiems galutiniams naudos gavėjams.

FP pradedantiems verslą su negrąžinamosiomis subsidijomis iš ES struktūrinių fondų lėšų teikimą, vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatomis ir nacionalinių teisės aktų, reglamentuojančių struktūrinę paramą, reikalavimais, numatyta galimybė derinti šiais būdais:

1. Atsižvelgiant į tai, kad vertinimo apklausose nustatyta, jog, siekiant gauti finansavimą verslo pradžiai, pradedantiems verslą dažnai trūksta lėšų užstatui, lengvatinių paskolų teikimas iš ES SF lėšų derinamas su finansine parama teikiant garantijas ir garantijos mokesčio negrąžinamąją subsidiją. Papildoma FP finansuojama iš grįžusių (nacionalinių) lėšų, gautų įgyvendinus VSF;

2. Lengvatinių paskolų teikimas pradedantiems verslą derinamas su nefinansinėmis priemonėmis teikiant negrąžinamasias subsidijas pradėjusiems verslą, t. y. suteikta galimybė paremti verslininkus, pradėjusius verslą pradiname savarankiško verslo etape, teikiant paskatas, naujame versle kuriantiems naujas darbo vietas ir išlaikant esamas.

8 Tikėtini rezultatai ir stebėsenos sistema

8.1 Kiekybinių rezultatų nustatymas

Siekiant VP numatytų tikslų pagal atskirus prioritetus, investicinius prioritetus ir konkrečius uždavinius bei siekiant padengti nustatytą rinkos trūkumą, turėtų būti įgyvendinamos vertinimo 7 dalyje identifikuotos FP. Kiekvienos FP įgyvendinimas yra siejamas su tam tikrų rodiklių, kuriais bus matuojama FP įgyvendinimo rezultatas, pasiekimu. Toliau bus aprašomi galimų įgyvendinti FP tikėtini rezultatai, jei FP įgyvendinimui būtų skiriami maksimalūs dydžiai (žr. vertinimo 31 lentelę).

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu FP įgyvendinimui VP 1 ir 3 prioritetuose nėra numatyta atskiro uždavinio, kaip tai buvo 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu, todėl atskirų FP rodiklių VP 1 ir 3 prioritetų uždaviniuose nenustatyta. VP 1 ir 3 prioritetų uždaviniuose nustatytų rodiklių reikšmės išskaidomos atskiroms priemonėms. Be to, dalis galimų įgyvendinti FP gali būti finansuojamos skirtingų uždavinių ir prioritetų lėšomis, todėl rodikliai ir jų siektinos reikšmės skaidomos. Siektinos reikšmės apskaičiuotos remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu pasiektais rezultatais, lėšų skolinimo, investavimo tendencijomis ir atsižvelgiant į planuojamus įgyvendinti finansinius produktus. FP „Ko-investicinis fondas MTEPI“ tikėtini rezultatai nustatyti MTEPI išankstiniame vertinime. VP 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ 3 konkretaus uždavinio „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ lygmeniu yra nustatyti VP stebėsenos rodikliai su pradinėmis (rezultato rodiklių atveju) ir siektinomis reikšmėmis.

8.1.1 Tikėtini FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II“ ir „Ko-investicinis fondas II“ rezultatai

Siekiant VP 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“ 2 investicinio prioriteto „Verslo investicijų į MTI skatinimas, įmonių, MTI centrų ir aukštojo mokslo sektoriaus ryšių bei sąveikos plėtojimas, visų pirma skatinant investicijas į produktų ir paslaugų plėtrą, technologijas, socialines ir viešosioms paslaugoms teikti skirtas inovacijas; taip pat paklausos, jungimosi į tinklus, grupių ir atvirų inovacijų skatinimas pagal pažangiosios specializacijos strategiją remiant technologinius ir taikomųjų mokslų tyrimus, bandomųjų linijų diegimą, išankstinio produktų patvirtinimo veiksmus ir didelio poveikio technologijų pažangiosios gamybos pajėgumus, pirminės gamybos bei bendrosios paskirties technologijų sklaidą“ 1.2.1 uždavinio „Padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje“ įgyvendinimo VP yra numatyti rodikliai su siektinomis reikšmėmis iki 2023 m. pabaigos, nurodyti 40–41 lentelėse.

Pažymėtina, kad 40–41 lentelėse nurodytų FP finansavimo šaltinis nurodytas iš dviejų VP prioritetų – iš VP 1 ir 3 prioritetų, todėl šios FP prisideda ir prie VP 3 prioriteto „Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ 3.1 investicinio prioriteto „Verslumo, ypač sudarant palankesnes sąlygas pritaikyti naujas idėjas ekonominei veiklai, ir naujų įmonių, įskaitant verslo inkubatorius, steigimo skatinimas“ 3.1.1 uždavinio „Padidinti verslumo lygį“ įgyvendinimo.

Atkreiptinas dėmesys, kad žemiau priemonių lentelėse nurodytų produkto rodiklių reikšmės priklauso nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones, paskolų ir lizingo sandorių dydžių, todėl galutiniai pasiekti produkto rodikliai gali kisti.

40 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas“ tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

40 lentelė. FP „Ankstyvos stadijos ir plėtros II“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 14,8 (11,8 mln. EUR – 1.2.1 uždavinys; 3 mln. EUR – 3.1.1 uždavinys)				
VP 1 prioriteto 1.2 investicinio prioriteto 1.2.1 uždavinys – padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2011 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui	EUR	24,10	60,70	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	16	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	1 170 000	Duomenys iš projektų
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis**	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą	Įmonės	-	4	Duomenys iš projektų

	gaunančių įmonių skaičius				
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	330 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	3	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 1 prioriteto 1.2 investicinio prioriteto 1.2.1 uždavinį „Padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros, ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje“

** Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

41 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti FP „Ko-investicinis fondas“ tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

41 lentelė. FP „Ko-investicinis fondas II“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Ko-investicinis fondas II</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 11,6 (5,8 mln. EUR – 1.2.1 uždavinys; 5,8 mln. EUR – 3.1.1 uždavinys)				
VP 1 prioriteto 1.2 investicinio prioriteto 1.2.1 uždavinys – padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2011 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui	EUR	24,10	60,70	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	8	Duomenys iš projektų

	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	3 600 000	Duomenys iš projektų
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys - padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis**	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	8	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	3 600 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	4	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 1 prioriteto 1.2 investicinio prioriteto 1.2.1 uždavinį „Padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros, ir inovacijų veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje“

** Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

8.1.2 Tikėtini FP „Portfelinės garantijos paskoloms“, „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“, „Plėtros fondas I“, „Plėtros fondas II“, „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“ ir „Akceleravimo fondas“ rezultatai

Siekiant VP 3 prioriteto „Smulčiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ 3.1 investicinio prioriteto „Verslumo, ypač sudarant palankesnes sąlygas pritaikyti naujas idėjas ekonominei veiklai, ir naujų įmonių, įskaitant verslo inkubatorius, steigimo skatinimas“ 3.1.1 uždavinio „Padidinti verslumo lygį“ įgyvendinimo VP yra numatyti rodikliai su siektinomis reikšmėmis iki 2023 m. pabaigos, nurodyti 42–47 lentelėse.

41 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti FP „Portfelinės garantijos paskoloms“ tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

42 lentelė. FP „Portfelinės garantijos paskoloms“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Portfelinės garantijos paskoloms</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 75				
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	1630**	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	375 000 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	120***	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

**Įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, paskolų dydžių

*** Naujų įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones

43 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti FP „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“ tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

43 lentelė. FP „Portfelinės garantijos lizingo sandoriams“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Portfelinės garantijos lizingo sandoriams</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 10				
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					

Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
		Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	skaičius	39	48
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	410**	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	50 000 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	32***	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

**Įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, paskolų dydžių

*** Naujų įmonių, pasinaudojusių FP, skaičius priklausys nuo rinkos poreikio, investicijų dydžio į įmones

44 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti FP „Plėtros fondas I“ (rizikos kapitalo investicijos) tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

44 lentelė. FP „Plėtros fondas I“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Plėtros fondas I (rizikos kapitalo investicijos)</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 15,6				
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023	Duomenų šaltinis

				m.	
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	10	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	10 000 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	3	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

45 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti FP „Plėtros fondas II“ (rizikos kapitalo investicijos) tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

45 lentelė. FP „Plėtros fondas II“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Plėtros fondas II (rizikos kapitalo investicijos)</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 17,4				
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	12	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	11 000 000	Duomenys iš projektų

	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	4	Duomenys iš projektų
--	--	--------	---	---	----------------------

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

46 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti FP „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“ (rizikos kapitalo investicijos) tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

46 lentelė. FP „Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 11				
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	28	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	9 000 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	14	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

47 lentelėje nurodomi galimos įgyvendinti rizikos kapitalo FP „Akceleravimo fondas“ (rizikos kapitalo investicijos) tikėtini pasiekti rodikliai su nurodyta maksimalia lėšų suma.

47 lentelė. FP „Akceleravimo fondas“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Akceleravimo fondas</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 14,48				
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2019 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	90	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	724 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	90	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinį „Padidinti verslumo lygį“

8.1.3 Tikėtini FP „Pasidalytos rizikos paskolos“ rezultatai

Siekiant VP 3 prioriteto „Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ 3.1 investicinio prioriteto „Verslumo, ypač sudarant palankesnes sąlygas pritaikyti naujas idėjas ekonominei veiklai, ir naujų įmonių, įskaitant verslo inkubatorius, steigimo skatinimas“ 3.1.1 uždavinio „Padidinti verslumo lygį“ įgyvendinimo bei siekiant VP 3 prioriteto „Smulkiojo ir vidutinio verslo konkurencingumo skatinimas“ 3.3 investicinio prioriteto „MVĮ gebėjimų augti regioninėse, nacionalinėse ir tarptautinėse rinkose ir inovacijų diegimo procesuose rėmimas“ 3.3.1 uždavinio „Padidinti MVĮ produktyvumą“ įgyvendinimo VP numatyti rodikliai su siektinomis reikšmėmis iki 2023 m. pabaigos nurodyti 48 lentelėje.

48 lentelė. FP „Pasidalytos rizikos paskolos“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Pasidalytos rizikos paskolos</i>				
Finansavimo šaltinis	ERPF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 111 (38,9 mln. EUR – 3.1.1 uždavinys; 72,1 mln. EUR – 3.3.1 uždavinys)				
VP 3 prioriteto 3.1 investicinio prioriteto 3.1.1 uždavinys – padidinti verslumo lygį					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2010 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų, tenkančių 1000 gyventojų, skaičius	Skaičius	39	48	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	209	Duomenys iš projektų
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	30 960 000	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	15	Duomenys iš projektų
VP 3 prioriteto 3.3 investicinio prioriteto 3.3.1 uždavinys – padidinti MVĮ produktyvumą					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2011 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui	EUR per metus	12 432	17 726	Eurostatas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą	Įmonės	-	371	Duomenys iš projektų

	gaunančių įmonių skaičius				
	Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	EUR	-	55 040 000	Duomenys iš projektų

* Prie rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 3 prioriteto atitinkamą investicinį prioritetą

8.1.4 Tikėtini FP pradedantiesiems verslą rezultatai

SADM, siekdama VP 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ tikslų ir 3 konkretaus uždavinio „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ įgyvendinimo, VP šio uždavinio lygmeniu nustatė VP stebėsenos rodiklius su pradinėmis (rezultato rodiklių atveju) ir siektinomis reikšmėmis iki 2023 m. pabaigos:

- asmenys ir įmonės, pasinaudoję FP verslo pradžiai;
- asmenys ir įmonės, pasinaudoję FP verslo pradžiai, iš kurių: su sunkumais darbo rinkoje susiduriantys asmenys ir įmonės;
- sukurtų naujų darbo vietų skaičius naujai įsteigtose įmonėse (versluose);
- sukurtų naujų darbo vietų skaičius naujai įsteigtose įmonėse (versluose), iš kurių: su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų naujai įsteigtose įmonėse (versluose);
- sėkmingai veikiančių naujų įmonių, pasinaudojusių FP verslo pradžiai, dalis 12 mėn. po paskolos suteikimo.

2014–2020 m. FP pradedantiesiems verslą skirta 24,6 mln. EUR (numatant galimybę padidinti iki 31,4 mln. EUR) suma nustatyta atsižvelgiant į VSF įgyvendinimo patirtį, pasiektus rezultatus (kiekybinius rodiklius, lėšų skolinimo tendencijas ir kt.).

49 lentelė. VP rezultato rodiklis „Sėkmingai veikiančių naujų įmonių, pasinaudojusių FP verslo pradžiai, dalis 12 mėn. po paskolos suteikimo“

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės ir siektinos reikšmės matavimo vienetai	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
Sėkmingai veikiančių naujų įmonių, pasinaudojusių FP verslo pradžiai, dalis 12 mėn. po paskolos suteikimo	Įmonės	81,7	Proc.	2013	82	Duomenys iš projektų

Rodiklis pasirinktas siekiant nustatyti naujai sukurtų įmonių tvarumą, t. y. tiesioginių intervencijų poveikį finansavimą gavusiems ūkio subjektams (MI).

Rodiklis prisidės prie uždaviniu „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ siekiamų pokyčių: naujo verslo finansavimą palengvinančios veiklos skatins gyventojus ieškoti verslo idėjų ir jas sėkmingai įgyvendinti, vykdant naujai sukurtų įmonių plėtrą bei kuriant darbo vietas.

Rodiklis apskaičiuojamas nustatant, kokia dalis įmonių yra sėkmingai veikiančios 12 mėn. po paskolos suteikimo datos, palyginti su visomis įmonėmis, gavusiomis paskolą. Paskolos suteikimo data – paskolos sutarties tarp įmonės ir FT sudarymo data. Sėkmingai veikianči nauja įmonė, pasinaudojusi FP verslo pradžia – praėjus 12 mėn. po paskolos suteikimo datos tai dienai neturinti bankrutuojančios, bankrutavusios ar likviduojamos įmonės statuso ir nevēluojanti vykdyti išipareigojimų (dėl paskolos gražinimo) pagal paskolos sutartį.

Siektina reikšmė apskaičiuota remiantis 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu INVEGOS administruojamų FP, skirtų verslui, įgyvendinimo rezultatais: pagal garantijų teikimą įmonėms, veikiančioms iki 1 metų, po paskolos suteikimo datos 12 mėn. sėkmingai veikiančių dalis sudaro 81,7 proc., tačiau, įvertinus tai, kad bus orientuojamasi į sunkumus darbo rinkoje patiriančius asmenis, t. y. FP bus rizikingesnė nei teikiant paskolas įprastomis rinkos sąlygomis, nustatyta 82 proc. siektina rodiklio reikšmė.

50 lentelė. VP produkto rodikliai

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Siektina reikšmė (2023 m.)	Duomenų šaltinis
Asmenys ir įmonės, pasinaudoję FP verslo pradžia	Skaičius	1 000	Duomenys iš projektų
Asmenys ir įmonės, pasinaudoję FP verslo pradžia, iš kurių: su sunkumais darbo rinkoje susiduriantys asmenys ir įmonės	Skaičius	440	Duomenys iš projektų
Sukurtų naujų darbo vietų skaičius naujai įsteigtose įmonėse (versluose)	Skaičius	1 800	Duomenys iš projektų
Sukurtų naujų darbo vietų skaičius naujai įsteigtose įmonėse (versluose), iš kurių: su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų naujai įsteigtose įmonėse (versluose)	Skaičius	810	Duomenys iš projektų

VP produkto rodiklis „Asmenys ir įmonės, pasinaudoję FP verslo pradžia“

Rodiklis pasirinktas siekiant nustatyti, kiek pradedančiųjų verslą ūkio subjektų (MĮ, fizinių asmenų (verslininkų) pasinaudojo FP parama, t. y. gavo paskolas verslo pradžia pagal FP.

Rodiklis skirtas uždavinyje „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ numatytai veiklai, t. y. paskolų teikimui, matuoti. Rodiklis tiesiogiai prisidės prie rezultato rodiklio „Sėkmingai veikiančių naujų įmonių (verslų), pasinaudojusių FP verslo pradžia, dalis 12 mėn. po paskolos suteikimo“ pasiekimo.

VP produkto rodiklis „Asmenys ir įmonės, pasinaudoję finansine priemone verslo pradžiai, iš kurių: su sunkumais darbo rinkoje susiduriančys asmenys ir įmonės“

Rodiklis pasirinktas, siekiant nustatyti, kiek iš visų asmenų (verslininkų) ir įmonių (MĮ), pasinaudojusių FP verslo pradžiai, FP parama pasinaudojo su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų, t. y. gavo paskolas verslo pradžiai pagal FP.

Rodiklis skirtas uždavinyje „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ numatyti veiklai, t. y. paskolų teikimui, matuoti. Rodiklis tiesiogiai prisidės prie rezultato rodiklio „Sėkmingai veikiančių naujų įmonių (verslų), pasinaudojusių finansine priemone verslo pradžiai, dalis 12 mėn. po paskolos suteikimo“ pasiekimo.

Siektina reikšmė nustatyta įvertinus tai, kad vidutinis teikiamos paskolos dydis buvo ~17,4 tūkst. EUR.

VP produkto rodiklis „Sukurtų naujų darbo vietų skaičius naujai įsteigtose įmonėse (versluose)“

Rodiklis pasirinktas, siekiant nustatyti, kiek naujų darbo vietų naujai įsteigtose įmonėse (versluose) sukūrė su sunkumais darbo rinkoje susiduriančys asmenys (verslininkai) ir įmonės (MĮ), gavę finansavimą.

Rodiklis skirtas uždavinyje „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ numatyti veiklai „Parama verslo pradžiai“: paskolų teikimas, palūkanų kompensavimas, kitos negrąžintinos ir grąžintinos paramos teikimas, kitos verslumą skatinančios priemonės MĮ, šeimos verslams bei fiziniams asmenims, mokymai bei individualios konsultacijos apie naujo verslo kūrimą ir valdymą, kt. įgyvendinti.

VP produkto rodiklis „Sukurtų naujų darbo vietų skaičius naujai įsteigtose įmonėse (versluose), iš kurių: su sunkumais darbo rinkoje susiduriančių asmenų naujai įsteigtose įmonėse (versluose)“

Rodiklis pasirinktas, siekiant nustatyti, kiek naujų darbo vietų naujai įsteigtose įmonėse (versluose) sukūrė su sunkumais darbo rinkoje susiduriančys asmenys (verslininkai) ir įmonės (MĮ), gavę finansavimą. Rodiklis skirtas uždavinyje „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ numatyti veiklai „Parama verslo pradžiai“: paskolų teikimas, palūkanų kompensavimas, kitos negrąžintinos ir grąžintinos paramos teikimas, kitos verslumą skatinančios priemonės MĮ, šeimos verslams bei fiziniams asmenims, mokymai bei individualios konsultacijos apie naujo verslo kūrimą ir valdymą, kt. įgyvendinti.

8.1.5 Tikėtini FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ rezultatai

Siekiant VP 4 prioriteto „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ 4.5 investicinio prioriteto „Anglies dioksido kiekio mažinimo strategijų įgyvendinimo visų rūšių, ypač miesto, teritorijose skatinimas, darnaus ir įvairių rūšių judumo miestuose skatinimas ir priemonių, skirtų poveikiui aplinkai sušvelninti, diegimas“ 4.5.1 uždavinio „Skatinti darnų judumą ir plėtoti aplinkai draugišką transportą, siekiant sumažinti anglies dioksido išmetimus“ įgyvendinimo VP numatyti rodikliai su siektinomis reikšmėmis iki 2023 m. pabaigos nurodyti 51 lentelėje.

51 lentelė. FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ tikėtinos pasiekti VP rodiklių reikšmės

FP	<i>Ko-investicinis fondas susisiekimui</i>				
Finansavimo šaltinis	SF				
FP biudžetas, mln. EUR	Iki 5, su galimybe padidinti iki 10 (4.5.1 uždavinys)				
VP 4 prioriteto 4.5 investicinio prioriteto 4.5.1 uždavinys – skatinti darnų judumą ir plėtoti aplinkai draugišką transportą, siekiant sumažinti anglies dioksido išmetimus					
Rezultato rodiklis*	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė 2011 m.	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Anglies dioksido (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos	Tūkst. tonų	564,5	507	Lietuvos statistikos departamentas
Produkto rodiklis	Rodiklio pavadinimas	Matavimo vnt.	Pradinė reikšmė	Siektina reikšmė 2023 m.	Duomenų šaltinis
	Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	4	Duomenys iš projektų
	Naujų įmonių, gavusių investicijas, skaičius	Įmonės	-	2	Duomenys iš projektų

* Prie šio rezultato rodiklio pasiekimo prisideda daugiau priemonių, įgyvendinamų per VP 4 prioriteto 4.5 investicinio prioriteto 4.5.1 uždavinį „Skatinti darnų judumą ir plėtoti aplinkai draugišką transportą, siekiant sumažinti anglies dioksido išmetimus“

8.2 Kaip FP prisideda prie strateginių tikslų siekimo

2014–2020 m. Lietuva, siekdama užtikrinti SVV subjektams prieinamumą prie reikalingų finansavimo šaltinių, diegs ir įgyvendins įvairius verslo finansavimo modelius, ypatingą dėmesį skirdama pradedančiajam verslui bei didelį augimo potencialą turinčioms įmonėms.

Nacionalinės pažangos programos 3 prioritete „Ekonominiam augimui palanki aplinka“ numatytas bendras tikslas – sukurti augimui ir konkurencingumui palankias aplinkos sąlygas. Šio bendro tikslo bus siekiama konkrečiais tikslais ir uždaviniais:

- 3.1 tikslas. Sukurti palankias verslumo ir darnios verslo plėtros sąlygas;
- 3.1.2 uždavinys. Skatinti verslumą ir verslo plėtrą, įskaitant tiesiogines užsienio investicijas.

Viena iš 3.1.2 uždavinio krypčių:

3.1.2.1. Užtikrinti finansinių šaltinių prieinamumą verslo pradžiai ir verslo plėtrai (RKF, garantijos, kitos valstybės ar bendros su verslu priemonės, finansinės (rizikos kapitalo ir verslo pradžios kapitalo), mokestinės ir kitos paskatos plėtoti jaunas ir kuriamas inovatyvias įmones, ypač sparčiai augančias ir į tarptautinę rinką orientuotas mažas įmones („gazeles“) (įskaitant kūrybines ir kultūrinės industrijas) ir kita.

Kad stiprėtų šalies verslas, garantuosiantis ilgalaikį ir darbo vietas kuriantį ekonominį augimą, numatomos valstybės investicijos į verslumo skatinimą, naujo verslo kūrimą ir esamo palaikymą ar plėtrą. Itin svarbu užtikrinti platų ir sumanų FP naudojimą, nes tai pritrauktų privatų kapitalą ir sustiprintų šalies ekonomikos konkurencingumą. Viena iš šių investicijų paskirčių – kurti aukštos pridėtinės vertės darbo vietas, kurios ne tik leistų naudoti vidinį šalies potencialą, bet ir konkuruoti Europoje ir pasaulyje dėl žmogiškųjų ir finansinių išteklių.

Atsižvelgiant į vertinimo 1–6 dalyse pateiktą informaciją, identifikuojančią išorinio verslo finansavimo trūkumą ir vertinimo 7 dalyje pateiktą investavimo strategiją, detalizuojančią finansinio produkto pasirinkimą, planuojama, kad siūlomos įgyvendinti FP, leis pasiekti VP numatytus tikslus ir uždavinius, išreikštus konkrečiais kiekybiniais rodikliais.

8.3 Stebėsenos sistema

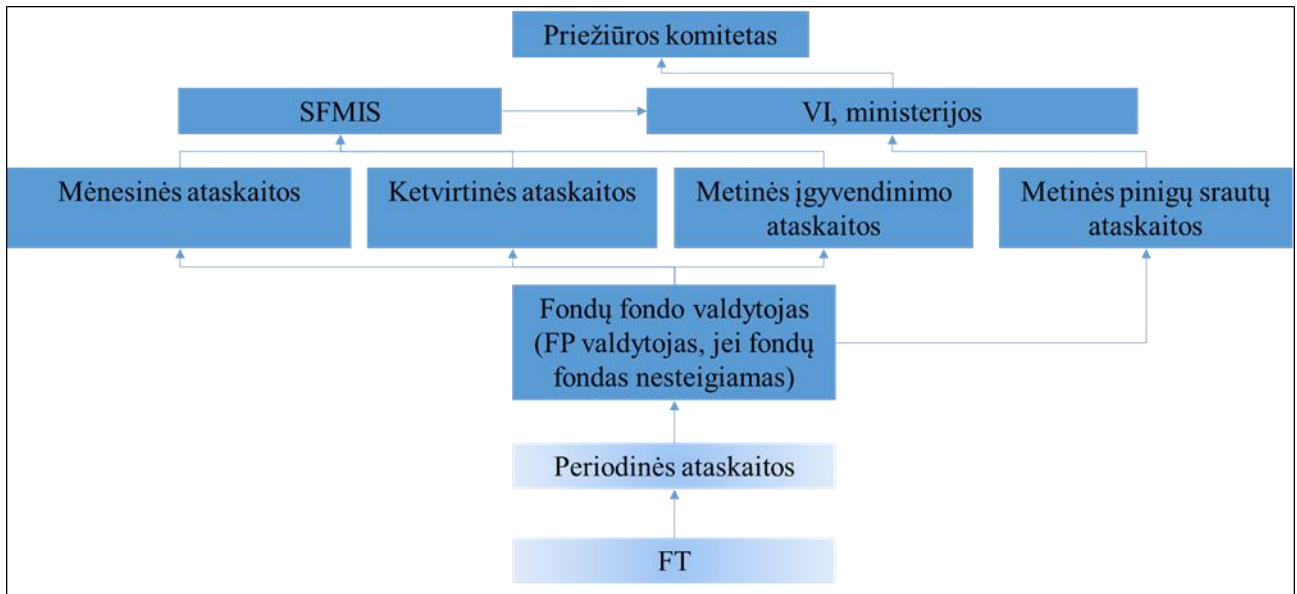
Siekiant užtikrinti FP tikslų ir nusimatytų rodiklių pasiekimą bei lėšų tikslingą panaudojimą, o taip pat efektyvų, į rinkos pokyčius orientuotą FP įgyvendinimą yra svarbu nusimatyti tinkamą stebėsenos sistemą FP įgyvendinimui.

Pagrindinę stebėsenos sistemą sudaro ataskaitos VI ir ministerijoms bei fondų fondų (FP, kai fondų fondas nesteigiamas) priežiūros komitetai. Ataskaitos yra kelių pakopų – teikiamos fondų fondo valdytojo (FT, kai fondų fondas nesteigiamas), VI ir, kai fondų fondo valdytojas pasitelkia FT FP įgyvendinimui, FT – fondų fondo valdytojui. Detalesni informacijos apie FP teikimo reikalavimai, kuriuos rengia VI ir suderina su ministerija (-omis) bei projekto vykdytoju, gali būti nustatomi finansavimo sutartyje. Ataskaitų teikimo periodiškumas, duomenų detalumas ir atsakomybė už teikiamų duomenų tikslumą turi būti nustatoma ministerijų, VI ir fondų fondo valdytojų (FT, kai fondų fondas nesteigiamas) finansavimo sutartyse bei, kai fondų fondo valdytojas pasitelkia FT FP įgyvendinimui, fondų fondo valdytojų sutartyse su FT.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo, lėšų panaudojimo ir kitų ataskaitų teikimas nustatytas Įgyvendinimo akte, kurio reikalavimai perkelti į 2014 m. spalio 16 d. LR finansų ministro įsakymu Nr. 1K-326 „Dėl finansinių priemonių įgyvendinimo taisyklių patvirtinimo“. Teikiamų ataskaitų pagrindu VI, ministerijos ir fondų fondų (FP, kai fondų fondas nesteigiamas) priežiūros komitetai gali imtis įgyvendinti konkrečius veiksmus, siekiant optimizuoti FP įgyvendinimą.

VI gali nustatyti, kad kuo daugiau informacijos apie FP įgyvendinimą būtų prieinama SFMIS, kurioje informacija gali būti atnaujinama pagal aktualiausius FP duomenis.

48 pav. Stebėsenos sistema ir ataskaitų tiekimo VI periodiškumas

9 Vertinimo tikslinimas

Vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 37 straipsnio 2 dalies g punktu, vertinimas turi būti peržiūrimas ir atnaujinamas. Atsižvelgiant į tai, kad yra sunku numatyti ekonominės aplinkos pokyčius visam 2014–2020 m. programavimo laikotarpiui, ši numatyta peržiūrėjimo ir atnaujinimo sąlyga suteikia ES SF lėšų panaudojimo lankstumą. Vertinimas turi būti atnaujinamas, kai VI ir (arba) ministerija, pagal kompetenciją atsakinga už FP įgyvendinimą, mano, kad vertinimo išvados nebeatitinka rinkos sąlygų.

Kadangi FP, kurios finansuojamos iš ES SF lėšų ir yra aprašytos vertinimo 7 dalyje, turi aiškiai apibrėžtus tikslus ir rezultatus, todėl, atsižvelgiant į tai, vertinimo atnaujinimas gali būti inicijuotas ir prieš įgyvendinant FP, ir jau jų įgyvendinimo metu. Taip pat, jei numatyti rezultatai nėra pasiekti, VI ir (arba) ministerija, pagal kompetenciją atsakinga už FP įgyvendinimą, gali nuspręsti atlikti vertinimo atnaujinimą.

Pagrindinės priežastys, dėl kurių vertinimas gali būti atnaujintas:

- Lietuvos ar ES teisės aktų pasikeitimai, kurie suvaržo vertinime siūlomų ir aprašytų FP įgyvendinimą;
- Lietuvos ar ES teisės aktų pasikeitimai, kurie atveria galimybes įgyvendinti vertinime siūlomas ir aprašytas FP lengviau, patiriant mažiau išlaidų;
- strateginių Lietuvos tikslų ir uždavinių pasikeitimai;
- stiprus nuokrypis tarp planuotų pasiekti ir pasiektų rezultatų gali būti kliūtis, siekiant įgyvendinti FP pilna apimtimi, todėl iškilus tokiai situacijai, vertinime nurodyti planuojami rodikliai gali būti peržiūrėti ir, esant poreikiui, pritaikyti FP, atsižvelgiant į pasiektus rezultatus;
- nepakankamas numatytas FP dydis, lyginant su paklausa. Pavyzdžiui, per mažas FP dydis, neatitinkantis rinkos paklausos gali trukdyti pasiekti nustatytus FP tikslus. Be to, jei ES lėšų mokėjimų dalimis procesas, vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 41 straipsniu, rodo ženkliai didesnę arba mažesnę nei planuota vertinime, numatytos FP įsisavinimą, tai gali būti viena iš priežasčių atlikti vertinimo peržiūrą. Peržiūra gali parodyti, kad:
 - ✓ rinkos padėtis yra iš esmės nepakitusi, tačiau paramos įsisavinimo tempas buvo neteisingai įvertintas;
 - ✓ FP įgyvendinimas atitinka lūkesčius, tačiau pačios rinkos segmentų pokyčiai padidino arba sumažino FP paklausą, palyginus su paklausa numatyta vertinime;
- atsiradus kitoms, neplanuotoms kliūtims, įgyvendinant FP.

Po vertinimo atnaujinimo FP dydis gali būti padidintas arba sumažintas, taip pat gali būti pakeistos kitos FP sąlygos, pradėtos įgyvendinti kitos, pvz., techninės pagalbos, priemonės, siekiant pagerinti lėšų įsisavinimą.

Vertinimo atnaujinimo ir peržiūros poreikis gali kilti:

- peržiūrint reguliarias FP ataskaitas ir (arba) patikrų metu;
- FT išreiškus poreikį jo administruojamai FP skirti didesnę finansavimo sumą;
- vertinant iš anksto numatytus kontrolinius (angl. *trigger*) rodiklius, kurie nustato poreikį peržiūrai (rodikliai lyginami su ataskaitų duomenimis);
- per ad hoc arba planinius vertinimus.

Atkreiptinas dėmesys, kad atnaujinimo darbų apimtį yra sunku prognozuoti iš anksto. Pvz., dėl ženkliaus ekonominio ir finansinio nuosmukio gali kilti poreikis atlikti išsamų vertinimo atnaujinimą. Laipsniškai keičiantis rinkos sąlygoms vertinimą atnaujinti reiktų ne visa apimtimi, o tik peržiūrėti atskiras jo dalis.

Bet kokių atveju, vertinimo ar jo atskirų dalių atnaujinimas ir patvirtinimas yra gana imlus laikui procesas, o besikeičiančios verslo aplinkos ir rinkos sąlygos reikalauja greitų ir savalaikių sprendimų dėl lėšų skyrimo FP. Atsižvelgiant į tai, tikslinga, kad fondų fondo valdytojas galėtų perskirstyti ES SF lėšas tarp FP, neviršijant fondų fondui skiriamos sumos, atitinkamai koreguojant planuojamus pasiekti rezultatus, jei tokiame perskirstyme pritaria fondų fondo priežiūros komitetas.

Atsižvelgdama į atnaujintą vertinimo išvadą, VI ir (arba) ministerija, pagal kompetenciją atsakinga už FP įgyvendinimą, turėtų imtis veiksmų, jei tai būtina, siekiant pagerinti FP atitikimą rinkos poreikiams.

10 Santrauka

Finansinės priemonės – tai būdas panaudoti ribotus valstybės biudžeto išteklius, teikiant ne vienkartinės negražinamas subsidijas įmonėms, o skolinant lėšas, investuojant jas į įmonių kapitalą, teikiant garantijas. FP privalumas – „atsinaujinančios“ lėšos, t. y. paskolinas ar investavus FP skirtas lėšas, dalis jų sugrįžta ir gali būti dar kartą panaudojamos tiems patiems tikslams, tokiu būdu naudojant tas pačias lėšas didesniai subjektų skaičiui suteikti finansavimą.

Prieš skiriant lėšas konkrečiai Lietuvos 2014–2020 m. ES SF investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonei, įgyvendinant FP, vadovaujantis Reglamento (ES) Nr. 1303/2013, 37 straipsnio reikalavimais, būtina atlikti išankstinį vertinimą. Atliekant šį vertinimą būtų nustatomi rinkos trūkumai arba nepakankamos investavimo apimtys ir apskaičiuojamas viešųjų investicijų poreikio mastas bei apimtis, įskaitant finansuotinų FP tipus.

Pagrindinis vertinimo tikslas – pateikti įrodymus, kad planuojama FP bus nukreipta nustatytam rinkos nepakankamumui (verslo, įskaitant smulkiojo ir vidutinio verslo, finansavimo trūkumui) išspręsti ir užtikrins, kad FP prisidės prie veiksmų programos ir ES struktūrinių fondų tikslų įgyvendinimo.

Vertinimas ir jo atnaujinimai buvo atlikti vadovaujantis EK ir EIB užsakymu PriceWaterHouse Coopers (PwC) parengta „Išankstinio vertinimo metodologija finansinėms priemonėms 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu“ metodologija.

Vertinimo proceso koordinavimui ir vertinimo atlikimui FM 2014 m. birželio 26 d. įsakymu 1K-195 „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarė išankstinio vertinimo darbo grupę, į kurios sudėtį įėjo: FM, EIM, SADM, EIF ir INVEGOS atstovai, taip pat darbo grupės posėdžiuose buvo kviečiami dalyvauti ir socialinių–ekonominių partnerių (LBA, Lietuvos rizikos kapitalo asociacijos, LB, Lietuvos inovacijų centro, Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro, Lietuvos verslo paramos agentūros, asociacijos „Žinių ekonomikos forumas“, Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūros, Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos prekybos, pramonės ir amatų rūmų asociacijos, Lietuvos verslo darbdavių konfederacijos bei Lietuvos verslo konfederacijos atstovai), kurių pasiūlymai buvo panaudoti atliekant vertinimą. Finansų ministro 2017 m. liepos 20 d. įsakymu Nr. 1K-280 buvo patikslinta darbo grupės sudėtis, įtraukiant Švietimo ir mokslo ministerijos atstovus, o stebėtojo teisėmis papildomai pakviesti Vilniaus universiteto, Kauno technologijų universiteto bei Nacionalinio fizinių ir technologinių mokslų centro bei VL atstovai.

Atliekant vertinimo atnaujinimą, nustatyta, kad SVV finansavimo poreikis 2018–2022 m., apskaičiuotas pagal apklausos ir istorinius duomenis, yra apie 575,3 mln. EUR. Atsižvelgiant į tai, kad FP yra planuojamos įgyvendinti ilgesniu nei 5 metų laikotarpiu, planuojama, kad finansavimo poreikis verslui 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu bus didesnis ir sieks apytiksliai 660 mln. EUR.

Atliekant pirminį vertinimą, pagal nustatytus kriterijus buvo išsamiai išnagrinėtos alternatyvos įgyvendinti FP pagal Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 4 dalį, t. y. atlikta fondų fondo valdytojo paskyrimo alternatyvų analizė. Atsižvelgiant į šią analizę, 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu įsteigti 2 fondų fondai:

- **VSF II, finansuojamas iš Europos socialinio fondo.** SADM, FM ir INVEGA 2015 m. gruodžio 8 d. pasirašė steigimo ir finansavimo sutartį dėl fondo įsteigimo ir kuria buvo skirta 24 546 803 EUR ESF lėšų. Fondo paskirtis – padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač

susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą. Fondo dėka yra sudaromos sąlygos MĮ, fiziniams asmenims pradėti savo verslą, tuo palengvinant SVV subjektų prieinamumą prie finansavimo šaltinių ir suteikiant verslo pradžiai būtinų išteklių lengvatinės paskolos forma, padedant įgyvendinti verslo planą.

- **VFF, finansuojamas iš Europos regioninės plėtros fondo.** EIM, FM ir INVEGA 2016 m. balandžio 15 d. pasirašė steigimo ir finansavimo sutartį dėl 179,6 mln. EUR vertės fondo įsteigimo. Fondo paskirtis – paskatinti privataus sektoriaus investavimą į mokslinius tyrimus, eksperimentinę plėtrą ir inovacijas sumanios specializacijos srityse, padidinti šalies verslumo lygį, užtikrinti finansinių šaltinių prieinamumą verslui, ypatingą dėmesį skiriant naujam verslui. Atsižvelgiant į rinkos poreikį, 2018 m. sausio 26 d. fondo dydis buvo padidintas iki 199 080 000 EUR ir administruoja šias priemones: Pasidalytos rizikos paskolos, Portfelinės garantijos paskoloms, Portfelinės garantijos lizingo sandoriams, Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II, Ko-investicinis fondas II, Plėtros fondas I, Plėtros fondas II, Bendrai su verslo angelais investuojantis fondas, Akceleravimo fondas, Ko-investicinis fondas MTEPI ir Ko-investicinis fondas II. Šios FP padengtų išorinio verslo finansavimo trūkumą, spręstų nepakankamo turimo užstato problemą ir rizikos kapitalo investicijų FP, kurios mažina finansavimo trūkumą toms įmonėms, kurių veiklos istorija yra per trumpa ir veiklos pobūdis ir (ar) sektorius yra per daug rizikingi, ir todėl KĮ nenori jų finansuoti.

Taip pat, remiantis 2018 metų pabaigoje atliktu vertinimo atnaujinimu, siūloma įgyvendinti atskirą SM FP „Ko-investicinis fondas susisiekimui“, investuosiančią į įmones, kuriančias mobilumo paslaugas ir produktus, intelektines transporto sistemas (ITS) ir inovatyvias transporto technologijas, mažinančias transporto sukuriamą CO₂ emisiją.

Reglamento Nr. 1303/2013 38 straipsnio 5 dalis numato, kad subjektai, kuriems patikėtas fondų fondo įgyvendinimas, užduotis gali įgyvendinti patys arba jas patikėti vykdyti FT. Atsižvelgiant į šią nuostatą ir į tai, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu FT aktyviai dalyvavo vykdant prisiimtus įsipareigojimus ir prisidėjo prie sėkmingo FP įgyvendinimo, taip pat į tai, kad apklausti FT įvardijo, kad 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu numato galimybę įgyvendinti FP ir turi tam tiek žmogiškuosius, tiek technologinius resursus, planuojama FP įgyvendinti per fondų fondo valdytojo atrinktus FT. FT būtų pasirenkami taikant atviras, skaidrias, proporcingas ir nediskriminuojančias procedūras, vengiant interesų konflikto.

Vertinimo atnaujinimas buvo atliktas objektyviai ir nešališkai bei pagal metodologiją, konsultuojantis su visomis suinteresuotomis institucijomis. Vertinimas gali būti keičiamas ar pildomas nepažeidžiant ir vadovaujantis Reglamento Nr. 1303/2013 nuostatomis.

11 Bibliografija

Metodiniai dokumentai, įstatymai, nutarimai, taisyklės ir pan.:

1. Lietuvos ekonomikos apžvalga 2013
http://www.lb.lt/lietuvos_ekonomikos_apzvalga_2013_m_vasario_men
2. Lietuvos Makroekonominės prognozės 2013
http://www.lb.lt/makroekonominės_prognozes_2013_m_vasaris
3. Lietuvos Kredito įstaigų veiklos apžvalga 2012 m. IV ketv.
http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2012_m_iv_ketvirti
4. Lietuvos Kredito įstaigų veiklos apžvalga 2011
http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2011_m_audituoti_rezultatai
5. Lietuvos Kredito įstaigų veiklos apžvalga 2010
http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2010_m_audituoti_rezultatai
6. Lietuvos Kredito įstaigų veiklos apžvalga 2009
http://www.lb.lt/kredito_istaigu_veikla_2009_m_2
7. Lietuvos finansų sistemos struktūra
http://www.lb.lt/finansu_sistemos_struktura
8. Lietuvos KU veiklos apžvalga 2012
http://www.lb.lt/kredito_uniju_ir_lietuvos_centrines_kredito_unijos_veikla_2012_m
9. Bankų veiklos apžvalga, LB, 2014 m., http://lb.lt/banku_apzvalga_2013_m
10. Finansinio stabilumo apžvalga, LB, 2014 m.
http://lb.lt/finansinio_stabilumo_apzvalga_2014_m Lietuvos makroekonomikos apžvalga Nr. 55,
11. AB SEB bankas, 2014 balandis
https://www.seb.lt/sites/default/files/web/document/lietuvos_makroekonomikos_apzvalga/lma55.pdf
12. Kredito unijų ir Lietuvos centrinės kredito unijos apžvalga, LB, 2014 m.
http://lb.lt/kredito_uniju_ir_lietuvos_centrines_kredito_unijos_veikla_2013_m
13. Lietuvos Bankų veiklos apžvalga 2012 http://www.lb.lt/banku_apzvalga_2012_m
14. EVCA Central and Eastern Europe Statistics 2010
<http://www.evca.eu/uploadedfiles/PBCEE10.pdf>
15. EVCA Central and Eastern Europe Statistics 2011
<http://www.evca.eu/publications/PBCEE11.pdf>
16. Baigtų bankroto procesų analizė
http://www.bankrotodep.lt/Doc/baigtu_bankroto_%20procesu_analize.pdf
17. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų eigos 2012 m. sausio–gruodžio mėn. Apžvalga
http://www.bankrotodep.lt/Doc/2012_APZVALGA.pdf
18. Lietuvos darbo biržos veiklos ataskaita 2012 <http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/2012%20veiklos%20ataskaita.pdf>
19. Lietuvos darbo rinka skaičiais 2008–2012
<http://www.ldb.lt/Informacija/Veikla/Documents/Darbo%20rinka%20skaiciais%202008%20-%202012.pdf>
20. Lietuvos ekonomikos apžvalga 2013 m. sausis
<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Apzvalgos/2013%20m.%20SAUSIS%20-%20mėnesinė%20apzvalga.pdf>
21. Lietuvos makroekonomikos apžvalga 2013 m. kovas
http://fin.seb.lt/vbfin/subscription/view.fw?id=4430&s_menu=4&lang=lt
22. Įmonių bankroto ir restruktūrizavimo procesų eigos 2011 m. sausio–gruodžio mėn. apžvalga
www.bankrotodep.lt/Doc/2011_00.doc

23. Naujas būdas panaudoti ES struktūrinius fondus, siekiant padėti MVĮ gauti lėšų per kontroliuojančiuosius fondus http://www.eib.org/attachments/thematic/jeremie_leaflet_2012_lt.pdf
24. LRV 2007 m. spalio 17 d. nutarimas Nr. 1139 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir veiksmų programas” (http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=430961&p_query=&p_tr2=2)
25. Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymas, [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=298580&p_query=&p_tr2=.](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=298580&p_query=&p_tr2=)
26. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo i Sanglaudos fondo bei panaikinantis Reglamentą (EB) N. 1260/1999, 2006 m. liepos 11 d., http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/lt/oj/2006/l_210/l_21020060731lt00250078.pdf
27. Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti http://www.esparama.lt/ES_Paramam/strukturines_paramos_2007_1013m._medis/titulinis/files/Strategija_2007-03-30.pdf
28. Komisijos tarnybų pozicija dėl 2014–2020 m. Lietuvos partnerystės susitarimo ir programų rengimo (Ref. Ares(2012)1273776 – 26/10/2012);
29. LRV 2012 m. lapkričio 2 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“
30. LSD tyrimas „Įmonių inovacinės veiklos plėtra“ <http://web.stat.gov.lt/lt/news/view/?id=10325&PHPSESSID=071a6da3f76c17369f5d6f9afd8f5696>
31. Fizinių asmenų – mokesčių mokėtojų, vykdyusių veiklą, skaičius <http://www.vmi.lt/cms/documents/10162/2569ceb4-6eae-4f87-8e65-cb2b7bc495d3>
32. LRV 2008 m. liepos 23 d. nutarimas Nr. 788 „Dėl ekonomikos augimo veiksmų programos priedo patvirtinimo“ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=454457&p_tr2=2
33. Kvietimai teikti paraiškas ES paramai gauti <http://www.esparama.lt/paskelbti-kvietimai>
34. 2014 m. sausio mėn. Lietuvos statistikos departamentui paskelbti 2010–2012 m. inovacinės veiklos tyrimo rezultatai <http://osp.stat.gov.lt/pranesimai-spaudai?articleId=2499188>
35. Lietuvos banko leidinys „Finansinio stabilumo apžvalga 2014“ http://lb.lt/finansinio_stabilumo_apzvalga_2014_m
36. Lietuvos konvergencijos programa 2014 http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/vykdoma_politika/Konvergencijos_programa_2014_LT.pdf
37. Lietuvos verslumo tyrimas, Vilniaus universiteto teisės ir vadybos mokykla, 2011 m. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:X8FGVVkUffMJ:www.gemconsortium.org/docs/download/2779+&cd=14&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>
38. LBA faktoringo ataskaita už 2014 m. I ketv., http://lba.lt/go.php/lit/2014_m._/2624
39. Enterprise and Industry SBA Fact Sheet Lithuania, European Commission, 2013
40. Buildit Estijos verslo akceleratorius <http://www.buildit.ee/>
41. Estonian development fund Estijos verslo akceleratorius <http://www.arengufond.ee/en/>
42. Startup Wise Guys Estijos verslo akceleratorius <http://startupwiseguys.com/>
43. Commercializatio reactor Latvijos verslo akceleratorius <http://www.commercializationreactor.com/>
44. Startup.lt Lietuvos verslo akceleratorius <http://startup.lt/>
45. Startuphighway Lietuvos verslo akceleratorius <http://startuphighway.com/>
46. Latvijos Respublikos ūkio ministerijos verslo akceleravimo priemonė https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/EM_Tirgus_nepilnibu_izvertejums_%28MGA%29_31032015.pdf

47. *Blue lime Labs* Lietuvos verslo akceleratorius <http://www.bluelimelabs.com/>
48. *Contrarian Venture* Lietuvos energetikos inovacijų fondo akceleratorius <http://www.le.lt/index.php/atsakingas-verslas/inovaciju-fondas/2351>

Ankstesni vertinimai ir studijos (Lietuvos ir ES lygmeniu):

49. Europos Komisijos Priežiūros ir vertinimo gairės 2014–2020 metų programavimo periodui, <http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/doc/30032011_wd_2014_network.doc>.
50. Lietuvos teisinės ir finansinės sistemos tinkamumo SVV plėtrai skirtų finansinės inžinerijos priemonių, finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų, steigimui ir įgyvendinimui vertinimas, Uždaroji akcinė bendrovė „PriceWaterhouseCoopers“, ESTEP ir advokatų kontora „Tark Grunte Sutkiene“, 2010 metų spalį
51. Lietuvos aplinkos analizė, 2012 m. LRV nutarimu Nr. 1482 patvirtintos 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos 1 priedas
52. Associazione per lo Sviluppo della Valutazione e l'Analisi delle Politiche Pubbliche (2012), Counterfactual impact evaluation of cohesion policy: impact and cost-effectiveness of investment subsidies in Italy
http://ec.europa.eu/regional_policy/information/evaluations/impact_evaluation_en.cfm#1
53. „Lyderis LT“ priemonės poveikio vertinimo studija (BGI Consulting (2011), Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtų bendrai finansuojamų iš ES struktūrinių fondų lėšų ekonomikos sektorių būklės pokyčių vertinimas
http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2009MVP/UM_Ekonomikos_sektoriu_vertinimo_ataskaita.pdf)
54. Esamos situacijos inovacijų ir MTEP srityje analizė
<http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Inovacijos/2012-IV%20ketv.pdf>
55. Guidelines for SME Access to Finance Market Assessments (GAFMA), EIF – Research & Market Analysis, 2014
56. Ex-ante assessment methodology for financial instruments for 2014–2020 (Volume I, Volume II and Volume III), PriceWaterHouse Coopers (PwC), 2014 March
57. The use of leasing amongst European SMEs. A report prepared for LeasEurope, 2011 Oxford Economics (2011 m.)
58. „Ūkio ministerijos planuojamų įgyvendinti 2014–2020 m. priemonių verslui analizė“, VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, 2014 m. liepa
59. „Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio smulkiajam ir vidutiniam verslui vertinimas“, UAB „BGI Consultings“, 2014 m. vasaris
60. The importance of leasing for SME financing, EIF – Research & Market Analysis, 2013
61. Survey on the access to finance of SMEs in Euro area, ECB, 2013
62. 2007 m. EIF atlikta rinkos trūkumų analizė
63. „Išankstinis verslo finansavimo šaltinių (rizikos kapitalo) vertinimas“, LT VCA, 2014 m. liepa
64. Financial instruments for SMEs co-financed by the European Regional Development Fund, European Court of auditors, Special report No 2, 2012
65. 2014 m. rugpjūčio mėn. LB užsakymu atlikta alternatyvios finansavimo rinkos studija
66. Lietuvos 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas
67. Labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių finansavimas per kapitalo rinką, naudojant ir Lietuvai skirtas 2014–2020 ES SF lėšas, NASDAQ OMX, 2013 m.

12 Interviu sąrašas

Atliekant vertinimą buvo organizuoti interviu su:

1. AB „Citadele“ banko valdybos nariu ir Verslo finansavimo programų departamento direktoriumi Vaidotu Gursku, 2013-04-10 ir 2014-06-04;
2. AB Šiaulių banko Vilniaus regiono produktų vadovu Viktoru Budraičiu 2013-04-03 ir 2014-06-04;
3. UAB „Šiaulių banko lizingas“ generaliniu direktoriumi Mindaugu Rudžiu, 2013-04-15;
4. UAB Medicinos banko kreditavimo produktų vadybininke Rasa Ožalinskiene, 2014-06-11;
5. SIA „UniCredit Leasing“ Lietuvos skyriaus teisininke Ieva Moliene, 2013-04-17;
6. „Swedbank“, AB Finansavimo ir lėšų valdymo departamento Verslo bankininkystės tarnybos Finansavimo paslaugų skyriaus projektų vadove Jurgita Paužiene, 2013-04-16;
7. Kauno kredito unijos administracijos vadove Ernesta Ramaškaite, 2013-04-12;
8. Lietuvos centrinės kredito unijos administracijos vadovu Fortunatu Dirginčiumi, ES projektų skyriaus vadove Jūrate Tamošaityte, 2013-04-12;
9. AB SEB banko Verslo plėtros departamento vadovu Robertu Mikšta, 2013-04-24;
10. AB SEB banko Smulkiojo ir vidutinio verslo finansavimo departamento direktoriumi Vaidu Žagūniu, 2014-06-12;
11. AB DNB banko Produktų plėtros departamento skyriaus vadove Irena Dirsyte, 2013-04-22;
12. LitCapital steigėju ir vadovaujančiuoju partneriu Šarūnu Šiugžda, 2014-06-13;
13. LitCapital partneriu Arvydu Saročka, atstovavusiu Lietuvos rizikos kapitalo asociaciją, 2013-04-12;
14. BaltCap vadovaujančiuoju partneriu Simonu Gustainiu, 2014-06-13;
15. Practica Capital partneriu Silvestru Tamučiu, 2013-04-17 ir 2014-06-13;
16. Verslo angelų fondas I valdytoju Arvydu Strumskiu, 2013-04-15 ir 2014-06-13.
17. Atliekant papildomą vertinimą buvo organizuoti interviu su:
18. Startuolių atstovais (Marius Kalytis, Lukas Lukoševičius, Šarūnas Legeckas, Domas Povilauskas, Paulius Rimavičius, Justas Malinauskas, Vytis Radvila, Tadas Deksnys), 2017-05-18;
19. Rizikos kapitalo atstovais (Startup Lithuania vadovė Rimante Ribaičiuskaitė, Startup Lithuania projektų vadovas Dominykas Šumskis, Startup.lt vadovas Arvydas Bložė, Practica Capital vienas iš įkūrėjų, partneris Donatas Keras, Robos Capital partneris Rokas Tamošiūnas), 2017-06-01.
20. SIA „UniCredit Leasing“ Lietuvos filialo Rizikos skyriaus vadove Oksana Čižiene, 2017-11-24;
21. AB „Nasdaq Vilnius“ prezidentu ir valdybos pirmininku Sauliumi Malinausku ir verslo klientų vadybininku Justinu Jukniu, 2017-11-27;
22. UAB „LitCapital Asset Management“ investicijų valdytoju Juliumi Dukšta, 2017-12-01;
23. AB SEB banko Finansavimo paslaugų departamento direktoriumi Dariumi Burdaičiu, 2017-12-01;
24. Lietuvos centrinės kredito unijos Projekto „Verslumo skatinimas“ koordinatore Jūrate Tamošaityte, 2017-12-04;
25. Verslo angelų fondas I valdytoju Arvydu Strumskiu, 2017-12-01;
26. AB „Swedbank“ Verslo klientų departamento direktoriumi Mindaugu Steikūnu ir Verslo finansavimo palaikymo departamento projektų vadove Edita Rimokaityte, 2017-12-05;
27. „Luminor Bank“ AB Verslo klientų departamento vadovu Vyčiu Žegužausku, 2017-12-06;
28. UAB Medicinos banko Kreditų departamento direktore dr. Laura Ivaškevičiūte, 2017-12-06;
29. Practica Capital partneriu Donatu Keru, 2017-12-12;

30. AB „Citadele“ banko Smulkiojo ir vidutinio verslo klientų departamento direktore Giedre Kubiliūniene, 2017-12-12;

31. AB Šiaulių banko Finansavimo paslaugų vystymo departamento direktoriumi Mindaugu Rudžiu ir projektų vadove Laimute Bugeniene, 2017-12-14.

13 2017 metų papildomo vertinimo apklausų sąrašas

- Struktūruoto anketavimo būdu atlikta rizikos kapitalo rinkos dalyvių, dirbančių su pradedančiais verslais ir idėjomis, savo veikloje vykdančios startuolių akceleravimo paslaugas ir išmanantys Lietuvos startuolių ir rizikos kapitalo ekosistemos ypatumus (LT VCA, akceleratorius UAB „Blue Lime Labs“, UAB „Akselektorius“ („StartupHighway“), fondas „LitCapital Asset Management“ ir UAB „Startup.lt“) apklausa, 2017 m. balandis;
 - studentams skirto renginio metu „Jaunas verslas: nuo idėjos iki sėkmės“ atlikta studentų anketinė apklausa, 2017-04-26;
 - atlikta anketinė startuolių apklausa, siekiant išsiaiškinti startuolių poreikius verslo akceleravimo srityje, 2017 m. balandis.

14 2018 metų pabaigos papildomo vertinimo, skirto finansinei priemonei inovacijoms transporto srityje, apklausų ir interviu sąrašas

2018 m. spalio–lapkričio mėnesiais buvo atlikti šie su papildomu vertinimu susiję veiksmai:

- anketinės apklausos būdu buvo apklaustos perkančiosios organizacijos (Lietuvos geležinkeliai, Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija, Lietuvos oro uostai, Lietuvos automobilių kelių direkcija, Vidaus vandens kelių direkcija, Lietuvos paštas, Kelių priežiūra, Oro navigacija, Placiajuostis internetas, Lietuvos radijo ir televizijos centras, Registrų centras, Smiltynės perkėla, Lietuvos transporto saugos administracija, Civilinės aviacijos administracija), siekiant išsiaiškinti perkančiųjų organizacijų poreikį įsigyti tokias paslaugas / produktus;

- atlikti interviu su didžiausią inovatyvių transporto paslaugų ir produktų poreikį turinčių perkančiųjų organizacijų (Lietuvos geležinkelių, Lietuvos automobilių kelių direkcijos) atstovais, siekiant identifikuoti perkančiųjų organizacijų galimybes ir norus pirkti tokius produktus ir paslaugas iš potencialių Lietuvos startuolių;

- atliktas interviu su Lietuvos nacionaline vežėjų automobiliais asociacija „Linava“, siekiant išsiaiškinti šio svarbaus rinkos dalyvio poreikį įsigyti tokias paslaugas / produktus, ypač iš Lietuvos startuolių;

- atlikta KĮ ir RKF anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti tokiems produktams ir paslaugoms kurti / teikti reikalingo išorinio finansavimo apimtis ir nepatenkintą tokios paklausos dalį (anketa buvo išsiųsta 11 KĮ ir 9 RKF, po asmeninių telefoninių pokalbių anketas užpildė 7 KĮ (3 iš jų buvo svarsčiosios ir / arba suteikusios finansavimą tokioms paslaugoms / produktams) ir 3 RKF (visi 3 buvo svarstę ir / arba suteikę finansavimą tokioms paslaugoms / produktams);

- atlikti 3 interviu su KĮ ir RKF atstovais (AB Šiaulių banku, RKF „Practica Seed Capital“ ir verslo akceleratoriumi „Startup.lt“);

- atlikta visų identifikuotų potencialiai tokius produktus / paslaugas kuriančių / teikiančių verslo subjektų anketinė apklausa, siekiant išsiaiškinti tokių subjektų turimą išorinio verslo finansavimo poreikį ir nepatenkintą jo dalį (anketa buvo išsiųsta apie 70 verslo subjektų, po asmeninių telefoninių pokalbių pavyko gauti 9 tokius produktus kuriančių verslo subjektų atsakymus; tokį mažą grįžtamumą lėmė tai, kad daug potencialių tokio finansavimo gavėjų (startuolių) dar nėra matomi oficialiai įregistruotų verslo subjektų pavidalu, o jau ilgesnį laikotarpį veikiančios įmonės nesusiduria su išorinio finansavimo trūkumu ir nebuvo suinteresuotos pildyti klausimyną);

- atliktas interviu su tokį produktą kuriančio startuolio atstovu, siekiant geriau suprasti startuoliams kylančius sunkumus ieškant išorinio verslo finansavimo.